

**T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ-CERRAHPAŞA
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**BELİREN YETİŞKİNLİK DÖNEMİNDEKİ BİREYLERİN ALGILANAN
EBEVEYN TUTUMU VE ALGILANAN EVLİLİK ÇATIŞMASI İLE
KARDEŞ İLİŞKİLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ**

DİNDAR ÖRBİYİ

EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI

EĞİTİMDE PSİKOLOJİK HİZMETLER PROGRAMI

DANIŞMAN

DR.ÖĞR. ÜYESİ AYŞEGÜL KILIÇASLAN ÇELİKKOL

İSTANBUL-2022

**T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ-CERRAHPAŞA
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**BELİREN YETİŞKİNLİK DÖNEMİNDEKİ BİREYLERİN ALGILANAN
EBEVEYN TUTUMU VE ALGILANAN EVLİLİK ÇATIŞMASI İLE
KARDEŞ İLİŞKİLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ**

DİNDAR ÖRBİYİ

EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI

EĞİTİMDE PSİKOLOJİK HİZMETLER PROGRAMI

DANIŞMAN

DR.ÖĞR. ÜYESİ AYŞEGÜL KILIÇASLAN ÇELİKKOL

İSTANBUL-2022

Bu alışma 22.06.2022 Tarihinde aşağıdaki jüri tarafından Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Eğitimde Psikolojik Hizmetler Tezli Yüksek Lisans Programı Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

TEZ JÜRİSİ

Dr.Öğr.Üyesi Ayşegöl KILIÇASLAN ÇELİKKOL
İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa
Hasan Ali Yücel Eğitim Fakóltesi

Dr.Öğr.Üyesi Cengiz POYRAZ
İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa
Hasan Ali Yücel Eğitim Fakóltesi

Doç. Dr. Lütfü İLGAR
Biruni Üniversitesi
Eğitim Fakóltesi

ÖNSÖZ

Bu zorlu sürecin üstesinden gelmemin birçok kişinin desteği ve katkısı bulunmaktadır. İlk olarak tez konumu belirleme aşamasından itibaren bilgi birikimi ve tecrübesiyle desteğini esirgemeyen tez danışmanım Sayın Dr.Öğr. Üyesi Ayşegül KILIÇASLAN ÇELİKKOL'a teşekkürlerimi sunmak isterim.

Pandemiden dolayı okulların kapanmasıyla birlikte örnekleme erişmem oldukça zor bir hal almıştı. Bu konuda en büyük yardımı, yine tez danışmanım Sayın Dr.Öğr. Üyesi Ayşegül KILIÇASLAN ÇELİKKOL sağlamıştır. Daha sonra Boğaziçi Üniversitesi Yabancı Diller Yüksekokulu'nda İngilizce okutmanı Gizem DORA, İspanyolca okutmanı Adriana BENİTO ve İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik Bölümü'nde akademisyen olan Dr.Öğr. Üyesi Cengiz POYRAZ bu konuda yardımcı olmuşlardır. Kendilerine teşekkürlerimi iletmek isterim. Son olarak; Boğaziçi Üniversitesi'ndeki arkadaşlarımın her birine bana her türlü desteği sağladıkları için gönülden teşekkür ediyorum.

En büyük teşekkürüm ise kendimi bildim bileli hayallerimi kovalamam için bana destek olan, fedakârlıkta bulunup her koşulda desteklerini esirgemeyen kuzenimlerim Rojda ÖRBİYİ, Zerrin ÖRBİYİ ve biricik aileme.

ÖZET

BELİREN YETİŞKİNLİK DÖNEMİNDEKİ BİREYLERİN ALGILANAN ANNE BABA TUTUMU VE ALGILANAN EVLİLİK ÇATIŞMASI İLE KARDEŞ İLİŞKİLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ

Bu araştırmanın amacı, beliren yetişkinlik dönemindeki bireylerin kardeş ilişkileri ile algılanan ebeveyn tutumları ve algılanan evlilik çatışması arasındaki ilişkinin incelenmesidir. Araştırma 2020-2021 eğitim ve öğretim yılı bahar döneminde İstanbul ilindeki İstanbul Üniversitesi, İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa ve Boğaziçi Üniversitesi'nde öğrenim görmekte olan 259 kadın 126 erkek olmak üzere toplamda 385 üniversite öğrencisinden toplanan veriler ile gerçekleştirilmiştir. Bu çalışmada, Yaşam Boyu Kardeş İlişkileri Ölçeği (YBKİÖ), Algılanan Evlilik Çatışması Ölçeği, Algılanan Anne Baba Tutum Ölçeği ve araştırmacı tarafından hazırlanan Kişisel Bilgi Formu veri toplama araçları olarak kullanılmıştır. Bu araştırmanın veri analizi aşamasında Pearson Momentler Çarpım Korelasyon Katsayısı, Hiyerarşik Çoklu Regresyon Analizi, Bağımsız Gruplar için t-Testi ve Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) kullanılmıştır.

Bu çalışmada, beliren yetişkinlik dönemindeki bireylerin kardeş ilişkilerine yönelik tutumları ile algılanan otoriter ve koruyucu-istekçi anne baba tutumları arasında istatistiksel olarak negatif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuşken, algılanan demokratik anne baba tutumu ile arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu saptanmıştır. Ayrıca, beliren yetişkinlik dönemindeki bireylerin kardeş ilişkilerine yönelik tutumları ile algılanan evlilik çatışması ve çatışma özellikleri ve algılanan tehdit alt boyutları arasında istatistiksel olarak negatif yönde anlamlı bir ilişki olduğu sonucuna varılmıştır. Yapılan Hiyerarşik Çoklu Regresyon analizi sonucunda, algılanan demokratik anne baba tutumunun, kardeş ilişkilerine yönelik tutum üzerinde anlamlı bir yordayıcı olduğu ve kardeş ilişkilerine yönelik toplam varyansın %26'sını açıkladığı saptanmıştır. Araştırmada, kadın katılımcıların ve kardeşi kadın olan kadın katılımcıların (kadın-kadın) kardeş ilişkileri ölçeğinden daha yüksek puanlar almışlardır. Ayrıca, Kardeşler arasında iletişim sıklığı arttıkça kardeş ilişkisine yönelik tutumların daha olumlu olduğu belirlenmiştir. Araştırmada elde edilen bulgular ilgili alanyazın ışığında tartışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Beliren yetişkinlik, kardeş ilişkileri, anne baba tutumu, evlilik çatışması

ABSTRACT

THE EXAMINATION OF THE RELATIONSHIP BETWEEN PERCEIVED PARENTAL ATTITUDE AND PERCEIVED MARITAL CONFLICT WITH SIBLING RELATIONSHIPS OF INDIVIDUALS IN EMERGING ADULTHOOD

The aim of this study is to examine the relationship between the attitudes of individuals in emerging adulthood towards sibling relationships and perceived parental attitudes and perceived marital. The research was conducted in the 2020-2021 academic year spring term with 385 students (259 female, 126 male) who study at Istanbul University, Istanbul University-Cerrahpaşa ve Boğaziçi University in İstanbul. In this research, Lifespan Sibling Relationship Scale, Perceived Parental Conflict Scale, Perceived Parental Attitude Scale and Demographic Information Form by the researcher were employed as data collection tools. In the analysis phase of the data of this research, Pearson Product-Moment Correlation Coefficient, Hierarchical Multiple Regression Analysis, Independent Samples t- Test and One-Way Analysis of Variance (ANOVA) were applied.

In the study, it was found that there are statistically negative and significant correlation between the attitudes of emerging adults towards sibling relationships and perceived authoritarian and protective-demanding parent attitudes, and positive and significant correlation between the attitudes of emerging adults towards sibling relationships and democratic parental attitudes. Furthermore, it was concluded that there is a statistically negative and significant relationship between the attitudes of emerging adults towards sibling relationships and perceived marital conflict, conflict characteristics and perceived threat. In addition, as a result of the regression analysis, it was determined that the perceived democratic parental attitude was a significant predictor of the attitude towards sibling relationships and it explained 26% of the total variance towards sibling relationships. In the study, female participants and female participants with a female sibling (female-female sibling relationship) scored higher on the sibling relationship scale. In addition, it was determined that attitudes towards sibling relationship were more positive as the frequency of communication among siblings increases. The findings obtained from the research were discussed in the light of the relevant literature.

Keywords: Emerging adulthood, sibling relationship, parental attitude, marital conflict

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	IV
ÖZET	V
ABSTRACT	VI
İÇİNDEKİLER.....	VII
TABLolar LİSTESİ	XI
KISALTMALAR LİSTESİ	XIV
BÖLÜM I: GİRİŞ	1
1.1. PROBLEM DURUMU	1
1.2. ARAŞTIRMANIN AMACI.....	7
1.3. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ	9
1.4. ARAŞTIRMANIN SAYILTILARI (VARSAYIMLAR)	10
1.5. ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI.....	10
1.6. TANIMLAR.....	11
BÖLÜM II: ALANYAZIN VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR.....	12
2.1. KARDEŞ İLİŞKİLERİ	12
2.1.1. Gelişim Dönemlerine Göre Kardeş İlişkisi.....	15
2.1.2. Kardeş İlişkilerinin Boyutları.....	17
2.1.2.1. Rekabet ve Kıskançlık.....	18
2.1.2.2. Çatışma.....	18
2.1.2.3. Düşmanlık	18
2.1.2.4. Bağlılık Güvenliği.....	18
2.1.2.5. Paylaşılan Fantezi	19
2.1.2.6. Baskınlık-Hükmetme	19
2.1.2.7. Benzerlik ve Farklılıklar.....	19
2.1.3. Kardeş İlişkisinin İşlevleri.....	20
2.1.3.1. Kimlik Oluşumu	20
2.1.3.2. Karşılıklı Düzenleyici İşlev.....	20
2.1.3.3. Korumak/Savunmak.....	21

2.1.3.4. Değerlendirmek-Yorumlamak	21
2.1.3.5. Doğrudan Hizmet Vermek.....	21
2.1.3.6. Yeni Beceri ve Yetenekleri Öğretmek	22
2.1.4. Kardeşler Arasındaki İlişkinin Yapısı	22
2.1.4.1. Biyo-sosyal Yapı.....	22
2.1.4.2. Sosyal Rol Yapısı	22
2.1.4.3. Sistemik Yapı	22
2.1.4.4. Sosyo-duygusal Yapı	23
2.1.5. Kardeş İlişkilerini Açıklayan Kuramsal Yaklaşımlar	23
2.1.5.1. Psikanalitik Yaklaşım	23
2.1.5.2. Sosyal Öğrenme Kuram	24
2.1.5.3. Aile Sistemleri Kuramı	25
2.1.5.4. Bağlanma Kuramı.....	25
2.1.6. Kardeş İlişkilerinin Kalitesini Etkileyen Faktörler.....	27
2.1.6.1. Yaş-Statü (Güç)	27
2.1.6.2. Kardeşler Arasındaki Yaş Farkı	28
2.1.6.3. Doğum Sırası.....	29
2.1.6.4. Cinsiyet	30
2.1.6.5. Kardeşlerin Mizaç Özellikleri.....	30
2.1.6.6. İletişim ve Coğrafi Uzaklık	31
2.1.6.7. Ailenin Büyüklüğü.....	32
2.1.6.8. Anne-Baba Tutumu, Anne-Baba ve Çocuk İlişkisi	33
2.1.6.9. Anne-Babanın Farklılaşan Muameleleri	33
2.1.6.10. Evlilik Çatışması-Evlilik Kalitesi	34
2.1.7. Kardeş İlişkileri ile İlgili Araştırmalar.....	35
2.2. ANNE BABA TUTUMLARI	39
2.2.1. Çocuk Yetiştirme Tutumları.....	40
2.2.1.1. Otoriter Anne Baba Tutumu.....	42
2.2.1.2. Demokratik Anne Baba Tutumu.....	43
2.2.1.3. Koruyucu-İstekçi Anne Baba Tutumu	43
2.2.1.4. İlgisiz- İhmalkar Anne Baba Tutumu	44
2.2.1.5. Aşırı Hoşgörülü Anne Baba Tutumu	45
2.2.1.6. Dengesiz-Tutarsız Anne Baba Tutumu	45

2.2.2. Anne Baba Tutumları İçin Öne Sürülen Modeller	46
2.2.2.1. Psikoanalitik Model	46
2.2.2.2. Davranışsal Model	46
2.2.2.3. Baumrind'in Sınıflaması	46
2.2.2.4. Maccoby ve Martin'in İki Boyutlu Bakış Açısı Modeli	47
2.2.3. Anne Baba Tutumlarını Etkileyen Faktörler	48
2.2.4. Anne Baba Tutumları ile İlgili Araştırmalar	48
2.3. EVLİLİK ÇATIŞMASI	52
2.3.1. Anne Baba Çatışmasını Açıklayan Modeller	54
2.3.1.1. Bilişsel Bağlamsal Model (Cognitive Contextual Framework).....	54
2.3.1.2. Sosyal Öğrenme Modeli.....	55
2.3.1.3. Yayılma Hipotezi.....	56
2.3.1.4. Telafi Hipotezi.....	57
2.3.1.5. Duygusal Güvenlik Hipotezi	57
2.3.2. Evlilik Çatışmasının Çocuklar Üzerindeki Etkisi	58
2.3.3. Evlilik Çatışması ile İlgili Araştırmalar	60
BÖLÜM III: YÖNTEM.....	66
3.1. ARAŞTIRMANIN MODELİ.....	66
3.2. EVREN VE ÖRNEKLEM/ÇALIŞMA GRUBU	66
3.3. VERİ TOPLAMA SÜRECİ.....	66
3.4. VERİ TOPLAMA ARAÇLARI	67
3.3.1. Demografik Bilgi Formu.....	67
3.3.2. Yaşam Boyu Kardeş İlişkileri Ölçeği (YBKİÖ).....	67
3.3.3. Algılanan Anne Baba Tutumu Ölçeği (AABTÖ).....	69
3.3.4. Algılanan Evlilik Çatışması Ölçeği (AEÇÖ)	70
34. VERİLERİN ÇÖZÜMLENMESİ	71
BÖLÜM IV: BULGULAR	72
4 1. ÖRNEKLEMİN GENEL YAPISINA İLİŞKİN FREKANS VE YÜZDELER	72
4.2. ALGILANAN ANNE BABA TUTUMLARI ÖLÇEĞİ, ALGILANAN EVLİLİK ÇATIŞMASI ÖLÇEĞİ VE YAŞAM BOYU KARDEŞ İLİŞKİLERİ ÖLÇEĞİ'NE İLİŞKİN BETİMSSEL İSTATİSTİKLER.....	76

4.3. KARDEŞ İLİŞKİLERİ İLE ALGILANAN ANNE BABA TUTUMLARI VE ALGILANAN EVLİLİK ÇATIŞMASI ARASINDAKİ İLİŞKİLERE YÖNELİK BULGULAR.....	78
4.4. ALGILANAN ANNE BABA TUTUMLARININ VE ALGILANAN EVLİLİK ÇATIŞMASININ KARDEŞ İLİŞKİLERİNE YÖNELİK TUTUMU YORDAMA DÜZEYLERİNE İLİŞKİN BULGULAR.....	79
4.5. KARDEŞ İLİŞKİLERİNE YÖNELİK TUTUM İLE DEMOGRAFİK DEĞİŞKENLER ARASINDA GERÇEKLEŞTİRİLEN ANALİZLERE İLİŞKİN BULGULAR	81
BÖLÜM V: TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER	96
5.1.KARDEŞ İLİŞKİLERİ İLE ALGILANAN ANNE BABA TUTUMLARI VE ALGINANAN EVLİLİK ÇATIŞMASI ARASINDAKİ İLİŞKİLERE YÖNELİK BULGULARIN TARTIŞMA VE YORUMLARI	96
5.2.ALGILANAN ANNE BABA TUTUMLARININ VE ALGILANAN EVLİLİK ÇATIŞMASININ KARDEŞ İLİŞKİLERİNİ YORDAMA DÜZEYLERİNE İLİŞKİN BULGULARIN TARTIŞMA VE YORUMLARI	101
5.3.KARDEŞ İLİŞKİSİNE YÖNELİK TUTUMUN DEMOGRAFİK DEĞİŞKENLERE GÖRE FARKLILAŞIP FARKLIŞMADIĞINI SAPTAMAK İÇİN GERÇEKLEŞTİRİLEN ANALİZLERE İLİŞKİN BULGULARIN TARTIŞMA VE YORUMLARI	102
5.4.SONUÇ.....	105
5.5.ÖNERİLER.....	106
KAYNAKLAR	108
EKLER.....	131

TABLÖLER LİSTESİ

Tablo 2.1: Baumrind'in Anne-Baba Tutumuna İlişkin Sınıflaması	47
Tablo 2.2: Maccoby ve Martin'in Ana-Baba Tutumuna İlişkin Sınıflaması.....	47
Tablo 4.1: Örneklemenin Genel Yapısına İlişkin Bilgiler	74
Tablo 4.2: Algılanan Anne Baba Tutumu Alt Boyutları ve Algılanan Evlilik Çatışması Alt Boyutları ve Yaşam Boyu Kardeş İlişkisi Ölçeği'ne İlişkin Betimsel İstatistikler	77
Tablo 4.3: Yaşam Boyu Kardeş İlişkisi Ölçeği ile Algılanan Anne Baba Tutumu Ölçeği'nin alt boyutları ve Algılanan Anne Baba Çatışması Ölçeği ve ölçeğin alt boyutları Arasındaki İlişkiler.....	79
Tablo 4.4: Kardeş İlişkisine Yönelik Tutumun Yordanmasına İlişkin Hiyerarşik Regresyon Analizi Sonuçları.....	81
Tablo 4.5: Kardeş İlişkileri Puanlarının Katılımcıların Cinsiyetine Göre Farklılaşmasını Saptamak İçin Kullanılan Bağımsız Gruplar T Testi Sonuçları	82
Tablo 4.6: Kardeş İlişkileri Puanlarının Kardeş Cinsiyetine Göre Farklılaşmasını Saptamak İçin Kullanılan Bağımsız Gruplar T Testi Sonuçları	82
Tablo 4.7: Kardeş İlişkileri Puanlarının Cinsiyet Çiftlerine Göre Farklılaşmasını Saptamak İçin Kullanılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Testi Sonuçları...	83
Tablo 4.7-B: Kardeş İlişkileri Puanlarının Cinsiyet Çiftlerine Göre Farklılaşmasını Saptamak İçin Kullanılan Post Hoc Testi (Tukey HSD) Analizi Sonuçları.....	83
Tablo 4.8: Kardeş İlişkileri Puanlarının Katılımcıların Yaşına Göre Farklılaşmasını Saptamak İçin Kullanılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Testi Sonuçları...	84
Tablo 4.9: Kardeş İlişkileri Puanlarının Kardeşin Yaşına Göre Farklılaşmasını Saptamak İçin Kullanılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Testi Sonuçları...	85
Tablo 4.9-B: Kardeş İlişkileri Puanlarının Kardeşin Yaşına Göre Farklılaşmasını Saptamak İçin Kullanılan Post Hoc Testi (Tukey HSD) Analizi Sonuçları.....	85
Tablo 4.10: Kardeş İlişkileri Puanlarının Kardeşle Yaş Farkı Değişkenine Göre Farklılaşmasını Saptamak İçin Kullanılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Testi Sonuçları.....	86

Tablo 4.11: Kardeş İlişkileri Puanlarının Katılımcıların Doğum Sırası Değişkenine Göre Farklılaşmasını Saptamak İçin Kullanılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Testi Sonuçları.....	87
Tablo 4.12: Kardeş İlişkileri Puanlarının Kardeşin Doğum Sırası Değişkenine Göre Farklılaşmasını Saptamak İçin Kullanılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Testi Sonuçları	87
Tablo 4.13: Kardeş İlişkileri Puanlarının Kardeş Sayısına Göre Farklılaşmasını Saptamak İçin Kullanılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA)Testi Sonuçları....	88
Tablo 4.14: Kardeş İlişkileri Puanlarının Katılımcıların Öğrenim Durumu Değişkenine Göre Farklılaşmasını Saptamak İçin Kullanılan Bağımsız Gruplar T Testi Sonuçları.....	88
Tablo 4.15: Kardeş İlişkileri Puanlarının Kardeşin Öğrenim Durumuna Göre Farklılaşmasını Saptamak İçin Kullanılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Testi Sonuçları.....	89
Tablo 4.16: Kardeş İlişkileri Puanlarının Sosyoekonomik Göre Farklılaşmasını Saptamak İçin Kullanılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Testi Sonuçları...	89
Tablo 4.17: Kardeş İlişkileri Puanlarının Anne Çalışma Durumuna Göre Farklılaşmasını Saptamak İçin Kullanılan Bağımsız Gruplar T Testi Sonuçları	90
Tablo 4.18: Kardeş İlişkileri Puanlarının Baba Çalışma Durumuna Göre Farklılaşmasını Saptamak İçin Kullanılan Bağımsız Gruplar T Testi Sonuçları	90
Tablo 4.19: Kardeş İlişkileri Puanlarının Anne Öğrenim Durumuna Göre Farklılaşmasını Saptamak İçin Kullanılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Testi Sonuçları.....	91
Tablo 4.19: Kardeş İlişkileri Puanlarının Baba Öğrenim Durumuna Göre Farklılaşmasını Saptamak İçin Kullanılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Testi Sonuçları.....	91
Tablo 4.21: Kardeş İlişkileri Puanlarının Yaşanılan Yer Değişkenine Göre Farklılaşmasını Saptamak İçin Kullanılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Testi Sonuçları.....	92
Tablo 4.22: Kardeş İlişkileri Puanlarının Kardeşle Mesafe Değişkenine Göre Farklılaşmasını Saptamak İçin Kullanılan Bağımsız Gruplar T Testi Sonuçları	92

Tablo 4.23: Kardeş İlişkileri Puanlarının Kardeşle Görüşme Şekli Değişkenine Göre Farklılaşmasını Saptamak Kullanılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Testi Sonuçları.....	93
Tablo 4.24: Kardeş İlişkileri Puanlarının Kardeşle İletişim Sıklığı Değişkenine Göre Farklılaşmasını Saptamak Kullanılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Testi Sonuçları.....	93
Tablo 4.24-B: Kardeş İlişkileri Puanlarının Kardeşle İletişim Sıklığı Değişkenine Göre Farklılaşmasını Saptamak İçin Kullanılan Post Hoc Testi (Tukey HSD) Analizi Sonuçları.....	94

KISALTMALAR LİSTESİ

AABTÖ – Algılanan Anne Baba Tutumları Ölçeği

AEÇÖ – Algılanan Evlilik Çatışması Ölçeği

YBKİÖ – Yaşam Boyu Kardeş İlişkileri Ölçeği

BÖLÜM I: GİRİŞ

1.1. PROBLEM DURUMU

Toplumun temel yapılarından olan aile, bireylerin sosyal, bilişsel ve duygusal gelişimlerinde ve bu alanlarda beceri kazanmalarında önemli rol oynayan bir sistemdir (Azmitia ve Hesser, 1993). Aile, aile bireylerinin karşılıklı etkileşimlerinden ve davranış biçimlerinden meydana gelen dinamik bir sistemdir (Atasoy, 2002). Aile sistemi, anne babanın birbiriyle ilişkisi, kardeş ilişkisi, ebeveyn çocuk ilişkisi gibi alt sistemlerden meydana gelmektedir. Kardeş ilişkisi, kardeş alt sistemi içerisinde meydana gelen, kardeşlerin birbiriyle etkileşimlerini içermektedir (Caffaro ve Conn-Caffaro, 1998). Genel itibari ile kardeşler, ortak biyolojik anne babaya sahip veya ebeveynlerinden en az birisinin ortak olduğu en az iki birey olarak tanımlanmaktadır (Rodop ve Şendil, 2015). Bu bireylerin arasındaki ilişki de kardeş ilişkisi olarak tanımlanmaktadır (TDK, 2011). Kardeş ilişkisi, yeni bir kardeşin doğumu ile gelişmeye başlar (Dunn, 1992) ve yaşam boyunca sürer (Connidis, 2001). Kardeş ilişkisi hem nefreti hem de sevgiyi barındırır. Kardeş ilişkisinde bireyler, kardeşlerini destekleyici ve sevecen ama aynı zamanda saldırgan ve düşmanca olarak değerlendirebilmektedir (Lerner ve Steinberg, 2009). Alanyazında kardeş etkileşimleri, şefkat, özen, işbirliği ve desteğin kanıtı olarak veya zorlayıcı, rekabetçi, düşmanca ve manipülatif olarak belirlenmiştir (Brody, 1998; Yu ve Gamble, 2008).

Kişinin kardeşiyle arasındaki ilişki ve bağ önem taşımaktadır (Cicirelli, 1985; Aksoy ve Yıldırım, 2008). Kardeşlik bağının bireylerin üzerindeki etkisi, diğer insanlarla kurulan duygusal bağlara kıyasla çok daha büyük olabilmekte ve bu bağ çoğu zaman diğer insanlarla kurulan duygusal bağlardan daha uzun sürebilmektedir (Cafarro ve Conn-Cafarro 2005; Dunn, 2014; Hoffman ve Edwards, 2005). Bu bağ birçok yönüyle benzersizdir ve bireylerin kendi kişilik özelliklerinin oluşumunda oldukça önemli rol oynamaktadır (Jenkins ve Dunn, 2009). Kardeş ilişkisi, bireylerin iyilik hali üzerinde önemli etkisi bulunan aile alt sistemlerinden biridir (Stormshak, Bullock ve Falkenstein, 2009; Gold, 1990). Alanyazın incelediğinde araştırmalar, kardeş ilişkisinin bireyin davranışları ve gelişimi üzerinde yaşam boyunca önemli bir etkiye sahip olduğunu göstermektedir (Cicirelli, 1985; Cicirelli, 1995). Kişilerarası, sosyal, dil, çatışma yönetimi ve çözümü ve sosyal destek ağlarını sürdürme

becerilerinin gelişiminde kardeşler oldukça önemli bir rol oynamaktadır (Cicirelli, 1995; Howe, Aquan-Assee ve Bukowski, 2001). Kardeş ilişkisinin, bireylerin aile içindeki ve sosyal yaşamındaki uyumu ve bireysel gelişim örüntüsü üzerinde önemli etkisi bulunmaktadır (Stormshak, Bullock ve Falkenstein, 2009).

Kardeş ilişkisi her yaşta aynı değildir. Her gelişim döneminde kardeş ilişkisinden beklentiler ve kardeş ilişkisinin kalitesi farklılaşmaktadır (Cicirelli 1995). Yaşla birlikte kardeş ilişkisinin içeriği ve özellikleri kalite ve işlev açısından değişimler geçirmektedir. Genel itibari ile kardeş ilişkisi kalitesinin, çocuklukta olumlu olma, ergenlik döneminde biraz düşme ve yetişkinliğe doğru güçlenme eğiliminde olduğu ifade edilebilir (Cicirelli 1995; Kim, McHale, Wayne Osgood ve Crouter, 2006). Kardeşlerin birbiriyle ilişkisinde yaşam boyunca, samimiyet ve yakınlık zayıflayabilir veya güçlenebilir. Kardeşler arasındaki duygusal yakınlık ergenlik döneminde azalırken, beliren yetişkinlik döneminde tekrar yoğun hale gelmektedir (Gass, Jenkins ve Dunn, 2007; Scharf, Shulman ve Avigad-Spitz, 2005; Shanahan, McHale, Crouter ve Osgood, 2008). Beliren yetişkinlikte bireyler, kardeşleriyle ilişkilerine yönelik daha derin ve olumlu bir görüş geliştirmektedir (Conger ve Little, 2010).

Beliren yetişkinlik, ergenlik ile yetişkinlik arasındaki dönemi (18-26 yaş aralığı) kapsayan önemli ve benzersiz bir gelişimsel dönemdir (Arnett 2000). Bazı kaynaklarda beliren yetişkinliğin yaş aralığı, yirmili yaşların sonuna kadar genişletilmiştir (Cote, 2006, s. 108). Bu dönemin sınırlarının başlangıcı, yakınlığın gelişmesi; sonlanması ise üretkenliğin başlaması ile belirlenmiştir (Ericson, 1968; akt: Yazgan, İnanç ve Yerlikaya, 2011). Türkiye’de bu dönem, genel olarak üniversite dönemine denk gelmektedir. Bu dönem, üniversiteye girişten mezun olma sonrasındaki birkaç senenin bulunduğu zaman sürecidir (Aydın, 2019). Türkiye’de, sanayileşme, köyden kente göçlerin yaşanması, toplumda eğitimin artması, eğitim yaşında artış olması ve kariyer yapma arzusundan dolayı yetişkin yaşamına giriş yaşı yükselmiştir. Bu dönemin yetişkinlerin gelişimleri üzerinde önemli etkisi bulunmakta ve bu dönem kimlik gelişiminin önemli bir aşaması olarak rol oynamaktadır (Arnett 2000). Bir başka ifade ile beliren yetişkinlik dönemi, bireyin kendini keşfetme ve kendisiyle yüzleşme dönemi olarak nitelendirilebilir. Beliren yetişkinlikte, bireyler bilişsel, duygusal ve davranışsal değişimler geçirmekte ve yaşamlarındaki bu değişimlere uyum sağlamaya çalışmaktadır (Arnett, 1994). Beliren yetişkinlik döneminde, bireylerin daha fazla özerklik kazanma arzusu bulunmakta, bu durum da bireylerin aile üyeleriyle ilişkilerinin farklılaşmasında rol oynamaktadır. Bu dönemde kardeşler, kendi kimliklerini oluşturmuş

ve bağımsızlıklarını kazanmışlardır. Üniversite okumak, çalışmak ya da evlenmek için yolları ayrılmıştır. Beliren yetişkinlik döneminde, eğitimlerini tamamlamaları, iş hayatına atılmaları, yakınlık kurmaları, sosyal gruplarda bulunmaları gibi bireye toplumsal bazı önemli sorumluluklar yüklenmektedir (Havighurst, 1972; Akt: Conger ve Little, 2010). Bu dönemde gerçekleşmesi beklenen gelişim görevleri kardeş ilişkisini etkileyebilmektedir (Conger ve Little, 2010). Beliren yetişkinlikte, yaşam yönelimi, ebeveynlik, ek eğitim ve meslek gibi bireysel roller, aile ve kardeş dinamiklerini etkileyebilmektedir (Conger ve Little, 2010). Yetişkinlik yılları boyunca kardeş ilişkilerinde gelişme ve değişimler devam etmektedir (Stewart, Kozak, Tingley, Goddard, Blake ve Cassel, 2001). Beliren yetişkinlik döneminde kardeş ilişkilerinin niteliği, kültürel özellikler, bireysel özellikler, kardeşler arasındaki yaş farkı, cinsiyet, doğum sırası (Riggio, 2006; Scharf, Shulman ve Avigad-Spitz, 2005), anne baba tutumları (Milevsky, 2020; Portner ve Riggs, 2016; Brody, 1998;), anne baba evlilik ilişkisi (Brody, 1998; Panish ve Stricker, 2001), ailenin yapısı ve aile içi ilişkilere göre farklılaşabilmektedir (Brody, 1998; Milevsky, Smoot, Leh ve Ruppe, 2005).

Aile içindeki kardeş ikilisine özgü yapısal veya karakteristik özelliklerin çeşitliliklerinden dolayı kardeş ilişkisi benzersizdir (Furman ve Buhrmester, 1985). Kardeşlerin genel olarak tavırları birbirinden farklıdır. Kardeşlerin birbirlerine karşı tavırlarındaki farklılıklar bireysel kişiliğin, genel uyumun ve sosyobilişsel gelişimin farklı yönleriyle ilgili olabilmektedir (McHale ve Gamble, 1989). Bu bağlamda, kardeşler arasındaki ilişkinin karakteri de kardeşlere göre farklılaşabilmektedir (Dunn, 2014). Kardeş ilişkilerinin kalitesi, aileler arasında ve aile içinde önemli ölçüde farklılaşmakta ve bu ilişkileri etkileyen pek çok değişken bulunmaktadır. Bunlar; ebeveynlerin çocuklarına yönelik farklılaşan yaklaşımları (Kılıçarslan, 2001; Brody, Stoneman ve McCoy, 1992; Brody, 1998), anne baba arasında yaşanan çatışmalar (Dunn, 1992; Dunn ve diğ., 1999; Brody, 1998; Brody, Stoneman ve McCoy, 1994b) ve ebeveyn çocuk ilişkisidir (Brody, Stoneman ve McCoy, 1994a; Brody, 1998). Bu etmenler, kardeş ilişkisinin sosyal farklılıklarını etkilemekte ve kardeş ilişkisinde davranış ve uyum problemlerinin belirmesinde etkili olabilmektedir (Karabekiroğlu, 2012).

Birey, ilk ve önemli sosyal deneyimlerini aile ortamı içinde edinmektedir (Atasoy, 2002; Aksoy ve Yıldırım, 2008). Bireylerin aile bağlamında deneyimledikleri sosyal süreçler onların uyumunu etkileyebilmektedir. Aile içindeki etkileşimlerin bireyin kişilik ve sosyal gelişimi üzerinde önemli bir etkisi bulunmaktadır. Aile bağlamı, her aile üyesinin

davranışlarına ve uzun vadeli gelişimine pek çok biçimde şekil verebilir. Aile içindeki her birey, diğer aile üyeleriyle etkileşime girerken farklı duygular yaşayabilir ve farklı sözlü ve sözel olmayan davranışlar sergileyebilir. Her aile bireyi aile içinde yaşadıkları deneyimleri farklı şekilde algılayabilmektedir (Dunn, 1995). Oluşan bu farklılıklar, kardeşlerin farklı karakter yapılarına sahip olmasından, çevrelerindeki diğer kişilerin ve ebeveynlerinin tutumlarından ve anne babanın evlilik ilişkisi kalitesinden dolayı belirebilmektedir. Kardeş ilişkisi, aile içinde meydana gelen olaylardan nadiren bağımsız olarak işlemektedir. Aile sistemleri teorisine göre, aile içindeki ilişkiler birbirine bağlıdır ve birbirleri üzerinde karşılıklı etkileri vardır (Minuchin, 1984). Stormshak, Bullock ve Falkenstein (2009), aile ilişkisi özelliklerinin, özellikle ebeveynlik uygulamalarının ve ebeveynlerin evlilik ilişkisinin, hem kardeş ilişkilerinin kalitesine hem de bireylerin iyiliğine olumlu veya olumsuz bir şekilde katkıda bulunduğunu ifade etmişlerdir. Aile bağlamı, risk faktörlerinin yanı sıra koruyucu faktörleri de içermektedir. Evlilik sorunları, farklılaşan ebeveynlik deneyimleri gibi risk faktörleri ebeveynliği olumsuz etkilerken bireylerin uyumu üzerinde de olumsuz etki yaratabilmektedir. Ancak, sağlıklı evlilik ilişkileri ve olumlu ebeveynlik gibi koruyucu faktörler, olumlu birey uyumunu desteklemektedir. Kardeş ilişkileri aile bağlamında gerçekleştiğinden, kardeşler, bireylerin uyumu ile doğrudan ilgili olan risk ve koruyucu faktörlere karşı savunmasızdırlar (Stormshak, Bullock ve Falkenstein, 2009). Milevsky (2004), kardeşlerin uyumsuz bir ailede büyüdülerinde kendi destekleyici sosyal yapılarını oluşturmada zorlandıklarını bildirmiştir. Stresli ev ortamları, çocukların duygusal dünyalarında rahatsızlığa neden olmakta, bu durumda ortaya çıkan olumsuz duyguların da kardeşe yansıtılmasıyla sonuçlanabilmektedir (Brody, 1998; Emery, 1982).

Furman ve Giberson (1995), anne babaların kardeş ilişkisi kalitesi üzerindeki temel etkisini beş başlık altında ele almışlardır. Furman ve Giberson, anne babanın her bir çocuğuyla ilişkisinin genel özelliklerinin; her çocuğun ebeveynleri ile ilişkilerindeki farklılıklarının; ebeveynlerin kullandıkları disiplin yöntemlerinin ve kardeş ilişkilerindeki sorunlara verdikleri yanıtlarının; ebeveynlerin olumlu kardeş ilişkileri geliştirmeye ve evlilik ilişkisi kalitesini artırmaya yönelik çabalarının kardeş ilişkisi üzerinde etkilerinin olduğunu belirtmişlerdir. Bireyler, ebeveynlerinin aile içindeki tutum ve davranışlarından, sadece çocukluk döneminde değil tüm yaşam dönemlerinde etkilenebilmektedir. Her anne ya da babanın her çocuğuyla olan ilişkisinin duygusal kalitesi, kardeş ilişkisinin duygusal kalitesi için zemin oluşturmaktadır. Ebeveyn çocuk ilişkilerinin olumlu olması, kardeşler arasında

yakınlığın ve pozitifliğin gelişmesinde rol oynamaktadır (Brody ve diğ., 1994b). Sıcak ve olumlu ve ebeveyn çocuk ilişkisi, sıcak ve olumlu kardeş ilişkisine yol açarken; sıcak olmayan ve olumsuz ebeveyn çocuk ilişkisi; olumsuz ve soğuk bir yapıya sahip kardeş ilişkisi doğurabilmektedir (Erginoğlu, 2015).

Aile içinde ebeveynlerin çocuk yetiştirme tutumları, çocukların bireysel gelişimlerinde, kimlik oluşturmalarında ve özgün tutum ve davranışlar geliştirmelerinde önemli rol oynamaktadır. Ebeveynlerin tutum ve davranışları, ebeveyn çocuk arasındaki ilişkiyi şekillendirmekte, ebeveyn çocuk arasındaki ilişkinin sağlıklı olması durumunda da çocuklarda sosyo-duygusal ve uyum sorunları belirebilmektedir (Çiftçi, 1991; Dönmezler, 1999). Bireylerin sosyal yönden uyumlu ve başarılı olmaları, sağlıklı anne baba tutum ve davranışlarına bağlıdır (Bornstein ve Bornstein, 2007). Yetkili ya da demokratik ebeveyn tutumunun çocukların sosyo-duygusal gelişimine birçok yönden kolaylaştırıcı etkisi olabilmektedir (Steinberg ve diğ., 1989; Steinberg ve diğ., 1994). Buradan hareketle, demokratik anne baba tutumunun kardeş ilişkileri üzerinde de olumlu bir şekilde etki yaratabilmektedir. Sıcaklık içeren, cezalandırıcı olmayan disiplin ve tutarlılığa dayalı ebeveynlik stillerinin, demokratik veya yetkili ebeveynlik gibi olumlu ebeveyn tutumlarının, kardeş ilişkisi kalitesiyle pozitif yönde; otoriter, korucu-istekçi, ihmalkâr ve aşırı hoşgörölü gibi olumsuz ebeveyn tutumlarının kardeş ilişkisi kalitesiyle negatif yönde bir ilişki içinde olması beklenmektedir.

Farklı anne baba tutumları, kardeşlerin de birbirlerine karşı değişen tutum içinde olmalarında rol oynamaktadır. Ebeveynlik uygulamalarının kardeş ilişkilerinin kalitesi üzerinde etkisinin olduğu uzun zamandır bilinmektedir (Stormshak ve diğ., 2009). Nitekim ebeveynlik uygulamalarını ele alan bazı araştırmalarda; sert, tutarsız veya farklı ebeveynlik gibi faktörler, hem kardeş ilişkisinin kalitesinin hem de davranışsal sonuçlarının üzerinde etkili olduğu ortaya konmuştur (McHale ve diğ., 2000; Brody ve diğ., 1992). Olumsuz ebeveynlik deneyimleri, çatışmalı kardeş ilişkisinin belirmesinde rol oynamaktadır (Brody, Arias ve Fincham, 1996; Fincham, 1994). Erginoğlu (2015) çalışmasında; olumsuz anne baba tutumlarının; kardeş ilişkileri üzerinde olumsuz etkisinin olduğunu belirlemiştir. Yıldırım ve Sezer (2018), beliren yetişkinlerle yürüttükleri araştırmada; algılanan demokratik anne baba tutumunun daha kaliteli kardeş ilişkileriyle ilişkili olduğunu, ancak algılanan otoriter ve koruyucu-istekçi anne baba tutumlarının daha düşük kardeş ilişkisi kalitesi ile ilişkili olduğunu ortaya koymuşlardır.

Bireylerin büyüdüğü aile ortamına ve hangi etkilerin altında yetiştiklerine bakılarak bireylerin davranış özellikleri açıklanabilmektedir. Nitekim Cüceloğlu (1998), bireyin mevcut davranışının, içinde yetiştiği aile ortamının özellikleri ile ilişkili olduğunu belirtmiştir. Çocuğun ilk yaşantısında anne babanın birbirlerine karşı sergilediği tutum ve davranışlar, çocuğun gelecekteki yaşantısı bakımından önemli bir role sahiptir. Anne baba arasındaki ilişki çocuğun sosyal rolleri benimsemesinde, gerekse özdeşleşmesinde önemli rol oynamaktadır. Anne baba ilişkisinin bireyin ileriki davranışları ve diğerleriyle ilişkileri üzerinde etkisi olabilmektedir. Bu bağlamda, anne babaların birbiriyle ilişkisi kardeş ilişkinin niteliğini etkileyebilmektedir. Bir başka ifade ile aile sisteminin anne baba ilişkisi alt sisteminde meydana gelen etkileşimler kardeş alt sisteminde meydana gelen etkileşimler üzerinde etkili olabilmektedir. Ebeveynlerin evlilik ilişkilerindeki tutum ve davranışları, çocukları için bir model niteliğinde olabilmektedir (Furman, 1993; Ogün, 2005). Çocuklar ebeveynlerinin etkileşimlerini gözlemleyerek, ilişkiler hakkında genellemelere varabilirler (Furman ve Giberson, 1995). Çocuklar, ebeveynlerinin davranış kalıplarını benimseyebilir, diğer ilişkilerine de bu davranış kalıplarını aksettirebilirler.

MacKinnon (1989), kardeşlerin, ebeveynlerinin birbirlerine karşı olumlu duygular ifade ettiklerine şahit oldukları zaman birbirlerine karşı daha olumlu davranış sergilediklerini ortaya koymuştur. Anne ve babanın birbirlerine karşı olan ilişkilerinin sevgi ve saygı temeline dayanması durumunda çocuklarının da kardeşleriyle ya da diğerleriyle ilişkilerinde benzer şekilde olumlu duygularla davranmaları muhtemeldir. Huzursuz bir aile ortamının çocuğun üzerinde olumsuz etkisi bulunmakta ve çocuğun bazı uyum ve davranış bozuklukları göstermesine neden olmaktadır (Rodop ve Şendil, 2015). Alanyazında ilgili araştırmalar, ebeveynlerinin çatışmasına şahit olan çocukların, daha fazla uyum problemleri yaşadığını, evlilik içi çatışmaların düşmanca bir ev ortamına neden olduğunu göstermiştir (Brody, 1998). Araştırmacılar, ebeveyn çatışmasının strese neden olabileceğini, stresin de kardeşler arasında saldırganlık ve düşmanlığa dönüşebileceğini, bunun da kardeş ilişkisini etkileyebileceğini öne sürmüşlerdir (Dunn ve diğ., 1999; Grych ve Fincham, 1990; Stocker ve Youngblade, 1999). Ebeveynler arasındaki ilişkinin niteliğini ele alan bir araştırmada, kardeş ilişkilerinin belirleyicisi olarak ebeveynler arasındaki ilişkinin niteliğinin hayati önem taşıdığı ortaya konmuştur (MacKinnon, 1989). Büyük ve küçük kardeşlerle yapılan bir araştırmada da anne baba arasındaki çatışmanın kardeş etkileşimini olumsuz yönde etkilediği ortaya konmuştur (Erel ve diğ., 1998). Ebeveynlerin birbirleriyle olan ilişkilerinin kalitesi, kardeşler arasında

gelişen ilişkilerdeki farklılıklarla önemli ölçüde ilişkili olabilmektedir (Dunn ve diğ., 1999; Brody, 1998).

Alanyazın incelendiğinde, kardeş ilişkilerinin kalitesiyle ilgili yapılan araştırmalarda, yoğunluklu olarak çocukluk ve ergenlik döneminin kapsandığı, genellikle bireyin ve kardeşin mizacı (Brody ve diğ., 1994a, 1994b; Brody ve diğ., 1987; Brody, 1998), doğum sırası gibi aile dizimi değişkenleri (Pollet ve Nettle, 2009) ve çocuk ebeveyn ilişkisi (Brody, Stoneman ve Burke, 1987; Furman ve Giberson, 1995; Brody, 1998) gibi pek çok faktöre bağlı olarak kardeş ilişkisi kalitesindeki farklılıkların ele alındığı görülmektedir. Son yıllarda yapılan çalışmalarda da farklı gelişim evrelerindeki kardeş ilişkileri, yakınlık, iletişim, çatışma vb. çeşitli ilişkisel dinamikler açısından ele alınmıştır (Campione-Barr ve Killoren, 2019; Lindell ve Campione-Barr, 2016; Stocker vd., 2020). Beliren yetişkinlik dönemindeki bireylerin kardeş ilişkisini, anne baba tutumları (Yıldırım ve Sezer, 2018; Portner ve Riggs, 2016) ve anne baba evlilik ilişkisi (Roth ve diğ., 2014; Caban, 2010; Milevsky, 2004; Milevsky, 2018) açısından ele alan araştırmaların sayısının oldukça az olduğu görülmektedir. Bireyler, ilişkileri ilk olarak aile içinde deneyimler ve öğrenir. Aile ilişkileri, özellikle evlilik ilişkisi ve ebeveyn tutumlarını içeren ebeveyn çocuk ilişkisi, çocukların kişilerarası becerilerinin, ilişkilere dair beklenti ve inançlarının ve kardeşleriyle geliştirdikleri ilişkilerin gelişimi için önemli bir yere sahiptir (Stocker ve Youngblade, 1999). Bu bağlamda, kardeş ilişkilerinin bireylerin diğer aile ilişkileri bağlamında ortaya konmasının önemli olduğu düşünülmektedir. Beliren yetişkinlik dönemindeki bireylerin kardeş ilişkilerine yönelik tutumlarını, algılanan anne baba tutumları ve algılanan evlilik çatışması açısından ele almayı amaçlayan bu araştırmanın, aile içi ilişki dinamiklerinin kardeş ilişkisi kalitesi üzerindeki etkisine ışık tutacağı düşünülmektedir. Ayrıca bu konunun Türkiye'deki beliren yetişkinlik dönemi açısından ortaya konmasının alanyazına katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

1.2. ARAŞTIRMANIN AMACI

Bu araştırmanın genel amacı, beliren yetişkinlik dönemindeki bireylerin kardeş ilişkilerine yönelik tutumları ile algılanan ebeveyn tutumları ve algılanan evlilik çatışması arasındaki ilişkinin incelenmesidir. Ayrıca beliren yetişkinlik dönemindeki bireylerin kardeş ilişkilerine yönelik tutumlarının bazı demografik değişkenler açısından incelenmesi amaçlanmıştır. Bu amaçlar göz önünde bulundurularak aşağıda belirtilen sorulara cevap aranmıştır:

1. Beliren yetişkinlerin kardeş ilişkilerine yönelik tutumları ile algılanan anne baba tutumları (Otoriter Anne Baba Tutumu, Demokratik Anne Baba Tutumu ve Koruyucu-İstekçi Anne Baba Tutumu) arasında bir ilişki bulunmakta mıdır?
2. Beliren yetişkinlerin kardeş ilişkilerine yönelik tutumları ile algılanan evlilik çatışması ve evlilik çatışması alt boyutları (Kendini Suçlama, Çatışma Özellikleri ve Algılanan Tehdit) arasında bir ilişki bulunmakta mıdır?
3. Algılanan anne baba tutumlarının ve algılanan evlilik çatışmasının beliren yetişkinlerin kardeş ilişkilerini yordamada anlamlı bir katkısı bulunmakta mıdır?
4. Beliren yetişkinlerin kardeş ilişkilerine yönelik tutumları,
 - a. Cinsiyet
 - b. Kardeşin cinsiyeti
 - c. Cinsiyet çiftleri
 - d. Yaş
 - e. Kardeşin yaşı
 - f. Kardeşler arasındaki yaş farkı
 - g. Doğum sırası
 - h. Kardeşin doğum sırası
 - i. Kardeş sayısı
 - j. Ekonomik durum
 - k. Kardeşlerin öğrenim durumu
 - l. Anne baba öğrenim durumu
 - m. Anne baba çalışma durumu
 - n. Kardeşlerin yaşadıkları yer
 - o. Kardeşler arasındaki coğrafi mesafe
 - p. Kardeşlerin iletişim şekli
 - q. Kardeşlerin iletişime geçme sıklığı açısından farklılaşmakta mıdır?

1.3. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ

Beliren yetişkinlik dönemdeki bireylerin aile ilişkilerine yönelik çalışmalar incelendiğinde, kardeş ilişkilerini ele alan çalışmaların sınırlı sayıda olduğu (Güngordu ve Hernandez-Reif 2020; Milevsky, 2005; Riggio, 2000; Riggio, 2006; Stocker ve diğ., 1997; Scharf ve diğ., 2005) görülmüştür. Türkiye’ de beliren yetişkinlik dönemindeki bireylerin kardeş ilişkilerinin incelendiği çalışmalar da sınırlı sayıdadır (Cinalioğlu ve Gazioğlu, 2022; Sumbas, 2020). Türkiye’ de kardeş ilişkileri ile ilgili yapılan araştırmaların, daha çok çocukluk dönemi ile sınırlı kaldığı ve bir engeli bulunan kardeşe sahip bireyleri kapsadığı görülmektedir (Atasoy, 2002; Aksoy ve Yıldırım, 2008; Aksoy ve Berçin Yıldırım, 2008; Angın, 2015; Akalın, 2005; Yıldırım, 2005 Er, 2006; Ertürk, 2009).

Türkiye’ de kardeş ilişkilerini aile ilişkileri açısından ele alan çalışmalar sınırlı sayıdadır (Kılıçaslan, 2001; Köse, 2003; Çeçen, 2008; Yıldırım ve Sezer, 2018). Uluslararası alanyazında, kardeş ilişkilerini aile bağlamında inceleyen çalışmalarda, genellikle çocukluk dönemindeki (Brody, 1998; Dunn ve diğ., 1999; Stocker ve Youngblade, 1999; Erel ve diğ., 1998; Brody ve diğ., 1994a; Brody ve diğ., 1994b; Kim ve diğ., 2006; Stocker ve diğ., 2006; Gazioğlu ve Çelikkol, 2015; Relva ve diğ., 2019; Chen, 2020) ve ergenlik dönemindeki (Noller ve diğ., 2000; Derkman ve diğ., 2011; Feinberg ve diğ., 2003; Cui ve diğ., 2002) kardeş ilişkilerinin incelendiği görülmektedir. Beliren yetişkinlik dönemindeki bireylerin kardeş ilişkisini, anne baba tutumu (Çeçen, 2008; Yıldırım ve Sezer, 2018; Portner ve Riggs, 2016) ve anne baba evlilik ilişkisi (Tucker ve diğ., 2013; Roth ve diğ., 2014; Caban, 2010; Milevsky, 2004; Milevsky, 2018) açısından ele alan araştırmaların sayısı sınırlıdır.

Birey, kardeşleriyle birlikte vakit geçirmenin ve bir arada olmalarının yanında ebeveynleri ve çevrelerindeki diğer kişilerle de zaman geçirirler (Sanders, 2004). Bireylerin sosyal, duygusal ve bilişsel gelişimlerinde ve bu alanlarda beceri kazanmalarında ailenin önemli rolü bulunmaktadır (Azmitia ve Hesser, 1993). İlk ve önemli sosyal deneyimler aile ortamı içinde edinilir (Atasoy, 2002). Aile ortamı içinde tecrübe edilen sosyal süreçlerin, bireylerin sosyal uyumu üzerinde etkisi bulunmaktadır. Aile içindeki sağlıklı anne baba tutum ve davranışları bireylerin sosyal yönden uyumlu ve başarılı olmalarında etkilidir (Bornstein ve Bornstein, 2007). Bir diğer ifade ile aile içinde ebeveynlerin birbirlerine karşı ve çocuklarına karşı sergiledikleri tutum ve davranışlar, çocuklarının bireysel gelişimlerinde, özgün tutum ve davranışlar geliştirmelerinde etkisi bulunmaktadır. Bireylerin davranış

özellikleri, içinde yetiştiği aile ortamının özelliklerine ve hangi etkilerin altında yetiştiklerine bakılarak açıklanabilmektedir (Cüceloğlu, 1998). Bu bağlamda, beliren yetişkinlikte kardeş ilişkilerinin bireylerin diğer aile ilişkileri bağlamında ortaya konmasının önemli olacağı düşünülmüştür.

Alandaki diğer araştırmacıların, kardeş ilişkilerini aile ilişkileri açısından ele alan araştırmalarında, bu araştırmanın sonucunda erişilen bulgularından faydalanacakları düşünülmektedir. Bu araştırmanın bulguları ile Türkiye’de beliren yetişkinlikte kardeş ilişkileri konusunun aile ilişkileri bağlamında güncellik kazanacağı düşünülmektedir. Bu araştırmanın, beliren yetişkinlikte aile ilişkileri niteliğinin ve aile içindeki deneyimlerin kardeş ilişkileri üzerindeki etkisini açıklığa kavuşturacağı ve bireyi anlama ve bireye yardım süreçlerindeki müdahalelerde yol gösterici olması ya da müdahale planlarının geliştirilmesine ışık tutacağı düşünülmektedir.

1.4. ARAŞTIRMANIN SAYIL TILARI (VARSAYIMLAR)

Katılımcıların, uygulanan veri toplama araçlarında bulunan soruları içtenlikle cevapladıkları varsayılmıştır.

Örneklem grubunun evreni temsil ettiği varsayılmıştır.

1.5. ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI

Araştırmanın örneklemi 2020-2021 eğitim öğretim yılında İstanbul ilindeki İstanbul Üniversitesi, İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa ve Boğaziçi Üniversitesi’nde okuyan beliren yetişkinler ile sınırlıdır.

Araştırma, çalışma sürecinde kullanılan Yaşam Boyu Kardeş İlişkileri Ölçeği, Algılanan Anne Baba Ölçeği, Algılanan Evlilik Çatışması Ölçeği ve araştırmacı tarafından düzenlenen Kişisel Bilgi Formu ile toplanan verilerle sınırlıdır.

1.6. TANIMLAR

Beliren Yetişkinlik: 18-26 yaşları arasındaki yaşam dönemlerini kapsayan ve kişilerarası ilişkilerin ve sosyal beceri geliştirmenin ön planda olduğu dönemdir (Arnett, 2000). Beliren yetişkinliğin yaş aralığı, yirmili yaşların sonuna kadar genişletilebilir (Cote, 2006, s. 108). Beliren yetişkinlik dönemi, bireylerin ergenlik ve yetişkinliğe geçiş aşamasında hayatlarının her alanında yaşadıkları değişim ile karakterize edilmektedir (Arnett, 2000)

Kardeş İlişkileri: Kardeş ilişkisi, yeni bir kardeşin doğumu ile başlar ve yalnızca bir kardeşin ölümü ile sona eren bir süreç olarak tanımlanmaktadır (Dunn, 1983; Furman, 1995). Kardeş ilişkisi, kardeş alt sistemi içerisinde meydana gelen, kardeşlerin birbiriyle etkileşimlerinden meydana gelmektedir (Caffaro ve Conn-Caffaro, 1998).

Anne-Baba Tutumları: Anne baba tutumu; anne babaların çocuk yetiştirmeye dair tutum, inanç, davranış ve beklentilerinin toplamıdır (Yeni hayat, 2011). Anne baba tutumları anne, baba ve çocuk arasındaki etkileşim ile meydana gelmektedir (Kılıç, 2007).

Evlilik Çatışması: Ebeveynler arasında anlaşmazlık, uyuşmazlık ve karşıtlık çıkma durumudur (Profeta, 2002). Algılanan evlilik çatışması ise anne-baba arasında beliren çatışma şiddetinin düzeyinin ve öneminin çocukların kendilerine göre değerlendirmesidir (Crockenberg ve Forgays, 1996).

BÖLÜM II: ALANYAZIN VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Araştırmanın bu kısmında kardeş ilişkileri, evlilik çatışması ve anne baba tutumu kavramlarına dair kuramsal bilgilerin yanı sıra ilgili alanlarda yapılan araştırmalara yer verilmiştir.

2.1. KARDEŞ İLİŞKİLERİ

Bireyin ebeveynleriyle kurduğu bağın yanında kardeşiyle kurduğu ilişki ve bağ da bireyin tüm hayatında ve sosyal, duygusal ve bilişsel gibi birçok gelişim alanının gelişmesinde önemli rol oynamaktadır (Noller, 2005; Azmitia ve Hesser, 1993). Pek çok sosyal davranış kardeş ilişkilerinde kazanılır ve deneyimlenir. Bireyler akran ilişkilerini ilk kardeş alt-sistemi içinde deneyimler. Bireyler, iş birliği içinde çalışmayı, birlikte engelleri aşmayı ya da rekabet etmeyi, birbirlerini desteklemeyi veya dışlamayı kardeşlik alt-sistemi içinde öğrenirler. Bireyler kardeş alt-sistemlerinde tecrübe ettikleri rolleri, yaşamın ilerleyen dönemlerinde de devam ettirirler (Minuchin, 1974; Akt: Rodop ve Şendil, 2015).

Kardeş ilişkilerinin, kişinin aile bireyleri arasındaki ve sosyal hayatındaki uyumu ve kişinin bireysel gelişimi üzerinde önemli etkisi vardır. Kardeş ilişkileri, bireylerin aile ve sosyal çevresindeki ilişkilerinde önemli bir etkiye sahiptir. Sağlıklı kardeş ilişkisinin, bireylerin kimlik gelişimlerinde, sosyalleşmelerinde ve sosyal dünyayı kavramalarında önemli rolü bulunmaktadır (Edwards, Hadfield, Lucey ve Mauthner, 2006, s. 4). Sağlıklı kardeş ilişkisi, bireye yakınlık duygusu sağlamaktadır (Noller, 2005). Lerner ve Steinberg (2009), kardeşlerin birbirlerine iletişim becerilerini, davranış normlarını ve duygusal olarak nasıl samimi olunacağını öğrenmeleri için bir bağlam sağladığını ve bu durumun arkadaşlıklarına yardımcı olabileceğini bildirmişlerdir. Kardeş ilişkilerinin olumlu olması, karşılıklı duygusal destekle ilişkili olup empati, sosyal beceriler, diğerleriyle ilişkilerinde iş birliği, duygusal düzenleme ve hatta akademik yeterlilik gibi toplum yanlısı davranış kalıplarının gelişiminde kolaylaştırıcı rol oynamakta olduğu düşünülmektedir (Brody 1998; Feinberg, Solmeyer ve McHale, 2012; Kim ve diğ., 2007; Stormshak ve diğ., 2009).

Kardeşler etkileşim yolu ile birçok sosyal beceriyi birbirlerinden öğrendiklerinden birbirleri için sosyalleşmenin temsilcisi konumundadır. Kardeşler birbirlerini gözleyerek ve taklit ederek, pek çok sosyal becerileri öğrenebilirler (Cicirelli, 1982; Azmitia ve Hesser,

1993). Kardeş ilişkisinde fikir alışverişi, empati duygusunu geliştirme ve yardımlaşma gibi sosyal etkileşimler tecrübe edilir (Yavuzer, 2012). Sağlıklı kardeş ilişkileri, arkadaşlık, rehberlik sağlamada da önemli işleve sahiptir (Dunn 2005; Noller 2005; Yavuzer, 2016). Cicirelli (1995), kardeşlerin, genel itibari ile tüm yaşamları boyunca birbirlerinin psikolojik ve davranışsal gelişimleri üzerinde büyük etkilerinin olduğunu ifade etmiştir. Yaşamın her aşamasında bireylerin iyilik hali için kardeş ilişkisi önemli etkiye sahiptir.

Gold (1989), kardeşlerin birbiriyle bağlantısını temel alarak yakın, uyumlu, sadık, ilgisiz ve düşmanca olmak üzere beş farklı kardeş ilişkisi türünü ileri sürmüştür. Yakın ilişki türüne sahip bireylerde, ilişkilerinde değer verme vardır ve bu bireyler birbirlerine sadıktırlar. Uyumlu kardeş ilişkilerinde, kardeşler birbirleriyle arkadaşlırlar. Sadık kardeş ilişkilerin temelinde ortak aile geçmişleri mevcuttur. Bu türdeki kardeşler, birbirleriyle sık görüşür, aile olaylarında bulunur ve olumsuzluklarda birbirlerine destek olurlar. İlgisiz kardeş ilişkisine sahip bireyler, nadiren görüşür, birbirlerine karşı soğuk ve kayıtsız bir tavır içindedir. Düşmanca kardeş ilişkisinde ise olumsuz duygular ve kırgınlık mevcuttur (Akt. Shriner, 1999).

Kardeş ilişkisi tipolojisi üzerinde çalışan Murphy (1993), 5 ila 10 yaş arasındaki küçük çocuklara ve onların daha küçük kardeşlerine odaklanarak Bakım Veren (Caretaker), Ahbap (Buddy) ve Sıradan Kardeşler (Casual Siblings) olmak üzere üç tür kardeş ilişkisi öne sürmüştür. Bakım Veren kardeş ilişkisinde, büyük kardeş ebeveynleri tarafından yetenekli ve sorumlu olarak görülür ve genellikle küçük kardeşe birlikte ona bir otorite pozisyonu verilir. Bakım veren kardeştan küçük kardeşini giydirmek ve beslemek gibi görevleri yerine getirmesi beklenir ve bakım veren kardeş bunları yerine getirirken zevk alan bir tür yarı-ebeveyn pozisyonundadır. Ahbap kardeş ilişkisinde, daha büyük kardeş bir arkadaş ve afacan oyunların öğretmeni ve ebeveynlere karşı bir müttefik olarak görülür. Ahbaplar son derece duyarlı ve kardeşlerine duygusal olarak yakın olup isteklerini küçük kardeşlerine dikte etmekten çok küçük kardeşini istenen aktiviteye ikna etme eğilimi içinde hareket ederler. Son olarak sıradan kardeş ilişkisinde, büyük kardeşin küçük kardeşi diğer arkadaşlara ve aktivitelere göre ilgisiz görmesi görüşü hakimdir. Büyük kardeş, ailedeki diğer bireyleri küçük kardeştan sorumlu olarak görür ve genellikle dikkati küçük kardeştan uzaklara çekme eğilimi içindedir (Akt: Steward ve diğ., 2001).

Brody ve diğ. (1994b) ise 6-11 yaş arası çocuklara odaklanarak kardeş ilişkisinin sıcaklık ve çatışma boyutlarını temel alarak üç farklı kardeş ilişkisi tipini öne sürmüştür. Tipik kardeş ilişkisi, orta düzeyde sıcaklık ve çatışma ile karakterize edilirken, uyumlu kardeş ilişkisi yüksek düzeyde sıcaklık ve çok az çatışma ile açıklanmıştır. Çatışan kardeş ilişkisi tipi ise yüksek düzeyde çatışma ve düşük düzeyde sıcaklığa sahip olarak karakterize edilmiştir. McGuire, McHale ve Updegraff (1996) da uyumlu (yüksek sıcaklık ve düşük düşmanlık), yoğun duygulanım (yüksek sıcaklık ve yüksek düşmanlık), düşmanca (düşük sıcaklık ve yüksek düşmanlık) ve ilgisiz (düşük sıcaklık ve düşük düşmanlık açısından) olmak üzere dört farklı kardeş ilişkisi türü ortaya atmıştır.

Kardeş ilişkileri üzerinde çalışmalar yürüten Boer (1990), kardeşler arası bağlanma ilişkisini ve kardeşlik bağını ele alarak çalışmalar gerçekleştirmiştir. Boer kardeşlik bağının sıcak ve güçlü olmasının yanı sıra kardeşlik bağının bazen kaygı verici olabileceğini ve olumsuz duyguları da barındırabileceğini ifade etmiştir (Akt; Sumbas, 2020). Başka bir ifade ile, kardeş ilişkisi hem yakınlık hem çatışma gibi duygular barındırdığından paradoksal bir ilişkidir (Shriner, 1999).

Dunn (2002), kardeşler arasındaki çatışmaların ve farklılıkların üzerinde durmuştur. Dunn, kardeşler arası çatışmaların problem çözmede ve empati becerilerinin gelişmesinde rol oynadığını ifade etmiştir. Dunn (1995) kardeşler arası çatışmaların ve farklılıkların, kişilik çatışmaları, sıkıntı, kişisel eşyalar, bölge/mekân/kurallar, yönetim ve yorgunluk/açlık gibi nedenlerle ortaya çıktığını ileri sürmüştür

1. Kişilik Çatışmaları: Kardeşler arasında yaşanan çatışmalar kişilik farklılıklardan dolayı meydana gelebilir.
2. Sıkıntı: Kardeşler aile içindeki monotonluktan sıkıldıklarında bu durumun hakından gelmek için birbirleri ile çatışma içine girmeyi tercih edebilirler.
3. Kişisel Eşyalar: Kardeşler genellikle ilk çocukluk dönemlerinde kendi şahsi eşyaları ve oyuncaklarını paylaşmaktan pek hazzetmezler. Bu durum onları bir çatışma içine sokabilir.
4. Bölge, Mekân, Kurallar: Kardeşlerin kendi odalarını ya da alanlarını paylaşmaları konusunda isteksiz davranabilirler. Kardeşlerin odalarını ve alanlarını paylaşmamaları sıkıntı çıkmasında etkili olabilir. Aile içindeki kurallar

bozulduğunda da sorunlar belirebilir.

5. Yönetim: Kardeşlerin yönetim çabası içine girmeleri çatışmalara sebep olabilmektedir. Küçük kardeşin, büyük kardeşin evde ve kendi üzerindeki baskı ve yönetim gücünü ortadan kaldırmak istemesi çatışmaları tetikleyebilir.
6. Yorgunluk ve Açlık: Yorgunluk, açlık ve huzursuzluğun baş gösterdiği durumlarda kardeşler bu durumların üstesinden gelmek için birbirleriyle sorun yaşayacak konuma gelebilirler.

2.1.1. Gelişim Dönemlerine Göre Kardeş İlişkisi

Alanyazın incelendiğinde araştırmalar, ilk yılın ikinci yarısından itibaren, küçük kardeş ile büyük kardeş arasındaki etkileşimin yaşla birlikte arttığına işaret etmektedir (Dunn, 1983). Bireyler, çocuklukta çoğunlukla ebeveynleriyle geçirdikleri zamandan çok daha fazlasını kardeşleriyle geçirmekte ve kardeşleriyle etkileşimde bulunmaktalar (Bank ve Kahn, 1975; Dunn, 2014). Kardeş ilişkisi her yaşta farklılaşmaktadır. Her gelişim döneminde kardeş ilişkisinin beklentilerinde ve kardeş ilişkisinin kalitesinde farklılaşmalar meydana gelmektedir.

Çocukluk döneminde, çocuğun sosyal dünyasının temel parçası kardeşidir. Bu dönemde kardeşler, oyun arkadaşı, bakım veren, destek veya rahatsızlık kaynağı olabilecek durumdardır (Furman ve Giberson, 1995). Erken çocukluk döneminde kardeşler arasında sahiplik üzerinden çatışmalar belirebilir ve kardeşler ebeveynin ilgisini çekmek için birbirleriyle rekabet içine girebilirler (Öz Soysal, Yurdabakan, Baş ve Aysan, 2016). Erken çocukluktan ergenliğe kadar olan dönemde, yakın ve olumlu kardeş ilişkileri olumlu uyum ve düşük düzeyde depresif durumlarla ilişkili olabilirken (Kim ve diğ., 2007; Pike ve diğ. 2005; Waite ve diğ., 2011), orta çocukluktan ergenliğe çatışmalı kardeş ilişkileri, saldırganlık, depresyon ve kaygı dâhil olmak üzere artan dışsallaştırma ve içselleştirme belirtileri ile ilişkili olabilmektedir (Kim ve diğ., 2007; Stormshak ve diğ., 2009; Waite ve diğ., 2011). Çocukluk döneminde kardeş ilişkisindeki davranış ve hisler, erken ergenlik döneminde kardeş ilişkisinin niteliği üzerinde etkisi olabilir. Ancak, çocuklukta kardeş ilişkisinin iyi olması ergenlik döneminde aynı derecede iyi olacağını garanti edemez (Öz Soysal ve diğ., 2016). Çocukluk döneminde kardeşlerin güçlü ve yoğun bağları bulunmakta ve kardeş ilişkileri yakınlık, sıcaklık ve çatışma içerirken, ergenlik döneminde, nispeten daha az kardeş etkileşiminden dolayı kardeş ilişkisi genellikle daha az yoğun hale bürünmektedir (Conger, ve Little, 2010).

Çocukluk ve ergenlik dönemlerinde, kardeş ilişkilerinde arkadaşlık ve duygusal destek geliştirilir ve kardeşler birbirlerine bakım, yardım hizmetleri verirler (Stewart ve diğ., 2001). Kim ve diğ., (2007), çocukluk ve erken ergenlik dönemindeki kardeş ilişkisi kalitesinin, ergenlerin psikososyal gelişimi üzerinde etkisi olduğunu bildirmişlerdir. Yaşla birlikte kardeş ilişkilerindeki en önemli değişiklik ergenlik döneminde gerçekleşmektedir. Ergen aile bireylerinden çok akranlarıyla ilişkisini geliştirmekte ve onlarla daha fazla zaman geçirmektedir (Milevsky, 2016). Ergen için bu dönemde en önemli ilişkinin arkadaş ilişkisi olduğu söylenebilir. Bu dönemde beklentiler ve ihtiyaçlarda meydana gelen değişimler kardeş ilişkileri üzerinde önemli etkiye sahiptir (Cicirelli, 1985; Steinberg, 2007). Başka bir deyişle, ergenlik döneminde biyolojik, bilişsel ve sosyal değişiklikler neticesinde kardeş ilişkisinin niteliği farklılaşmaktadır. Bu dönemde, beceri ve gelişim olarak kardeşler daha benzer hale gelmektedirler. Bu durum, kardeş ilişkisinde eşitliğin kendini daha fazla göstermesinde ve kardeş ilişkilerinin arkadaşlık, yakınlık, samimiyet, şefkat bakımından daha az bir yapıya dönüştürmesinde etkilidir (Buhrmester, 1992; Dunn, 1992; Buhrmester ve Furman, 1990; Updegraff ve diğ., 2005). Fakat bu azalmalar kardeş ilişkisinin öneminin azaldığı şeklinde algılanmamalı, bu dönemdeki kardeş ilişkileri yine de yakınlık ile nitelendirilebilmektedir (Öz Soysal ve diğ., 2016). Stocker, Lanthier ve Furman (1997), ergenlerin kardeş ilişkisini sıcak ve yakın ama aynı zamanda çatışmalı ve rekabetçi olarak tanımlamışlardır.

Beliren yetişkinlik döneminde, kardeşler birbiriyle daha az zaman geçirmektedir ve kardeş ilişkileri önceki dönemlere nazaran daha çok gönüllülük esasına dayanmaktadır (Conger ve Little, 2010; Scharf ve diğ., 2005). Beliren yetişkinlikte bireyler, kardeşleri ile ilişkilerine yönelik daha derin ve olumlu bir görüş geliştirmişlerdir (Buhrmester ve Furman, 1990; Conger ve Little, 2010; Myers ve Bryant, 2008; Scharf ve diğ., 2005). Scharf ve diğ. (2005), beliren yetişkinlikte kardeşlerin önceki dönemlere nazaran daha az ortak faaliyetlerinin olduğunu ve birlikte daha az zaman geçirdiklerini, ancak birbirlerine karşı sıcak duygular beslediklerini ve daha fazla ilgi gösterdiklerini bildirmişlerdir. Ayrıca Scharf ve diğ. (2005), beliren yetişkinlerin kardeşlerini algılama, anlama ve onlarla olan çatışmaları yatıştırma yetenekleri, olgunlaşma süreci boyunca arttığını bildirmişlerdir. Yaşla birlikte bu dönemde, kardeşler arasında daha az temas tipik olmasının yanı sıra kardeşler arasında fiziksel mesafe artmaktadır. Ayrıca, kardeşler arasında yaşanan çatışmalarda da azalmalar görülmektedir. Yetişkin kardeşler birbirleriyle ne kadar temas kuracaklarını seçebildiklerinden, yetişkinlikte kardeş ilişkisinin çatışma boyutu önceki dönemlere göre daha

az görülebilir ve yetişkin kardeşler tipik olarak artık aile ile birlikte yaşamadıklarından kardeşler arasında rekabet sorunları daha az görülebilir (Stocker ve diğ., 1997). Buradan hareketle çoğunlukla iyi anlaşılamayan beliren yetişkin kardeşler, birbirleriyle daha az iletişim kurmayı tercih edebilirler. Ancak genel itibari ile yetişkin bireyler kardeşleriyle iletişimlerini sürdürmektedirler (Spitze ve Trent, 2006). Her ne kadar beliren yetişkinlikte kardeşler arası iletişim azalsa ve coğrafi uzaklık artsa da beliren yetişkinlerin yaşamlarında kardeşler önemli olmaya devam etmektedir (Hamwey ve diğ., 2019).

Beliren yetişkinlik döneminde, bireyler genellikle daha özerk ve bağımsız hissetmelerine rağmen, beliren yetişkinliğin belirli zorluklarının üstesinden gelirken yine de aile desteğine ihtiyaç duyabilir, özellikle kardeşlerinden yardım isteme durumları olabilir (Aquilino, 2006; Milevsky, 2005). Beliren yetişkinlik döneminde, bireyler kardeşleriyle ilişkilerinde diğer kişilerle ilişkilerine nazaran fazla sosyal ve psikolojik destek görmektedir (Cicirelli, 1980). Cicirelli (1980, 1995), beliren yetişkinlikteki kardeşlerin birbirlerine sırdaş, öğretmen, rol model ve arkadaş olarak hizmet edebileceğini ifade etmiştir. Beliren yetişkinlerin kardeş ilişkilerini ele alan çalışmalar incelendiğinde; bu dönemde kardeş ilişkilerinin kalitesinin ve kardeş desteğinin bireyin ruh sağlığı, yaşam doyumu, benlik saygısı üzerinde olumlu etkilerinin bulunduğunu (Cicirelli 1995; Feinberg, McHale, Crouter ve Cumsille, 2012; Milevsky 2005) ve bu hassas gelişim sürecinde akran desteği eksikliğini potansiyel olarak telafi edebileceği görülmektedir (Conger ve Little 2010; Milevsky 2005).

2.1.2. Kardeş İlişkisinin Boyutları

Kardeş ilişkileri farklı çalışmalarda çeşitli boyutlar ile açıklanmıştır. Furman ve Buhrmester (1985), kardeş ilişkisinin boyutlarını sıcaklık-yakınlık, arkadaşlık, benzerlik, zarar verme / prososyal davranış, hayranlık, sevgi, üstünlük, çekişme, düşmanlık, ve anne babanın değişen tutumları olarak belirtmişlerdir. Brady, Mosatche ve Noberini (1983) ile Mosatche (1984), aktivite, araçsal destek, etkileyici destek, kişisel doğrulama, atfedilen destek, olumlu sevgi, olumsuz sevgi, farklılaşma, kardeşe üstünlük, aile içi kıyas, duygusal mesafe ve fiziki mesafe olmak üzere kardeş ilişkisinin boyutlarından söz etmişlerdir. Bedford (1989), üyelik, çatışma ve ayrılık olmak üzere kardeş ilişkisi boyutlarını genel olarak üç başlık altında belirtmiştir. Gold (1989) ise yakınlık, psikolojik ilişki, bağlantıların sayısı, araçsal destek, duygusal destek, kabul/onay, kin ve kıskançlık boyutları altında kardeş ilişkisini açıklamaya çalışmıştır.

Aşağıda kardeş ilişkisinin bazı boyutları açıklanmıştır.

2.1.2.1.Rekabet ve Kıskançlık

Rekabet, başkalarından daha iyi yapma ve daha iyi olma güdüsünden ortaya çıkmaktadır (Dönmez, 1992:234). Kıskançlığın temelinde güvensizlik yatmakta olup sevilen kişinin paylaşılmasından belirmektedir (Yavuzer, 1999:167). Bu iki duygu aileye yeni bir çocuğun gelmesiyle beraber aile içinde ilginin, dikkatin ve sıcaklığın yeni çocuğa yönelmesiyle ortaya çıkmaktadır. Bu durumda ilk çocuk annenin dikkatini çekmek, ilgisini üzerine almak, bağımlılık ihtiyaçlarını gidermek için rekabet etmek durumunda kaldığından kıskançlık duyguları gün yüzüne çıkmaktadır (Yavuzer, 1999:168). Bu noktada anne baba tutumu önemli rol oynamaktadır. Çocuklar arasında kıskançlık duyguları belirdiyse rekabet içine girme eğilimleri artmaktadır (Dönmez, 1992)

2.1.2.2.Çatışma

Çocukluk döneminde kardeş ilişkilerinde çatışmalar yoğun yaşanabilir. Bu çatışmalar agresif ve baskı içeren yıkıcı çatışmalar olabileceği gibi karşılıklı tatmin edici çözümleri barındıran yapıcı bir şekilde de olabilir. Yapıcı çatışmalarda, bireylerin olumsuz duyguları tolere edebilme yetileri gelişmekte ve bu çatışmalar bireyin aile içindeki kuralları anlamasında olumlu rol oynamaktadır. Fakat kardeşler arasında genellikle yıkıcı çatışmalar belirmektedir (Martin ve Ross, 1996; Dunn, 1995; Kramer ve diğ.,1999; Bedford, Volling ve Avioli, 2000). Küçük çocukların sorun yönetimi becerileri yetersiz olduğundan çocuklar çatışma süreçlerinin yönetimi durumlarında ebeveynlerine bağımlıdırlar (Dunn, 1988). Ancak, çatışma durumunda ebeveynin araya girmesi adalet kurallarının öğrenimi konusunda önemlidir. Eğer ebeveyn araya girmezse, büyük çocukların küçüklere egemen olacağı ve adalet kurallarının ihlali söz konusu olabilmektedir (Dunn, 1988).

2.1.2.3.Düşmanlık

Kardeş ilişkilerinin en olumsuz boyutu olan düşmanlık, ödül ve statüden kaynaklı rekabetten meydana gelebileceği gibi kardeşler arasında yaşanan çatışmalardan da doğabilir (Dunn, 1993). Ayrıca, ebeveynlerin farklılaşmış yaklaşımları da düşmanlığın ortaya çıkmasında etkili olabilmektedir (Hetherington, 1988).

2.1.2.4.Bağlılık Güvenliği

Kardeşler arasındaki bağ, ebeveyn ile çocuk arasındaki bağ kadar önemlidir (Furman ve Buhrmester, 1985:448). Çocuğun ilişkisindeki uyumu ve bu uyuma güveni gösteren bağlanma, özellikle hayatının ilk dönemlerinde kendisine ve dünyaya yönelik güven

duygusunun gelişimi açısından zemin teşkil etmektedir (Dunn, 1983). Dunn (1993), annelerin çocuklarının kardeşlerine her yaşta bağlandığını, onları görmeyince özlediklerini, gördüklerinde mutlu olduklarını ifade ettiklerini belirtmiştir.

2.1.2.5. Paylaşılan Fantezi

Paylaşılan fantezi boyutu kardeş ilişkilerinde sık rastlanan durum değildir. Genellikle okul önceki dönemde kardeşlerin belli bir kısmı ortaklaşa fantezi genellikle oyun üzerinden belirlemektedir (Dunn, 1993:48). Bu tür oyunlar genelde arkadaşça, destekleyici kardeşlik oluştuğunda ve kardeşler arasında ortaklık olduğunda meydana gelmektedir. Bu ortaklaşa fantezi oyunları sayesinde belirgin gelişimsel değişimler ortaya çıkmaktadır. Kardeşler ortaklaşa fantezi sayesinde çeşitli yollarla birbirlerine ilgi ve arkadaşlık duymaktadırlar (Dunn, 1993:48).

2.1.2.6. Baskınlık (Hükmetme)

Çocuklar başkaları üzerinde baskınlık kurma eğilimindedirler. Bu eğilim okul önceki dönemde yoğun olmakla beraber yaşla birlikte azalmalar görülmektedir. Ebeveynlerin birbirlerine karşı tutumları bu noktada önemlidir. Çocuk bu tür davranışları ev ortamında edinebilirler. Ebeveynlerin çocuklarına karşı tutumları da bu noktada devreye girer. Baskıcı ve zora dayanan ebeveyn tutumları çocuklarda bu davranışların görülmesi noktasında rol oynayabilmektedir (Dönmez, 1992).

Hükmetme davranışı sadece olumsuz durumlar için yordamamalıdır. Çocuk hükmetme davranışında çevresinde gelişen durumları kontrol altına almayı veya kontrolünde tutmaya çalışabilir. Böyle durumlar uygun bir biçimde yönlendirilirse liderlik gibi olumlu vasıfların gelişmesinde yardımcı olacaktır (Dönmez, 1992).

2.1.2.7. Benzerlikler ve Farklılıklar

Kardeşlerin aynı genetik ortaklığa ve ortak aile ortamına sahip olmasına rağmen pek çok yönden farklılıklar görünmektedir. Bu durum ebeveynlerin her bir çocuğuna karşı farklı tutum içerisinde olması ve çocukların bu tutumları ve deneyimleri aynı şekilde algılamamasına bağlanabilir. Bir diğer sebebi de kardeşler arası etkileşimin ve iletişimin her birini ne şekilde etkilediği ve her birinin bu etkileşimi ve iletişimi algılama biçimidir (Dunn, 1983). Her bir çocuğun aile içindeki deneyimleri, etkileşimleri ve bu deneyim ve etkileşimin onlar üzerindeki etkileri aynı değildir. Bu noktada, her bir çocuğun kendi genetik farklılıkları araya girmektedir. Cinsiyet, mizaç, doğum sırası fiziksel görünüş farklılıklarından dolayı çocukların nesnel çevreleri ve öznel deneyimleri kendine hastır. Bu farklılıklarından dolayı

kardeşlerin birbirinin farklı olması olağan bir durumdur (Hoffman, 1991, Dunn, 1983).

2.1.3. Kardeş İlişkisinin İşlevleri

Kardeşler birbirlerinin gelişimleri üzerinde önemli bir etkiye sahiptir. Kardeşler birbirleriyle etkileşime girerek, küçük kardeşler büyük kardeşlerinden çeşitli değerler, beceriler, çeşitli oyunlar, arkadaşlıklar veya ebeveynleri ile ilgili çeşitli konulara ilişkin bilgi edinirler. Aynı zamanda kardeşler arasındaki etkileşim, bilişsel, duygusal ve sosyal yönden kişilik gelişimleri de etkilemektedir (Branje vd., 2004). Kardeş ilişkilerinin, kimlik oluşumu, karşılıklı düzenleyici işlev, korumak-savunmak, değerlendirmek-yorumlamak, doğrudan hizmet vermek, yeni beceri ve yetenekleri öğretmek gibi işlevleri bulunmaktadır. Ancak, Herhangi bir rol ve işlevin performansı, aile yapısı, kardeşlik bağı, doğum sırası, aile büyüklüğü, yaş, cinsiyet gibi kardeş ilişkisinin birçok özelliğinden etkilenebileceği söylenebilir (Weaver, Coleman ve Ganong, 2003).

Bank ve Kahn (1975), gerçekleştirdiği çalışmalarda kardeşlik işlevlerine, kardeşlerin yerine getirebilecekleri rollere ve birbirlerine sağlayabilecekleri hizmetlere dair açıklamalar getirmiştir. Bank ve Kahn, bu işlevlerin yerine getirilmesi kardeşlerin birbirlerinin statülerini ve güçleri üzerinde etkisi bulunduğunu belirtmiştir (Akt: (Weaver ve diğ., 2003)

2.1.3.1. Kimlik Oluşumu

Kardeşler, birbirlerinin kimlikleri üzerinde etkisi bulunmaktadır (Bank ve Kahn, 1975). Bu, kimlik saptama (İdentification) ve farklılaşma (Differentiation) olmak üzere iki biçimde gerçekleşebilir. Kimlik saptamada, çocuklar kardeşlerden kendi yönlerini görürler, açıkça onlarla yaşarlar ve kardeşlerinin deneyimlerini inceleyerek kendileri için yeni olanaklar geliştirirler. Farklılaşmada ise kardeşlerle özdeşleşmek yerine, erkek veya kız kardeşler, birinin olmak istemediklerinin karşılaştırması olarak kullanılırlar. Örneğin, ablası bir sporcu olan bir kız çocuğu, kardeşinden farklı olmak amacıyla akademisyenliğe odaklanabilir ve üstünlük sağlayabilir (Weaver ve diğ., 2003).

2.1.3.2. Karşılıklı Düzenleyici İşlev

Kardeş ilişkisi, bireylerin yeni rolleri ve davranışları tecrübe ettiği ve bunları diğer ilişkilerinde gerçekleştirmeden önce geri bildirim alabilecekleri bir ilişkidir (Bank ve Kahn, 1975). Bu işlev, kardeş ilişkilerinin eşitlikçi veya eş benzeri yönü ile kolaylaştırılmış olup açık veya örtük bir şekilde gerçekleşebilir. Örneğin, bir kız kardeş açıkça kız kardeşinin kıyafetlerle ilgili tavsiyelerini isteyebilir veya yapmaması gereken bir şeyi yaparken erkek

kardeşine söyleyebilir (Weaver ve diğ., 2003). Ancak bu tepkiler ve yanıtlar sözel olabileceği gibi sözel olmayan yanıtlar şeklinde de gerçekleşebilir. Karşılıklı düzenleyici davranışlar, mükafatları artırdığında ve yeni rollerin ve davranışların maliyetlerini azalttığında, kardeşler arasındaki dayanışma veya birliğin güçlenmesinde rol oynar (Weaver ve diğ., 2003).

2.1.3.3.Korumak/Savunmak

Kardeşler, aile içinde ve dışında tehdit olarak görülebilecek bireylere karşı müttefik olarak hizmet görevi üstlenebilirler. Bu, kardeşleri başkalarından koruma ve kimsenin müsaait olmadığı durumlarda kardeşlerine göz kulak olma şeklinde de gerçekleşebilir (Weaver ve diğ., 2003). Bu işlev, kardeşlerin birbirlerinin etkinliklerinden ebeveynlerine bahsetmemek şeklinde de gerçekleşebilir. Sır saklamak, gevezelik yapmak bu işleve örnek verilebilir. Kardeşlerin birbirlerinin sırlarını saklaması kardeşler arasında bir sadakat duygusunun belirmesinde rol oynayabilir. Bank ve Kahn (1975), bu durumu kardeşlerin “birbirlerinin özel dünyalarının koruyucuları” olmaları şeklinde yorumlamıştır.

2.1.3.4.Değerlendirmek-Yorumlamak

Kardeşler, anne babanın davranışlarını birbirleri için yorumlama konusunda işlevsel olabilirler. Örneğin, anne babalarının ruh hallerini, tutumlarını ve davranış için olası tepkilerini kendi aralarında konuşup tartışabilirler. Kardeşler ayrıca birbirlerinin davranışlarını anne babalarına da yorumlayabilirler ya da kendi aralarında konuşup tartışabilirler. Buna ek olarak, kardeşlerin birbirlerinin davranışlarını anne babalarına da yorumlamanın yanı sıra ailedeki diğer yetişkinlerin davranışlarını da yorumlayabilir. Örneğin, kız kardeş, anne babasına, erkek kardeşinin bir arkadaşıyla kavga ettiği veya işte-okulda zorluk yaşadığından huysuz olduğunu belirtebilir. Büyük erkek kardeş küçük erkek kardeşe ya da kız kardeşe anne babalarından neler beklediklerini söyleyebilirler. Bu yorumlayıcı işlev sayesinde karşılıklı anlayışın yaratılması sağlanabilir ve aile üyeleri birbirlerini daha iyi anlayabilirler (Weaver ve diğ., 2003; Bank ve Kahn, 1975).

2.1.3.5.Doğrudan Hizmet Vermek

Kardeş etkileşimi sık yaşanır, bu durum da kardeşlerin günlük yaşamları üzerinde önemli etki yaratır. Örneğin, kardeşler para ödünç verme, diğer kaynakları tahsis etme, yardım sağlama, iyilik yapma, başkalarını tanıtma ve bakım sağlama gibi hizmetleri doğrudan sağlama durumları olabilirler. Bu hizmetlerin karşılıklı olarak sağlanması durumunda kardeş ilişkisi daha da güçlenebilir (Bank ve Kahn, 1975).

2.1.3.6.Yeni Beceri ve Yetenekleri Öğretmek

Bu son işlevde, kardeşler öğretmen görevi üstlenirler. Bu, doğrudan birbirlerine işlerin nasıl yapılacağına dair talimat verme şeklinde olabilir. Örneğin, büyük bir kız kardeş, küçük bir erkek kardeşe matematik ödevinde veya iş başvurusunda yardımını dokunabilir (Weaver ve diğ., 2003). Büyük kardeşler küçük kardeşlerine oyuncaklarla oynanama şeklini, fiziksel becerilerini kullanma şekillerini gösterirken diğer yandan yeni oyunlar konusunda da öğretici konumda olarak bir öğretmen rolünde olabilirler (Azmitia ve Hesser, 1993; Cicirelli, 1995).

2.1.4. Kardeşler Arasındaki İlişkinin Yapısı

Kardeşler arasındaki ilişki, biyo-sosyal yapı, sosyal-rol yapısı, sistemik yapı ve Sosyo-duygusal yapılar üzerinden açıklanabilmektedir (Furman ve Buhrmester, 1983; Dunn, 1992). Bu dört farklı yapı, birbirini etkilediği karşılıklı bir etkileşim içindedir. Bu etkileşim, kardeş ilişkisi yapısının sadece tek bir yönünü değil diğer yapılarını da dikkate alarak araştırılması gerektiğini göstermektedir (Dunn,1992).

2.1.4.1.Biyososyal Yapı

Kardeşlerin birbirlerine biyolojik olarak yakınlığı biyososyal yapı olarak tanımlanmaktadır (Dunn, 1992). Kardeş ilişkisini ele alan araştırmalar incelendiğinde doğum sırası, yaş farkı, cinsiyet gibi biyososyal faktörler kardeş ilişkisi üzerinde önemli etkiye sahip olduğu görülmüştür (Dunn, 1992, Bedford, 1989).

2.1.4.2.Sosyal Rol Yapısı

Kardeşlerin edindiği sosyal rollerin, aralarındaki ilişki yapısı üzerinde etkisi vardır (Dunn, 1992). Ayrıca Dunn, kardeşlerin birbirleri için yöneten/yönetilen, arkadaş, rakip, öğretmen/öğrenci ve bakıcı/bakılan rollerinde olabileceğini zikretmiştir. Brody ve diğ. (1992), araştırmalarında gelişim özelliklerinin, kardeş ilişkisindeki sosyal yapının değişiklik göstermesinde etkili olabileceği sunucuna varmışlardır. Ayrıca kardeş ilişkisindeki biyososyal faktörler sosyal rolleri etkileyebilmektedir (Brody, 1985).

2.1.4.3.Sistemik Yapı

Sistemik yapı, belirli bir ilişkinin bünyesinde olan birbiriyle ilişki içinde olan birimler olarak tanımlanabilir. Kardeş ilişkisi alt sistemi, ebeveyn çocuk ilişkisi alt sistemi ve anne baba alt sistemi aile sistemi içerisinde bulunmaktadır. Bu sistem içerisinde alt sistemler birbirinden etkilenebilir. Sistemik yapı, kardeş ilişkisinin aile sistemi içerisinde çeşitlilik ve farklılık kazandığını ortaya koymaktadır. Başka bir deyişle; aile sistemi içinde, kardeşlerin

birbiri ile kurduğu ilişkinin yapısı ve içeriği aynı değildir (Bossard ve Boll,1956).

2.1.4.4.Sosyo-duygusal Yapı

Sosyo-duygusal yapı, kardeşler arasındaki bağı ve paylaşımı ele almaktadır. Bu yapı, kardeş ilişkisinin davranışsal ve duygusal etmenlerini tanımlamada kullanılmaktadır. Kardeşler arasındaki bağın ve paylaşımın istekli ve gönüllü bir biçimde gerçekleşeceği gibi gönülsüzce ve zorla da olabilmektedir (Dunn, 1992). Kardeşlerin aynı yatak odasını paylaşması zorunlu bir paylaşım iken, kardeşlerin arkadaş olmayı tercih etmesi gönüllü bağımlılığa örnek olarak verilebilir (Özman, 2018).

2.1.5. Kardeş İlişisine Yönelik Teorik Bakış Açıları

Kardeş ilişkilerini ele alarak ilk önemli çalışmaları Adler (1930) gerçekleştirmiştir. Adler (1930), Bireysel Psikoloji Teorisini ileri sürerek doğum sırasının kardeş ilişkilerinin niteliğini etkileyen en önemli etken olduğunu belirtmiştir (Akt: Rodop ve Şendil, 2015). Kardeş ilişkileri üzerinde önemli çalışmalar yapan bir diğer kuramcı Salvador Minuchin (1984), kardeş ilişkilerini aile alt sistemleri çerçevesinde açıklamaya çalışmaktadır. Bronfenbrenner (1979) ise kardeş ilişkilerinin bireyin yakın çevresinde yer alan kişi ve unsurları kapsayan mikrosistem içerisinde yer aldığını ifade etmiştir. Bu mikrosistem içerisinde karşılıklılık söz konusudur. Bir başka deyişle, kardeşlerin birbirlerini etkilemeleri ve birbirlerinden etkilenmeleri kaçınılmazdır (Sumbas, 2020).

2.1.5.1.Adler'in Bireysel Psikoloji Teorisi

Adler, bireyin gelişiminde kardeş ilişkilerinin rolü üzerinde duran ilk kuramcıdır. Adler, ailedeki diğer çocukların varlığına ve bunun çocuğun gelişimi üzerindeki etkilerine dikkat çekmiştir (Akt: Rodop ve Şendil 2015). Adler, kardeş etkilerini de içeren aile sisteminin rolünü keşfetmeyi hedeflemiş olup kardeşlerin birbiriyle etkileşimlerinin kişilik gelişimi üzerindeki vurgusunu, doğum sırasının bireysel gelişimdeki etkileri üzerinden temellendirmiştir. Adler kuramında, ilk çocuk, ortanca çocuk, en küçük çocuk ve tek çocuk tipolojilerini geliştirmiş olup ve doğum sıralarının çocukların belli kişilik özelliklerini geliştirmesinde rol oynadığını belirtmiştir (Yazgan ve diğer., 2013, s. 54). Doğum sırası, ebeveynlerin dikkatini çekmek, ebeveynlerin kaynaklarını ve zamanını elde etmek için kardeş ilişkisinde meydana gelen rekabetin üzerinde etkisi vardır (Yarbaş, 2015). Kardeşler arasındaki rekabet aşmak istenilen aşağılık kompleksinden kaynaklanır, bu rekabetin üstesinden gelmek için kardeşler farklı özellikler geliştirir ve kendilerini kardeşlerinden farklılaştırırlar (de- identification) (Rodop ve Şendil, 2015).

Adler, aile içerisinde her bir çocuğun yaşadığı aile atmosferinin aynı olamayacağından bir aile içindeki hiçbir çocuk aynı koşullarda büyümediğini ve her çocuğun farklı kişilik özellikleri gösterdiğini ileri sürmüştür (Burger, 2016, s. 154). Örneğin, başlangıçta evdeki tek çocuk olduklarından bütün ilginin merkezinde olan ve aile içerisinde tek başına iktidar konumunda olan ilk çocuklar, ikinci çocuk doğduğunda, konumu değişir ve bu durum çoğunlukla onlar için stres kaynağı olabilmektedir. Bir başka çocuk doğmuştur ve artık tek çocuk olmamasının yanı sıra, artık anne babasının ilgisini rakiple paylaşmak durumunda kalmıştır. En büyük çocuk için değişim oldukça köklü olup, yeni kardeşin gelişine hazırlanmaz ve ihmal edilirse uyum sağlaması beklenemez. Adler'e göre; yeni bir bebeğin katılmasıyla tahtını kaybetmiş gibi hisseden ilk doğan çocuk konumunu koruma mücadelesine ve üstün olma çabasına girer. Bunun yanı sıra, sürekli bir yarışın içinde olan ve bu yarışta onların hızını belirleyen birisinin varlığından ikinci kardeşin pozisyonu da ona özgün olur ve ilk kardeşten farklılaşır. Önlerinde giden birinin olması ikinci kardeş için rahatsızlık kaynağı olur ve ikinci çocuk genellikle kendilerini yetersiz hissetme eğilimindedirler. Ancak, bu eksikğin üstesinden gelmek için deneyimlere açıktırlar. Diğer bir yandan doğduğu andan itibaren ilgiyi başka bir çocukla paylaşma durumunda olan ikinci çocuk ilk çocuğa göre topluma daha yakındır. En küçük kardeş ise, genellikle ailenin bebeği olur ve şımartılır (Yarbaş, 2015).

2.1.5.2.Sosyal Öğrenme Teorileri

Bandura'nın (1976), Sosyal Öğrenme Teorisine göre bireyler yeni davranışları ve bazı bilişsel süreçleri gözlem ve model alma şeklinde edinirler (Akt: Brody, 1998). Ebeveynlerin evlilik ilişkisi ve çocukları ile etkileşimleri sırasında ebeveynler çocukları için model konumundadırlar. Aile bireyleri arasındaki etkileşimlerin çift yönlü doğası, "yayılma hipotezi"nde açıklanmıştır. Örnek vermek gerekirse, evliliklerinde bir çatışma yaşama durumunda anne baba, işlevsel bir çözüm yolunu kullandıklarında çocuklar için olumlu, işlevsiz bir çözüme başvurlarsa olumsuz davranışlar için model teşkil ederler. Bu bağlamda bu teoriye göre çatışmalı bir evlilik ilişkisinin, olumsuz kardeş etkileşimleri ve ebeveyn çocuk etkileşimleri ile ilişkili olduğu söylenebilir (Whiteman, 2011). Brody ve diğ. (1992), evlilik ilişkisi kalitesi ile kardeş ilişkisi kalitesi arasında ilişki olduğunu, ancak ebeveyn çocuk ilişkisinin bu bağlantıda aracı rolünde olduğunu belirtmişlerdir. Son olarak bu kurama göre kardeşler birbirleri için de önemli bir model olma pozisyonundadırlar ve kardeşler birbirlerinin davranışlarını şekillendirebilirler (Whiteman ve diğ., 2011; Brody, 1998).

Sosyal öğrenme kuramına göre (Bandura, 1977), uyumlu ve olumlu bir aile ilişkisinde büyüyen çocukların aile üyeleri arasındaki destekleyici iletişimlere gözlemlemesi; kardeşlerini dinlemeyi, kardeşlerinin sıkıntıları ile empati kurmayı ve anlaşmazlıkları çözmek için işbirliğine dayalı çabalara girmeyi öğrenmelerine katkı sağlayabilir. Ancak, uyumsuz bir evde büyüyen ve dolayısıyla kişilerarası ve sosyal beceriler için olumlu bir modelden yoksun olan bir çocuğun sağlıklı kişilerarası ilişkileri sürdürmede güçlükler geliştirmesi yüksek ihtimal dâhilindedir. Bu sosyal sorunlar, çocuğun kardeşleri de dahil olmak üzere tüm sosyal varlıklarla etkileşiminde belirebilir. Bir diğer yandan, ebeveynleri ile ilişkileri sert ebeveynlik ve çözülmemiş öfke içeren çocukların, kardeş çatışmasını besleyecek davranış stilleri, duygu düzenleme stratejileri ve bilişler geliştirmeleri muhtemeldir. Kardeş anlaşmazlıklarına öfke odaklı başa çıkma stratejileri ve saldırgan, zorlayıcı davranışlarla yaklaşımları muhtemeldir (Milevsky, 2004).

2.1.5.3.Aile Sistemleri Yaklaşımı

Minuchin (1970), Yapısal Aile Sistemleri Yaklaşımı'nı ortaya koymuştur (Akt: Whiteman ve diğ., 2011). Bu sistem, eşler, ebeveynler ve kardeşler olmak üzere 3 alt-sistemden oluşmaktadır. Bu alt sistemin her birinin kendi özellikleri ve kendine özgü kuralları vardır ve çeşitli aile işlevlerinin yerine getirilmesinde payı vardır (Minuchin, 1974; Akt: Gladding, 2012). Aile sistemi, alt sistemler olmadan fonksiyonlarını gerçekleştiremez. Bu yaklaşıma bakıldığında, sistemler arasındaki etkileşim karşılıklıdır. Bir başka deyişle, aile sistemi içinde her birey, birbirini etkiler ve birbirlerinden etkilenir (Rodop ve Şendil, 2015). Aile üyelerinin birbirlerine yönelik davranışları bu etkileşimlere göre şekil almaktadır. Aile etkileşimi, ailenin karakteristik özellikleri, ailenin fonksiyonu ve yaşam döngüsü kardeş ilişkilerinin belirlenmesinde rol oynamaktadır (Ertürk, 2009). Aile sistemleri perspektifine göre, ebeveyn alt sistemi, aile işleyişi için önemli bir etken olup alt sistemdeki çatışma, kardeş alt sistemi gibi diğer aile alt sistemlerinin işleyişine olumsuz yönde etkisi olmaktadır (Minuchin, 1985; Akt: Gazioğlu ve Çelikkol, 2015)

2.1.5.4.Bağlanma Kuramı

Berk (2004), bağlanmayı, bireylerin hayatındaki önemli kişilerle sahip olabileceği, zevk ve neşe veren, stresli zamanlarda rahatlık ve güvenlik sağlayan güçlü, duygusal bağ olarak ifade etmiştir. Ainsworth, (1974), bağlanmayı bireyler arasında beliren duygusal bağ ya da ilişki olarak tanımlamıştır (Akt: Scharf ve diğ., 2005). Bu teoriye göre, bakım verenle (anne gibi) erken etkileşimler, bebeklerin benliklerinin ve başkalarının zihinsel temsillerini

geliştirmeleri için bir bağlam tesis eder. Çocuklar, ebeveynleriyle etkileşimlerinin içsel temsillerini geliştirerek bu içsel temsilleri yaşamları boyunca kardeşleriyle olan ilişkiler de dahil olmak üzere diğer ilişkilerinde kullanırlar (Brody, 1998). Bağlanma figürünün genellikle anne olmanın yanı sıra çocuğa bakım veren baba olabileceği gibi kardeş ile de bağlanma gerçekleşebilmektedir (Ainsworth, 1991). Bowlby'nin Bağlanma Kuramına göre, bireylerin bebekliklerinde kendilerine bakım veren birincil kişilerle kurdukları bağlar, hayatta kalmaları için oldukça önemlidir. Yetişkin bağlanma teorisine göre, bu kurulan erken bağların kişinin yaşamı boyunca devam ettiği tasavvur edilmektedir (Cicirelli, 1996). Küçük kardeşin daha büyük kardeşiyle sahip olduğu bağ, bir bağlanma bağı olarak tasavvur edilebilir (Dunn, 2007).

Cicirelli (1980), kardeşle yakın veya temas halinde kalma ihtiyacı olduğunda veya bir kardeşle olan ilişki yoluyla bir rahatlık ve güvenlik duygusu elde edildiğinde, yetişkin kardeşler arasındaki bağı bağlanma olarak kabul edilebileceğini bildirmektedir. Bağlanma figürleri ile kurulan ilişkinin, bireyin diğerleriyle ilişkileri, bu ilişkilerden beklentileri, duygu ve davranışları üzerinde etkisi olabilmektedir (Mikulincer ve Shaver, 2007). Üniversite öğrencileriyle çalışan Feeney (1996), çalışmasında; kardeşlerin birbirlerine genellikle yakınlık, rahatlık ve güvenlik sağladıklarını gözlemlemiştir. Ainsworth (1991), bazı durumlarda büyük kardeşler, küçük kardeşleri için ebeveyn rolünü üstelenebileceğini ve bu süreçte bağlanma figürleri haline gelebileceklerini bildirmiştir. Çocukluk ve ergenlik döneminde, duyarlı ve kardeşlerinin ihtiyaçlarına cevap veren büyük kardeşler küçük kardeşleri için bağlanma figürü olma durumuna gelebilirler (Kriss ve diğ., 2014, s. 84; Whiteman ve diğ., 2011).

Kardeşi ile güvenli bağ geliştiren bireyler yaşam boyunca rastladıkları sıkıntılarda bir desteğe sahip olduklarını hissederler ve bu durumun bu sıkıntılı süreçlerin üstesinden gelmeleri konusunda yararı olabilmektedir (Yeh ve Lempers, 2004; Mikulincer ve Shaver, 2007). Kardeşlerle kurulan güvenli bağlanma ilişkisinin, bireylerin sosyal gelişimi ve uyumu üzerinde olumlu bir etkisi olabilmektedir (Yeh ve Lempers, 2004). Çocuklarla çalışan Volling ve Belsky (1992), güvensiz bebek-anne bağlarına sahip ilk doğan kardeşlerin, küçük kardeşleriyle daha fazla çatışmalı etkileşim içinde olduklarını bildirmiştir. Benzer şekilde Teti ve Ablard (1989), güvenli bağlanan büyük kardeşlerin güvensiz kardeşlere nazaran, bebek kardeşlerinin sıkıntılarına, her ikisi de yabancı bir odada annelerinden ayrı kaldıklarında, kendilerini rahatlatmaya çalışarak karşılık vermelerinin, daha olası olduğunu bildirmişlerdir. Güvenli kardeş ikilileri, güvensiz ikililere nazaran daha yüksek düzeyde bakım veren tepki

gösterdikleri belirlenmiştir. Ayrıca, Teti ve Ablard, anne, dikkatini diğer kardeşe kaydırdığında, güvenli bebeklerin anneye ve kardeşe karşı daha az olumsuz tepki verdiğini belirlemişlerdir.

2.1.6. Kardeş İlişki Kalitesini Etkileyen Faktörler

Furman ve Buhrmester (1985), ailenin yapısının (yaş, yaş farkı, cinsiyet, kardeşin cinsiyeti, ailenin büyüklüğü, doğum sırası), ebeveyn çocuk ilişkilerinin (ilişkilerin niteliği, kardeş ilişkilerinin yönetimi), çocukların karakter özelliklerinin (bilişsel, sosyal, kişilik), kardeş ilişkilerinin niteliğini belirleyen etmenler olarak ifade etmişlerdir. Bununla birlikte; kardeş ilişkilerinin, anne baba tutumları ve anne baba evlilik ilişkisi özelliklerinden de etkilenmektedir (Brody, 1998).

2.1.6.1. Yaş-Statü (Güç)

Kardeşlerin yaşı uyum sürecinde, birbirleri üzerinde önemli etkiye sahiptir. Yaşla beraber kardeş ilişkisinin niteliği değişmektedir. Cicirelli (1995), yaşı artmasıyla birlikte küçük kardeş ilişkisinde daha aktif rol almaya başladığını, büyük kardeşin ise küçük kardeşiyle ilişkisinde daha ilgili hale geldiğini bildirmiştir. Kardeş ilişkilerinde çatışma, rekabet gibi olumsuz duygular yaşla beraber azalırken; yakınlık ve samimiyet artmaktadır (Kim ve diğ., 2006; Stewart ve diğ., 2001). Yetişkinlerle çalışan Lanthier ve Stocker (1993), yaş arttıkça kardeş ilişkilerinin daha sıcak ve daha az çatışmalı hale geldiğini öne sürmüşlerdir. Ebeveynlerin tutumları da kardeşlerin yaşına göre nitelik kazanabilmektedir. Bu durum da kardeş ilişkisini etkileyebilmektedir.

Bir kardeşin diğer kardeştan daha fazla güce veya statüye sahip olma derecesi statü boyutuna işaret etmektedir. Çoğunlukla çocuklukta güç, kardeşin görece yaşıyla ilgili olup büyük kardeş tipik olarak daha fazla gücü elinde bulundurmaktadır (Stocker ve diğ., 1997). Beliren yetişkinlerle çalışan Robertson, Shepherd ve Goedeke (2014), büyük kardeşler kendilerini küçük kardeşlerinden daha fazla statüye/güce sahip olarak değerlendirirken, küçük kardeşler kendilerini büyük kardeşlerinden daha az statüye/güce sahip olarak değerlendirdiklerini bildirmiştir. Kardeşlerin ailedeki statüsü kardeşlerin yaşantısını kısmen belirleyici durumdadır. Genellikle, büyük kardeş egemenlik kuran pozisyonunda iken küçük kardeş üzerinde egemenlik kurulan pozisyonundadır.

Yaşla beraber, kardeş ilişkileri daha eşitlikçi ve daha az simetrik şeklini almaktadır. Yaşla birlikte kardeş ilişkilerinde güç-statü yapısında değişimler gözlemlenmektedir. Yaşın

artmasıyla beraber küçük kardeş büyüdükçe yeterlilik ve bağımsızlıkları arttığından büyük kardeşin küçük kardeş üzerinde egemenlik kurma davranışlarında sönmeler oluşabilmektedir. Yetişkinlikte, kardeşler arasındaki gelişimsel farklılıklar çocukluktakinden daha az olduğundan kardeşler daha eşitlikçi ilişkilere sahiptirler, bu durum da beliren yetişkinlikteki kardeş ilişkilerinde göreceli statü gücü bir boyut olarak etkisini azaltabilmektedir (Stocker ve diğ., 1997).

2.1.6.2. *Kardeşler Arasındaki Yaş Farkı*

Kardeş ilişkisini etkileyen önemli faktörlerden bir tanesi kardeşler arasındaki yaş farkıdır (Brody, 1985; Burhmester 1992). Bu etkenin, kardeş ilişkisinde kardeşlerin rolü, onların etkileşimleri ve güç paylaşımı üzerinde doğrudan etkisi olduğundan kardeş ilişkisi kalitesi üzerindeki etkisi büyüktür (Rodop ve Şendil, 2015). Bir diğer ifade ile kardeş ilişkilerinde yaş farkı özellikle kardeş statüsü üzerinde etkisi bulunmaktadır. Kardeşler arası yaş farkının fazla olması, kardeşler arası çatışmanın azalmasında, kardeşlerin birbirlerine yönelik daha fazla bakım, sorumluluk üstlenmesinde, sevgi, yardımlaşma ve hayranlık düzeyi artmasında etkilidir (Buhrmester ve Furman, 1990). Ancak, kardeşler arası yaş farkının az olmasının ise kardeşlerin birbirleri üzerinde hâkimiyet kurup (Buhrmester ve Furman, 1990), daha fazla çatışma, tartışma ve düşmanca davranışların yaşanmasına sebep olduğu (Minnet, Vandel and Santrock, 1983) ileri sürülmüştür. Bir başka deyişle, kardeşler arası yaş farkının fazla olması kardeşler arasındaki ilişkiyi daha kolay hale getirmektedir. Yaş olarak yakın kardeşlerin yetenekleri ve ilgilerinin benzerliğinden (Minnet ve diğ., 1983), benzer sosyal ortamlardan (Howe ve diğ., 2001) dolayı kardeşler arasında çatışmalar meydana gelebilmektedir. Annenin, yaş farkı sebebi ile davranışları da farklılaşabilir ve bu durum da kardeş ilişkisini etkileyebilir. Yaş farkı az ise anne daha demokratik ve uyumlu davranırken yaş farkı fazla olduğunda anne bir çocuğuna farklı yaklaşabilir (Bornstein ve Lamb, 1988).

Araştırmalar, kardeşler arasındaki yaş farkının çok olması kardeş ilişkileri üzerinde olumlu etkisinin olduğunu göstermiştir. Minnet ve diğ. (1983), aralarında iki ve daha az yaş farkı bulunan kardeşlerin benzer aktivitelerde bulunduğu, benzer arkadaşlıklar kurduğu ve benzer ilgiler paylaştığını belirtirken, bu durumun aralarında çatışma ve rekabete etki ettiğini ifade etmişlerdir. Beliren yetişkinlerle çalışan Stocker ve diğ. (1997), yaşları birbirinden uzak olan genç yetişkin kardeşler, yakın yaşlardaki kardeşlere nazaran ilişkilerinde daha az çatışma içinde olduklarını bildirmiştir.

2.1.6.3.Doğum Sırası

Doğum sırası kardeş ilişkisinin niteliğini etkileyen önemli etmenlerden bir diğeridir (Dunn, 1995). Adler (1930), çocuğun diğer kardeşler arasındaki durumunun, özellikle dünyaya geliş sırası açısından, kendine özgü bazı sorunların belirmesinde etkili olduğunu ileri sürmüştür (Akt; Gençtan, 2014). Adler, daha önce değinildiği gibi, doğum sırasının kardeş ilişkisi üzerindeki etkilerine odaklanmıştır Doğum sırası, kardeşler arası kıskançlık ve nefret gibi bazı olumsuz duyguların belirmesine sebebiyet verebilmektedir. Adler'e göre; birinci çocuk, aileye yeni bir çocuğun gelmesiyle tahtını kaybetmiş gibi hisseder ve konumunu koruma mücadelesi içine girer, üstün olmaya çabalar. Büyük kardeş daha çok otorite ve sorumluluk pozisyonuna sahip olurken, yaşı artmasıyla birlikte büyük kardeşin güç/statüyü bırakmasının sonucu küçük kardeşiyle daha eşit bir pozisyona gelmektedir. İkinci kardeş ise; önlerinde giden birinin olması onlar için rahatsızlık kaynağı olurken kendilerini yetersiz hissedebilirler. Diğer yandan, bu eksiğin üstsinden gelmek için deneyimlere açıktırlar. En küçük kardeş ise, genellikle ailenin bebeği olur ve şımartılır.

Kardeşlerin doğum sırası, kardeşlerin aile içindeki rolleri konusunda belirleyici bir etkiye sahiptir. Yaşça büyük veya küçük kardeş olma durumuna bağlı olarak kardeşler arasındaki deneyimlerde farklılaşma olabilir. Cicirelli (1994) de kardeşlerin doğum sırasına göre kardeşlerden belirli roller beklendiğini bildirmiştir. Büyük kardeşin ev işlerini yapmaktan ve küçük kardeşlere bakmaktan sorumlu olmasının beklenmesi ya da büyük kız çocuğunun annenin yardımcısı olmasının beklenmesi ve küçük kardeşi için bakıcılık rolü üstlenmesi örnek olarak verilebilir (Minnet ve diğ. 1983; Sumbas, 2020). Araştırmalar, ilk doğan kardeşlerin sonrakilere göre daha baskın olduğunu göstermiştir (Minnet vd., 1983). Benzer sonuçlara, Buhrmester and Furman, (1990) ergenlerle olan çalışmasında, Minnet ve diğ. (1983) ve Cicirelli (1994) yetişkinlerle olan çalışmalarında varılmıştır. Ayrıca ilk doğan çocuklar otorite, sorumluluk, bakıcılık (Buhrmester ve Furman, 1990) ve rol model (Çavdar, 2003) konumlarındadırlar. Buna paralel olarak, ilk doğan kardeşlerde öğretme, olumlu davranış sergileme (Minnet ve diğ., 1983), davranış başlatma ve terbiye etme (DeHart, 1999) davranışları görülme olasılıkları daha yüksektir. Sonradan doğan kardeşlerin daha büyük kardeşlerini taklit etme (DeHart, 1999; Updegraff ve diğ., 2005), izleme (Minnet ve diğ., 1983), bakım alma ve hükmedilme (Buhrmester ve Furman, 1990; DeHart, 1999) eğilimleri daha olasıdır. Böylelikle daha sonra doğan kardeşler daha az güçlü görünebilirler (Ickes ve Turner, 1983). Ayrıca kardeş ilişkisinin kalitesi, küçük kardeşten çok büyük kardeşin

özellikleri ile ilişkili olup küçük kardeş, büyük kardeşten daha fazla etkilenir (Pike ve diğ., 2005; Ickes ve Turner, 1983). Büyük kardeş küçük kardeşleriyle ilişkisinde genellikle lider pozisyonundadır (Cicirelli, 1995). Bu durum kardeş ilişkisinde büyük kardeşin baskın olması ile izah edilebilir. Nitekim, ergenlerle çalışan Buhrmester (1992), küçük kardeşlerin büyük kardeşlerine hayran olduklarını, büyük kardeşlerin ise küçük kardeşlere karşı çok daha fazla kıskançlık ve düşmanlık hissiyatında olduklarını belirtmiştir.

2.1.6.4.Cinsiyet

Cinsiyet, yetişkin kardeş ilişkilerinin doğasının ve genel olarak geniş aile ilişkilerinin üzerinde etkisi olan önemli faktörlerden birisidir (Buhrmester, Furman, 1990; Connidis, 2001). Çoğunlukla erkek veya kız kardeş, erkek kardeşlerine veya kız kardeşlerine karşı farklı davranışlar sergilemektedirler. Çoğu ailede ilk doğan kız çocuklarından genellikle daha sonra doğan çocukların bakımını üstlenmesi beklenir, bu durum ona “annenin yardımcısı” rolünü yükler (Minnet ve diğ., 1983). Genellikle kızlar erkelere göre kardeşlerinden daha çok etkilenirler.

Aynı cinsiyetteki kardeşler, farklı cinsiyetteki kardeşlere göre kardeşlerine daha arkadaşça ve samimi olmakta ve kardeşlerine daha fazla yakınlık göstermektedir (Buhrmester, Furman, 1990). Kardeş ilişkisinde, her iki kardeşin kız olması erkek-kız ya da erkek-erkek kardeşliğinden daha fazla rekabet ve kıskançlık görülebilir (Buhrmester, Furman, 1990). Diğer taraftan, erkek-erkek kardeşlerin kız- kız kardeşlere göre ilişkilerinde daha az ilgili ve umursamaz oldukları, yakın ilişkilere daha az katıldıkları ifade edilmiştir (Scharf ve diğ., 2005). Minnet ve diğ. (1983), aynı cinsiyetten kardeşlerin yakınlığına rağmen, benzerliklerinden dolayı aynı cinsiyetten kardeşlerin birbiriyle daha fazla çatışma ve rekabet içinde olabileceğini bildirmiştir. Genç yetişkin kızlar genç yetişkin erkeklere göre kardeşleriyle daha fazla duygusal diyalog içindedir (Scharf ve diğ., 2005). Bu durum kadınların erkeklere göre daha fazla yakın ilişkiler içinde olma durumları ile açıklanabilir. Kardeş ilişkileri inceleyen bazı araştırmalarda iki kız kardeşin sıcaklık, yakınlık ve hissedilen benzerlikten yüksek puan alırken (Scharf ve diğ., 2005; Updegraff ve diğ., 2005), diğer taraftan iki erkek kardeşlerin daha az ilgili oldukları, daha az yakınlık gösterdikleri ve daha az başa çıkma kararlılıklarının oldukları gözlemlenmiştir (Updegraff ve diğ., 2005).

2.1.6.5.Kardeşlerin Mizaç Özellikleri

Mizaç kişiliğin doğuştan getirilen kısmı olup genetik temeli bir özelliktir. Kardeşlerin mizaç özellikleri, çevre koşullarından etkilenir ve kısmen öğrenilmiştir. Ancak kardeşlerin

kendi deneyimleri farklı kişilik özelliklerinin gelişmesinde rol oynayabilir. Bir kardeşin girişken bir diğer kardeşin içine kapanık olması bu genetik yapıyla ilişkilendirilebilir (Santrock, 2011). Kardeşlerin mizaç özellikleri, kardeş ilişkinin niteliksel yönleri üzerinde etkisi bulunmaktadır (Dunn, 1992; Stocker ve diğ. (1997). Bazı araştırmalar özellikle zor mizaçların, kardeş ilişkilerindeki zorluklarla bağlantılı olduğunu göstermiştir (Stoneman ve Brody; 1993, Brody ve diğ., 1987; Yu ve Gamble, 2008). Brody, Stoneman ve McCoy (1994b), çalışmalarında büyük ve küçük kardeşin mizacının zor olması kardeş ilişkisinde olumsuzluk ile bağlantılı olduğunu bildirmişlerdir. Benzer şekilde, Lemery ve Goldsmith (2002), zor mizacın kardeş ilişkisinde daha az işbirliği ve daha fazla çatışma ile ilişkili olduğunu bildirmişlerdir. Kardeş ilişkisi kalitesi küçük kardeşin mizacından çok büyük kardeşin mizacıyla ilişkilidir. Bu durum kardeş ilişki içinde büyük kardeşin üstünlük ve hakimiyeti ile ve küçük kardeş büyük kardeşten daha fazla etkilenmesi ile açıklanabilir (Pike ve diğ., 2005). Büyük kardeşin zor mizacı kardeşler arasında olumsuzları artırmaz, sadece daha az pozitiflik ile sonuçlanabilirken; zor mizaca sahip küçük kardeş ilişkisinde negatifliği artırabilir (Brody, 1998).

2.1.6.6.İletişim ve Coğrafi Uzaklık

Daha çok sevgi ve daha az çatışma içeren kardeş ilişkisi içinde olan bireylerin, birbirlerinin arkadaşlığından hoşlanmayan kardeşlere nazaran daha yakın temas kurmaları daha olasıdır. Ancak aynı aile içinde yaşayan kardeşler her ne kadar çatışmalı kardeş ilişkileri olsa da yine de kardeşleriyle iletişim içinde olmak zorundadırlar (Stocker ve diğ., 1997). Yetişkinlerle çalışan Lee, Mancini ve Maxwell (1987), kardeşler arasındaki iletişim miktarı, ilişkilerindeki yakınlık ile ilişkili olduğunu bildirmiştir. Ayrıca coğrafi yakınlığın kardeşle temas sıklığının yordayıcıları olduğunu ifade etmişlerdir.

Beliren yetişkinliğin gelişiminin önemli bir yönü, bireyin evinin dışına taşınmasıdır. Bu süre zarfında genç yetişkinler, ebeveynleri ve kardeşleri gibi kendi aileleriyle geliştirdikleri kimliklerden ayrı ve benzersiz olan kendi kimliklerini geliştirme sürecine girerler (Arnett, 2000; Hamwey ve diğ., 2019). Bu süreçte bireyler kardeşlerinden uzakta yaşamaya başlarlar ve bu da aralarındaki iletişim üzerinde etki edebilir. Coğrafi yakınlık, yetişkinlerin ne kadar temas kurduğu üzerinde etkili olduğu düşünülse de birbirine yakın yaşayan yetişkinler iletişim kurmamayı tercih edebilirken birbirinden uzakta yaşayan yetişkin kardeşler, posta ve telefon aracılığıyla iletişim içinde kalmayı sürdürebilirler. Bu bağlamda coğrafi uzaklık ya da yakınlık, kardeşlerin birbirleriyle iletişimini garanti etmediği ifade

edilebilir (Stocker ve diğ., 1997). Ancak beliren yetişkinlerle çalışan Stocker ve diğ. (1997), kardeşlerin birbirine uzakta yaşıyor olması daha az iletişim kurmalarıyla ilişkili olduğunu gözlemlemiştir. Genel olarak yetişkinlerin kardeşleriyle iletişimlerini sürdürdükleri görülmektedir (Spitze ve Trent, 2006). Örneğin; Stocker ve diğ. (2020), genç yetişkinlerle yürüttüğü çalışmada kardeşler haftada bir veya birkaç kez yüz yüze, telefonla veya sosyal medyada ortalama olarak iletişim halinde olduklarını gözlemlemiştir.

2.1.6.7.Ailenin Büyüklüğü

Ailenin büyüklüğü aile sistemleri içinde meydana gelen etkileşimler üzerinde etkilidir. Büyük ailelerde ebeveynlik yoğunudur ve otoriter bir tutum sergilenir (Bossard ve Boll, 1956). Bu gibi geniş ailelerde sevgi her çocuğa aynı gösterilmesi imkânsız olur ve sevgi tek çocuk üzerine yoğunlaşamaz. Tek birey yerine aile daha önemli olur. Küçük ailelerde çocuklar biraz daha özgürdür ve çocukların kendilerini yönetmeleri beklenir (Furman, 1995). Ebeveyn tutumları da ailedeki birey sayısından etkilenebilir. Ailenin büyüklüğü arttıkça ebeveyn ile çocuk arasındaki etkileşim azalırken kardeşler arasında etkileşim çeşitliliğinde artış gözlenebilir. Geniş çocuklu ailede az çocuklu ailelere nazaran yakından denetim fırsatı daha azdır. Geniş ailenin kardeş ilişkileri üzerinde olumlu ve olumsuz etkiler olduğu söylenebilir. Alanyazın ile ilgili yapılan bazı çalışmalarda, yakın kardeşlerden oluşan alt grupların özellikle büyük ailelerde gelişme ihtimalinin daha yüksek olduğunu ve en büyük kardeşlerin küçüklere daha fazla özen gösterebildiği bildirilmiştir (Furman ve Buhrmester, 1985). Daha geniş ailelerde her bir kardeşin kiminle etkileşime gireceği ve etkileşimi sonlandıracağı konusunda daha fazla seçeneğe sahiptir ve bunun da kardeşler için olumlu bir durum olabileceği ifade edilebilir (Riggio, 2006). Geniş ailelerdeki kardeşler, anne babalarının sınırlı sevgi ve ilgi kaynaklarına sahip bir şekilde bir düşünce içinde olabilir ve anne babalarının davranışlarındaki farklılıklara karşı daha hassas duruma gelmiş olabilirler. Bu durum da daha küçük ailelere nazaran geniş ailelerde daha fazla rekabet gözlenmesinde etkili olabilir (Stocker ve diğ., 1997).

Alanyazın ile ilgili bazı araştırmalar, daha büyük ailelerdeki kardeşlerin, daha az kaynak için daha büyük rekabet ve daha fazla çatışma yaşadığını göstermiştir (Riggio, 2006). Rosenberg (1982), daha büyük ailelerde, kardeşler arasındaki güç dengesizliklerinin azaldığını ve herhangi birinin daha az bireysel güce sahip olduğunu bildirmiştir. Beliren yetişkinlerle çalışan Stocker ve diğ. (1997), ailedeki çocuk sayısının, sıcaklıkla olumsuz, rekabetle olumlu bir ilişkisi olduğunu bildirmiştir. Bu bağlamda, yaşamın her döneminde,

aileler daha geniş olduğunda kardeş ilişkileri daha az yakın ve sıcak olabilmektedir.

2.1.6.8. Anne Baba Tutumu, Anne Baba ve Çocuk İlişkisi

İlk sosyal ortam olan ailenin ilk etkileşimleri çocuğun gelişimi üzerinde büyük bir öneme sahiptir (Howe ve diğ., 2001). Bu bağlamda, anne babanın çocuklarına karşı tutumları kardeş ilişkilerinin niteliğini belirleyen en önemli faktör olduğu söylenebilir. Furman ve Giberson (1995), ebeveyn çocuk ilişkisinin genel yapısının, kardeş ilişkisinin niteliği üzerinde etkisi olduğunu öne sürmüşlerdir. Anne babaların çocuklarıyla olan ilişkisinin duygusal kalitesi, kardeş ilişkisinin duygusal kalitesi üzerinde etkisi vardır. Brody, Stoneman ve McCoy (1994a), olumlu ebeveyn çocuk ilişkilerinin, kardeşler arasında yakınlık ve pozitifliğin gelişimine katkıda bulunabileceğini bildirmişlerdir. Ebeveynlerin çocuklarına karşı sergiledikleri tutum ve davranışlar, çocuklar için bir model özelliği taşır. Ebeveynlerinin kendileriyle etkileşimlerini gözlemlerle anlamlandıran çocuklar, ilişkiler hakkında genellemeler yapar (Ogün, 2005; Furman 1993). Çocukların ebeveynleriyle yaşadıkları çatışmalar çocuğu rahatsız edebilir ve bundan dolayı öfke kardeşe yansıtılabilir (Mchale ve diğ., 2000; akt: Scharf ve diğ., 2005). Kim ve diğ. (2006), baba çocuk çatışmasının zamanla kardeş çatışması ile ilişkili olduğunu bildirmiştir. Ebeveyn çocuk ilişkisindeki olumsuzluğun ve fazla kontrolün, kardeş ilişkisinin olumsuz olmasında etkisi olabilir (Pike ve diğ., 2005). Bir diğer yandan, anne baba ile sıcaklık dolu pozitif ilişki içinde olan çocuklar, kardeşleriyle daha olumlu ve sevecen bir ilişki yaşayabilirler (Scharf ve diğ., 2005). Olumlu ebeveyn ve çocuk ilişkisinin, çocukların veya ergenlerin pozitif kardeş ilişkilerini kolaylaştırıcı etkisi bulunmaktadır (Brody ve diğ., 1987; Feinberg ve diğ., 2003; Milevsky, 2011). Howe ve diğ. (2001), duyarlı, olumlu, etkileşimli bir ebevenlik stiline kardeşlerin arkadaşlığını kolaylaştırıcı etkisi olabileceğini aktarmışlardır. Köse (2003), ebeveynlerin sıkı disiplin tutumunun kardeşlerin ilişkilerinde statü/güç kullanılması üzerinde etkili olduğunu belirtmiştir.

2.1.6.9. Anne Babaların Farklılaşan Muameleleri

Anne ve babanın çocuklarına farklı davranışları da kardeş ilişkisini olumsuz etkileyen bir diğer etmendir (Kılıçarslan, 2001). Ebeveynlerin farklılaşan muameleleri, kardeşlerin anne baba tarafından duyarlılık, şefkat, sevgi, kontrol, disiplin ve benzeri konularda farklı şekillerde davranıldığına ve öyle davranıldıklarına dair algıları ile ilgilidir. Kardeşlerin cinsiyetlerinin, yaşlarının ve doğum sıralarının farklı olması ebeveynlerin davranışlarının farklılaşmasına sebep olabilmektedir (Dunn, 1995; Kılıçarslan, 2001). Bu

durum göz önünde bulundurulursa kardeşlerden birisi yaşımdan ya da cinsiyetinden dolayı kendisinin daha az sevildiğini düşünme olasılığı vardır (Dunn, 1995). Brody (1998), çocuklara karşı sergilenen farklılaşan tutum ve davranışlar kardeş ilişkilerini olumsuz etkilediğini, kardeş ilişkilerinde olumsuz duygulara neden olduğunu ifade etmiştir. Ebeveynlerin farklılaşan muameleleri, özellikle annenin kayırmacılığı, rekabeti ve öfkeyi getirerek kardeşler arasında olumsuzluğu tetikler. Öneğin; kayırılmayan kardeş, öfkesini kayırılan kardeşe yansıtırma durumu olabilir (Brody, 1998).

Dengeli-tutarlı ebeveyn tutumları çocukların diğer insanlarla dengeli-tutarlı ilişkiler kurmasını sağlamada rol oynar. Kardeşler arasında eşit olmayan aile tutumları, kardeşler arasında rekabet, kıskançlık ve düşmanlık duygularının belirmesinde önemli etkiye sahiptir (Brody, 1998; Erginoğlu, 2015). Brody ve diğ. (1992), ebeveynlerin çoğunlukla küçük kardeşi kayırdıklarını ve bu kayırılmaya karşı da büyük kardeşin olumsuz davranış sergilediğini belirlemişlerdir. Kayırılmayan kardeş öfkesini kayırılan kardeşe aksettirebilir, ona karşı olumsuz tavır takınabilir. Hetherington (1988), çocuk kayırmanın saldırganlık, kaçınma ve düşmanca duygulara neden olabileceğini belirtmiştir. Her bir kardeşe eşit davranıldığında kardeş ilişkisinde yüksek kalite görülmesi oldukça olasıdır. Kardeş ilişkisinin kalitesi, kayırmacılık ile azalır. Kardeşlerin ebeveynlerinin davranışlarındaki adalete ilişkin değerlendirmeleri ve algıları kardeş ilişkisi için önemlidir. Çocuklara yönelik adil ve eşit olmayan davranış ve tutumlar kardeşler arasındaki bağ üzerinde olumsuz yönde etkisi olmakta ve kardeşler arasında daha yüksek düzeyde çatışma yaşanmasında rol oynamaktadır (Oliva ve Arranz, 2005).

2.1.6.10.Evlilik Çatışması-Evlilik Kalitesi

Kardeş ilişkileri, aile içinde meydana gelen olaylardan bağımsız olarak işlev görmesi mümkün değildir. Bir ilişkide yaşanan duygular diğer ilişkilere de aksedilir. Anne babaların birbirleriyle olan ilişkisinin duygusal kalitesi, kardeş ilişkisinin duygusal kalitesi üzerinde etkisi olabilmektedir. Evlilik ilişkisinin duygusal atmosferi ile kardeş ilişkisinin kalitesi arasında pozitif bir korelasyon olduğu ifade edilebilir. Evlilik ilişkisinde yaşanan herhangi olumsuz bir durum kardeş ilişkisinin kalitesi üzerinde negatif bir etki yaratabilmektedir. Evlilikteki umutsuzluk ve çatışmanın olumsuz duyguları ebeveyn çocuk ilişkisine yansıtılır, bu da kardeş ilişkilerinde olumsuzlar yaratabilmektedir (Brody, 1998).

Anne baba arasında yaşanan çatışmalar, kardeşlerin birbirleriyle ilişkisini etkileyen önemli etkidir. İlgili araştırmalar, ebeveynleri arasında yaşanan çatışmalara maruz kalan

çocukların, daha fazla uyum problemleri yaşadığını göstermiştir (Rodop ve Şendil, 2015). Çatışmanın sıklığı, içeriği, şiddeti ve çözümü gibi çatışmanın boyutları çocukların sosyal ilişkileri üzerinde etkisi olduğu söylenebilir. Grych, Harold ve Miles (2003), ebeveyn çatışmasını konu alan çalışmalarında, çocuğun yoğun, sık ve çözülmemiş çatışma algısının sosyal gelişim zorlukları üzerinde etkisinin olduğunu göstermişlerdir. İlgili literatür incelendiğinde, olumsuz nitelikteki kardeş ilişkileri ve kardeş çatışması mutsuz ve çatışmalı evlilik ile (Brody ve diğ., 1992; Brody ve diğ., 1994; Brody, 1998; Hertherington, 1988; MacKinnon, 1989), boşanma ile (Rafaelli, 1992; MacKinnon, 1989) ve anne baba arasındaki çatışma ile ilişkilendirildiği görülmektedir. Evlilik içindeki mutsuzluk ve çatışma ve az uyumlu aile atmosferi sorunlu kardeş ilişkilerine yol açar (Brody ve diğ., 1994; Brody, 1998). Anne baba arasında yaşanan evlilik çatışması yetişkin çocuklarında sıkıntıya neden olabileceği gibi kardeşler arasında çatışmanın belirlmesine sebebiyet verebilir. Evlilik kalitesinde düşüklük ebeveynlerin çocuklarına farklılaşan muamele etmelerine de neden olabilir. Evlilik problemleri sırasında çatışma artar, ebeveyn duygularını kontrol etmede sorun yaşayabilir. Böylece ebeveyn daha az duyarlı hale gelebilir ve bunu çocuklarına yansıtabilir (Brody, 1998).

Evlilik çatışmasının kardeş ilişkileri üzerindeki etkisi açıklayan, model alma, yayılma ve telafi hipotezi olmak üzere üç farklı yaklaşım vardır. Bu yaklaşımlar evlilik çatışması başlığı altında açıklanmıştır.

2.1.7. Kardeş İlişkileri ile İlgili Araştırmalar

Alanyazın incelendiğine kardeş ilişkilerini ele alan araştırmalarda, genellikle çocukluk dönemi (Kim ve diğ., 2007; Pike ve diğ., 2005; Recchia ve Howe, 2009; Teti ve Ablard, 1989) ve ergenlik dönemi (Stocker ve diğ., 1989; Buhrmester, 1992; Noller, 2005; McHale ve diğ., 2012; Whiteman ve diğ., 2011; Tucker, Mchale ve Couter, 2001; Branje ve diğ., 2004; Davies ve diğ., 2019; Gass ve diğ., 2007) kardeş ilişkilerinin incelendiği ve araştırmacıların genel olarak kardeş ilişkilerinin sıcaklık veya sevgi olarak adlandırılan olumlu boyutları (Brody ve diğ., 1987; Furman ve Buhrmester, 1985; Stocker ve McHale, 1992) açısından kardeş ilişkilerini ele aldıkları görülmüştür. Beliren yetişkinlik dönemindeki bireylerin kardeş ilişkilerine odaklanan çalışmaların ise sınırlı sayıda olduğu görülmüştür (Milevsky, 2005; Riggio, 2000; Riggio, 2006; Stocker ve diğ., 1997; Scharf ve diğ., 2005).

McGuire, McHale ve Updegraff (1996), 91 katılımcıdan elde ettikleri verilerle çocukların orta çocuklukta kardeş ilişkisine ilişkin algıları, aile içi ve aile ilişkileri arasındaki bağlantılarına ilişkin çalışma yürütmüşlerdir. Yürüttükleri çalışmada; kardeşiyle uyumlu ilişki içinde olan katılımcıların ebeveyn çocuk ilişkilerinden daha fazla memnuniyet bildirdikleri ortaya konmuştur. Ayrıca kardeş ilişkilerindeki duygusal yoğunluğun, ebeveynlerinin evlilik ilişkilerindeki memnuniyeti ile ilişkili olduğu belirlenmiştir. Kardeş ilişkilerindeki düşmanlığın ve daha az sıcaklığın, ebeveyn çocuk ilişkisi kalitesiyle ve ebeveynlerin evlilik ilişkisi kalitesiyle negatif ilişkili olduğu saptanmıştır.

Kim, McHale, Wayne Osgood ve Crouter (2006), 200 çocuk ve anne babalarından elde ettikleri verilerle çocukluktan ergenliğe kadar kardeş ilişkilerinin boylamsal seyri ve aile bağlantılarına ilişkin çalışma yürütmüşlerdir. Bu çalışmada; kardeş yakınlığının anne tutumunun kabul edici olmasıyla bağlantılı olduğu; kardeş çatışmasının ebeveyn çocuk ilişkisi kalitesi ile bağlantılı olduğu ve kardeş yakınlığının ve çatışmasının ebeveynlerinden babanın evlilik ilişkisi ile telafi edici bir biçimde bağlantılı olduğu belirlenmiştir.

Collen (2015), 124 beliren yetişkinle, kardeş ilişki kalitesinin bireylerin psikolojik uyumlarındaki rolüne ilişkin bir çalışma yürütmüştür. Bu çalışmada, kardeş ilişkisi kalitesinin ve kardeş ilişkisinde alınan desteğin, bireylerin psikolojik iyi oluşları ile ilişkili olduğu saptanmıştır. Ponti ve Smorti'nin (2018), 253 üniversite öğrencisinden elde ettikleri verilerle bireylerin uyumuna ilişkin çalışma yürütmüşlerdir. Bu çalışmada, kardeşleri ile sıcaklığa dayanan ve olumlu bir ilişki içinde olan beliren yetişkinler yaşam doyumu ölçeğinden daha yüksek puanlar alırken; kardeşleri ile çatışmalı ilişkiye sahip bireylerin yaşam doyumu ölçeğinden daha düşük puanlar aldıkları gözlemlenmiştir. Ayrıca, kardeş sıcaklığının yaşam doyumu ile pozitif ilişkili olduğu ve kardeş çatışmasının yaşam doyumu ile negatif ilişkili olduğu saptanmıştır.

Poortman ve Voorpostel (2008), 2002 ve 2004 yıllarında 18-80 yaş arası 8.161 kişiyle evlerinde yapılandırılmış bilgisayar destekli görüşme yöntemi ile ve yüz yüze görüşülerek elde edilen verilerle ebeveyn boşanmasının yetişkinlikte kardeş ilişkileri üzerindeki uzun vadeli etkilerini ve boşanma öncesi ebeveyn çatışmasının rolünü incelemişlerdir. Bu çalışmada; ebeveynler boşandığında kardeş çatışmasının ortaya çıkma olasılığı daha yüksek olduğu, ancak kardeş iletişimi ve kardeş ilişkisi kalitesinin ebeveyn boşanmasından etkilenmediği gözlemlenmiştir. Ebeveyn boşanmasının kardeş ilişkisinin kalitesi üzerindeki

etkisi, ebeveyn çatışmasının miktarına bağlı olduğu ve ebeveyn boşanmasının düşük çatışmalı ailelerde kardeş ilişkisi kalitesinin üzerinde çok az etkisi olduğu belirlenmiştir.

Tucker, Holt ve Wiesen-Martin (2013), 216 beliren yetişkinlik çağındaki kadın katılımcılardan elde ettikleri verilerle ergenlik döneminde ebeveynler arası çatışmanın ve kardeş sıcaklığının beliren yetişkinlikte kadın depresyonu ile ilişkisine dair çalışma yürütmüşlerdir. Bu çalışmada; kardeş sıcaklığının ebeveynler arası çatışma ve depresyonun yoğunluğu ve sıklığı arasındaki ilişkiyi düzenlediği, ancak ebeveynler arası çatışma çözümünde etkili olmadığı gözlemlenmiştir. Ayrıca, daha düşük kardeş sıcaklığı bildiren beliren yetişkin kadınlarla kıyaslandığında, ergenlik döneminde daha yoğun ve daha sık ebeveynler arası çatışma karşısında daha yüksek kardeş sıcaklığı bildirenler daha düşük depresyona sahip olduğu saptanmıştır.

Hollifield ve Conger (2014), 337 katılımcıdan elde ettikleri verilerle beliren yetişkinlik döneminde yaşam doyumunu yordamada kardeşlerin ve psikolojik ihtiyaçların rolüne ilişkin yürüttükleri boylamsal çalışmada; ergenlikte kardeş desteğinin beliren yetişkinlikte özerklik, yeterlilik, ilişki gibi psikolojik ihtiyaçlar ve yaşam doyumunu ile önemli ölçüde ilişkili olduğu belirlenmiştir. Ayrıca kardeş desteği ile daha sonraki yaşam doyumunu arasındaki ilişkiye yeterlilik duygusunun aracılık ettiği saptanmıştır.

Sommantico, Donizzetti, Parrello ve De Rosa (2019), 350 İtalyan üniversite öğrencisinden elde ettiği verilerle beliren yetişkinlerin romantik ilişki kalitesi, kardeş bağları ve yetişkin bağlanma stillerine ilişkin çalışma yürütmüşlerdir. Bu çalışmada, kardeş ilişkilerine yönelik tutumların, kaçınan bağlanma stili ile negatif bir şekilde ilişkili olduğu ve romantik ilişki kalitesiyle pozitif bir biçimde ilişkili olduğu gözlemlenmiştir. Tibbetts ve Scharfe (2015), yaşları 17-55 arasında değişen 392 yetişkinden elde ettikleri verilerle yetişkinlikte kardeşe bağlanma, kardeşle çatışma ve işbirliğini inceledikleri çalışmada; kardeş bağlanmasının, kardeş ilişkisinde çatışmayı ve işbirliğini benzersiz bir şekilde etkilediğini saptamışlardır. Bu çalışmada korkulu ve kayıtsız kardeş bağlanmasının, kardeşlerle artan çatışmayı ve azalan işbirliğini yordadığı gözlemlenmiştir.

Milevsky (2005), 247 üniversite öğrencisinden elde ettiği verilerle beliren yetişkinlikte kardeş desteğinin telafi edici kalıplarına ilişkin yürüttüğü çalışmada; kardeş ilişkilerinde alınan desteğin, depresyon ve yalnızlık ile negatif, yaşam doyumunu ve benlik saygısı ile pozitif ilişkili olduğu saptanmıştır. Buna ek olarak, kardeş desteğinin, düşük ebeveyn ve akran

desteğini, depresyon ve benlik saygısı için annelerden gelen düşük desteği ve yalnızlık, benlik saygısı ve yaşam doyumu için babalardan gelen düşük desteği telafi ettiği ortaya konmuştur. Ayrıca, kardeş desteğinin, tüm iyi olma ölçütleri için kısmen ve benlik saygısı, depresyon, yaşam doyumunu için tamamen akranlardan gelen düşük desteği telafi ettiği belirlenmiştir. Kısaca bu çalışmada; beliren yetişkinlikte birbirleriyle olumlu ilişkilere sahip olan kardeşlerin yalnız hissetme olasılıkları daha düşük olduğu ve yaşamdan daha fazla memnuniyet bildirme olasılıkları daha yüksek olduğu ortaya konmuştur.

McInerney (2014), 90 yetişkinden elde ettiği verilerle beliren yetişkinlikte kardeş ilişkisi kalitesinin başa çıkma, stres ve yaşam doyumu ile ilişkisine dair yürüttüğü çalışmada; kardeş sıcaklığı ve çatışmasının farklı başa çıkma stratejilerinin kullanımıyla ilişkili olduğu gözlemlenmiştir. Bu çalışmada, kardeşlerin çatışma seviyeleri, stresle pozitif olarak ilişkili olduğu saptanmıştır. Ayrıca kardeş sıcaklığının, yaşam doyumuyla pozitif yönde, kardeş çatışması ve rekabetinin yaşam doyumuyla negatif yönde ilişkili olduğu belirlenmiştir. Son olarak, kadın-kadın kardeş çiftleri daha yüksek düzeyde sıcaklık ve çatışma bildirirken erkek-erkek kardeş çiftleri daha düşük düzeyde çatışma bildirdiler.

Güngordu ve Hernandez-Reif (2020), 205 yetişkinden elde ettikleri verilerle beliren yetişkinlikte kardeş ilişkisinin dinamikleri ve empatik yetenekler arasındaki ilişkiye dair yürüttükleri çalışmada; kardeş ilişkisi kalitesi ve duygusal empati arasında güçlü pozitif ilişki olduğu ve bunun da kardeşlerin birbirlerinin duygusal empati gelişimini şekillendirmede benzersiz bir rol oynayabileceğini ortaya koymuşlardır. Ayrıca bu çalışmada, kardeşi üzerinde olumlu etki bırakılan beliren yetişkinlerin kardeş ilişkisi kalitesi ve duygusal empati puanlarının daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Son olarak, kadın katılımcılar erkek katılımcılara göre kardeşleriyle daha yüksek duygusal empati ve kaliteli ilişkileri olduğunu bildirilmiştir.

Cinalioğlu ve Gazioğlu (2022), İstanbul'dan üç farklı üniversitede okuyan toplam 422 beliren yetişkinden elde ettikleri verilerle beliren yetişkinlikte sosyal destek, psikolojik iyi oluş, yalnızlık, ve kardeş ilişkilerinin rolüne ilişkin çalışma yürütmüşlerdir. Yürüttükleri çalışmada; kardeş ilişkilerinin ve aileden alınan sosyal destek algısının, beliren yetişkinlikte psikolojik iyi oluşun önemli ve pozitif yordayıcıları olduğu saptanmıştır.

Sumbas (2020), ergenlerin, genç yetişkinlerin ve orta yetişkinlerin kardeş ilişkilerini ele aldığı Zamansız Karma Model şeklinde bir çalışma yürütmüştür. Bu çalışmada; kardeş ilişkilerinin, ergenlik döneminde arkadaşla bağlanmanın; beliren yetişkinlik döneminde kaçınan bağlanmanın ve orta yetişkinlik döneminde kaçınan bağlanmanın ve kaygılı bağlanmanın anlamlı bir yordayıcısı olduğu saptanmıştır. Ayrıca, kardeş ilişkisinin, bu dönemlerde yalnızlığın anlamlı bir yordayıcısı olduğu belirlenmiştir. Ancak kardeş ilişkisinin, beliren yetişkinlik döneminde kaygılı bağlanmanın bir yordayıcısı olmadığı, kıskançlığın güçlü bir yordayıcı olduğu ortaya konmuştur. Beliren yetişkinlik döneminde, kardeş ilişkisinin öznel iyi oluşun anlamlı bir yordayıcısı olduğu ve kardeş ilişkisinde olumluluğun ve kıskançlığın yalnızlığın yordayıcıları olduğu belirlenmiştir.

2.2. ANNE BABA TUTUMLARI

En küçük toplumsal kurum olan aile, çocukların gelişimlerinin desteklenmesi ve sosyal, duygusal ve fiziksel ihtiyaçlarının karşılanması noktasında oldukça önemli bir role sahiptir. Buradan hareketle, ebeveynler, çocuklarının gelişimlerinin desteklenmesi ve ihtiyaçlarının karşılanması noktasında ailedeki önemli bireyler olmaktadır. Aile, ebeveynlerin evlilik ilişkisi, ebeveyn çocuk ilişkisi ve kardeş ilişkisinden meydana gelen dinamik bir sistemdir. Bu alt sistemlerde etkileşimler karşılıklı olup aile ortamını belirlemektedir. Çocuklar ile ebeveynler arasındaki etkileşim dinamik aile sistemi içinde gelişip, değişmekte ve aile ortamı buna göre şekillenmektedir (Sezer ve Yıldırım, 2018). Aile etkileşimleri ve ebeveynlerin çocuklarına yaklaşımları, kültürden, toplumun sosyoekonomik durumundan, dini inanışlarından, değerlerinden ve adetlerinden etkilenmektedir (Özgüven, 2001). Anne baba tutumlarında, ebeveynlerin kendi çocukluk dönemlerindeki deneyimleri oldukça önemli etkiye sahip olup, anne baba tutumları çoğunlukla bireylerin kendi anne babalarından gelmektedir (Gander ve Gardiner, 2007; Yavuzer, 2001). Bandura (1986), Sosyal Bilişsel Teorisi'nde göre bireyler, ebeveynlerinin davranış kalıplarını gözlemleyerek sosyal normlar hakkında fikir edinirler ve ilişkilerini öğrendiklerine göre biçimlendirirler. Çocuklar ebeveynleri tarafından belirli durumlara verdikleri tepkileri gözlemleyerek, karşılaşılabilecekleri durumlara karşı ne şekilde tepki verecekleri hakkında fikir sahibi olurlar (Steinberg, Myers ve Robinson, 2007).

Ebeveynler ile çocukları arasında karşılıklı bir ilişki vardır. Bu ilişki çocukların sosyal uyumunda ve sosyalleşmesinde önemlidir. Buradan hareketle, ebeveynlerin çocuklarına davranma stili kadar, çocukların bu davranışları algılama şekli de oldukça önemlidir. Aile içinde anne baba çocuk ilişkisinin, bireylerin sosyal yönden başarılı ve uyumlu olması noktasında kolaylaştırıcı etkisi bulunmakta ve bireylerin ahlaki ve duygusal yönden de olumlu yönde gelişmesinde rol oynamaktadır (Sezer ve Yıldırım, 2018). Yavuzer (1990), ebeveynin çocuğu sevmesi, ona güvenmesi, aynı zamanda çocuğu ayrı bir birey olarak kabul etmesi başarılı ebeveyn çocuk ilişkisinde önemli olduğunu ifade etmiştir. Anne babanın çocuğunu tanıyarak çocuğuna yönelik uygun beklentiler geliştirmesi ve çocuğuna dengeli-tutarlı davranışlar sergilemesi, aşırı koruyucu-kontrolcü olmadan destek verici ve bağımsızlık kazanmasına izin verici tutum takınması, esnek olması gibi özellikler başarılı ebeveyn çocuk ilişkisinin özelliklerinden olduğu ifade edilebilir (Yavuzer, 1990). Anne baba ile çocuk arasındaki ilişkinin sağlıklı olması çocuklarda uyum sorunları oluşmasında rol oynamaktadır (Yavuzer, 2001).

Aile içindeki anne baba tutumları anne baba ile çocuk arasındaki ilişkinin özünü tesis etmekte ve bu tutumlar çocuğun belirli tutum ve davranış geliştirmesi konusunda biçimlendirici bir role sahiptir. Aile içindeki anne babanın takındığı tutum ve davranışların, çocuklar üzerinde olumlu veya olumsuz şekilde yalnızca çocukluk döneminde değil tüm yaşam dönemlerinde etkisi bulunmaktadır. Çocukların ahlak ve vicdan gelişimleri, sosyal gelişimleri, kişilik oluşumları büyük ölçüde anne baba tutumları tarafından etkilenmekte (Çiftçi, 1991; Dönmezler, 1999) ve bu tutumlar bireyin gelecekteki yaşamında takınacağı tutum ve davranışlara zemin oluşturmaktadır (Kaya, Bozaslan ve Genç, 2012). Anne baba tutumları ayrıca, beliren yetişkinlerin öz yeterliliği, sosyal uyumu ve sorun çözme becerisi üzerinde de önemli etkiye sahip olduğu söylenebilir (Bostan, 1993; Biricik, 2011). Kısaca, anne baba tutumları çocukların bir bütün olarak gelişimlerinde oldukça önemli bir etkiye sahiptir.

2.2.1. Çocuk Yetiştirme Tutumları

Çocuk yetiştirme tutumları genel itibari ile anne babaların çocuklarına karşı sergiledikleri davranışların, tutumların ve beklentilerin bütünü olarak tanımlanmaktadır (Yılmaz, 2000; Yenihayat, 2011). Kılıç (2007), anne baba tutumlarının ebeveyn ile çocuk arasındaki etkileşim ile meydana geldiğini ve çocuğun gelişiminde önemli rol üstlendiğini ifade etmiştir. Aileler çocuklarını yetiştirirken çeşitli yöntem ve metotlara başvurumaktadırlar.

Bu yöntemler, sergilenen davranışa ve duruma göre farklılık gösterebilmektedir. Ebeveynler tarafından tercih edilen uygun yöntem ve davranışlar çocuklarıyla aralarında belirecek çatışmaları çözmede, çocuklarının başkalarıyla olan ilişkilerini geliştirmede ve hayatının ilerleyen zamanlarında kendilerinin kullanacağı yöntemleri öğrenme noktasında önemli rol oynamaktadır.

Parker, Tupling ve Brown (1979), özen- ilgi ve kontrol seviyelerine dayalı Optimal Ebeveynlik (yüksek İlgi, düşük Kontrol), Sevecen Sınırlama (yüksek İlgi, yüksek Kontrol), Sevgisiz Kontrol (düşük Bakım, yüksek Kontrol) ve Noksan Ebeveynlik (düşük Bakım, düşük Kontrol) olmak üzere dört ebeveynlik tarzını öne sürmüştür. Ebeveynlerden gelen yüksek düzeyde sıcaklık ve ilgiyle birlikte Optimal Ebeveynlik ve Sevecen Sınırlama genellikle sağlıklı ilişkiler ve psikososyal iyilik halinin yanı sıra kardeş ilişkilerinde artan yakınlık ve sıcaklık ile ilişkilendirilebilirken, Sevgisiz Kontrol ve Eksik Ebeveynlik genellikle kötü sonuçlarla ilişkilendirilmiştir.

Perris, Jacobsson, Linndström, von Knorring ve Perris (1980), bireylerin algıladıkları ebeveyn tutumlarını inceleyen bir diğer araştırmacıdır. Perris ve diğ. (1980), bireylerin algıladıkları ebeveyn tutumunun, aşırı koruyucu, duygusal sıcaklık ve reddedici olmak üzere üç boyutundan bahsetmişlerdir. Algılanan ebeveyn tutumunun duygusal sıcaklık boyutunda, anne babaların çocuklarına değer verme, onları onları destekleyici tutumlar içinde olma düzeyi hakkında bilgiler bulunmaktadır. Algılanan ebeveyn tutumunun aşırı koruyuculuk boyutunda, anne babaların çocuklarının güvenliğine ilişkin endişeli tutum ve davranışları açıklanır. Algılanan ebeveyn tutumunun reddedicilik boyutunda ise anne babaların çocuklarına karşı yargılayıcı ve çocuklarını eleştiren tutumları belirtilmektedir (Akt: Dirik, Yorulmaz ve Karancı, 2015).

Yavuzer (1995), anne babaların çocuklarına karşı destekleyici ve denetleyici olmak üzere iki tutum benimsediklerini ileri sürmüştür. Destekleyici tutumda; çocuğa ilgi ve sevgi gösterilir, çocuğun bireyselliğini öne çıkaran, özgüven gelişimini destekleyen davranışlar benimsenir. Denetleyici tutum; çocuğun tutum ve davranışlarının değiştirilmesine yönelik davranışları barındıran anne baba tutumu türüdür. Bu yaklaşımda ebeveyn sevgisinin çocuğa gösterilmesi sınırlı olup fiziksel şiddet, küsmek ve çocuğu aşağılamak gibi davranışlar bu tutumda rastlanabilir. Yavuzer (1990), çocukla kurulan duygusal ilişki ve denetimin derecesine göre anne baba tutumlarını isimlendirmiştir. Buradan hareketle Yavuzer (1990),

baskılı/ otoriter tutum, ilgisiz/kayıtsız tutum, gevşek tutum, kararsız/dengesiz tutum, koruyucu tutum, destekleyici/hoşgörölü olmak üzere altı anne baba tutumları belirlemiştir. Kuzgun ve Eldeleklioğlu (1999) da ebeveyn tutumlarını; demokratik, otoriter ve koruyucu-istekçi başlıkları altında adlandırmıştır.

Aşağıda belli başlı bazı anne baba tutumları açıklanmıştır.

2.2.1.1.Otoriter Anne Baba Tutumu

Otoriter anne baba tutumunda çocuk üzerinde baskı ve denetim vardır. Bu tutumda, duyarlılık az olup talepkârlık yoğundur (Özgüven, 2001; Maccoby ve Martin 1983). Bu tutumda kural ve emirler çok sıklıdır. Belli davranış kalıpları mevcut olup ihlalinde yaptırımlar (ceza) uygulanır. Steinberg (2007), otoriter tutumda ebeveynlerin sözlü iletişimden yana olmayıp cezayı ve katı disiplin anlayışını benimsediklerini ve çocuklarının özerkliğini desteklemek yerine itaat etme beklentisi içinde olduklarını ifade etmiştir. Bu tutumu benimseyen ebeveynlerin çocuklarından kendilerine itaat etme beklentileri vardır (Maccoby ve Martin, 1983). Bu tutumda, sevgi gibi olumlu duygular bile itaat etmenin karşılığında gösterilir (Özgüven, 2001; Yavuzer, 2002; Kuzgun, 1972). Bu tutum içindeki anne babalar çocuklarının ihtiyaçlarını, görüşlerini önemsemeler, çocuklarının tercih hakkı olmayıp onların kendi kararları daha önemlidir (Yavuzer, 2005; Dönmezler, 1999; Shaffer, 1994; Doğruyol ve Yetim, 2019). Otoriter ebeveynler çocuklarını kendi tercihleri doğrultusunda şekillendirici bir yaklaşım içinde olurlar (Baumrind, 1991).

Bu yaklaşımda, anne babalar çocukları ile çatışma içindedirler. Anne baba ve çocuklarının arasında samimi bir iletişim şeklinden söz edilmesi imkansızdır. Çocuğun üzerindeki fazla denetim ve kontrol çocuğun özsaygısının gelişimine ket vurabilir, içine kapanık birey olmasına neden olabilir (Shaffer, 1994; Maccoby ve Martin 1983; Dönmezer 1999; Yavuzer, 2005; Kaya ve diğ., 2012). Katı disiplin kuralları altında yetiştirilen çocukların terbiyeli ve itaat eden biri olarak büyümesinin yanı sıra kendi fikirlerini anlatma konusunda sorun yaşayan, öfke ve kızgınlık gibi olumsuz duygularını bastıran kişilik özellikleri geliştirmeleri yüksek ihtimaldir (Yavuzer, 2005). Bu durum, çocukların sosyal bakımdan yetersiz, başkaları ile sosyal ilişki kurmada yetersiz ve kaygılı bireyler olmasına neden olabilmektedir (Kuzgun ve Eldeleklioğlu, 1999). Bu tutumla büyüyen çocukların saldırganlık düzeyleri yüksektir, bu çocukların benlik saygısı düzeyleri yüksek ve bağımsız bir kişilik geliştirmeleri olası değildir (Maccoby ve Martin 1983).

2.2.1.2.Demokratik Anne Baba Tutumu

Demokratik anne baba tutumunda duyarlılık yüksektir (Özgüven, 2001; Maccoby ve Martin 1983; Baumrind, 1991). Ebeveynler çocuklarının ilgi ve ihtiyaçlarına açıktırlar. Bu tutumda, çocukların fikirleri, duyguları ve aile içinde verilecek kararlarda çocukların görüşleri aile içinde önemli olup çocukların bağımsızlıkları desteklenir. Bu aile yapısında, ebeveynler çocuklarıyla birlikte kuralları mantıklı bir biçimde anlatarak paylaşırlar (Maccoby ve Martin, 1983). Çocukların kurallara uymalarını beklenirken aynı zamanda onların özerkliklerine önem verilir (Yavuzer, 2005). Bir diğer deyişle, demokratik ailelerde, aile içinde uyulması gereken kurallar olup bu kurallara uyulması beklenir ve bu kararlar önceden belli olduğundan çocuk hangi durumlarda ne yapacağını farkındadır (Baumrind, 1991; Tuzcuoğlu, 2004). Demokratik ebeveynler çocuklarını belli sınırlar içinde özgür bırakırlar ve böylece onların sorumluluk duygusunun gelişmesi noktasında destekleyici konumda olurlar.

Demokratik ailelerde, çocukların aile içinde hakları bulunmakta ve çocuklar uyumlu bir aile yapısına sahiptir. Demokratik tutuma sahip anne babalar çocuklarına koşulsuz sevgi, empati ve samimiyet duygularını hissettirirler, onlara karşı destekleyici ve güven verici bir davranış sergilerler (Özgüven, 2001; Gökdeniz, 1990). Demokratik ebeveynler çocuklarıyla olumlu etkileşimde bulunur, çocuklarının aldıkları kararlar ve onların özerkliği konusunda destekleyici pozisyon alıp onları duygusal anlamda destekleyicidirler (Gökdeniz, 1990; Dönmezer 1999; Özgüven, 2001; Papalia ve diğ., 1998; Baumrind, 1991; Kuzgun, 1972; Eldeleklioğlu, 1996). Demokratik tutuma sahip ailede büyüyen çocukların, özgüvenli, saygılı, yaratıcı, iletişim becerisi iyi, karar yetileri gelişmiş olmaları yüksek ihtimaldir (Tuzcuoğlu, 2004; Cırhinoğlu, 2001; Dönmezer, 1999). Demokratik tutumla büyüyen çocuklar, kendilerini değerli saymakta, kendilerini ifade etmede ve diğer bireylerle de sevgi ve saygı içeren sosyal ilişkiler kurmada sorun yaşamazlar (Yavuzer, 1990; Dönmezer 1999). Çocukların kendini gerçekleştirebilmesinde ve kişilik gelişiminde en işlevsel demokratik tutum olduğu ileri sürülebilir (Maccoby ve Martin, 1983; Kuzgun, 1972; Kulaksızozğlu, 2011; Eldeleklioğlu, 1999).

2.2.1.3.Koruyucu-istekçi Anne Baba Tutumu

Koruyucu-istekçi ebeveyn tutumuna sahip anne babalar çocuklarına karşı ilgiyi abartırlar, onları denetim altında tutmak isterler. Koruyucu tutumundaki ebeveyn çocuğunu her türlü dış etkiden sakınır, çocuğunun her türlü gereksinimi kendisi karşılama eğilimindedir (Dönmezler, 1999). İstekçi ebeveynler, çocuğun bağımsızlığını desteklemekten çok onları

kendi uzantıları gibi görmekte ve duygusal eksikliklerini ya da kendi yetersizliklerini çocukları üzerinde giderme düşüncesindedirler (Kulaksızoğlu, 2004) . Sürekli kontrol edilen, müdahale edilen bireyler bağımsızlıklarını kazanmayıp diğerlerine bağımlı olurlar, bu bireylerin özgüvenleri, liderlik vasıfları ve sosyal becerileri düşüktürler (Yavuzer, 2010; Özgüven, 2001; Çağdaş, 2004). Koruyucu-istekçi anne baba tutumu ile büyüyen bireyler aile ortamının dışında pek çok sorunla karşılaşma olasılığı yüksektir (Tuzcuoğlu, 2004). Bu bireyler, sorunlarında yanlarında birilerine ihtiyaç duyarlar, gözleri kendilerini koruyacak birindedir. Bu tutumdaki ebeveynler çocuklarına sorumluluk vermediklerinden ve hatta onların yapabilecekleri şeyleri çocukları yerine yaptıklarından bu tutum içinde yetişen çocuklar yeni beceriler kazanma edinmede zorluk yaşarlar, sorumluluklarını ifa etmede sıkıntı yaşarlar. Bu tutumla büyüyen çocuklar kendilerine güvenleri düşük olup kendi kendine yetemeyecek şekilde büyürler (Tuzcuoğlu, 2004; Sezer ve Oğuz, 2010).

2.2.1.4.İlgisiz-İhmalkâr Anne Baba Tutumu

İlgisiz ya da ihmalkâr anne baba tutumunda talepkârlık ve duyarlılık oldukça azdır (Özgüven, 2001; Maccoby ve Martin 1983). İlgisiz tutuma sahip anne babalar çocuklarının ilgi ve ihtiyaçlarına karşı duyarsızlardır, çocuklarına karşı sevgi gösterme davranışları da sergilemezler. İlgisiz anne babalar için çocuklarının davranış ve yaşantısının pek önemi yoktur. İlgisiz ebeveynler, çocuklarını kendi çevresinden uzak tutma çabasında olurlar (Özgüven, 2001). Bu anne babalar, çocuklarının nerede olduklarını, neler yaptıklarını pek umursamamalarının yanında ev yaşantıları kendi isteklerine göre tasarlamaktadırlar (Steinberg, 2007). Kısaca, bu anne baba tutumunda çocuklar serbesttirler, kararlarını tek başına almak zorundadırlar. Bu tutumda, ebeveyn ile çocuk arasında iletişim noksanlığı vardır. Bu tutumda, bireyler ihtiyacı olduğunda orada bir ebeveynini bulamazlar, bireyler anne babaları tarafından kendi çevrelerinden uzak tutulmaya çalışılmıştır. Bu ortamda büyüyen bireyler, asi, korkak, sinmiş, derdini anlatamaz durumdadır ve bu bireylerin sosyal ilişkileri zayıftır (Özgüven, 2001; Dönmezler, 1999). İhmal edilen çocuklar fiziksel ve duygusal olarak yalnız hissettiklerinden içe kapanmaları beklenebilir. Bu durum çocukların fark edilmek için olumsuz davranışlarda bulunmasında etkili olabilir.

2.2.1.5.Aşırı Hoşgörülü-İzin Verici Anne Baba Tutumu

Aşırı hoşgörülü tutum gösteren ebeveynler çocuklarının isteklerine bir sınırlama getirmez ve çocuklarını denetim altında tutmazlar (Baumrind, 1991). Çocukların saldırganlık ve cinsellik gibi uç davranışları dahi hoşgörü ile karşılanabilecek durumdadır. Bir diğer ifade

ile bu anne baba tutumunda denetim oldukça az olup, hoşgörü epey çoktur (Özgüven, 2001; Maccoby ve Martin 1983). Bu tutumda herhangi bir olumsuz davranışa ceza olmamakla birlikte sınırlamalar da yoktur.

Fazla hoşgörünün anlamı aşırı ilgili olmak olarak algılamak doğru değildir. Sadece çocukların mutlu olması istenir, bu yüzden çocukların her türlü davranışı görmezden gelinebilir. Bu ebeveyn tutumu ile büyüyen çocukların, sorumluluk sahibi olma, kendi davranışlarını denetleme, kurallara uyma konularında kendilerini geliştirdikleri pek söylenemez (Yavuzer, 2005). Bu tutumdaki ailelerde, çocuğun tercihlerine karışılmaz, aile içi yaşantı düzenlerinde belirli bir tutum sergilenmez, çocuklardan toplumsal değerlere ve kurallara göre davranış talebinde bulunulmaz (Baumrind, 1991). Bu gibi durumlar göz önünde bulundurulursa, bu tutumla büyüyen çocuğun bencil ve düşüncesiz olması kaçınılmazdır. Bu tutumla büyüyen çocuk kendine hizmet edilmesini bekler. Bu çocuklarda sosyal uyum problemi görülmesi yüksek ihtimal dahilinde olup bu çocuklar için başkalarının yaşantıları ve görüşleri önemsizdir. Bu tutumla büyüyen çocukların paylaşma ve iş birliği yetilerinin gelişmesi oldukça kısıtlı kalır (Özgüven, 2001; Shaffer, 1994).

2.2.1.6.Dengesiz -Tutarsız Anne Baba Tutumu

Dengesiz-tutarsız anne baba tutumunu benimseyen ebeveynler aşırı hoş görülülük ile sıkı disiplin arasında kalarak tutarsız ve dengesiz davranmaktadır. Hoş görülülüğün veya disiplinin nerede nasıl uygulanacağı konusunda ebeveynler tutarsız olduğundan çocuklar davranışlarının sonucunda bocalarlar, ne ile karşılaşacaklarını kestiremezler. Birey için, hangi davranışın ne zaman ve nerede istendiği ya da istenmediği önceden kestirilmesi güçtür. Yörükoğlu (1997), aile ortamında bazen görmezlikten gelinen yaramazlık, başka zaman ceza ile sonuçlanırsa, annenin yaptığını baba bozuyor ya da babanın verdiği cezaya anne karşı çıkıyorsa, tutarsızlık olduğunu belirtmiştir. Dengesiz-tutarsız tutumlar çocuğun gelişimi üzerinde olumsuz etkiye sahiptir ve çocukta iç çatışmalara ve huzursuzluklara sebebiyet vermektedir (Özgüven, 2001; Gökdeniz, 1990). Böyle bir tutumla büyüyen çocukların benzer şekilde tutarsız ve dengesiz kişilik geliştirmeleri yüksek ihtimaldir. Ayrıca bu çocuklar iletişim problemleri yaşar.

2.2.2. Anne Baba Tutumlarına İlişkin Öne Sürülen Modeller

2.2.2.1. Psikodinamik Model

Psikodinamik modele göre, ebeveyn çocuk ilişkileri çocuğun ilk altı yaşında oldukça önemli bir role sahiptir. Çocukların kişiliği, duyguları, psikososyal ve psikoseksüel gelişimi büyük ölçüde anne baba tutumundan etkilenmektedir. Anne baba tutumları çocuğun ilişkilerine temel tesis eder. Freud'un dürtü teorisiyle bağlantılı olan nesne ilişkileri kuramında, çocuk ilk dönemlerde annesiyle kurduğu ilişkiyi baz alarak, buradaki tutumlarını başkalarıyla ilişkilerine de yansıtır (Akt: Sharf, 2014). Anne tarafından ihtiyaçlarının karşılanıp karşılanmaması, çocuğun bireyleri 'iyi' veya 'kötü' olarak algılamasında ve tutumlarının şekillendirmesinde önemli biretkendir. Buradan hareketle, çocuğun nesneyi algılayıp içselleştirmesi ve o nesneye yüklediği anlam kayda değerdir (Sharf, 2014).

2.2.2.2. Davranışsal Model

Davranışsal model, çocukların çevrelerinden aldığı tepkilerin gelişimlerini ve bireysel farklılıklarını şekillendirdiğini öne sürmektedir. Çocukların sergilediği davranış sonucunda ebeveynlerin gerçekleştirdiği tutum; çocukların duygusal süreçleri, kişilik gelişimi ve sosyal becerileri üzerinde önemli rol oynamaktadır (Cloutier, 1982). Bu modelde, çocuk yetiştirilirken, konulan sınırlamalar, cezalar ve ödüller kayda değerdir. İstenilen davranışların ödüllendirilmesi veya cezalara başvurulması, çocukların belirli davranış örüntülerini sergilemelerine neden olabilir (Yılmaz, 2000).

2.2.2.3. Baumrind'in Sınıflandırması

Baumrind (1973), ev ve laboratuvar ortamlarında anne baba çocuk ilişkisini gözlemleyerek ebeveynliğe dair çalışmalarını gerçekleştirmiştir (Akt: Yılmaz, 2000). Baumrind, ebeveyn kontrolü, olgunluk beklentisi, ebeveyn-çocuk iletişimde açıklık ve bakım/destek boyutları olmak üzere ebeveyn tutumlarını dört başlık altında incelemiştir. Anne babaların kural koyma, çocuklarına sınır koyma ve çocuklarının bu kurallara uyma düzeylerini ebeveyn kontrolü boyutunda belirtmiştir. Açıklık boyutunda, anne babaların karar alırken çocuklarına alan tanıma, onların düşüncelerine saygı duyma, sınır koyarken nedenini belirtme ve çocuğun düşüncelerini ifade etmesine açık olma durumları gösterilmiştir. Anne baba tutumunun olgunluk beklentisi boyutunda; anne babaların, çocuklarının olgunlaşma aşamalarında destek olma dereceleri, sosyal, duygusal ve zihinsel bakımdan teşvik etme dereceleri belirtilmektedir. Bakım ve destek boyutunda; ebeveynlerin çocukları ile olan ilişkilerinde, ebeveynlerin davranışlarında yakınlık, şefkat ve sıcaklık gösterme durumunu

açıklanmaktadır (Yılmaz, 2000).

Bu boyutları baz alarak Baumrind (1973), demokratik, otoriter ve izin verici olmak üzere üç farklı anne baba tutumu sınıflandırmıştır (Akt: Yılmaz, 2000).

Tablo 2.1: Baumrind'in Anne-Baba Tutumuna İlişkin Sınıflaması (Yılmaz, 2000)

	Kontrol		Açık İletişim		Olgunluk Beklentisi		Bakım	
	Y	D	Y	D	Y	D	Y	D
Demokratik	x			x	x			x
Otoriter	x		x		x		x	
İzin Verici		x	x			x	x	

Y:Yüksek D:Düşük

2.2.2.4.Maccoby ve Martin'in İki Boyutlu Bakış Açısı Modeli

Maccoby ve Martin (1983), anne baba tutumunu duyarlılık ve talepkarlık olmak üzere iki boyut altında incelemiştir. Ebeveyn duyarlılığı boyutunda, çocuğuyla ilgilenme, onun ihtiyaçlarını görme, ona saygı göstererek destek olma sürecini açıklarken ebeveyn talepkarlığında çocuğun ihtiyaçları ve kapasitesi önemsiz olup, çocuğun gelişimi ve özgün durumundan bağımsız istekler talep etme süreçlerini açıklamaktadır. (Steinberg 2007).

Bu iki temel boyu baz alınarak; otoriter, demokratik, izin verici-ihmkâr ve izin verici-hoşgörülü şeklinde dört başlıkta ebeveyn tutumları incelenmiştir (Akt: Yılmaz, 2000).

Tablo 2.2: Maccoby ve Martin'in Ana-Babalık Üsluplarını Sınıflanması

		Duyarlılık / Kabul-İlgi	
		Yüksek	Düşük
Talepkarlık/ Kontrol	Yüksek	Demokratik	Otoriter
	Düşük	İzin Verici-Hoşgörülü	İzin Verici-İhmalkâr

Mccoby ve Martin'nin (1983) daha sonra tespit ettiği dördüncü ebeveyn tutumu olan ihmalkâr (neglectful) ebeveyn tutuma sahip ebeveynler çocuğun gereksinimlerine karşı ilgisiz olup ne talep edici ne de tepki verici durumdadırlar. Bu tutumda yetişen çocuk ebeveynlerinden yeterli geribildirim alamaz. Bu durumun, çocukların sosyal ortama uyumu ve akademik başarıları üzerinde etkisi olabilmektedir (Lamborn, Mounts, Steinberg ve Dornbusch, 1991).

2.2.3. Ebeveyn Tutumlarını Etkileyen Faktörler

Ailenin yapısı ve kültürel etmenler ebeveynlerin çocuklarına karşı tavırlarında önemli etkiye sahiptir. Kültürel ve geleneksel görüşe örnek vermek gerekirse, Türkiye’de çocuk bakımı annenin görevi olarak görülürken evin ekonomik gereksinimlerinin sorumluluğu da babanın üzerindedir. Ebeveyn tutumları üzerinde etkili olan aile özelliklerinden bir diğeri ailenin sosyo-ekonomik durumudur. Sosyo- ekonomik duruma ek olarak eğitim düzeyi, çocuk sayısı ebeveyn tutumlarını etkilemektedir. Çalışmalar, üst ya da alt ekonomik düzeydeki ebeveynlerin çocuklarına değerler açısından farklı tutumlar sergilediklerini göstermiştir (Dönmezler, 1999). Ekonomik olarak üst düzeyde yer alan ebeveynler daha alt düzeydeki ebeveynlere nazaran eşitliği, bağımsızlığı, yaratıcılığı ön plana çıkardığı, demokratik tutumu daha çok benimsedikleri ve otoriteye daha az değer verdikleri çalışmalarda saptanmıştır (Dönmezler, 1999).

Ebeveynlerin sahip olduğu pek çok özellik tutumlarını etkilemektedir. Ebeveynlerin yaşları, öğrenim durumları, çocuk bakımı ve büyüme ile ilgili inanç ve deneyimleri de çocuklara karşı sergilenen tavır ve tutumlar üzerinde etkisi vardır. Hepsine ek olarak, çocukların sahip olduğu özellikler de ebeveyn tutumlarını etkileyebileceği ifade edilebilir. Örnek vermek gerekirse, çocuğun fiziksel bir sorunu varsa ebeveyn daha koruyucu tutum sergileyebilir. Ebeveynler tutumlarını çoğunlukla kendi anne babalarından öğrendiklerinden öğrenir. Ebeveynlerin kendi çocukluk dönemlerindeki deneyimleri tutumları üzerinde etkilidir (Gander ve Gardiner, 2007; Yavuzer, 2001).

2.2.4. Anne Baba Tutumları İle İlgili Araştırmalar

Relva, Alarcão, Fernandes, Carvalho ve Fauchier (2019), 320 Portekiz katılımcıdan elde edilen verilerle kardeş çatışması ve ebeveyn disiplini arasındaki ilişkide, aile iletişiminin aracılık rolünü ele alan bir çalışma yürütmüşlerdir. Bu çalışmada, anne ve babanın olumlu disiplini, aile iletişimi ile ilişkili olmadığı, ancak anne ve babanın sert disiplini, ceza ve denetimi, aile iletişimi ile olumsuz bir şekilde ilişkili olduğu saptanmıştır. Ayrıca anne ve babanın sert disiplini, cezası ve denetimi, kardeşlere yönelik psikolojik saldırganlıkla ve kardeşlerin fiziksel saldırısı ile pozitif olarak ilişkili olduğu; ancak mantık, açıklama, ödül ve eğlence içeren endüktif disiplinleri, kardeşlerin uzlaşılarıyla ilişkili iken psikolojik saldırganlıklarıyla ilişkili olmadığı belirlenmiştir. Son olarak aile iletişiminin, kardeş uzlaşması ile pozitif, kardeş psikolojik saldırganlığı ve fiziksel saldırısı ile negatif ilişkili

olduğu belirlenmiştir.

Portner ve Riggs (2016), 575 üniversiteli beliren yetişkinden elde ettikleri verilerle beliren yetişkinlikte kardeş ilişkiler ve ebeveyn-çocuk ilişkisiyle bağlantılarına ilişkin çalışma yürütmüşlerdir. Bu araştırmada; optimal ebeveynliğin kardeşler arası sevgi ile ilişkili olduğu ve yüksek özen-ilgiyle karakterize edilen optimal ebeveynlik ve sevecen kısıtlama ile kardeş ilişkileri kalitesi arasında olumlu yönde bir ilişki olduğu ortaya konmuştur. Ancak olumuz ebevenlik stili olan Sevgisiz Kontrol ve Eksik ebeveynlik deneyimi olan bireyler, daha düşük kardeş ilişkisi kalitesi içinde olduklarını bildirmişlerdir.

Derkman, Engels, Kuntsche, van der Vorst ve Scholte (2011), 428 aile ve ikiye ergenlik çağındaki çocuğundan oluşan katılımcılardan elde ettikleri verilerle ergenlik döneminde kardeş ilişkileri ve ebeveyn desteği arasındaki ilişkiye dair boylamsal çalışma yürütmüşlerdir. Bu çalışmada; algılanan ebeveyn tutumlarının destekleyici olması kardeş ilişkisiyle pozitif ilişkili olduğu ancak kardeş çatışmasıyla negatif ilişki olduğu ortaya konmuştur. Benzer şekilde Cui ve diğ. (2002), 221 adolesandan elde ettikleri verilerle ebeveyn davranışı ve ergen ilişkilerinin kalitesine ilişkin yürüttükleri çalışmada; ebeveyn tutumunun destekleyiciliği, bireylerin kardeşlerine ve arkadaşlarına benzer davranışlarıyla ilişkili olduğunu saptamışlardır. Ayrıca ebeveynliğin düşmanca olması, bireylerin kardeşleriyle ve arkadaşlarıyla düşmanca bir ilişkiye sahip olması üzerinde etkisi olduğunu ortaya koymuşlardır.

Feinberg, McHale, Crouter ve Cumsille (2003), 197 aile ve ergenlik çağındaki çocuklarından oluşan katılımcılardan elde ettikleri verilerle kardeş farklılaşması: ergenlikte kardeş ve ebeveyn ilişkisi yörüngelerine ilişkin boylamsal bir çalışma yürütmüşlerdir. Bu çalışmada; ebeveyn tutumlarının daha az sıcaklık içermesi kardeş ilişkisinde daha az sıcaklık ve daha fazla çatışma ile ilişkili olduğu görülmüştür. Benzer şekilde McHale, Updegraff, Tucker ve Crouter (2000), 185 beyaz, işçi ve orta sınıf ailelerden ve çocuklarından elde ettikleri verilerle anne babaların kardeşlerin ilişkilerindeki rollerine ilişkin çalışma yürütmüşlerdir. Çalışmalarında; anne baba tutumlarının sıcaklığı ile kardeş ilişkisi kalitesi arasında pozitif yönde ilişki olduğu bulunmuştur.

Chen (2020), Çinli annelerin ebeveynlik stresi ve kardeş ilişkileri arasındaki ilişkiye dair yürüttüğü çalışmaya 162 iki çocuklu aile katılmıştır. Bu çalışmada; ebeveynlik stresinin, anne sıcaklığı ve pozitif kardeş ilişkisi ile negatif ilişkili olduğu, ancak anne sıcaklığının rolü

aracılığıyla dolaylı olarak olumlu kardeş ilişkileriyle ilişkili olduğu saptanmıştır. Ayrıca anne sıcaklığının, olumlu kardeş ilişkisi ile pozitif yönde ilişkili olduğu belirlenmiştir.

Brody, Stoneman ve McCoy (1992), 56 erkek çifti ve 53 kız çifti olmak üzere 4- 11 yaşları arasındaki 109 kardeş çiftinden elde ettikleri verilerle anne ve babanın doğrudan ve farklı davranışlarının kardeş ilişkileri ile ilişkisine dair eş zamanlı ve boylamsal bir çalışma gerçekleştirmişlerdir. Bu çalışmada; anne babanın çocuklarına karşı doğrudan olumlu tutumunun, olumlu kardeş davranışı ile doğrudan ilişkili olduğu; anne babanın olumsuz tutumunun olumsuz kardeş davranışı ile ilişkili olduğu; anne babanın farklılaşan tutumlarının ise olumsuz kardeş davranışı ile ilişkili olduğu gözlemlenmiştir. Ayrıca anne baba tutumunun daha fazla kontrol içermesi daha fazla negatif kardeş ilişkisiyle ilişkilendirilmiştir.

Yıldırım ve Sezer (2018), 488 üniversite öğrencisinden elde ettiği verilerle, üniversite öğrencilerinin algılanan anne baba tutumlarına göre kendilerini değerlendirmelerine ve kardeş ilişkilerine yönelik çalışma yürütmüşlerdir. Bu çalışmada; anne baba tutumlarını demokratik algılayan üniversiteli beliren yetişkinlerin kardeş ilişkilerinin daha kaliteli olduğu, ancak anne baba tutumlarını otoriter ve koruyucu-istekçi algılayan üniversiteli beliren yetişkinlerin kardeş ilişkilerinin daha düşük kalitede olduğu saptanmıştır.

Selçuk ve Aytaç (2020), 100 aile ve ikişer çocuklarından veriler elde ederek büyük ve küçük kardeşler arasında kardeş ilişkisi ve ebeveynlik uygulamaları arasındaki uyumunu ele alan çalışma yürütmüşlerdir. Bu çalışmada her iki kardeş için, ebeveyn çocuk ilişkisi ve kardeş ilişkisi arasında bir ilişki olduğu sonucuna erişilmiştir. Hem büyük hem küçük kardeşte anne tutumunun pozitif kontrolü arttıkça, anneden algılanan sıcaklığın arttığı ve düşmanlığın azaldığı, bunun da kardeş ilişkisinde algılanan olumlu duygunun yükselmesinde etkili olduğu görülmüştür. Son olarak, annenin negatif ebeveynlik uygulamarı arttığında da anneden algılanan düşmanlığın arttığı ve sıcaklığın azaldığı, bunun da algılanan kardeş çatışmasının yükselmesinde etkili olduğu belirlenmiştir.

Erginoğlu (2015), 7-11 yaş aralığındaki 250 çocuk ve ailelerinden veri elde ederek ebeveyn tutumunu, kardeş ilişkilerini, davranış ve uyum problemlerini ele alan araştırma yürütmüştür. Bu çalışmada; olumsuz anne baba tutumunun, davranış ve uyum problemlerinin belirmesinde bir faktör rolünde olduğu ve kardeş ilişkisinin üzerinde de olumsuz etkisinin olduğu belirlenmiştir. Bu çalışmada, olumlu olarak nitelendirilen demokratik anne baba tutumuna sahip çocuklarda davranış ve uyum bozukluğu belirlenmezken; olumsuz, sağlıklı

anne baba olarak nitelendirilen Aşırı Koruyucu Annelik, Sıkı Disiplin ve Annenin Ev Kadınlığı Rolünü Reddetmesi tutumlarına sahip çocuklarda davranış ve uyum belirtileri (içselleştirme ve dışsallaştırma problemleri) olduğu gözlemlenmiştir.

Bostan (1993), 338 gençten elde ettiği verilerle bireylerin uyum düzeylerini ve anne baba tutumlarını ele aldığı yüksek lisans tez çalışmasında; ebeveynlerin cezalandırıcı tutum ve davranışları arttığında, gençlerde davranış sorunlarının belirmesinde de artış gözlemlenmiştir. Ayrıca, demokratik ebeveyn tutumlarının, gencin kişisel uyum düzeyi, sosyal ve genel uyumu üzerinde olumlu yönde etkisi görülürken; ilgisiz ve otoriter anne babalarının, uyum düzeyinin üzerinde olumsuz etkisinin olduğu belirlenmiştir.

Biricik (2011), üniversite öğrencilerinin anne baba tutumları algısı ile uyum düzeyi arasındaki ilişkiyi ele aldığı yüksek lisans tez çalışmasında, 247 öğrenciden Anne Baba Tutum Ölçeği ve Hacettepe Kişilik Envanter aracılığıyla veri elde etmiştir. Bu çalışmada, yapılan analizler sonucunda, demokratik anne baba tutumu algısının üniversite öğrencilerinin uyum düzeyi üzerinde pozitif otoriter anne baba tutumu algısının öğrencilerin uyum düzeyi üzerinde negatif etkisinin olduğu gözlemlenmiştir.

Çiftçi ve Gülaçtı (2019), 413 üniversite öğrencisinden elde ettikleri verilerle üniversite öğrencilerinin anne baba tutumları algılarının flört kaygısı düzeylerine etkisine ilişkin çalışma yürütmüşlerdir. Bu çalışmada, baba tutumunun baskıcı, otoriter olmasının flört kaygısı düzeyini negatif bir şekilde yordadığı, baba tutumunun demokratik olmasının ise flört kaygısı düzeyini pozitif olarak yordadığı belirlenmiştir.

Kumcağız, Orak ve Şahin (2018), 511 öğrenciden üniversite öğrencisinden elde ettikleri verilerle romantik ilişkilerde algılanan istismarı yordamada anne baba tutumları algısına ve boyun eğici davranışlara ilişkin çalışma yürütmüşlerdir. Bu çalışmada, anne baba tutumunun kabul/ilgi boyutu ve kontrol/denetim boyutunun romantik ilişkilerde algılanan istismarın üzerinde anlamlı bir etkiye sahip olduğu belirlenmiştir. Baba kabul arttığında, anne kabul ilgi ve kontrolü puanı arttığında romantik ilişkilerde istismar algısı puanının arttığı, ancak baba kontrol denetim puanı arttığında romantik ilişkilerde istismar algısı puanının azaldığı gözlemlenmiştir.

Yılmaz ve Kesici (2014), 375 kız ve 164 erkekten elde ettikleri verilerle kardeş sırasının ve anne baba tutumlarının üniversite öğrencilerinin öz-anlayışları üzerindeki etkisini incelemişlerdir. Bu çalışmada; beliren yetişkinlerin öz-anlayışlarının, demokratik anne baba tutumu algısı ile pozitif; koruyucu ve otoriter anne baba tutumları algısı ile negatif yönde ilişkili olduğu belirlenmiştir. Ek olarak, demokratik ve koruyucu anne baba tutumları algısının beliren yetişkinlerin kardeş sırasına göre farklılaştığı saptanmıştır. Ayrıca bu çalışmada; ilk doğan kardeşler, anne baba tutumlarını ortanca ve son çocuklara nazaran daha demokratik algılarken son doğan kardeşler de ortanca kardeşlere nazaran anne baba tutumlarını daha koruyucu algıladıkları gözlemlenmiştir.

2.3. EVLİLİK ÇATIŞMASI

Evlilik çatışmasının pek çok tanımı vardır. Profeta (2002) evlilik çatışmasını, anne baba arasında, karşıtlik anlaşmazlık ve uyuşmazlık belirmesi olarak ifade etmiştir. Tümer (1998) ise ebeveynlerden birinin diğerinin eylemlerine müdahale etmesi sonucu beliren bir süreç olarak tanımlamıştır. Uğurlu (2003), evlilik çatışmasının ebeveynlerden birinin diğerine keyifsiz bir biçimde davranması ile ortaya çıktığını ileri sürmüştür. Tezer (1986), evlilik çatışmasının ebeveynlerden birinin isteklerinin diğeri tarafından engellendiğini veya engellenmek üzere olduğunu algılamasıyla beliren bir süreç olarak tanımlamıştır. Algılanan evlilik çatışması ise anne baba arasında yaşanan çatışma şiddetinin düzeyinin ve öneminin çocukların kendilerine göre değerlendirmesi olarak tanımlanmıştır (Crockenberg ve Forgays, 1996). Cummings ve Davies (1994), ebeveynler arasında beliren çatışmanın; evlilik ve aile içinde yaşanan, birbirleri ile uyumlu ebeveynler arasında bile belirebilecek kaçınılmaz bir gerçek olduğunu ileri sürmüşlerdir. Ebeveynler arasında geçen maddi sorunlar, sevgi ve saygının eksik hissedilmesi, temel kararların alınmasından çıkan sorunlar, ev ile ilgili görev paylaşımı, ebeveynlerin yaşamdan ve birbirlerinden beklentileri, amaçları ve daha birçok konu üzerinden çatışma belirebilmektedir (Arıcan, 2019).

Anne baba arasında yaşanan çatışmanın, sıklık, yoğunluk, mod veya ifade biçimi, içerik ve niyet ve kararlılığın derecesi olmak üzere en az beş boyutu içeren bir durum ve kavram olduğu ileri sürülmüştür (Davies ve Cummings, 1994; Grych ve Fincham, 1990). Grych ve Fincham (1990), evlilik çatışması üzerinde çalışmalar yürütmüş ve algılanan anne baba çatışmasını tehdit, başa çıkma ve suçlama boyutlarıyla açıklamaya çalışmışlardır. Tehdit boyutu, anne baba arasındaki anlaşmazlığın çocuğu nasıl etkileyeceği ile ilgidir. Başa çıkma

boyutu, anne baba çatışması ile ilgili çocuğun ne yapabileceği ile ilgilidir. Suçlama boyutu ise çatışmanın sorumlusunun kim olduğu ile ilgilidir. Çatışmanın şiddeti ve sıklığı çocuklar üzerindeki etkileri farklılaşmaktadır. Bazı çatışmalar yıkıcı olabilirken, bazıları çocuklar için yapıcı olabilmektedir (Fincham, 1998). Anne baba arasında yaşanan çatışmaların, problem çözme, birbirlerine destek verme, sözel ve fiziksel anlamda şefkatli olma gibi olumlu şekilde çözülmeye çalışılması yapıcı boyutu ile açıklanırken; tehdit savurma, öfke, şiddet, sözel ve fiziksel saldırganlık gibi olumsuz şekilde üstesinden gelmeye çalışmaları ise yıkıcı boyut olarak açıklanabilmektedir. Bir diğer deyişle; anne babaların birbiriyle yaşadıkları çatışmaların sonuçlanma biçimi çocuk açısından önemli olmaktadır. Çocuk, az tehdit algıladığı evlilik çatışmasına maruz kalınması sonucu yapıcı çatışma deneyimi edinirken; yoğun bir tehdit algıladığında da yıkıcı çatışma deneyimi edinebilmektedir. Anne babanın yaşadıkları çatışmanın sonucu olumlu yönde çözümlenirse; çocuk olaya şahit olduğunda, diğer ilişkilerindeki çatışmaların üstesinden gelmek için yapıcı sorun çözme becerileri ve teknikleri edinirken tersi durumda yıkıcı nitelikte çocuğun uyum ve davranış sorunları geliştirmesine sebebiyet vermektedir (Grych ve Fincham, 1990; Güven, 2013). Grych ve Finchman (1990), yapıcı anne baba çatışmalarının çocuğun duygusal güvenliğine tehdit algısı oluşturmadığını; ancak yıkıcı ebeveyn çatışmalarının çocuğun güvenliğinde bir tehdit algısına yol açtığını belirtmişlerdir.

Anne baba çatışması sırasında çocuk kendini tehdit altında hissedebilir ya da kendini suçlayabilir. Anne baba çatışmasının şiddeti ve süresi bu noktada önemli olmaktadır. Ailelerde yaşanan evlilik çatışması sırasında, çocuklar kendilerinin veya ebeveynlerinden birinin güvenliklerinden korkması durumunda kendilerini tehdit altında hissetme olasılıkları yüksektir. Buna ek olarak, anne babalarının evliliklerinin boşanmayla sonuçlanacağı konusunda çocukların kendilerini tehdit altında hissetme durumları da baş gösterebilir. Ayrıca anne babalarının evlilik içi çatışma seviyeleri yüksek olduğu durumlarda, çocuklar çatışmayı durdurmadan kendilerini sorumlu hissedebilir ve durduramayacak durumda olduklarında kendilerini suçlamaları ile sonuçlanabilir. Anne babalarının arasındaki çatışma tarafından tehdit edildiği hissiyatında olan çocuklar, ilişkilerden korku duyabilir veya ilişkilerin düşmanca ve destekleyici olmayacağına dair beklentiler oluşturabilir, bu da başkalarıyla olumlu ilişkiler geliştirmesine ket vurabilir (Stocker ve Youngblade, 1999).

Shelton ve Harold (2008), algılanan evlilik çatışması üzerinde çalışmalar yapmış ve ortaya bir model koymuşlardır. Onların evlilik çatışması modeline göre anne babaların depresif durumları ve güvensizlik hisleri çocukta uyum problemlerinin belirmesine sebebiyet vermektedir. Shelton ve Harold (2008), anne babanın yaşadıkları çatışmaların ve çatışma zamanındaki olumsuz ifadelerin çocuklarda düşük özsaygı, kaygı-depresyon ve saldırganlık davranışlarına neden olduğunu dile getirmişlerdir. Güven ve Erden (2014), yürüttükleri çalışmada; çocukların ebeveynlerinin evlilik çatışmalarını sık ve yoğun şekilde algılamalarının, bu çatışmaları ailenin bütünlüğüne bir tehdit olarak algılamaları ve kendilerini sorumlu tutmalarından dolayı pek çok davranış sorunu için risk faktörü teşkil ettiğini ifade etmişlerdir. Oh, Lee ve Park (2011) da benzer şekilde, anne babanın çatışmalarında özellikle öfke ve düşmanlığın olduğu durumlara maruz kalan çocukların çok fazla suçluluk hissi içine girdiklerini bildirmişlerdir.

Olumsuz, çatışmalı bir evlilik ilişkisi, ebeveynlerin sinirli ve duygusal olarak tükenmiş olmaları üzerinde ekili olup ebeveynlerin çocuklarına karşı daha az hassas ve dikkatli olmalarına neden olabilmektedir (Erel ve Burrman, 1995). Buradan hareketle, Erel ve Burrman, olumlu anne baba ilişkisi kalitesinin olumlu anne baba çocuk ilişkisi kalitesi ile bağlantılı olduğunu, olumsuz anne baba ilişkisi kalitesinin ise olumsuz anne baba çocuk ilişkisi kalitesi ile bağlantılı olduğunu ileri sürmüşlerdir. Ayrıca evlilik ilişkisi kalitesi, anne baba çocuk ilişkisinin kalitesi ile negatif bir şekilde ilişkili olabilmektedir. Brody ve diğ. (1994b) çalışmalarında, evlilik ilişkisi kalitesinin ebeveyn ile çocuk arasındaki ilişkiyi etkilediğini bildirmişlerdir. Bu bağlamda, olumsuz bir evlilik ilişkisi, anne baba ilişkisindeki sevgi veya doyum eksikliğinin telafisi olarak, ebeveynlerin çocuğuna karşı ilgisi üzerinde pozitif bir etki yaratabilmektedir (Erel ve Burrman, 1995).

2.3.1. Anne Baba Çatışmasını Açıklayan Yaklaşımlar

2.3.1.1. Bilişsel Bağlamsal Model

Grych ve Fincham (1990), evlilik ilişkisindeki çatışma ile çocuğun uyum problemleri arasındaki ilişkiyi ortaya koymak için bilişsel-baglamsal çerçeve modelini öne sürmüşlerdir. Bu modelde, bireyin çatışmaya yönelik tepkilerine bakılarak anne baba çatışmasının ve bireyin algılamalarının bireyi etkileme biçimine dair açıklamalara varılabilmektedir. Bu yaklaşım, çocuğun anne baba çatışmasına uğramaktan çok çocuğun olayı nasıl algıladığı ve bilişsel yapı ve değerlendirme sürecinin belirleyiciliği üzerine yoğunlaşmaktadır (Grych ve Fincham 1990). Baumrind (1980) de benzer şekilde anne

babanın davranış stillerinin ve çocuğun algılama biçiminin önemli olduğunu belirtmiştir. Çocuk çatışmayı algılaması yoluyla evlilik çatışmasından etkilenmektedir. Bu çerçevede çocuğun bilişi ve duygusu önemli olmaktadır.

Çatışma sürecinde Birincil İşleme ve İkincil İşleme olmak üzere iki süreç işlemektedir. Birincil işlemede çocuk, yaşanan çatışma oluşumunun farkına varır ve ilk olarak duygusal bir tepki verir. Birincil işlemede çocuk, çatışmayı dinler ve çatışmanın içeriğini değerlendirir. Akabinde, çocuğun çatışmanın ortaya çıkma nedenini ve kendisinin tepkisinin ne şekilde olmasını gerektiğini anlamaya çalışması, işlemenin daha incelikli süreci olan ikincil işlemeyi meydana getirir. İkincil işlemede, sorumluluk yüklenmesi (ondan kimin sorumlu olduğu) ve utanmaya ilişkin yükleme ve başa çıkma tepkilerinin etkililiğine dair beklentileri oluşturmayı içeren olaylarla ilgili bir nedensel yükleme (oluşma nedenini) bulunmaktadır. İkincil işleme, çocuğun çatışma tarafından canlandırılan duygusunu idare etme işlevi görür. İkincil işleme, duygu ile birlikte daha sonra çocuğun çatışmanın üstesinden gelme etkinliklerine rehberlik görevi görür. Başarılı bir başa çıkma, olumsuz duygunun azalmasında; başarısız başa çıkma ise çocuğun sıkıntısının sürekliliğinde ve artışında rol oynamaktadır (Grych ve Fincham 1990).

Bu yaklaşıma göre çocukların anne baba arasındaki çatışmaya dair algıları, onların davranış problemlerinin belirlemede rol oynamaktadır. Buna paralel olarak, Kızıldağ ve Şendil (2006) çalışmalarında, evlilik çatışması yüksek ailelerdeki bireylerin evlilik çatışma özelliklerine dair algılarının ve tehdit algılarının yüksek olduğunu, daha düşük evlilik çatışmasına maruz kalan çocuklara nazaran, evlilik çatışmasını daha şiddetli, daha sık ve daha çözümsüz algıladıklarını bildirmişlerdir. Anne baba arasındaki çatışma, çocuklar üzerinde bir stres kaynağı olarak hareket etmekte, bu da çocukların kardeşlerine düşman olmalarına neden olmaktadır. Ayrıca, yüksek düzeyde ebeveyn çatışması ebeveyn çocuk ilişkisinde bozulmalara neden olmaktadır. Buradan hareketle, ebeveyn çocuk ilişkileri ve kardeş ilişkileri, çocukların ebeveynlerinin çatışma davranışlarını modellemeleri yoluyla izah edilebilmektedir (Çelikkol ve Gazioğlu, 2015).

2.3.1.2.Sosyal Öğrenme Kuramı

Sosyal öğrenme kuramına göre; çocuklar, anne babalarının davranış ve tutumlarını kendilerine model almakta ve bu davranış ve tutumları diğerleriyle ilişkilerine aktarmaktalar. Nihayetinde, çocuk arzu edilen veya edilmeyen davranışları ebeveynlerinden öğrenerek, kendini bu doğrultuda yönlendirme yoluna girebilmektedir. Bandura (1997) 'nın bu kuramına

göre, çatışmalı ve problemlı bir ev atmosferinde büyüyen çocuğun sosyal ilişkilerinde de bunun etkilerini görmek olağandır. Çocuk ailesindeki sorunların yansımalarından çeşitli çatışma davranışları da öğrenmesi olasıdır.

Birey, aile içinde ebeveynlerin birbirlerine sergiledikleri davranışlardan, kardeşine ne şekilde davranacağını öğrenir. Bir diğer deyişle; birey kardeş ilişkisinde ailesinden öğrendiği biçimde davranabilir. Olumlu bir model olumlu bir kardeş ilişkisi doğuracağı gibi olumsuz bir model durumunda da olumsuz kardeş ilişkisi belirebilir. Çocuğun gözlemlediği anne baba evlilik ilişkisi oldukça önemlidir. Çocuklar, ebeveynlerinin ilişki sorunlarını ya da çatışmalarını nasıl çözdüklerine dair bilgi edinerek ebeveynlerini rol model alırlar. Ebeveynler evlilik ilişkilerindeki sorunları başarılı bir şekilde çözerlerse, çocuklarının ileride ilişkilerindeki sorun çözme biçimine de örnek bir model teşkil etmiş olur.

2.3.1.3. Yayılma Hipotezi

Aile sistemi ebeveyn çocuk ilişkisi, anne baba ilişkisi ve kardeş ilişkisinden oluşmaktadır. Yayılma bir sistemdeki duygu ve davranışların bir diğer sisteme aksettirilmesi durumudur. Bu hipotez, evlilik ilişkisinde var olan duygu, davranış ve ruh halinin anne babanın çocuğuyla ilişkisine aktarılması olarak belirtilmiştir. Evliliğe ilişkin duygular anne baba çocuk ilişkisine oradan kardeşlerin birbiriyle ilişkisine taşınmaktadır. Pozitif bir evlilik ilişkisi ve anne babanın çocuklarına karşı ilgili, tutarlı olması kardeş ilişkileri üzerinde pozitif bir etki yaratırken evlilik ilişkisinde tecrübe edilen bir olumsuzluk ve işlevsiz ebeveyn çocuk etkileşimi de kardeş ilişkileri üzerinde olumsuz bir etkiye sahiptir (Rodop ve Şendil, 2015).

Evlilik ilişkisi sürecini açıklayan dört mekanizma öne sürülmüştür (Erel ve Burman, 1995). Birincisi, “günah keçisi bulma” ya da “dolaylı yoldan gitme” dir. Bu kavrama göre, evlilik ilişkisinde cereyan eden durumların sonucu beliren duyguların, anne babaların çocuğa yönelmelerine sebebiyet vermektedir. Buna örnek vermek gerekirse; birbirleri ile problem içinde olan ebeveynler, bunu çocukları ile ilişkilendirip çocuklarını suçlayarak ya da olması gerekenden daha fazla çocuklarını koruyarak çatışmalarını örtme davranışı sergileyebilirler. İkincisi mekanizma, çocukların ebeveynlerini taklit etme eğiliminde olduğunu ifade eden model alma mekanizmasından yola çıkılmıştır. Bu mekanizmada ebeveynlerinin davranışlarını taklit edilerek öğrenme vardır. Çocuk anne babasının olumlu ya da olumsuz duygu ve davranışlarını gözleyerek öğrenebilir, kendi arkadaş ve kardeş ilişkilerinde benzer şekilde tavır sergileyebilir. Bir diğer mekanizma olan Sosyalizasyon mekanizması, ebeveynlerin evlilik ilişkisindeki uyumsuzluğun, anne babaların çocuklarını

yetiştirme tutumları üzerinde etkisinin olduğunu belirtir. Bu mekanizmaya göre evlilik anlaşmazlığı yaşayan anne babalar çocuklarına daha az tutarlı disiplin uygulayacaklar ve daha az optimal ebeveynlik teknikleri uygulama eğiliminde olacaklardır. Sonuncu ise sosyolojik bakış açısından ele alınmış olup, bu mekanizma aile içerisinde beliren stresin, evlilik ilişkisi alt sisteminden ebeveyn çocuk ilişkisi alt sistemine; ebeveyn çocuk ilişkisi alt sisteminden evlilik alt sistemine doğru olan çift yönlü bir etkinin olduğunu ortaya çıkarmıştır (Rodop ve Şendil, 2015). Noller, Feeney, Peterson ve Sheehan (2013), evlilik ilişkisinde ne kadar olumsuz duygu varsa, ebeveyn tarafından çocuğa yönelik o kadar olumsuz duygu yönlendirildiğini bildirmiştir. Ayrıca Noller ve arkadaşları, evlilik ilişkisindeki çatışmadan kaynaklı ebeveyn çocuk ilişkisindeki bozulma, duyguların bir ortamdan diğerine veya aile içindeki çeşitli ilişkiler arasında transferini içeren bir yayılma etkisi olarak kardeş ilişkisindeki olumsuzlukların açıklanabileceğini öne sürmüşlerdir.

2.3.1.4.Telafi Hipotezi

Telafi hipotezi, evlilik ilişkisi kalitesinin ebeveyn çocuk ilişkisi kalitesi ile negatif bir şekilde ilişkili olduğunu ileri sürmektedir. Bu hipoteze göre, olumlu evlilik ilişkisi olumsuz ebeveyn çocuk ilişkisi ile ilişkili iken olumsuz evlilik ilişkisi ise olumlu ebeveyn çocuk ilişkisi ile bağlantılıdır. Anne ya da baba evlilik ilişkisinden alamadığı tatmini, sevgi veya yakınlık ihtiyacını çocuğu ile olan ilişkisinden giderme davranışı içinde olabilir. Bir diğer ifadeyle, çatışmalı evliliği olan anne babalar, ilişkilerindeki reddedilme ve memnuniyetsizlik duygularını çocuklarıyla ilişkisinde kabul edici ve çok ilgili bir ebeveyn olarak telafi etmeye çalışmaktadırlar (Rodop ve Şendil, 2015). Stresli bir evlilik anne ya da babanın çocuğuna olan ilgisini pozitif yönde etkilenebiler. Olumsuz anne baba evlilik ilişkisi ya da tutumları gibi bazı olumsuz durumlarda, bireyler ailedeki bu olumsuzlukları olumlu kardeş ilişkisiyle telafi edebilir. Örnek vermek gerekirse bireyler yakın kardeş ilişkileri kurarak, uyum problemlerinden korunabilmektedir (Jenkins, 1992).

2.3.1.5.Duygusal Güvenlik Hipotezi

Davies ve Cummings (1994), duygusal güvenlik hipotezini geliştirmiştir. Duygusal güvenlik; aile içinde beliren stres kaynaklarına karşı çocuklar için aile bağlarının olumlu, güvenli ve istikrarlı olmasının değerlendirmesidir (Davies ve Cummings, 1996). Aile içinde güvende hissedilmek çocuklar için pek önemlidir. Bu model evlilik çatışması ile çocuğun gelişimi arasındaki ilişkileri açıklamaktadır. Bu modele göre, çocuğun duygusal güvenlik algısı, anne baba çatışmasına maruz kalması sonrası edindiği deneyimleri sonucu belirlemekte

ve ilerideki duygusal ve davranışsal tepkilerinde de rol oynamaktadır. Duygusal güvenlik hipotezi; çocukların algıladığı evlilik çatışmasına maruz kalma deneyimleri sonucu beliren duyguların bu çatışmanın bilişsel değerlendirmelerden daha ön planla olduğunu ve çocukların bu çatışmaya verdikleri tepkileri ve duyguları bakımından evlilik çatışmasını değerlendiren bir yaklaşım olarak ele alınmaktadır (Davies ve Cummings, 1994).

Davies ve Cummings (1994), bu modelde ebeveyn çatışmalarından olumsuz etkilenen duygusal yapılara yoğunlaşmışlardır. Çatışma anında duyguların işleme ve organize olma biçimi ve çocukların bu duyguların üstesinden gelme şekli, yaşanan uyum problemlerini açıklamak için önemli yordayıcılardır. Davies ve Cummings (1994) çocuğun maruz kaldığı şiddetli anne baba çatışması sonucu deneyimlediği duygusal güvensizlik hissinin hayatı boyunca uyum problemleri eğilimi içinde olma riskini arttırabileceğini ve duygusal baş etme becerilerine ket vurulabileceğini belirtmişlerdir. Sonuç olarak, duygusal güvenlik, evlilik çatışması ile çocuğun uyumu arasındaki ilişkiye açıklık getirmektedir.

Duygusal güvenlik teorisinde, duygusal güvenlik sisteminin temelinde duygusal tepki, ebeveynlerin arasında yaşanan diyaloglara maruz kalmanın düzenlenmesi ve ebeveynler arasındaki ilişkilere dair oluşturulan içsel temsiller olmak üzere üç ana bileşen olduğu ifade edilmiştir. Gerginlik, üzüntü, stres, kızgınlık ve korkunun şiddeti ve yoğunluğu duygusal tepkiye örnek verilebilir. Anne baba çatışmasına sık şahit olunması durumunda çocuğun verdiği tepkinin şiddeti farklılaşabilir. Yaşanan anne baba sorunlarının içinde olma ya da kaçınma tepkileri ebeveynler arasında yaşanan diyaloglara maruz kalmanın düzenlenmesi bileşeni ile açıklanabilmektedir. Ebeveynler arasındaki ilişkilere dair oluşturulan içsel temsilleri de anne babanın çatışma süreci ve sonuçlanmasına ilişkin çocukta oluşan algı ve tehdit ile ilgilidir. Yıkıcı temsillere sahip çocukların yapıcı çatışma temsillerine sahip olan çocuklara nazaran daha çok tehdit algılayabilirler (Grych ve Fincham, 2001).

2.3.2. Evlilik Çatışmasının Çocuklar Üzerindeki Etkisi

Çocukların aile içinde meydana gelen çatışmalardan nasıl etkilendiği önemli bir konudur. Ebeveynler arası çatışması gibi aile çatışması, çocukların davranışlarını etkileyebilir ve onların psikososyal problem yaşamasında rol oynayabilir (Grych ve Fincham, 1990). Anne baba arasında yaşana çatışmalar, çocukların davranışsal modellemesinde rol oynayabilir ve bu durum aile çatışması taktiklerinin çocukların ilişkilerinde kendi çatışma tarzlarının geliştirmesine yol açtığı sosyalleşme süreçlerinde etkili olmasında rol oynayabilir (Kinsfogel

ve Grych, 2004). Çocuklar çoğunlukla anne babaları arasındaki etkileşimleri gözlemleyerek çeşitli ilişki bağlamlarında davranış kalıpları geliştirme eğiliminde olabilirler (Buehler ve Gerard, 2002). Örneklendirmek gerekirse, Kinsfogel ve Grych (2004), çalışmalarında anne baba arasında beliren agresif çatışmaya maruz kalan erkek çocukların, kalmayan erkek çocuklara nazaran romantik ilişkilerinde saldırganlığı haklı görme olasılıklarının daha yüksek olduğunu gözlemlemişlerdir.

Anne baba arasındaki çatışma, bireylerde beliren stresin önemli etkenlerinden biridir (Yavuzer, 2010). Nitekim, evlilik çatışmasının doğrudan etkilerini ele alan araştırmacılar, çatışmanın bireyler için bir stres kaynağı oluşturduğunu öne sürmüşlerdir (Emery, Fincham ve Cummings, 1992; Grych ve Fincham, 1990). Anne baba çatışması bireylerin stres yaşamalarına neden olur ve stresin bireylerin sosyal ve duygusal gelişimi üzerinde etkisinin olması davranış sorunları geliştirmelerinde rol oynar (Yavuzer, 2010). Anne baba çatışmasına maruz kalan bireyler, daha yüksek düzeyde stres ve davranış sorunları gösterme eğiliminde olabilir ve bu çatışmaya maruz kalmayan bireylere nazaran, ebeveynlerinin kızgın ifadelerle karşı daha duyarlı olabilirler (Cummings, 1987).

Evlilik ilişkisi kalitesinin çocukların uyumu üzerinde etkisi bulunmaktadır (Grych ve Fincham, 1990; Cummings ve Davies, 1994). Alanyazında, evlilik çatışması ile çocukların uyumu; depresif semptomatolojileri, antisosyal davranışları, davranış bozuklukları ve saldırganlıkları arasında geniş çapta bağlantılar bildiren çalışmalar mevcuttur (Emery, 1988; Emery ve O'Leary, 1982; Fincham ve Osborne, 1993; Jenkins ve Smith, 1990; Dunn ve diğ., 1999; Erel ve Burman, 1995). Cummings ve Davies (1994), çatışma oranı yüksek olan ailelerden gelen bireylerin, çatışma oranı daha az olan ailelerin bireylerine nazaran davranış ve uyum problemleri geliştirme olasılıklarının daha yüksek olduğunu belirlemişlerdir. Cummings ve Davies, ebeveynlerinin evlilik çatışmasına maruz kalan bireylerde; içselleştirilmiş ve dışsallaştırılmış davranış problemlerinin, kişiler arası ve sosyal problemlerinin görüldüğünü ifade etmişlerdir. Garcia O'Hearn ve diğ. (1997), anne babanın şiddetli çatışmasına maruz kalan bireylerin, çatışmaya hiç maruz kalmamış bireylere ya da çok az sözel çatışmaya maruz kalan bireylere nazaran daha çok sıkıntı yaşadıklarını, kaçınma davranışı eğilimleri gösterdiklerini ve yakın ilişkilerinde daha çok anlaşma sorunlarıyla uğraştıklarını belirtmişlerdir (Akt: Şendil, 2011). Özen (1998), yürüttüğü araştırmasında; çok sık çatışma yaşayan ebeveynlerin çocukları, daha az çatışmaya şahit çocuklara nazaran, daha çok uyum problemleri yaşadıklarını belirlemiştir.

2.3.3. Anne Baba Çatışması İle İlgili Araştırmalar

Erel, Margolin ve John (1998), serbest oyun sırasında yaşları 3-9 arasında değişen 73 aynı cinsiyetten kardeş çiftini gözlemleyerek elde ettikleri verilerle evlilik ilişkisi ile kardeş etkileşimi arasındaki bağlantıları inceledikleri bir çalışma yürütmüşlerdir. Bu çalışmada; büyük kardeşlerin olumsuz kardeş etkileşimlerinin açık evlilik çatışması ve annelik güç iddiası (evlilik muhalefeti) ile bağlantılı olduğu; küçük kardeşlerin olumsuz etkileşimlerinin annelik güç iddiası ve farklılaşan anne sıcaklığı ile bağlantılı olduğu ortaya konmuştur. Annenin güç iddiasının, açık evlilik çatışması ile kardeşlerin olumsuz etkileşimli davranışları arasındaki bağlantıya aracılık ettiği belirlenmiştir. Bu çalışmada ayrıca, ailenin evlilik çatışmasının hem büyük hem de küçük kardeşler için annenin güç iddiasıyla önemli ölçüde ilişkili olduğu saptanmıştır. Ayrıca bu çalışmada yazarlar, negatif kardeş etkileşimlerinin negatif aile etkileşimi ile bağlantılı olduğunu ancak pozitif kardeş etkileşimlerinin pozitif aile etkileşimi ile bağlantılı olmadığını bildirmişlerdir.

Tucker, Holt ve Wiesen-Martin (2013), 216 kadın üniversite öğrencisinden elde ettikleri verilerle ebeveynler arası çatışmasının ve ergenlik dönemindeki kardeş sıcaklığının, beliren yetişkinlikte kadınların depresyonu ile ilişkilerine dair çalışma yürütmüşlerdir. Bu çalışmada, kardeş sıcaklığının, ebeveynler arası çatışma ve depresyonun yoğunluğu ve sıklığı arasındaki ilişkiyi düzenlediği, ancak ebeveynler arası çatışmanın çözümünü etkilemediği bulguları elde edilmiştir. Ayrıca bu çalışmada, daha düşük kardeş sıcaklığı bildiren genç kadın yetişkinlerle karşılaştırıldığında, daha fazla kardeş sıcaklığı bildirenler, ebeveynler arası çatışmanın hem yoğunluğu hem de sıklığı algıları için ebeveynleri arasındaki çatışmanın her düzeyinde daha az depresyona sahip olduğu gözlemlenmiştir.

Frank (2007), 105 boşanmış ve 102 normal aileden olmak üzere 207 beliren yetişkinden elde ettiği verilerle beliren yetişkinlerin ebeveynleri ve kardeşleriyle ilişkilerinde, medeni durumun rolüne ilişkin yürüttüğü çalışmada; medeni durumun, evlilik çatışmasının ve ebeveynin ayrıldığı andaki yaşın kardeş ilişkilerini etkilemediğini ortaya koymuştur. Boşanmadan bağımsız olarak ebeveynlerinin yüksek çatışmalı evlilik ilişkileri olan beliren yetişkinlerin hem anneleri hem de babaları ile daha kötü ilişkilere sahip oldukları saptanmıştır. Ayrıca, boşanmadan sonraki anne babaların sözel düşmanlıklarının bireylerin ebeveynleriyle ilişkilerinde etkili olduğu saptanmıştır.

Poortman ve Voorpostel (2009), boşanma öncesi evlilik çatışmasının kardeş ilişkileri üzerindeki etkisine dair yürüttükleri çalışmada, ebeveyn boşanmasından çok, ebeveyn çatışmasının kardeş ilişkilerinin çok daha önemli bir belirleyicisi olduğunu belirlemişlerdir. Roth, Harkins ve Eng (2014), 32 kadın üniversite öğrencisinden elde ettikleri verilerle, boşanma sırasında ebeveyn çatışmasını bireylerin uyum ve gelecekteki ilişkilerinin (kardeş ilişkisi ve romantik ilişki) bir göstergesi olarak ele aldıkları geçmişe dönük çalışma yürütmüşlerdir. Bu çalışmada; açık evlilik çatışmasının, genç kadınların gelecekteki ilişki görüşleri üzerinde gizli çatışmadan daha büyük bir olumsuz etkiye sahip olduğu belirlenmiştir. Ayrıca, ebeveynlerin daha büyük çocuklarının önünde evlilik ilişkilerindeki uyumsuzluklarını gösterme olasılıklarının daha yüksek olduğu saptanmıştır. Bu çalışmada; genç kadınların ilişkilerin sürdürülebilirliğine ve ilişki kurma sorunlarına olan güvenlerinin ve eşlere olan güvenlerinin, ebeveynlerinin boşanması ve çatışması deneyimleriyle büyük ölçüde değiştiği gözlemlenmiştir.

Panish ve Stricker (2001), 22-58 yaşları arasındaki 182 yetişkinden elde ettikleri verilerle çocuklukta ebeveyn evlilik çatışmasının yetişkin kardeş ilişkilerine etkisine ilişkin yürüttükleri çalışmada; katılımcılardan, özellikle kardeş ilişkileri ve ebeveynlerinin ilişkilerine ilişkin algıları hakkında, çocukluklarına ait anıları hatırlamayı içeren soruları yanıtlamaları istenmiştir. Bu çalışmada araştırmacılar; ebeveyn evlilik uyumsuzluğunun azalan benlik saygısının tek anlamlı yordayıcısı olduğu ve düşük benlik saygısı bildiren katılımcıların, yüksek benlik saygısı bildiren katılımcılara nazaran ebeveynlerinin evliliğini daha uyumsuz olarak algıladıklarını bildirmişlerdir. Ayrıca, çocuklukta ebeveyn evlilik uyumsuzluğu algılarının, aile bütünlüğünden çok kardeş çatışması ve sıcaklığıyla ilişkili olduğu belirlenmiştir. Son olarak, çocukluklarında kardeşlerine nazaran daha az ebeveyn sevgisi algılayan bireyler, yetişkin kardeş ilişkilerinde daha rekabetçi duygular besledikleri gözlemlenmiştir.

Milevsky (2004), 305 üniversite öğrencisinden veriler elde ederek algılanan anne baba evlilik doyumu ve boşanmanın, beliren yetişkinlerde kardeş ilişkileri üzerindeki etkilerine ilişkin çalışma yürütmüştür. Bu çalışmada, algılanan anne baba evlilik ilişkisi doyumunun, toplam kardeş iletişiminin, yakınlığının ve desteğinin önemli bir yordayıcısı olduğu ortaya konmuştur. Ayrıca bu çalışmada, boşanmamış aileden gelen bireylerin, boşanmış aileden gelen bireylerine nazaran kardeşlerine daha yakın olduklarını, kardeşleriyle daha fazla iletişim kurduklarını ve kardeşlerinden daha fazla destek aldıklarını bildirmişlerdir. Bu çalışmada,

anne baba arasındaki çatışmanın kardeş ilişkisi kalitesi üzerinde boşanmadan daha etkili olduğu saptanmıştır.

Milevsky (2018), 166 kadın ve 266 erkek katılımcı olmak üzere 432 üniversite öğrencisinden elde ettiği verilerle ebeveyn faktörleri, psikolojik iyi oluş ve kardeş dinamiklerine ilişkin yürüttüğü araştırmasında; algılanan ebeveyn evlilik ilişkisi doyumunun kardeş yakınlığı ile yaşam doyumu arasındaki ilişkiye aracılık ettiği belirlenmiştir. Bu çalışmada, algılanan anne baba evlilik ilişkisi doyumunun, benlik saygısı ve yaşam doyumu ile pozitif yönde ilişkili olduğunun yanı sıra kardeş yakınlığı ve iletişimi ile pozitif yönde ilişkili olduğu saptanmıştır. Bu çalışmada ayrıca kardeş yakınlığı ve sıcaklığının yaşam doyumu ile pozitif bir ilişki içerisinde olduğu saptanmıştır.

Caban (2010), 331 beliren yetiştikenden elde ettiği verilerle evlilik çatışmasının kardeş ilişkisi üzerindeki etkisine ilişkin yürüttüğü doktora tez çalışmasında; beliren yetişkinlerin kardeş ilişkilerine ilişkin algılarının, ebeveynler arasındaki yoğun ve yüksek düzeyde olumsuz evlilik çatışması algılarından olumsuz, ebeveynler arasındaki daha yüksek destek algılarından olumlu yönde etkilendiği ortaya konmuştur. Bu çalışmada; ebeveynler arasında yüksek düzeyde çatışma ve destek eksikliği algılarının, beliren yetişkinlerin üzerinde olumsuz duygusal ve davranışsal etkilere sahip olduğu ve kardeş ilişkilerinin kalitesini etkilediği saptanmıştır.

Kumar ve Mattana (2018), 188 üniversite öğrencisinden elde ettikleri verilerle beliren yetişkinlikte ebeveynler arası çatışma, ebeveyn müdahalesi ve kişilerarası işlevselliğine ilişkin araştırma yürütmüşlerdir. Bu çalışmada; ebeveyn çatışmasının daha yüksek ebeveyn müdahalesi ve daha düşük romantik yetkinlik ile orta ve önemli ölçüde ilişkili olduğu belirlenmiştir. Ayrıca, ebeveyn çatışmasının daha fazla depresyon ve yalnızlık ile orta ve önemli ölçüde ilişkili olduğu saptanmıştır. Cui ve Fincham (2010), 521 üniversite öğrencisi ile ebeveyn boşanmasının ve evlilik çatışmasının genç yetişkin romantik ilişkileri üzerindeki etkilerine ilişkin yürüttükleri çalışmada; evlilik çatışmasının, genç yetişkinlerin partnerleriyle çatışma davranışları aracılığıyla düşük ilişki kalitesi düzeyiyle ilişkili olduğunu ortaya koymuşlardır.

Stocker, Ahmed, Stall (2006), 64 çocuktan ve annelerinden elde ettikleri verilerle anne baba evlilik ilişkisi ve evlilikte duygusal dışavurumu ile çocukların kardeş ilişkileri arasındaki ilişkilere dair yürüttükleri çalışmada; evlilik doyumsuzluğunun ve annenin olumsuz duygusal

dışavurumunun düşmanca ve rekabetçi kardeş ilişkileri ile ilişkili olduğu sonucuna varmışlardır. Ayrıca bu çalışmada, annenin duygusal dışavurumunun, evlilik ilişkisi ile kardeş düşmanlığı ve rekabeti arasındaki bağlantılara aracı görevi gördüğü belirlenmiştir.

Brody, Stoneman ve McCoy (1994a), 4-11 yaşları arasında 39 erkek çifti ve 32 kız çifti olmak üzere 71 kardeş çiftinden ve anne babalarından elde ettikleri verilerle aile ilişkilerinin kardeş ilişkisi kalitesindeki ve kardeş ilişkisi tarzlarındaki boylamsal değişimlerine katkılarına ilişkin çalışma yürütmüşlerdir. Bu çalışmada; katılımcıların kardeş ilişkilerinin pozitiflik derecelendirmelerinin, anne baba evlilik kalitesi, uyumlu-ifade edici aile iklimi ve pozitif anne baba ve çocuk duygusal ilişki kalitesine ilişkin raporlarıyla pozitif olarak ilişkili olduğu belirlenmiştir. Ayrıca katılımcıların, kardeş ilişkilerine dair pozitiflik derecelendirmelerinin, anne depresyonu, baba düşmanlığı, ebeveynler arası çatışma ve anne ve babanın farklı olumsuz davranışlarına ilişkin değerlendirmeleriyle negatif olarak ilişkili olduğu belirlenmiştir. Ek olarak, uyumlu kardeş ilişkisi tarzlarındaki kardeşlerin ebeveynleri, diğer ilişki tipindeki kardeşlerin (tipik kardeş ilişkisi ve çatışan kardeş ilişkisi) ebeveynlerine göre daha düşük düzeyde ebeveynler arası çatışma, daha yüksek evlilik kalitesi ve daha olumlu aile duygusal iklimleri (ebeveyn çocuk duygusal ilişki) bildirmişlerdir. Ayrıca, tipik kardeş ilişkisi tarzlarındaki kardeşlerin ebeveynleri, çatışan kardeş ilişkisi tarzındaki kardeşlerin ebeveynlerine göre ebeveynler arası daha az çatışma, daha yüksek evlilik kalitesi ve daha olumlu aile duygusal iklimleri bildirmişlerdir.

Noller, Feeney, Sheehan ve Peterson (2000), 68 anne baba ve onların 12-17 yaş aralığındaki ikiz çocuklarından elde ettikleri verilerle evlilik çatışması kalıplarının aile çatışması ile bağlantılarını ve aile üyelerinin birbirlerine dair algılarını ele alan araştırma yürütmüşlerdir. Bu çalışmada; anne babalar için evlilik çatışması kalıpları ile ebeveyn çocuk çatışması arasında ilişki olduğu ortaya konmuştur. Ayrıca bu çalışmada, ebeveyn çocuk çatışması ile kardeş çatışması kalıpları arasında ilişki olduğu saptanmıştır. Son olarak, evlilik çatışması ile babaların çocuklarına ilişkin algıları arasında ve baba çocuk çatışması ile çocukların birbirlerine yönelik algıları arasında ilişki olduğu bulgularına erişilmiştir.

Stocker ve Youngblade (1999), 136 aile ve 7-11 yaş aralığındaki çocuklarından elde ettikleri verilerle evlilik çatışmasının ve ebeveyn düşmanlığının, bireylerin kardeş ve akran ilişkileri ile bağlantılarına ilişkin araştırma yürütmüşlerdir. Bu çalışmada; evlilik çatışması ile ebeveyn çocuk ilişkilerinde düşmanlık arasında pozitif bir ilişki olduğu saptanmıştır. Buna ek

olarak, evlilik çatışmasının, ebeveyn düşmanlığı ve çocukların evlilik çatışmasına ilişkin yorumları ile; çocukların evlilik çatışması tarafından tehdit edilme algıları ile ve çocukların ebeveyn çatışması için suçlanma duyguları ile pozitif şekilde ilişkili olduğu belirlenmiştir. Ayrıca, evlilik çatışmasının, kardeşler arasında daha fazla çatışma ve rekabet ve daha az sıcaklık ile ve sorunlu akran ilişkileri ile ilişkili olduğu belirlenmiştir. Ek olarak, anne baba düşmanlığının, evlilik çatışması ile kardeş çatışması arasındaki ilişkiye aracılık ettiği ortaya konmuştur. Son olarak, evlilik ilişkisindeki baba düşmanlığının, evlilik çatışması ile kardeş çatışması ve rekabeti ve sorunlu akran ilişkileri arasındaki ilişkilere aracılık ettiği saptanmıştır.

Gazioğlu ve Çelikkol (2015), 10 yaşlarında 106 öğrenciyle yürüttükleri araştırmada; genel olarak algılanan ebeveyn çatışması ile kardeş ilişkisi arasında zayıf veya orta düzeyde bir ilişki olduğunu ortaya koymuşlardır. Bu araştırmada, ebeveyn çatışmasının çatışma özellikleri alt boyutu ile kardeş ilişkisinin sıcaklık/yakınlık ve çatışma alt boyutları arasında anlamlı ilişkiler olduğu belirlenmiştir. Ayrıca, evlilik çatışması tehdit alt boyutu ile kardeş ilişkisi statü/güç alt boyutu; evlilik çatışması kendini suçlama alt boyutu ile kardeş ilişkisi çatışma alt boyutu; ebeveynler arası çatışma algısı toplam puanı ile kardeş ilişkisi çatışma alt boyutu arasında bir ilişki olduğu saptanmıştır.

Koçer ve Bacanlı (2020), 310 ortaokul öğrencisinden elde ettikleri verilerle çocukların evlilik çatışmasına dair algıları ve ana baba tutumları arasındaki ilişkiyi inceledikleri bir araştırma yürütmüşlerdir. Yürüttükleri bu çalışmada; çocukların cinsiyetlerinin ve demokratik ve otoriter anne baba tutumu algılarının, anne baba çatışması özelliklerine (çatışma sıklığı, şiddeti ve çözüme ulaşip ulaşamadığı) dair algılamalarını, tehdit algılamalarını ve kendini suçlamalarını yordadığı belirlenmiştir. Ayrıca, demokratik baba tutumu algısının Çatışma Özelliklerinin ve Kendini Suçlamanın en güçlü yordayıcısı olduğu ve otoriter babanın tutumu algısının ise Tehdit 'in en güçlü yordayıcısı olduğu belirlenmiştir.

Kızıldağ ve Şendil (2006), 46 anne baba ve 9-12 yaşları arasındaki çocuklarından elde ettikleri verilerle, evlilik çatışması ve çocuk davranış problemleri arasındaki ilişkileri bilişsel bağlamsal çerçeveden ele almışlardır. Bu çalışmada, ebeveynlerin değerlendirmesine göre yüksek anne baba evlilik çatışmasına sahip çocukların, çatışma özelliklerine dair algılarının, tehdit algılarının ve davranış problemlerinin, daha düşük evlilik çatışmasına sahip çocuklara nazaran daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Ayrıca, ebeveynlerin bildirdiği

atışmanın ocukla ilgililiğinin, çocuğın kendisini suçlaması ile pozitif ilişkili olduğu ve çocuğın çatışmaya şahit olmasının çocuğın davranış problemleri ile pozitif ilişkili olduğu belirlenmiştir. Son olarak, çocukların tehdit algılarının ve çatışma özelliklerine dair algılarının davranış problemleri ile pozitif ilişkili olduğu ortaya konmuştur.

Turan (2014), 227 ocuk, aileleri ve öğretmenlerinden elde ettikleri verilerle evlilik atışması algısı ile sosyal beceriler arasındaki ilişkiyi incelediğı araştırmasında, çocukların evlilik atışması algısının sosyal becerileri ile negatif yönde ilişkili olduğu belirlenmiştir. Çocukların evlilik atışması çatışma özellikleri algısı, tehdit algısı ve kendini suçlama ile sosyal beceri düzeyleri arasında negatif yönde bir ilişki olduğu ortaya konmuştur.

Sayıl, Kındap-Tepe ve Kumru (2019), 542 ergenden elde ettikleri verilerle ebeveyn atışması ve ergenin uyum sorunları arasındaki ilişkilere ve anne babanın kontrol uygulamalarının aracı rolüne ilişkin araştırma yürütmüşlerdir. Bu çalışmada; ergenlerin anne baba atışması algısının yüksek olmasının, daha fazla yalnızlık hissi ve ergenlerin akranlarına yönelik zorbalık davranışlarının daha fazla olması ile ilişkili olduğu saptanmıştır. Ayrıca, ebeveyn atışması algısı yüksek olan ergenlerin anne babalarını daha fazla baskıcı, müdahaleci ve manipölatif olarak algıladıkları, fakat kendilerini daha az gözetim ve denetim altında tuttuklarını düşündükleri gözlemlenmiştir.

BÖLÜM III: YÖNTEM

3.1. ARAŞTIRMANIN MODELİ

Bu araştırma, 18-28 yaşları arasındaki beliren yetişkinlik döneminde bulunan bireylerin kardeş ilişkilerine yönelik tutumları ile algıladıkları anne baba tutumları ve algıladıkları evlilik çatışması arasındaki ilişkiyi inceleyen ilişkisel tarama türünde bir araştırmadır. İlişkisel tarama modeli değişkenlerin ilişkisini, etkisini ve bunların derecesini gösteren bir araştırma modelidir. İlişkisel tarama modeli türündeki çalışmalarda olaylar, nesneler ya da bireyler kendi koşullarında ve var olduğu gibi betimlenir (Kaya ve diğ., 2012; Karasar, 2014). İlişkisel tarama modelinde iki veya fazla değişkenin birlikte değişim ve/veya derecesi belirlenir.

3.2. EVREN VE ÖRNEKLEM/ÇALIŞMA GRUBU

Bu araştırmanın evreni 2020-2021 eğitim öğretim yılı bahar döneminde İstanbul ilindeki İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa, İstanbul Üniversitesi ve Boğaziçi Üniversitesi'nde lisans veya lisansüstü öğrenimine devam eden beliren yetişkinlerden oluşmaktadır. Araştırmanın örneklemini ise kolay erişilebilirlik yöntemi ile seçilen 325'i kadın 149'u erkek olmak üzere lisans veya lisansüstü öğrenimine devam eden 474 üniversite öğrencisi oluşturmaktadır. Kolay erişilebilirlik yöntemi, çalışmayı yürüten araştırmacıya hız ve zaman kazandırmaktadır. Bu yöntem temel olarak katılımcıların ulaşılabilir olmalarından dolayı tercih edilmektedir (Creswell, 2005). Araştırmaya, veri toplama araçlarını gelişi güzel dolduran, 18-28 yaş aralığında olmayan ve İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa, İstanbul Üniversitesi ve Boğaziçi Üniversitesi'nde okumayan katılımcılar çıkarıldıktan sonra 259'u kadın 126'sı erkek olmak üzere 385 beliren yetişkinin verileri analize dahil edilmiştir.

3.3. VERİ TOPLAMA SÜRECİ

Araştırmanın öncesinde ölçeklerin belirtilen katılımcı gruba uygulanması öncesinde, İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Etik Kurulu Başkanlığı tarafından gerekli onaylar alınmıştır. Araştırmada kullanılan Yaşam Boyu Kardeş İlişkiler Ölçeği'nin, Algılanan Anne Baba Tutumu Ölçeği'nin ve Evlilik Çatışması Ölçeği'nin uyarlamalarını yapan araştırmacılardan ölçeklerin kullanımlarına dair izinler

alınmıştır.

Araştırmada kullanılan veri toplama araçları COVID-19 pandemi döneminde uzaktan eğitim uygulamasına geçilmesi sebebi ile zincirleme şeklinde (kartopu yöntemi) katılımcılara çevrim içi bir şekilde ulaştırılmış ve veriler internet ortamında toplanmıştır. Araştırmaya gönüllülük esasıyla katılan bireylere gönderilen çevrim içi formda, katılımcılardan araştırmaya gönüllü olarak katılım sağladıklarını beyan eden “Bilgilendirilmiş Gönüllü Onam Formu”nu yanıtlanmaları istenmiştir. Katılımcılardan, veri toplama araçlarında bulunan katılımcıların kardeşi ile ilgili ifadeleri, tek bir kardeşini referans alarak cevaplandırmaları istenmiştir. Araştırmanın amaçları doğrultusunda kullanılan veri toplama araçlarının cevaplanmasına ilişkin yönergeler, cevaplama öncesinde katılımcılara aktarılmıştır.

3.4. VERİ TOPLAMA ARAÇLARI

Araştırmanın verileri, katılımcılara araştırmacı tarafından hazırlanan kişisel bilgi formu, Yaşam Boyu Kardeş İlişkileri Ölçeği (YBKİÖ), Algılanan Evlilik Çatışması Ölçeği ve Algılanan Anne Baba Tutum Ölçeği uygulanarak toplanmıştır.

3.4.1. Demografik Bilgi Formu

Demografik Bilgi Formu, katılımcılara dair demografik bilgileri toplamaya yönelik ilgili alanyazın doğrultusunda beliren yetişkin örnekleme için araştırmacı tarafından oluşturulmuştur. Bu formlarda, katılımcıların cinsiyet, yaş, eğitim durumları, ekonomik durum, kardeş sayısı, doğum sıraları, anne ve babalarının bir arada olup olmadıkları, anne babalarının çalışma durumu, anne babalarının eğitim düzeyi, nerde yaşadıkları, kardeşle iletişim şekli ve düzeyi v.b konulara yönelik sorular bulunmaktadır (Ek-1).

3.4.2. Yaşam Boyu Kardeş İlişkileri Ölçeği (YBKİÖ)

Riggio (2000) tarafından geliştirilen Yaşam Boyu Kardeş İlişkileri Ölçeği (YBKİÖ) 48 maddeden oluşmakta, bireylerin çocukluk ve yetişkinlik dönemlerinde kardeş ilişkilerine yönelik tutumlarını ölçmeyi amaçlar. Ölçeğin maddeleri, 1 (tamamen katılmıyorum), 2 (katılmıyorum), 3 (kararsızım), 4 (katılıyorum) ve 5 (tamamen katılıyorum) şeklindedir. Bu Likert tipi ölçekten alınabilecek puanlar 48 ile 240 arasında değişim göstermektedir. Ölçeğin tamamından alınan yüksek puanlar bireylerin kardeşleriyle ilişkileri değerlendirmelerinin

olumlu olduğu varsayılır. Ölçeğin 6., 13., 19., 25., 27., 28., 38. ve 42. maddeler, ters şekilde kodlanmaktadır. Ölçek, her biri 8 maddeden oluşan Yetişkin Duyguları, Yetişkin Davranışları, Yetişkin Bilişselliği, Çocukluk Duyguları, Çocukluk Davranışı ve Çocukluk Bilişselliği olmak üzere 6 alt boyuttan oluşur. Bireylerin kardeşleriyle olan ilişkilerini duygu, düşünce ve davranışlar ekseninde inceleyen ölçeğin duygusal bileşeninde, bireylerin kardeşlerine yönelik sevgi, sıcaklık ve duygusal olarak kardeşe yakın hissetmesine yönelik ifadeler barındırmaktadır. Bilişsel boyutta bireylerin kardeşlerine ve kardeşleriyle aralarındaki ilişkinin doğasına yönelik unsurlar bulunmaktadır. Davranışsal boyutta ise bireylerin kardeşleriyle etkileşim kurma düzeyi, birlikte gerçekleştirdikleri aktivitelerin değerlendirilmesine yönelik ifadeler vardır. Riggio (2000) araştırmasında ölçeğin orijinal formunun Cronbach alfa iç tutarlılık güvenirlik katsayıları yetişkin duyguları alt boyutu için 0.91, yetişkin davranışları alt boyutu için 0.87, yetişkin bilişselliği alt boyutu için 0.91, çocukluk duyguları alt boyutu için 0.89, çocukluk davranışları alt boyutu için 0.84, çocukluk bilişselliği alt boyutu için 0.88 ve ölçeğin toplam puanı için 0.96. olarak hesaplanmıştır. YBKİÖ'nün güvenirliğine yönelik 54 kişilik bir grup üzerinde bir ay arayla gerçekleştiren test-tekrar test yöntemiyle test-tekrar güvenirlik katsayısı ölçeğin tamamı için 0.91 olarak hesaplanmıştır.

Öz Soysal, Yurdabakan, Uz Baş ve Aysan (2016), 510 üniversite öğrencisi ile YBKİÖ'nün Türkçe'ye uyarlama çalışması kapsamında, doğrulayıcı faktör analizi ile ölçeğin yapı geçerliğini sınamışlardır. YBKİÖ'nün standardize edilmiş madde faktör yüklerine ilişkin t değerleri 4.66 ($p < 0.01$) ile 25.64 ($p < 0.01$) arasında değiştiğini gözlemlemişlerdir. Yaşam Boyu Kardeş İlişkileri Ölçeği'nin uyum indeksi değerleri: $\chi^2/sd = 3.23$, NFI= .96, NNFI= .97, SRMR= .06, CFI= .97, RMSEA= .07 olarak elde edilmiştir. Öz Soysal vd. (2016) Türkçe'ye uyarlama çalışmaları kapsamında ölçeğin güvenirliğine yönelik olarak gerçekleştirdikleri çalışmada, 120 kişilik bir grup üzerinde iki hafta arayla uygulanan test-tekrar test yöntemiyle test-tekrar güvenirlik katsayısı 0.95 hesaplamıştır. Cronbach alfa iç tutarlılık güvenirlik katsayıları yetişkin duyguları alt boyutu için 0.90, yetişkin davranışları alt boyutu için 0.87, yetişkin bilişselliği alt boyutu için 0.90, çocukluk duyguları alt boyutu için 0.83, çocukluk davranışları alt boyutu için 0.80, çocukluk bilişselliği alt boyutu için 0.89 ve ölçeğin toplam puanı için 0.96 olarak hesaplamıştır.

Bu çalışmada ise ölçeğin toplam puanı için Cronbach alfa iç tutarlılık güvenirlik katsayısı 0.96 olarak hesaplanmıştır. Ölçeğin yetişkin duyguları alt boyutu için 0.90, yetişkin

davranışları alt boyutu için 0.89, yetişkin bilişselliği alt boyutu için 0.91, çocukluk duyguları alt boyutu için 0.89, çocukluk davranışları alt boyutu için 0.85, çocukluk bilişselliği alt boyutu için 0.90 olarak Cronbach alfa iç tutarlılık güvenirlik katsayıları hesaplanmıştır. Yaşam Boyu Kardeş İlişkileri Ölçeği (YBKİÖ)'ne dair örnek maddeler Ek-2'de sunulmuştur.

3.4.3. Anne Baba Tutumu Ölçeği

Anne Baba Tutumu Ölçeği 1972 yılında Kuzgun tarafından geliştirilmiştir ve Kuzgun ve Eldeleklioğlu (1993) tarafından yenilenmiştir. Ölçek, otoriter (3, 5, 8, 12, 16, 23, 31, 35, 38 ve 40. maddeler), demokratik (1, 2, 6, 7, 13, 14, 15, 20, 21, 22, 29, 30, 36, 37, 39. maddeler) ve koruyucu-istekçi (4, 9, 10, 11, 17, 18, 19, 24, 25, 26, 27, 28, 32, 33 ve 34. maddeler) olmak üzere üç alt boyuttan ve toplamda 40 maddeden meydana gelen 5'li likert tipi bir ölçektir. Ölçeğin otoriter, demokratik ve Koruyucu/İstekçi alt boyutların puanları ayrı hesaplanmaktadır.

Otoriter anne baba tutumu alt ölçeğinden en düşük 10, en yüksek 50 puan alınabilirken, demokratik ve koruyucu- istekçi anne baba tutumu alt ölçeklerinden en düşük 15, en yüksek 75 puan alınabilmektedir. Kuzgun ve Eldeleklioğlu (1999), testin kararlılığı için test tekrar test tekniği tercih etmişlerdir. Yapılan iç tutarlık testlerinde Cronbach alfa katsayıları demokratik anne baba tutumu alt boyutu için 0.89, koruyucu-istekçi anne baba tutumu alt boyutu için 0.82 ve otoriter anne baba tutumu için 0.78 olarak hesaplanmıştır. Test tekrar test güvenirliği ise Pearson Momentler Çarpımı Katsayıları ile hesaplanmıştır. Güvenirlik katsayıları demokratik anne baba tutumu alt boyutu için 0.92, koruyucu-istekçi anne baba tutumu alt boyutu için 0.75 ve otoriter anne baba tutumu alt boyutu için 0.79 olarak hesaplanmıştır. Bu veriler doğrultusunda, ölçeğin uygulanabilirlik açısından sorun taşımamaktadır Kuzgun, Eldeleklioğlu, 1999).

Bu araştırmada ise ölçeğin toplam puanı için Cronbach alfa iç tutarlılık güvenirlik katsayısı 0.78 olarak hesaplanmıştır. Ölçeğin alt boyutlarından, Otoriter tutum için 0.89, demokratik tutum için 0.92, koruyucu-istekçi tutum için 0.87 olarak Cronbach alfa iç tutarlılık güvenirlik katsayıları hesaplanmıştır. Anne Baba Tutumu Ölçeği'ne dair örnek maddeler Ek-3'te sunulmuştur.

3.4.4. Algılanan Evlilik Çatışması Ölçeği

Grych, Fincham ve Seid (1992) tarafından çocukların ebeveyn çatışmasına dair algılarını değerlendirmek amacıyla geliştirilen ölçek toplam 48 maddeden oluşur ve 9-12 yaş aralığındaki çocuklara uygulanan ölçeğin “Çatışma Özellikleri” (Conflict Properties), “Algılanan Tehdit” (Perceived Threat) ve “Kendini Suçlama” (Self- Blame) olmak üzere üç alt boyutu mevcuttur. Çatışma Özellikleri alt boyutu ebeveynler arasında yaşanan çatışmanın sıklığı, şiddeti ve çözümüne yönelik algıya yöneliktir. Algılanan Tehdit alt boyutu çocukların yaşanan yönelik tehdit algılarına ve başa çıkma yeterlilikleriyle ilgili algılarına yöneliktir. Kendini Suçlama alt boyutu yaşanan çatışmanın içeriğine yönelik çocukların kendilerini çatışmadan ne derece sorumlu tuttukları ve suçlu hissettiklerine yöneliktir. Özgün ölçekte her madde için “doğru”, “bazen – biraz doğru”, “yanlış” seçeneklerinden biri işaretlenmekte olup “Doğru” 2 puan, “bazen-biraz doğru” 1 puan ve “yanlış” 0 puan almaktadır. Yüksek puanlar olumsuz çatışma algısı ile paralel olduğu ifade edilmiştir.

Ulu ve Fışiloğlu (2004), ölçeğin Türkçe’ye uyarlaması ve geçerlilik güvenirlik çalışmasını gerçekleştirmiştir. Türkçe’ de kullanılması uygun olan formu 35 sorudan meydana gelmektedir. Şendil (2014), üniversite öğrencileri versiyonuna yönelik çalışma gerçekleştirmiştir. Yapılan faktör analizi sonucunda 27 maddeden oluşan, “Çatışma Özellikleri” (Conflict Properties), “Algılanan Tehdit” (Perceived Threat) ve “Kendini Suçlama” (Self-Blame) olmak üzere üç alt boyut belirlenmiştir. Alt boyutlar ve içerdikleri madde sayıları şöyledir: (* ile işaretlenmiş maddeler ters puanlanmaktadır.) 1- Çatışma Özellikleri: 13*, 2*, 16*, 7*, 17*, 12, 27, 9, 23*, 6, 20, 4, 21*, 1* olmak üzere 14 maddeden, 2- Algılanan Tehdit: 15, 5, 8, 19, 10, 26, 24 olmak üzere 7 maddeden, 3- Kendini Suçlama: 22, 25, 18, 3, 14, 11 olmak üzere 6 maddeden meydana gelmektedir.

Ölçeğin orijinal versiyonunda Cronbach Alpha değerleri 0.78-0.90 arasında hesaplanmıştır. Türkçe’ye uyarlanan formunda iç tutarlılık katsayıları Çatışma Özellikleri boyutu için 0.84, Tehdit boyutu için 0.78 ve Kendini Suçlama boyutu için 0.77 olarak hesaplanmıştır. Ölçeğin iki haftalık test-tekrar test tutarlılığı da boyutlar için sırasıyla 0.88, 0.77 ve 0.77 olarak hesaplandığı ifade edilmiştir (Ulu ve Fışiloğlu, 2004). Bu araştırmada ise Cronbach Alpha değerleri ölçeğin toplam puanı için 0.93, Çatışma Özellikleri alt boyutu için 0.94, Tehdit alt boyutu için 0.85 ve Kendini Suçlama alt boyutu için 0.80 olarak hesaplanmıştır. Algılanan Evlilik İlişkisi Ölçeği’ne dair örnek maddeler Ek-4’de sunulmuştur.

3.5. VERİLERİN ÇÖZÜMLENMESİ

Yaşam Boyu Kardeş İlişkileri Ölçeği (YBKİÖ), Algılanan Evlilik Çatışması Ölçeği, Algılanan Anne Baba Tutum Ölçeği ve araştırmacı tarafında hazırlanan Kişisel Bilgi Formu uygulanarak elde edilen verilerin çözümlenmesi için SPSS 26 programı kullanılmıştır. İlk etapta, katılımcıların kişisel verilerin analizi için betimleme amacıyla tanımlayıcı istatistikler kullanılmıştır. Daha sonra verilerin normal dağılım gösterip göstermediğini sınamak için normal dağılım analizleri kullanılmıştır. Sürekli değişkenlerden elde edilen puanların normal dağılım gösterip göstermediğini incelemek amacıyla basıklık ve çarpıklık katsayılarına bakılmıştır. George ve Mallery (2016)'e göre, bir veri setinde basıklık ve çarpıklık katsayılarının $+1,-1$ aralığında olması psikometrik ölçümler için mükemmel kabul edilirken, katsayıların $+2,-2$ aralığında olması da kabul edilebilir düzeydedir. Örneklem büyüklüğü yeterli miktarda olduğunda ($n>30$) değişkenlerin dağılımlarına bakılmaksızın, verilerin normal dağılım gösterdiği kabul edilebilir. Ek olarak, normal dağılım testleri olan Kolmogorov Smirnov testi ile Shapiro Wilk testi sonuçlarının $0,05$ 'den büyük çıkması veri setinin normal dağılım gösterdiği anlamına gelmektedir.

Algılanan Ebeveyn Çatışması Ölçeği'nden elde edilen puanlar ve Algılanan Ebeveyn Tutumları Ölçeği'nden elde edilen puanlar ile Yaşam Boyu Kardeş İlişkileri Ölçeği'nden elde edilen puanlar arasındaki ilişkiyi incelemek için Pearson Momentler Çarpımı Korelasyonu kullanılmıştır. Ayrıca, Algılanan Anne Baba Tutum Ölçeği'nin alt boyutlarının ve Algılanan Evlilik Çatışması Ölçeği ve alt boyutlarının Yaşam Boyu Kardeş İlişkileri Ölçeği'ni yordama dereceleri, Hiyerarşik Çoklu Regresyon analizi ile ölçülmüştür.

Kardeş ilişkisinin kişisel bilgi formunda yer alan normal dağılım gösteren değişkenlere göre farklılaşıp farklılaşmadığını sınamak için Bağımsız Örneklem T- Testi ve Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) kullanılmıştır. Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) sonucu anlamlı fark görüldüğünde farklılaşan grupları saptamak için Post Hoc testlerine (gruplarda varyans homojenliğinin sağlandığı durumda Tukey HSD analizine, varyans homojenliğinin sağlanmadığı durumlarda Games-Howell analizine) başvurulmuştur. Bulgular $\%95$ 'lik güven aralığında, $p<0.05$ anlamlılık düzeyinde değerlendirilmiştir.

BÖLÜM IV: BULGULAR

Araştırmanın bu bölümünde toplanan verilerin istatistiksel olarak çözümlenmesi sonucu edinilen bulgulara yer verilmiştir. İlk olarak örneklemin genel yapısına dair frekans ve yüzdelere ve çalışmada kullanılan ölçme araçlarına ilişkin betimsel istatistiklere yer verilmiştir. Daha sonra Yaşam Boyu Kardeş İlişkileri Ölçeği'nden elde edilen puanlar ile Algılanan Ebeveyn Çatışması Ölçeği'nden elde edilen puanlar ve Algılanan Ebeveyn Tutumları Ölçeği'nden elde edilen puanlar arasındaki korelasyonun incelenmesine yönelik olarak gerçekleştirilen analiz sonuçları sunulmuştur. Daha sonra, Algılanan Ebeveyn Çatışması Ölçeği'nden elde edilen puanlar ile Algılanan Ebeveyn Tutumları Ölçeği'nden elde edilen puanların Yaşam Boyu Kardeş İlişkileri Ölçeği'nden aldıkları puanları yordama derecesine dair regresyon analizi sonuçlarına yer verilmiştir. Son olarak, Yaşam Boyu Kardeş İlişkileri Ölçeği'nden elde edilen puanlarının demografik değişkenlere göre gerçekleştirilen analizlerine dair bulgulara yer verilmiştir.

4.1. ÖRNEKLEMİN GENEL YAPISINA İLİŞKİN FREKANS VE YÜZDELER

Araştırma grubunu oluşturan katılımcılardan Kişisel Bilgi Formu aracılığıyla edinilen verilere göre, katılımcıların cinsiyeti, kardeşlerin cinsiyeti, katılımcıların yaşı, kardeşlerin yaşı, katılımcıların doğum sırası, kardeşlerin doğum sırası, ekonomik durum, kardeşlerin yaşadıkları yer, katılımcıların kardeşleriyle aralarındaki coğrafi mesafe, katılımcıların kardeşleriyle görüşme şekli ve kardeşleriyle iletişim derecesi değişkenlerine ait dağılımlar aşağıda tablolar şeklinde verilmiştir.

Tablo 4.1: Örneklemin Genel Yapısına İlişkin Bilgiler

Katılımcıların Cinsiyeti	<i>f</i>	%
Erkek	126	32.7
Kadın	259	67.3
Kardeşlerin Cinsiyeti		
Erkek	204	53.0
Kadın	181	47.0

Katılımcıların Yaş Dağılımları	<i>f</i>	%
18-20	111	28.8
21-23	111	28.8
24-28	163	42.3
Kardeşlerinin Yaş Dağılımları		
14 ve Altı	35	9.1
15-17	55	14.3
18-20	64	16.6
21-23	78	20.3
24-28	86	22.3
29 ve Üstü	67	17.4
Kardeş Sayısı		
2	169	43.9
3-5	179	46.5
5+	37	9.6
Katılımcıların Doğum Sırası Dağılımları		
İlk çocuk	161	41.8
İkinci çocuk	117	30.4
Üçüncü çocuk	54	14.0
Dördüncü çocuk ve daha sonra doğan	53	13.8
Kardeşlerin Doğum Sırası Dağılımları		
İlk çocuk	100	26.0
İkinci çocuk	183	47.5
Üçüncü çocuk	47	12.2
Dördüncü çocuk ve daha sonra doğan	55	14.3
Sosyoekonomik Durum		
Düşük	53	13.8
Orta	307	79.7
Yüksek	25	6.5
Katılımcıların Okudukları Okul		
Boğaziçi Üniversitesi	199	51.7
İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa	145	37.7
İstanbul Üniversitesi	41	10.6
Katılımcıların Öğrenim Durumu		
Lisans	339	88.1
Yükseklisans ve Üstü	46	11.9

Kardeşlerin Öğrenim Durumu	<i>f</i>	%
İlköğretim	39	10.1
Lise	126	32.7
Üniversite ve Üstü	220	57.1
Anne Öğrenim Durumu		
İlköğretim	228	59.2
Lise	74	19.2
Üniversite ve Üstü	83	21.6
Baba Öğrenim Durumu		
İlköğretim	172	44.7
Lise	90	23.4
Üniversite ve Üstü	123	31.9
Anne Çalışma Durumu		
Evet	105	27.3
Hayır	280	72.7
Baba Çalışma Durumu		
Evet	264	68.6
Hayır	121	31.4
Katılımcıların Yaşadıkları Yer		
Yurt/ Ev arkadaşlarıyla	84	21.8
Tek başına evde	48	12.5
Aileyle aynı evde	253	65.7
Kardeş ile Coğrafi Mesafe		
Aynı ev/yurt	199	51.7
Aynı şehir farklı bir ev/yurt	61	15.8
Farklı bir şehir	125	32.5
Kardeşle Görüşme Yöntemi		
Yüz yüze	243	63.1
İnternet/Mesajlaşma	53	13.8
Telefon	89	23.1
Kardeşle İletişim Sıklığı		
Nadiren	31	8.1
Zaman zaman	88	22.9
Sık sık	150	39.0
Her zaman	116	30.1
Toplam	385	100

Tablo 4.1’de görüldüğü gibi katılımcılar, 126’sı (%32.7) erkek ve 259’u (%67.3) kadın olmak üzere toplam 385 beliren yetişkinden oluşmaktadır.

Katılımcıların kardeşlerinin cinsiyet dağılımları 204’ü (%53) erkek ve 181’i (%47) kadın olmak üzere toplam 385 kişi şeklindedir.

Katılımcıların 111’i (%28.8) 18-20 yaş aralığında, 111’i (%28.8) 21-23 yaş aralığında, 163’ü (%42.3) ise 24-28 yaş aralığında yer almaktadır.

Katılımcıların kardeşlerinin 35’i (%9.1) 14 yaş ve altında, 55’i (%14.3) 15-17 yaş aralığında, 64’ü (%16.6) 18-20 yaş aralığında, 78’i (%20.3) 21-23 yaş aralığında, 86’sı (%22.3) 24-28 yaş aralığında ve 67’si (%17.4) 29 yaş ve üstündedir.

Katılımcıların 169’u (%43.9) iki kardeşe, 179 (%46.5)’u üç-beş arası kardeşe ve 37’si (%9.6) beşten fazla kardeşe sahiptir.

Katılımcıların doğum sıraları, ilk çocuk 161 (%41.8), ikinci çocuk 117 (%30.4), üçüncü çocuk 54 (%14.0), dördüncü çocuk ve daha sonra doğan 53 (%13.8) şeklinde dağılmıştır.

Katılımcıların kardeşlerinin doğum sıralarının dağılımı, ilk çocuk 100 (%26), ikinci çocuk 183 (%47.5), üçüncü çocuk 47 (%12.2), dördüncü çocuk ve daha sonra doğan 55 (%14.3) şeklindedir.

Katılımcıların 53’ü (%13.8) düşük, 307’si (%79.7) orta ve 25’i (%6.5) yüksek ekonomik duruma sahiplerdir.

Katılımcıların 199’u (%51.7) Boğaziçi Üniversitesi’nde, 145’i (%37.7) İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa’da ve 41’i (%10.6) İstanbul Üniversitesi’nde öğrenimlerine devam etmektedir.

Katılımcıların öğrenim düzeylerine ilişkin bilgilerin dağılımı, üniversite 339 (%88.1), yüksek lisans ve üstü 46 (%11.9) şeklindedir.

Katılımcıların kardeşlerinin 39’u (%10.1) ilköğretim, 126’sı (%32.7) lise ve 220’si (%57.1) üniversite ve üstü öğrenim düzeyine sahiplerdir.

Katılımcıların annelerinin 228’i (%59.2) ilköğretim, 74’ü (%19.2) lise ve 83’ü (%21.6) üniversite ve üstü öğrenim düzeyine sahiplerdir.

Katılımcıların babalarının 172'si (%44.7) ilköğretim, 90'nı (%23.4) lise, 123'ü (%31.9) üniversite ve üstü öğrenim düzeyine sahiplerdir.

Katılımcıların annelerinin 280'i (%72.7) bir işte çalışırken 105'i (%27.3) bir işte çalışmamaktadır.

Katılımcıların babalarının 121'i (%31.4) bir işte çalışırken 264'ü (%68.6) bir işte çalışmamaktadır.

Katılımcıların 84'ü (%21.8) yurt ya da ev arkadaşlarıyla, 48'i (%12.5) tek başına bir evde ve 253'ü (%65.7) aileleriyle aynı evde yaşadıklarını bildirmişlerdir.

Katılımcıların kardeşleriyle aralarındaki coğrafi mesafenin dağılımı, aynı ev/yurt 199 (%51.7), aynı şehir fakat farklı bir ev/yurt 61 (%15.8) ve farklı bir şehir 125 (%32.5) şeklindedir.

Katılımcıların 243'ü (%63.1) yüz yüze bir şekilde, 53'ü (%13.8) internet/ mesajlaşma aracılığıyla, 89'u (%23.1) telefon aracılığıyla kardeşleriyle iletişim kurduklarını bildirmişlerdir.

Katılımcıların 31'i (%8.1) nadiren, 88'i (%22.9) zaman zaman, 150'si (%39) sık sık, 116'sı (%30.1) her zaman kardeşleriyle iletişim içinde olduklarını bildirmişlerdir.

4.2. ALGILANAN ANNE BABA TUTUMU ÖLÇEĞİ, ALGILANAN ANNE BABA ÇATIŞMASI ÖLÇEĞİ VE YAŞAM BOYU KARDEŞ İLİŞKİLERİ ÖLÇEĞİ'NE İLİŞKİN BETİMSSEL İSTATİSTİKLER

Örneklemi oluşturan beliren yetişkinlere uygulanan Yaşam Boyu Kardeş İlişkileri Ölçeği'nden (YBKİÖ), Algılanan Anne Baba Çatışma Ölçeği ve alt boyutlarından (Çatışma Özellikleri, Algılanan Tehdit, Kendini Suçlama) ve Anne Baba Tutum Ölçeği'nin alt boyutlarından (Otoriter, Demokratik, Koruyucu-İstekçi Anne Baba Tutumları) alınan puanların; n , $\bar{X}$, SS , çarpıklık ve basıklık değerleri tablolar şeklinde verilmiştir.

Tablo 4.2: Algılanan Anne Baba Tutumu Ölçeği Alt Boyutlarına, Algılanan Anne Baba Çatışması Ölçeği ve Alt Boyutlarına ve Yaşam Boyu Kardeş İlişkileri Ölçeği'ne İlişkin Betimsel İstatistikler

	N	$\bar{x}$	SS	Çarpıklık	Basıklık
AABTÖ-Toplam	385	111.19	15.51	.426	.733
AABTÖ-Otoriter	385	22.10	7.42	.607	.034
AABTÖ-Demokratik	385	54.28	11.90	-.408	-.314
AABTÖ-Koruyucu-İstekçi	385	34.80	10.83	.477	-.469
AEÇÖ-Toplam	385	17.82	11.02	.360	-.809
AEÇÖ-Çatışma Özellikleri	385	13.05	7.92	.264	.264
AEÇÖ-Algılanan Tehdit	385	4.00	3.70	.829	-.231
AEÇÖ-Kendini Suçlama	385	0.78	1.53	2.351	5.384
YBKİÖ-Toplam	385	169.68	33.71	-.481	.383

Tablo 4.2'de görüldüğü gibi, beliren yetişkinlerin Algılanan Anne baba Tutumu Ölçeği Otoriter Tutum alt boyutundan almış oldukları puanların ortalaması $\bar{X}$ = 22.10, standart sapması ise SS = 7.42'dir. Ölçeğin alt boyutundan alınabilecek en düşük puanın 10 ve en yüksek puanın 50 olduğu düşünülürse; örneklem grubunu oluşturan beliren yetişkinlerin anne babalarını orta düzeyde otoriter algıladıkları söylenebilir. Ölçeğin bu alt boyutundan 13.94 ve 27.18 arasında puan alan katılımcıların orta düzeyde otoriter anne baba tutumuna sahip olduğu kabul edilmektedir. Beliren yetişkinlerin Algılanan Anne baba Tutumu Ölçeği Demokratik Tutum alt boyutundan almış oldukları puanların ortalaması $\bar{X}$ = 54.28, standart sapması ise SS = 11.90'dir. Ölçeğin alt boyutundan alınabilecek en düşük puanın 15, en yüksek puanın ise 75 olduğu göz önünde bulundurulursa, örneklem grubunu oluşturan beliren yetişkinlerin anne babalarını orta düzeyde demokratik olarak algıladıkları söylenebilir. Ölçeğin bu alt boyutundan 43.57 ve 65.91 arasında puan alan katılımcıların orta düzeyde demokratik anne baba tutumuna sahip olduğu kabul edilmektedir. Beliren yetişkinlerin Algılanan Anne baba Tutumu Ölçeği Koruyucu- İstekçi Tutum alt boyutundan almış oldukları puanların ortalaması $\bar{X}$ = 34.80, standart sapması ise SS = 10.83'tür. Ölçeğin alt boyutundan alınabilecek en düşük puanın 15, en yüksek puanın ise 75 olduğu göz önünde bulundurulursa, örneklem grubunu oluşturan beliren yetişkinlerin anne babalarını orta düzeyde koruyucu-istekçi olarak algıladıkları söylenebilir. Ölçeğin bu alt boyutundan 23.53 ve 42.13 arasında puan alan katılımcıların orta düzeyde koruyucu-İstekçi anne baba tutumuna sahip olduğu kabul edilmektedir.

Örneklem grubunu oluşturan beliren yetişkinlerin Algılanan Evlilik Çatışması Ölçeği toplamından aldıkları puanların ortalaması $\bar{X} = 17.82$, standart sapması $SS = 11.02$ dir. Algılanan Evlilik Çatışması Ölçeği alt boyutlarına göre beliren yetişkinlerin çatışma özellikleri alt boyutundan almış oldukları puanların ortalaması $\bar{X} = 13.05$, standart sapması $SS = 7.92$ 'dir. Ölçeğin alt boyutundan alınabilecek en düşük puanın 0, en yüksek puanın ise 28 olduğu göz önünde bulundurulursa, örneklemdeki bireylerin çatışma özellikleri puanlarının orta düzeyde oldukları söylenebilir. Algılanan Anne Baba Çatışması Ölçeği'nin alt boyutlarına göre beliren yetişkinlerin algılanan tehdit alt boyutundan almış oldukları puanların ortalaması $\bar{X} = 4.00$, standart sapması $SS = 3.70$ 'tür. Ölçeğin alt boyutundan alınabilecek en düşük puanın 0, en yüksek puanın ise 14 olduğu, bu durumda örneklemdeki bireylerin algılanan tehdit puanlarının düşük düzeyde oldukları söylenebilir. Algılanan Anne Baba Çatışması Ölçeği'nin alt boyutlarına göre beliren yetişkinlerin kendini suçlama alt boyutundan almış oldukları puanların ortalaması $\bar{X} = 0.78$, standart sapması $SS = 1.53$ 'dir. Ölçeğin alt boyutlarından alınabilecek en düşük puanın 0, en yüksek puanın ise 12 olduğu göz önünde bulundurulursa, örneklemdeki bireylerin kendini suçlama puanlarının oldukça düşük olduğu söylenebilir.

Örneklem grubunu oluşturan beliren yetişkinlerin Yaşam Boyu Kardeş İlişkileri Ölçeği'nden almış oldukları puanların ortalaması $\bar{X} = 169.68$, standart sapması $SS = 33.71$ 'dir. Ölçekten alınabilecek en düşük puanın 48 ve en yüksek puanın 240 olduğu düşünülürse, örneklemdeki beliren yetişkinlerin kardeşleriyle ilişkilerine yönelik tutumlarının yüksek düzeyde olumlu olduğu belirtilebilir.

4.3. KARDEŞ İLİŞKİLERİ İLE ALGILANAN ANNE BABA TUTUMU ALT BOYUTLARI VE ALGILANAN EVLİLİK ÇATIŞMASI VE ALT BOYUTLARI ARASINDAKİ İLİŞKİLER

Araştırmanın bu bölümünde; Yaşam Boyu Kardeş İlişkileri Ölçeği'nden elde edilen puanlar ile Algılanan Anne Tutumu Ölçeği'nin alt boyutlarından (Otoriter Anne Baba Tutumu, Demokratik Anne Baba Tutumu ve Koruyucu-İstekçi Anne Baba Tutumu) ve Algılanan Anne Baba Çatışması Ölçeği ve ölçeğin alt boyutlarından (Çatışma Özellikleri, Algılanan Tehdit ve Kendini Suçlama) elde edilen puanlar arasındaki korelasyonu incelemek için kullanılan Pearson korelasyon katsayısı tekniği sonucunda elde edilen bulgulara yer verilmiştir. Analiz sonrası erişilen bulgular tablo 4.3'te sunulmuştur.

Tablo 4.3: Yaşam Boyu Kardeş İlişkileri Ölçeği ile Algılanan Anne-Baba Tutumu Ölçeği'nin alt boyutları ve Algılanan Anne Baba Çatışması Ölçeği ve alt boyutları Arasındaki İlişkiler

Değişkenler	1	2	3	4	5	6	7
1. Kardeş İlişkileri	1						
2. AABTÖ-Otoriter	-.324**	1					
3. AABTÖ-Demokratik	.502**	-.612**	1				
4. AABTÖ-Koruyucu-İstekçi	-.107 *	.707**	-.304**	1			
5. AEÇÖ-Toplam	-.170**	.296**	-.382**	-.256**	1		
6. AEÇÖ-Çatışma Özellikleri	-.167**	.256**	-.380**	-.187**	.942**	1	
7. AEÇÖ-Algılanan Tehdit	-.131 *	.211**	-.267**	-.222**	.807**	.592**	1
8. AEÇÖ-Kendini Suçlama	-.040	.292**	-.140**	-.336**	.368**	.167**	.321**

*p<.05, **p<.01. N=385

Tablo 4.3'te görüldüğü üzere katılımcıların Kardeş İlişkileri Ölçeği'nden aldıkları puanlar ile Algılanan Anne Baba Tutumu Ölçeği Otoriter Tutum ($r = -0.314$, $p < 0.01$) ve Koruyucu-İstekçi Tutum ($r = -0.107$, $p < 0.05$) alt boyut puanları arasında istatistiksel olarak negatif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Katılımcıların Kardeş İlişkileri Ölçeği'nden aldıkları puanlar ile Algılanan Anne Baba Tutumu Ölçeği Demokratik Tutum alt boyutu puanları arasında istatistiksel olarak pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu saptanmıştır ($r = -0.502$, $p < 0.01$).

Katılımcıların Kardeş İlişkileri Ölçeği'nden aldıkları puanlar ile Algılanan Anne Baba Çatışması Ölçeği Çatışma Özellikleri ($r = -0.167$, $p < 0.01$), Algılanan Tehdit ($r = -0.131$, $p < 0.05$) alt boyut puanları ve ölçeğin toplam puanları ($r = -0.170$, $p < 0.01$) arasında istatistiksel olarak negatif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Katılımcıların Kardeş İlişkileri Ölçeği'nden aldıkları puanlar ile Algılanan Anne Baba Çatışması Kendini Suçlama alt boyutu puanları arasında ise istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkiye rastlanmamıştır ($r = -0.040$, $p > 0.05$).

4.4. ALGILANAN ANNE BABA TUTUMLARININ VE ALGILANAN EVLİLİK ÇATIŞMASININ KARDEŞ İLİŞKİLERİNE YÖNELİK TUTUMU YORDAMA DÜZEYLERİNE İLİŞKİN BULGULAR

Araştırmanın bu bölümünde; algılanan anne baba tutumlarının ve algılanan evlilik çatışmasının kardeş ilişkilerine yönelik tutumu ne düzeyde yordadığını belirlemek üzere Hiyerarşik Çoklu Regresyon analizi uygulanmıştır. Regresyon analizinin varsayımları ilk

olarak test edilmiştir. Çokluk ve diğ. (2016), çoklu doğrusal regresyon analizinin yapılması için, çok değişkenli normal dağılım koşulu bulunmalı, bağımlı değişken ile yordayıcı değişkenler arasında doğrusal bir ilişki sağlanmalı ve bağımsız değişkenler arasında çoklu bağlantı problemi olmaması gerektiğini belirtmişlerdir. İlk olarak yordayıcı ve bağımlı değişkenlerin normal dağılım durumları için çarpıklık-basıklık (skewness-kurtosis) değerlerine bakılmıştır. Tablo 4.2’de araştırmada kullanılan ölçeklerin basıklık ve çarpıklık değerlerine yer verilmiştir. Uç değerleri saptamak için Mahalanobis uzaklık değerlerinin hesaplanması yoluyla incelenmesi yoluna başvurulmuş olup, bir kişi veri setinden silinmiştir.

Çalışmadaki verilerin doğrusallık varsayımı, bağımlı ve yordayıcı değişkenlerin toplu saçılma diyagramı (Scatter Plot) incelenerek test edildiğinde diyagramların doğrusal bir ilişkiyi tanımladığı görülmüştür. Veriler arasında çoklu bağlantı probleminin varlığından söz etmek için çalışmadaki bağımsız değişkenler arasındaki ilişkilerin yüksek düzeyde ($r > 0.90$) olması gerekir. Bu problemin varlığını sınamak için koşul indeksinin (CI), varyans artış faktörlerinin (VIF) incelenmesi ve bağımsız değişkenler arasındaki korelasyonların hesaplanması yöntemleri kullanılabilir (Büyüköztürk, 2015, s. 100; Çokluk ve diğ., 2016). Koşul indeksinin 30’dan küçük olması, varyans artış faktörlerinin 10’dan düşük olması ve değişkenler arasındaki ikili korelasyonların 0.90’dan küçük olması çoklu bağlantı probleminin olmadığını anlamına gelmektedir (Çokluk ve diğ., 2016). Değişkenler arasındaki ikili korelasyonlar 0.90’dan küçüktür ve bu değerler tablo 4.23’te belirtilmiştir. Bu çalışmada değişkenlerin varyans artış faktör değerlerinin 1.714 ile 3.074 arasında değiştiği, durum indeks değerlerinin en düşük 1.00 ve en yüksek değer 27.99 olduğu gözlemlenmiştir. Bu bağlamda, bağımsız değişkenler arasında çoklu bağlantı probleminin olmadığı belirtilebilir.

Algılanan Anne Baba Çatışması Ölçeği’nin kendini suçlama alt boyutunun kardeş ilişkisine yönelik tutum değişkeni ile ilişkisi bulunmadığından ve kendini suçlama alt boyutu normal dağılım göstermediğinden analize dâhil edilmemiştir. Araştırmada, Yaşam Boyu Kardeş İlişkisi Ölçeği’nden elde puanlar bağımlı değişken olarak, Algılanan Anne-Baba Tutumları Ölçeği’nin otoriter, demokratik ve koruyucu-istekçi alt boyutlarından elde edilen puanlar ve Algılanan Evlilik Çatışması Ölçeği’nin çatışma özellikleri, algılanan tehdit alt boyutları ise bağımsız değişkenler olarak ele alınmıştır.

Tablo 4.4: Kardeş İlişkisine Yönelik Hiyerarşik Regresyon Analizi Sonuçları

Model	Yordayıcı	B	SH β	β	t	p	R	R ²	ΔR^2
1	Sabit	2.056	.269		7.656	.000	0.51	.260	.260
	Otoriter Anne Baba Tutumu	-.125	.073	-.132	-1.705				
	Demokratik Anne Baba Tutumu	.407	.051	.460	8.022	.000			
	Koruyucu-İstekçi Anne Baba Tutumu	.122	.062	.125	1.958	.051			
2	Sabit	2.034	.292		6.957	.000	0.51	.262	.002
	Otoriter Anne Baba Tutumu	-.129	.074	-.137	1.756	.080			
	Demokratik Anne Baba Tutumu	.411	.053	.464	7.684	.000			
	Koruyucu-İstekçi Anne Baba Tutumu	.118	.064	.122	1.852	.065			
	Çatışma Özellikleri	.049	.071	.039	.685	.494			
	Algılanan Tehdit	-.050	.076	-.038	-.663	.507			

Kardeş ilişkisi kalitesinin yordanmasına ilişkin yapılan Hiyerarşik Regresyon Analizi sonucuna göre birinci model ve ikinci model kardeş ilişkisini yordamaktadır. Analiz sonucuna göre, Algılanan demokratik anne baba tutumunun kardeş ilişkilerine yönelik tutumu pozitif yönde güçlü bir şekilde yordadığı saptanmıştır ($R=0.51$, $R^2 = 0.26$, $p<0.05$). Ancak diğer değişkenlerin yordama gücü zayıf kalmıştır. Model toplamda kardeş ilişkisinin %26.2'sini yordadığı saptanmıştır.

Yordayıcı değişkenlerin kardeş ilişkileri değişkeni üzerindeki önem sıralaması standardize regresyon katsayılarına (β) göre sıralaması; demokratik anne baba tutumu, otoriter anne baba tutumu, kendisi suçlama, koruyucu-istekçi anne baba tutumu, çatışma özellikleri ve algılanan tehdit şeklindedir.

4.5. KARDEŞ İLİŞKİLERİ İLE DEMOGRAFİK DEĞİŞKENLER ARASINDA GERÇEKLEŞTİRİLEN ANALİZLERE İLİŞKİN BULGULAR

Araştırmanın bu bölümünde; beliren yetişkinlik dönemindeki bireylerin kardeş ilişkileri puanlarının demografik değişkenlere göre farklılaşıp farklılaşmadığı sınıanmıştır. Bu aşamada verilerin kişisel bilgi formunda yer alan sorulara verilen cevaplardaki denek sayıları

göz önünde bulundurularak analiz gerçekleştirilmiştir. Örneklem sayısı 30'un altında olan bazı durumlarda cevaplar arasında gruplama yapılmıştır ve analizler bu aşamadan sonra gerçekleştirilmiştir. Ancak, kişisel bilgi formunda yer alan anne babanın sağ veya ölü olması, anne babanın öz veya üvey olması kardeşle bağ değişkenlerine verilen cevaplar arasında gruplandırma yapılamadığı için bu değişkenler analize dahil edilmemiştir.

4.5.1. Cinsiyet ve Beliren Yetişkinlikte Kardeş İlişkileri

Beliren yetişkinlerin kardeş ilişkileri ölçeği puanlarının cinsiyet değişkenine göre anlamlı farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla Bağımsız Grup T Testi analizi yapılmıştır.

Tablo 4.5: Kardeş İlişkileri Puanlarının Katılımcıların Cinsiyetine Göre Farklılaşmasını Saptamak İçin Kullanılan Bağımsız Gruplar T Testi Sonuçları

Puan	Gruplar	N	$\bar{X}$	ss	Sh _x	T Testi		
						t	Sd	P
Cinsiyet	Erkek	126	3.5016	.6087	.0542	-.699	296	.48
	Kadın	259	3.5514	.7441	.0462			
	Toplam	385						

Tablo 4.5'te görüldüğü üzere, Kardeş İlişkileri puanlarının katılımcıların cinsiyeti değişkenine göre anlamlı bir şekilde farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek üzere gerçekleştirilen Bağımsız Gruplar T Testi analizi sonucunda, gruplar arasında istatistiksel açıdan anlamlı fark elde edilmemiştir ($p>0.05$).

Beliren yetişkinlerin kardeş ilişkilerinin kardeşin cinsiyeti değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek için gerçekleştirilen Bağımsız Gruplar T Testi sonuçları Tablo 4.6'da verilmiştir.

Tablo 4.6: Kardeş İlişkileri Puanlarının Kardeşin Cinsiyetine Göre Farklılaşmasını Saptamak İçin Kullanılan Bağımsız Gruplar T Testi Sonuçları

Puan	Gruplar	N	$\bar{X}$	ss	Sh _x	T Testi		
						t	Sd	P
Cinsiyet	Erkek	204	3.4089	.7058	.0494	-3.822	381	.00
	Kadın	181	3.6774	.6723	.0499			
	Toplam	385						

Tablo 4.6'da görüldüğü üzere, Kardeş İlişkileri puanlarının kardeşin cinsiyeti değişkenine göre anlamlı bir şekilde farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek üzere

gerçekleştirilen Bağımsız Grup T Testi analizi sonucunda, gruplar arasında istatistiksel açıdan anlamlı fark bulunmuştur ($t(400)=-3.892$, $p<0.05$). Kardeşi kadın olan katılımcıların ($\bar{X}=3.6921$) kardeşi erkek olan katılımcılara ($\bar{X}=3.4242$) göre daha olumlu kardeş ilişkilerine sahip olduğu saptanmıştır.

Beliren yetişkinlerin kardeş ilişkilerinin cinsiyet çiftlerine göre farklılaşıp farklılaşmadığını saptamak için gerçekleştirilen Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Testi sonuçları Tablo 4.7’de verilmiştir.

Tablo 4.7: Kardeş İlişkileri Puanlarının Cinsiyet Çiftlerine Göre Farklılaşmasını Saptamak İçin Kullanılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Testi Sonuçları

<i>f</i> , x ve ss Değerleri						ANOVA Sonuçları			
Gruplar	<i>N</i>	$\bar{X}$	ss	Var. K.	<i>KT</i>	<i>Sd</i>	<i>KO</i>	<i>F</i>	<i>p</i>
Erkek-Erkek	81	3.4989	.6278	G.Arası	9.759	3	3.253	6.899	.000
Erkek-Kadın	45	3.5064	.5798	G.İçi	179.647	381	.472		
Kadın-Kadın	136	3.7340	.6928	Toplam	189.407	384			
Kadın-Erkek	123	3.3495	.7493						
Toplam	385	3.5351	.7023						

Tablo 4.7’de görüldüğü üzere, Kardeş İlişkileri puanlarının kardeşlerin cinsiyet çiftleri değişkenine göre anlamlı bir şekilde farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek üzere uygulanan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Testi analizi sonucunda, gruplar arasında istatistiksel açıdan anlamlı farka rastlanmıştır ($F(384)=6,899$, $p<0.05$).

Hangi gruplar arasında istatistiksel olarak fark olduğunu saptamak için Post Hoc Testi kullanılmıştır.

Tablo 4.7-B: Kardeş İlişkileri Puanlarının Cinsiyet Çiftlerine Göre Farklılaşmasını Saptamak İçin Kullanılan Post Hoc Testi (Tukey HSD) Analizi Sonuçları

(I) Cinsiyet Çiftleri	(J) Cinsiyet Çiftleri	Ort.Far. (I-J)	Std. Hata	<i>p</i> .
Erkek-Erkek	Erkek-Kadın	-.0075103	.1276686	1.00
	Kadın-Kadın	-.2350974	.0963753	.072
	Kadın-Erkek	.1493777	.0982579	.426
Erkek-Kadın	Erkek-Erkek	.0075103	.1276686	1.00
	Kadın-Kadın	-.2275871	.1180895	.218
	Kadın-Erkek	.1568880	.1196309	.556

Kadın-Kadın	Erkek-Erkek	.2350974	.0963753	.072
	Erkek-Kadın	.2275871	.1180895	.218
	Kadın-Erkek	.3844751*	.0854428	.000
Kadın-Erkek	Erkek-Erkek	-.1493777	.0982579	.426
	Erkek-Kadın	-.1568880	.1196309	.556
	Kadın-Kadın	-.3844751*	.0854428	.000

Kadın kardeşi olan kadın katılımcıların (kadın-kadın kardeş çifti) ($\bar{X}$ =3,7340), erkek kardeşi olan kadın katılımcılara (kadın-erkek kardeş çifti) ($\bar{X}$ =3,3495) göre kardeşleriyle ilişkilerine yönelik değerlendirmelerinin daha olumlu olduğu saptanmıştır.

4.5.2. Yaş ve Beliren Yetişkinlikte Kardeş İlişkileri

Beliren yetişkinlerin kardeş ilişkilerinin katılımcıların yaşına göre farklılaşıp farklılaşmadığına dair gerçekleştirilen Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Testi sonuçları Tablo 4.2’de verilmiştir.

Tablo 4.8: Kardeş İlişkileri Puanlarının Katılımcıların Yaşına Göre Farklılaşmasını Saptamak İçin Kullanılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Testi Sonuçları

<i>f</i> , x ve ss Değerleri					ANOVA Sonuçları					
Puan	Gruplar	<i>N</i>	$\bar{X}$	ss	Var. K.	<i>KT</i>	<i>Sd</i>	<i>KO</i>	<i>F</i>	<i>p</i>
	18-20 arası	111	3.4737	.7112	G.Arası	2.924	2	1.462	2.995	.051
Yaş	21-23 arası	111	3.4481	.7026	G.İçi	186.482	382	.488		
Grubu	24-28 arası	163	3.6362	.6873	Toplam	189.407	384			
	Toplam	385	3.5351	.7023						

Tablo 4.8’de görüldüğü üzere, katılımcıların Kardeş İlişkileri puanlarının yaş değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek üzere uygulanan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Testi analizi sonucunda, gruplar arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farka rastlanmamıştır ($p>0.05$).

Beliren yetişkinlerin kardeş ilişkilerinin kardeşin yaşına göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek için gerçekleştirilen Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Testi sonuçları Tablo 4.9’da verilmiştir.

Tablo 4.9: Kardeş İlişkileri Puanlarının Kardeşin Yaşına Göre Farklılaşmasını Saptamak İçin Kullanılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Testi Sonuçları

<i>f</i> , x ve ss Değerleri					ANOVA Sonuçları					
Puan	Gruplar	<i>N</i>	$\bar{X}$	ss	Var. K.	<i>KT</i>	<i>Sd</i>	<i>KO</i>	<i>F</i>	<i>p</i>
Kardeş Yaş Grubu	14 ve altı	35	3.5625	.6363	G.Arası	6.753	5	1.351	2.802	.017
	15-17 arası	55	3,3244	.7335	G.İçi	182.653	379	.482		
	18-20 arası	64	3.6347	.7045	Toplam	189.407	384			
	21-23 arası	78	3.6471	.7139						
	24-28 arası	86	3.6196	.6084						
	19 ve üstü	67	3.3597	.7571						
	Toplam	385	3.5351	.7023						

Tablo 4.9’da görüldüğü üzere, Kardeş İlişkileri puanlarının kardeşin yaşı değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek üzere uygulanan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) analizi sonucunda gruplar arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir fark olduğu gözlemlenmektedir ($p < .05$). Hangi gruplar arasında istatistiksel olarak fark olduğunu saptamak amacıyla Post Hoc Test (Tukey HSD) analizine başvurulmuştur.

Tablo 4.9-B: Kardeş İlişkileri Puanlarının Kardeşin Yaşına Göre Farklılaşmasını Saptamak İçin Kullanılan Post Hoc Testi (Tukey HSD) Analizi Sonuçları

(I) Kardeşin Yaşı	(J) Kardeşin Yaşı	O.F. (I-J)	Std. Hata	<i>p</i>
14 ve Altı	15-17	.2378788	.1501067	.609
	18-20	-.0722656	.1459446	.996
	21-23	-.0846688	.1412382	.991
	24-28	-.0571705	.1391886	.998
	29 ve Üstü	.2027363	.1447848	.727
15-17	14 ve Altı	-.2378788	.1501067	.609
	18-20	-.3101444	.1276428	.149
	21-23	-.3225476	.1222339	.091
	24-28	-.2950493	.1198597	.138
	29 ve Üstü	-.0351425	.1263152	1.000
18-20	14 ve Altı	.0722656	.1459446	.996
	15-17	.3101444	.1276428	.149
	21-23	-.0124032	.1170850	1.000
	24-28	.0150951	.1146043	1.000
	29 ve Üstü	.2750019	.1213396	.211
21-23	14 ve Altı	.0846688	.1412382	.991
	15-17	.3225476	.1222339	.091
	18-20	.0124032	.1170850	1.000
	24-28	.0274983	.1085475	1.000
	29 ve Üstü	.2874051	.1156362	.131

24-28	14 ve Altı	.0571705	.1391886	.998
	15-17	.2950493	.1198597	.138
	18-20	-.0150951	.1146043	1.000
	21-23	-.0274983	.1085475	1.000
	29 ve Üstü	.2599069	.1131237	.198
29 ve Üstü	14 ve Altı	-.2027363	.1447848	.727
	15-17	.0351425	.1263152	1.000
	18-20	-.2750019	.1213396	.211
	21-23	-.2874051	.1156362	.131
	24-28	-.2599069	.1131237	.198

Kardeş İlişkileri Puanlarının hangi gruplar arasında farklılaştığını belirlemek için kullanılan Post Hoc Test (Tukey HSD) analizi sonucunda gruplar arasında anlamlı bir farkın bulunmadığı görülmüştür ($p>0.05$).

Beliren yetişkinlerin kardeş ilişkilerinin kardeşler arası yaş farkına göre farklılaşıp farklılaşmadığını saptamak için gerçekleştirilen Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Testi sonuçları Tablo 4.10'da verilmiştir.

Tablo 4.10: Kardeş İlişkileri Puanlarının Kardeşler Arası Yaş Farkı Değişkenine Göre Farklılaşmasını Saptamak İçin Kullanılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Testi Sonuçları

<i>f</i> , x ve ss Değerleri				ANOVA Sonuçları					
Gruplar	<i>N</i>	$\bar{X}$	ss	Var. K.	<i>KT</i>	<i>Sd</i>	<i>KO</i>	<i>F</i>	<i>p</i>
0-3 Yaş Fark	135	3.6199	.7208s	G.Arası	2.586	3	.862	1.758	.155
4-6 Yaş Fark	148	3.5074	.6439	G.İçi	186.821	381	.490		
7-9 Yaş Fark	67	3.5338	.7686	Toplam	189.407	384			
10+ Yaş Fark	35	3.3279	.7122						
Toplam	385	3.5351	.7023						

Tablo 4.10'da görüldüğü üzere, Kardeş İlişkileri puanlarının kardeşler arası yaş farkına göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek üzere uygulanan analiz sonucunda gruplar arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir fark saptanmamıştır ($p>0.05$).

4.5.3. Doğum Sırası ve Beliren Yetişkinlikte Kardeş İlişkileri

Beliren yetişkinlerin kardeş ilişkilerinin katılımcıların doğum sırasına göre farklılaşıp farklılaşmadığını ortaya koymak için gerçekleştirilen Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Testi sonuçları Tablo 4.11'de verilmektedir.

Tablo 4.11: Kardeş İlişkileri Puanlarının Katılımcıların Doğum Sırası Değişkenine Göre Farklılaşmasını Saptamak İçin Kullanılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Testi Sonuçları

<i>f</i> , <i>x</i> ve <i>ss</i> Değerleri				ANOVA Sonuçları					
Gruplar	<i>N</i>	<i>X</i>	<i>ss</i>	Var. K.	<i>KT</i>	<i>Sd</i>	<i>KO</i>	<i>F</i>	<i>p</i>
İlk Çocuk	161	3.6110	.6673	G.Arası	2.062	3	.687	1.398	.243
İkinci Çocuk	117	3.5163	.7317	G.İçi	187.344	381	.492		
Üçüncü Çocuk	54	3.4035	.8311	Toplam	189.407	384			
Dördüncü ve Sonra Doğan	53	3.4803	.5778						
Toplam	385	3.5351	.7023						

Tablo 4.11’de görüldüğü üzere, katılımcıların Kardeş İlişkileri puanlarının doğum sırası değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek üzere uygulanan analiz sonucunda gruplar arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farka rastlanmamıştır ($p>0.05$).

Kardeş ilişkisinin katılımcıların kardeşlerinin doğum sorasına göre farklılaşıp farklılaşmadığını saptamak için gerçekleştirilen Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Testi sonuçları Tablo 4.12’de verilmiştir.

Tablo 4.12: Kardeş İlişkileri Puanlarının Kardeşin Doğum Sırası Değişkenine Göre Farklılaşmasını Saptamak İçin Kullanılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Testi Sonuçları

<i>f</i> , <i>x</i> ve <i>ss</i> Değerleri				ANOVA Sonuçları					
Gruplar	<i>N</i>	<i>X</i>	<i>ss</i>	Var. K.	<i>KT</i>	<i>Sd</i>	<i>KO</i>	<i>F</i>	<i>P</i>
İlk Çocuk	100	3.4029	.7059	G.Arası	2.452	3	.817	1.666	.174
İkinci Çocuk	183	3.5697	.6981	G.İçi	186.955	381	.491		
Üçüncü Çocuk	47	3.6170	.7313	Toplam	189.407	384			
Dördüncü ve Daha Sonra Doğan	55	3.5905	.6707						
Toplam	385	3.5351	.7023						

Tablo 4.12’de görüldüğü üzere, Kardeş İlişkileri puanlarının kardeşin doğum sırası değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek üzere uygulanan analiz sonucunda gruplar arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir fark bulunmamıştır ($p>0.05$).

4.5.4. Kardeş Sayısı ve Beliren Yetişkinlikte Kardeş İlişkileri

Beliren yetişkinlerin kardeş ilişkilerinin kardeş sayısına göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek için gerçekleştirilen Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Testi sonuçları Tablo 4.13'te verilmiştir.

Tablo 4.13: Kardeş İlişkileri Puanlarının Kardeş Sayısı Değişkenine Göre Farklılaşmasını Saptamak İçin Kullanılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Testi Sonuçları

<i>f</i> , <i>x</i> ve <i>ss</i> Değerleri					ANOVA Sonuçları					
Puan	Gruplar	<i>N</i>	$\bar{X}$	<i>ss</i>	Var. K.	<i>KT</i>	<i>Sd</i>	<i>KO</i>	<i>F</i>	<i>p</i>
	2	169	3.5182	.6901	G.Arası	.360	2	.180	.363	.695
Kardeş	3-5	179	3.5645	.7197	G.İçi	189.047	382	.495		
Sayısı	5+	37	3.4701	.6832	Toplam	189.407	384			
	Toplam	385	3.5351	.7023						

Tablo 4.13'te görüldüğü üzere, Kardeş İlişkileri puanlarının kardeş sayısı değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek üzere uygulanan analiz sonucunda gruplar arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir fark saptanmamıştır ($p>0.05$).

4.5.5. Öğrenim Durumu ve Beliren Yetişkinlikte Kardeş İlişkileri

Beliren yetişkinlerin kardeş ilişkilerinin öğrenim durumu değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığını ortaya koymak için gerçekleştirilen Bağımsız Gruplar T Testi ve Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Testi sonuçları aşağıda verilmiştir.

Kardeş ilişkisinin katılımcıların öğrenim durumuna göre farklılaşıp farklılaşmadığına dair gerçekleştirilen Bağımsız Gruplar T Testi sonuçları Tablo 4.14'te verilmiştir.

Tablo 4.14: Kardeş İlişkileri Puanlarının Katılımcıların Öğrenim Durumuna Göre Farklılaşmasını Saptamak İçin Kullanılan Bağımsız Gruplar T Testi Sonuçları

Öğrenim Durumu	<i>N</i>	$\bar{X}$	<i>ss</i>	<i>Sh_x</i>	T Testi		
					<i>t</i>	<i>Sd</i>	<i>p</i>
Lisans	339	3.5113	.7087	.03849	-1.974	61.376	.053
Yükseklisans ve Üstü	46	3.7105	.6329	.09332			
Toplam	339	3.5113	.7087	.03849			

Tablo 4.14'te görüldüğü üzere, Kardeş İlişkileri puanlarının katılımcıların öğrenim

durumunun değişkenine göre anlamlı bir şekilde farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek üzere uygulanan T Testi analizi sonucunda, gruplar arasında istatistiksel açıdan anlamlı fark elde edilmemiştir ($p>0.05$).

Kardeş ilişkisinin katılımcıların kardeşlerinin öğrenim durumuna göre farklılaşıp farklılaşmadığını saptamak için gerçekleştirilen Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Testi sonuçları Tablo 4.15'te verilmiştir.

Tablo 4.15: Kardeş İlişkileri Puanlarının Kardeşin Öğrenim Durumu Değişkenine Göre Farklılaşmasını Saptamak İçin Kullanılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Testi Sonuçları

<i>f</i> , <i>x</i> ve <i>ss</i> Değerleri				ANOVA Sonuçları					
Gruplar	<i>N</i>	$\bar{X}$	<i>ss</i>	Var. K.	<i>KT</i>	<i>Sd</i>	<i>KO</i>	<i>F</i>	<i>p</i>
İlköğretim	39	3.4994	.6313	G.Arası	.731	2	.365	.740	.478
Lise	126	3.4808	.7070	G.İçi	188.676	382	.494		
Üniversite ve Üstü	220	3.5726	.7120	Toplam	189.407	384			
Toplam	385	3.5351	.7023						

Tablo 4.15'te görüldüğü üzere, Kardeş İlişkileri puanlarının kardeşin öğrenim durumu değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek üzere uygulanan analiz sonucunda gruplar arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir fark bulunmamıştır ($p>0.05$).

4.5.6. Sosyoekonomik Durum ve Beliren Yetişkinlikte Kardeş İlişkileri

Kardeş ilişkisinin katılımcıların sosyoekonomik durum değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek için gerçekleştirilen Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Testi sonuçları tablo 4.16'da verilmiştir.

Tablo 4.16: Kardeş İlişkileri Puanlarının Sosyoekonomik Durum Değişkenine Göre Farklılaşmasını Saptamak İçin Kullanılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Testi Sonuçları

f , x ve ss Değerleri					ANOVA Sonuçları					
Puan	Gruplar	N	$\bar{X}$	ss	Var. K.	KT	Sd	KO	F	p
Ekonomik Durum	Düşük	53	3.3663	.6515	G.Arası	1.752	2	.172	1.784	.169
	Orta	307	3.5625	.7094	G.İçi	187.654	382	.493		
	Yüksek	25	3.5566	.6937	Toplam	189.407	384			
	Toplam	385	3.5351	.7023						

Tablo 4.16’da görüldüğü üzere, Kardeş İlişkileri puanlarının sosyoekonomik durum değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek üzere uygulanan analiz sonucunda gruplar arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir fark saptanmamıştır ($p>0.05$).

4.5.7. Anne Baba Çalışma Durumu ve Beliren Yetişkinlikte Kardeş İlişkileri

Kardeş ilişkisinin katılımcıların anne çalışma durumuna göre farklılaşıp farklılaşmadığını saptamak için gerçekleştirilen Bağımsız Gruplar T Testi sonuçları Tablo 4.17’de verilmiştir.

Tablo 4.17: Kardeş İlişkileri Puanlarının Anne Çalışma Durumuna Göre Farklılaşmasını Saptamak İçin Kullanılan Bağımsız Gruplar T Testi Sonuçları

Puan	Gruplar	N	$\bar{X}$	ss	Sh _x	t Testi		
						t	Sd	p
Anne Çalışma Durumu	Çalışıyor	105	3.5966	.7498	.0731	1.052	383	.294
	Çalışmıyor	280	3.5121	.6836	.0408			
	Toplam	385						

Tablo 4.17’de görüldüğü üzere Kardeş İlişkileri puanlarının anne çalışma değişkenine göre anlamlı bir şekilde farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek üzere uygulanan Bağımsız Gruplar T Testi analizi sonucunda, gruplar arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farka rastlanmamıştır ($p>0.05$).

Kardeş ilişkisinin katılımcıların baba çalışma durumuna göre farklılaşıp farklılaşmadığını ortaya koymak için gerçekleştirilen Bağımsız Gruplar T Testi sonuçları tablo 4.18’de verilmiştir.

Tablo 4.18: Kardeş İlişkileri Puanlarının Baba Çalışma Durumuna Göre Farklılaşmasını Saptamak İçin Kullanılan Bağımsız Gruplar T Testi Sonuçları

Puan	Gruplar	N	$\bar{X}$	ss	Sh _x	t Testi		
						t	Sd	p
Baba Çalışma Durumu	Çalışıyor	264	3.5295	.7023	.0432	-.228	400	.820
	Çalışmıyor	121	3.5473	.7050	.0640			
	Toplam	385						

4.18’de görüldüğü üzere, Kardeş İlişkileri puanlarının baba çalışma durumu değişkenine göre anlamlı bir şekilde farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek üzere uygulanan

Bağımsız Gruplar T Testi analizi sonucunda, gruplar arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir fark bulunmamıştır ($p>0.05$).

4.5.8. Anne Baba Öğrenim Durumu ve Beliren Yetişkinlikte Kardeş İlişkileri

Kardeş ilişkisinin, katılımcıların anne öğrenim durumuna göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek için gerçekleştirilen Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Testi sonuçları Tablo 4.19’da verilmiştir.

Tablo 4.19: Kardeş İlişkileri Puanlarının Annenin Öğrenim Durumu Değişkenine Göre Farklılaşmasını Saptamak İçin Kullanılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Testi Sonuçları

<i>f</i> , x ve ss Değerleri					ANOVA Sonuçları				
Gruplar	<i>N</i>	$\bar{X}$	ss	Var. K.	<i>KT</i>	<i>Sd</i>	<i>KO</i>	<i>F</i>	<i>p</i>
İlköğretim	228	3.5453	.7087	G.Arası	.058	2	.029	.058	.944
Lise	74	3.5199	.7773	G.İçi	189.349	382	.496		
Üniversite ve Üstü	83	3.5208	.6170	Toplam	189.407	384			
Toplam	385	3.5351	.7023						

Tablo 4.19’da görüldüğü üzere, Kardeş İlişkileri puanlarının annenin öğrenim durumu değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek üzere uygulanan analiz sonucunda gruplar arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farka rastlanmamıştır ($p>0.05$).

Kardeş ilişkisinin katılımcıların baba öğrenim durumuna göre farklılaşıp farklılaşmadığını saptamak için gerçekleştirilen Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Testi sonuçları Tablo 4.20’de verilmiştir.

Tablo 4.20: Kardeş İlişkileri Puanlarının Babanın Öğrenim Durumu Değişkenine Göre Farklılaşmasını Saptamak İçin Kullanılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Testi Sonuçları

<i>f</i> , x ve ss Değerleri					ANOVA Sonuçları				
Gruplar	<i>N</i>	$\bar{X}$	ss	Var. K.	<i>KT</i>	<i>Sd</i>	<i>KO</i>	<i>F</i>	<i>p</i>
İlköğretim	172	3.5042	.7085	G.Arası	.824	2	.412	.835	.435
Lise	90	3.6182	.7157	G.İçi	188.582	382	.494		
Üniversite ve Üstü	123	3.5176	.6843	Toplam	189.407	384			
Toplam	385	3.5351	.7023						

Tablo 4.20’de görüldüğü üzere, Kardeş İlişkileri puanlarının babanın öğrenim durumu değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığını saptamak üzere uygulanan analiz sonucunda

gruplar arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir fark elde edilememiştir ($p>0.05$).

4.5.9. Yaşanılan Yer ve Beliren Yetişkinlikte Kardeş İlişkileri

Kardeş ilişkisinin katılımcıların yaşadıkları yer değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığını ortaya koymak gerçekleştirilen Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Testi sonuçları Tablo 4.21’de verilmiştir.

Tablo 4.21: Kardeş İlişkileri Puanlarının Yaşanılan Yer Değişkenine Göre Farklılaşmasını Saptamak İçin Kullanılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Testi Sonuçları

<i>f</i> , <i>x</i> ve <i>ss</i> Değerleri					ANOVA Sonuçları				
Gruplar	<i>N</i>	$\bar{X}$	<i>ss</i>	Var. K.	<i>KT</i>	<i>Sd</i>	<i>KO</i>	<i>F</i>	<i>p</i>
Yurt/Ev	84	3.4955	.7372	G.Arası	.547	2	.273	.553	.576
Arkadaşlarımla									
Tek başıma evde	48	3.6276	.6430	G.İçi	188.860	382	.494		
Aile ile	253	3.5307	.7023	Toplam	189.407	384			
Toplam	385	3.5351	.7023						

Tablo 4.21’de görüldüğü üzere, Kardeş İlişkileri puanlarının katılımcıların yaşadıkları yer değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek üzere uygulanan analiz sonucunda gruplar arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farka rastlanmamıştır ($p>0.05$).

4.5.10. Kardeş İle Mesafe ve Beliren Yetişkinlikte Kardeş İlişkileri

Kardeş ilişkisinin katılımcıların kardeşleriyle aralarındaki mesafeye göre farklılaşıp farklılaşmadığını saptamak için gerçekleştirilen Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Testi sonuçları Tablo 4.22’de verilmektedir.

Tablo 4.22: Kardeş İlişkileri Puanlarının Kardeşle Mesafe Değişkenine Göre Farklılaşmasını Saptamak İçin Kullanılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Testi Sonuçları

<i>f</i> , <i>x</i> ve <i>ss</i> Değerleri					ANOVA Sonuçları				
Gruplar	<i>N</i>	$\bar{X}$	<i>ss</i>	Var. K.	<i>KT</i>	<i>Sd</i>	<i>KO</i>	<i>F</i>	<i>p</i>
Aynı Evde/Yurtta	199	3.5575	.6791	G.Arası	.385	2	.193	.389	.67
Aynı Şehirde ama	61	3.4668	.7134	G.İçi	189.021	382	.495		
Farklı Yerde									
Farklı Bir Şehirde	125	3.5328	.7359	Toplam	189.407	384			
Toplam	385	3.5351	.7023						

Tablo 4.22’de görüldüğü üzere, Kardeş İlişkileri puanlarının kardeşle mesafe değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek üzere uygulanan analiz sonucunda gruplar arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir fark bulunmamıştır ($p>0.05$).

4.5.11. Kardeşle İletişim Şekli ve Beliren Yetişkinlikte Kardeş İlişkileri

Kardeş ilişkisinin katılımcıların kardeşleriyle görüşme şekline göre farklılaşıp farklılaşmadığını ortaya koymak için gerçekleştirilen Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Testi sonuçları Tablo 4.23’te verilmiştir.

Tablo 4.23: Kardeş İlişkileri Puanlarının Kardeşle Görüşme Şekli Değişkenine Göre Farklılaşmasını Saptamak İçin Kullanılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Testi Sonuçları

<i>f</i> , <i>x</i> ve <i>ss</i> Değerleri					ANOVA Sonuçları				
Gruplar	<i>N</i>	$\bar{X}$	<i>ss</i>	Var. K.	<i>KT</i>	<i>Sd</i>	<i>KO</i>	<i>F</i>	<i>p</i>
Yüzyüze	243	3.5191	.6913	G.Arası	2.359	2	1.180	2.409	.091
İnternet/ Mesajlaşma	53	3.4017	.8273	G.İçi	187.047	382	.490		
Telefon	89	3.6584	.6375	Toplam	189.407	384			
Toplam	385	3.5351	.7023						

Tablo 4.23’te görüldüğü üzere, Kardeş İlişkileri puanlarının kardeşle iletişim şekli değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığını saptamak üzere uygulanan analiz sonucunda gruplar arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir fark elde edilmemiştir ($p>0.05$).

4.5.12. Kardeşle İletişim Sıklığı ve Beliren Yetişkinlikte Kardeş İlişkileri

Kardeş ilişkisinin katılımcıların katılımcıların kardeşleriyle iletişim miktarına göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek için gerçekleştirilen Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Testi sonuçları Tablo 4.24’te verilmiştir.

Tablo 4.24: Kardeş İlişkileri Puanlarının Kardeşle İletişim Sıklığı Değişkenine Göre Farklılaşmasını Saptamak İçin Kullanılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Testi Sonuçları

<i>f</i> , <i>x</i> ve <i>ss</i> Değerleri					ANOVA Sonuçları				
Gruplar	<i>N</i>	$\bar{X}$	<i>ss</i>	Var. K.	<i>KT</i>	<i>Sd</i>	<i>KO</i>	<i>F</i>	<i>p</i>
Nadiren	31	2.6014	.8203	G.Arası	47.866	3	15.955	42.94	.000
Zaman Zaman	88	3.2611	.5631	G.İçi	141.540	381	.371		
Sık Sık	150	3.6316	.5610	Toplam	189.407	384			
Sürekli	116	3.8678	.6382						
Toplam	385	3.5351	.7023						

Tablo 4.24'te görüldüğü üzere, Kardeş İlişkileri puanlarının kardeşle iletişim sıklığı değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek üzere uygulanan analiz sonucunda gruplar arasında istatistiksel açıdan anlamlı fark bulunmuştur ($p<0.05$). Bu farklılaşmanın hangi gruplar arasında olduğunu saptamak için Post Hoc Testi kullanılmıştır.

Tablo 4.24B: Kardeş İlişkileri Puanlarının Kardeşle İletişim Sıklığı Değişkenine Göre Farklılaşmasını Saptamak İçin Kullanılan Post Hoc Testi (Tukey HSD) Analizi Sonuçları

(I) Kardeşle İletişim Sıklığı	(J) Kardeşle İletişim Sıklığı	Ort.Farkı (I-J)	Std. Hata	p.
Nadiren	Zaman Zaman	-.6596484*	.1273000	.000
	Sık Sık	-1.0301882*	.1202514	.000
	Sürekli	-1.2663376*	.1232327	.000
Zaman Zaman	Nadiren	.6596484*	.1273000	.000
	Sık Sık	-.3705398*	.0818425	.000
	Sürekli	-.6066892*	.0861632	.000
Sık Sık	Nadiren	1.0301882*	.1202514	.000
	Zaman Zaman	.3705398*	.0818425	.000
	Sürekli	-.2361494*	.0753604	.010
Sürekli	Nadiren	1.2663376*	.1232327	.000
	Zaman Zaman	.6066892*	.0861632	.000
	Sık Sık	.2361494*	.0753604	.010

Uygulanan Post Hoc Testi analizi sonucunda katılımcıların kardeşleriyle iletişim sıklığı arttıkça daha olumlu kardeş ilişkisi bildirdikleri saptanmıştır. Sıralama, sürekli ($\bar{X}$ =3,8678)>sık sık ($\bar{X}$ =3.6316)>zaman zaman ($\bar{X}$ =3.2611)>nadiren ($\bar{X}$ =2.6014) şeklindedir.

BÖLÜM V: TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

Araştırmanın bu bölümünde, ilk olarak araştırma grubunu oluşturan beliren yetişkinlerin Yaşam Boyu Kardeş İlişkileri Ölçeği'nden (YBKİÖ) aldıkları puanlar ile Algılanan Anne Baba Tutumları Ölçeği alt boyutlarından (Otoriter Tutum, Demokratik Tutum ve Koruyucu-İstekçi Tutum) ve Algılanan Evlilik Çatışması Ölçeği ve ölçeğin alt boyutlarından (Çatışma Özellikleri, Algılanan Tehdit ve Kendini Suçlama) aldıkları puanlar arasındaki korelasyon değerlerine ilişkin sonuçlar ilgili alanyazınla birlikte tartışılmıştır. Ayrıca, araştırma grubunu oluşturan beliren yetişkinlerin, Algılanan Anne Baba Tutumu Ölçeği'nin alt boyutlarından ve Algılanan Evlilik Çatışması Ölçeği'nin alt boyutlarından aldıkları puanların Yaşam Boyu Kardeş İlişkileri Ölçeği'nden aldıkları puanları yordama derecesini belirlemek amacıyla yapılan hiyerarşik çoklu regresyon analizi sonuçları tartışılmıştır. Son olarak, araştırma grubunu oluşturan bireylerin Yaşam Boyu Kardeş İlişkileri Ölçeği'nden aldıkları puanların demografik değişkenlere göre anlamlı bir fark gösterip göstermediğine ilişkin sonuçlar tartışılmıştır.

Bu çalışmada, beliren yetişkin bireylerin kardeş ilişkileri ölçeğinden aldıkları puanların yüksek olduğu saptanmıştır. Genel olarak katılımcı beliren yetişkinlerin Yaşam Boyu Kardeş İlişkileri Ölçeği'nden (YBKİÖ) 169.68 puan aldıkları görülmektedir. Bu bağlamda, daha yüksek YBKİÖ puanları daha yakın ve daha tatmin edici bir kardeş ilişkisi olduğunu göstermektedir. Bu durum, bu çalışmada beliren yetişkinlerin kardeş ilişkilerine yönelik tutumlarının olumlu olduğuna işaret etmektedir. Nitekim beliren yetişkinlerle çalışan Spitze ve Trent (2006) ve Tibbetts ve Scharfe (2015), benzer sonuçlar elde etmişlerdir. Spitze ve Trent (2006), çalışmalarında, yetişkin kardeşler sıklıkla birbirleriyle etkileşim halinde olduğunu, beliren yetişkinlerin çoğunluğunun kardeşleriyle iyi geçindiğini ve kendilerini kardeşlerine yakın hissettiklerini bildirmişlerdir.

5.1. BELİREN YETİŞKİNLERİN KARDEŞ İLİŞKİLERİNE YÖNELİK TUTUMLARI İLE ALGILANAN ANNE BABA TUTUMLARI VE ALGILANAN EVLİLİK ÇATIŞMASI ARASINDAKİ İLİŞKİLERE YÖNELİK BULGULARIN TARTIŞMA VE YORUMLARI

Araştırmanın sonuçlarına göre, beliren yetişkinlik dönemindeki bireylerin kardeş ilişkilerine yönelik tutumları ile algıladıkları anne baba tutumları ve evlilik çatışması algıları

arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki vardır.

Bu araştırmada, beliren yetişkinlerin kardeş ilişkilerine yönelik tutumları ile algılanan otoriter ve koruyucu-istekçi anne baba tutumları arasında negatif yönde istatistiksel olarak anlamlı ilişki olduğu belirlenmiştir. Ayrıca, beliren yetişkinlerin kardeş ilişkilerine yönelik tutumları ile algılanan demokratik anne baba tutumu arasında pozitif yönde istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu ortaya konmuştur. Anne babalarının tutumlarının demokratik olarak algılayan gençlerin kardeş ilişkilerine yönelik tutumlarının daha olumlu olduğu; ancak anne babalarının tutumlarını otoriter ve koruyucu-istekçi algılayan gençlerin kardeş ilişkilerine yönelik tutumlarının daha olumsuz olduğu görülmüştür. Demokratik anne baba tutumunda tüm aile üyeleri değer görmekte ve bu durum aile ilişkilerini olumlu yönde etkilemektedir. Buradan hareketle, kardeş ilişkileri kalitesi, olumlu olarak nitelendirilen demokratik anne baba tutumu ile pozitif yönde, olumsuz olarak nitelendirilen otoriter ve koruyucu-istekçi anne baba tutumları ile negatif yönde ilişkili olduğu ortaya konmuştur. Bu araştırmada elde edilen bulgular, olumsuz ebeveynliğin olumsuz kardeş ilişkisi kalitesi ile ilişkili olduğunu (Brody 1998; McHale ve diğ., 2000; Volling ve Belsky 1992; Derkman ve diğ., 2011; McHale ve diğ., 2000; Noller 2005; Jenkins ve diğ., 2012; MacKinnon-Lewis ve diğ., 1997; Stormshak ve diğ., 2009; Relva ve diğ., 2019) ve pozitif ebeveynliğin olumlu kardeş etkileşimi ile ilişkili olduğunu (Brody ve diğ., 1992; Seginer, 1998; Teti ve Ablard ;Stocker ve McHale, 1992; Lemery ve Goldsmith 2002; Chen, 2018; Cui ve diğ., 2002; Gamble ve Yu, 2014; McHale ve diğ., 2000; Portner ve Riggs, 2016) ortaya koyan alanyazında ilgili çalışmaların bulgularıyla tutarlıdır. Çeçen (2008), çalışmasında bu araştırmanın bulgularına benzer şekilde, otoriter anne baba tutumunda yetişen üniversite öğrencilerinin aile üyeleriyle arasındaki ilişkilerinin düşük kalitede olduğunu saptamıştır. Beliren yetişkinlerle çalışan Scharf ve diğ. (2005), olumlu bir aile ortamının olumlu kardeş ilişkileriyle ilişkili olduğunu, ancak sıkıntılı bir aile atmosferinin olumsuz kardeş ilişkileriyle ilişkili olduğunu bildirmişlerdir. Beliren yetişkinlik çağındaki bireylerle çalışma yürüten Yıldırım ve Sezer (2018), araştırmalarında; beliren yetişkinlerin algıladıkları demokratik anne baba tutumları ile kardeş ilişkilerinin kalitesi arasında pozitif yönde bir ilişki olduğunu, ancak algıladıkları otoriter ve koruyucu-istekçi anne baba tutumları ile kardeş ilişkilerinin kalitesi arasında negatif yönde bir ilişki olduğunu saptamışlardır. Üniversite öğrencileri ile çalışan Portner ve Riggs (2016), olumlu ebevenlik stilleri ile kardeş ilişkileri kalitesi arasında pozitif yönde bir ilişki olduğunu, olumsuz ebevenlik stilleri ile kardeş ilişkileri kalitesi arasında negatif yönde bir ilişki olduğunu ortaya koymuşlardır.

Ebeveyn tutumları ve ebeveynlik stilleri ile kardeş ilişkisini beraber ele alan çalışmalar farklı sonuçlar ortaya koymuştur. Bazı araştırmalarda, olumlu ebeveyn çocuk ilişkileri ile olumlu kardeş ilişkileri arasında ilişki olduğu (Derkman ve diğ., 2011; MacKinnon ve diğ., 1997); bazı araştırmalarda da olumsuz ebeveyn çocuk ilişkileri ile olumsuz kardeş ilişkileri arasında ilişki olduğu ortaya konmuştur (McGuire ve diğ., 1996; Noller 2005; Pike ve diğ., 2005). Gass ve diğ. (2007), kardeşlerin birbiriyle kurduğu sağlıklı ilişkinin, anne çocuk arasındaki ilişki kalitesiyle ilişkili olduğunu bildirmişlerdir. Furman ve Giberson (1995), olumlu algılanan ebeveyn tutumlarının, daha sıcak ve olumlu kardeş ilişkisi ile ilişkili olduğunu; algılanan olumsuz ebeveyn tutumlarının ise olumsuz kardeş etkileşimi ile ilişkili olduğunu ortaya koymuşlardır. Yu ve Gamble (2008), çalışmalarında daha olumlu ebeveynlik stilleri ile daha olumlu kardeş ilişkileri arasında doğrudan ilişki olduğunu gözlemlemişlerdir. Bir diğer araştırmada Gamble ve Yu (2014), yüksek sıcaklık ve düşük çekişme ile karakterize edilen kardeş ilişkisinin, destekleyici ve demokratik ebeveynlik ile ilişkili olduğunu gözlemlemişlerdir. Ergenlerle yapılan bazı araştırmalarda da yetkili ve demokratik ebeveyn tutumları ile büyüyen bireyler, otoriter ve ihmalkâr ebeveyn tutumları büyüyen bireylere nazaran daha yüksek kardeş sıcaklığı ve desteği bildirmişlerdir (Milevsky, 2020; Milevsky ve diğ., 2011; Feinberg ve diğ., 2003). Aile içinde ebeveynlerin çocuk yetiştirme tutumları, çocuğun bireysel özgün tutum ve davranışlar geliştirmesinde önemli rol oynamaktadır. Demokratik anne baba tutumunun, çocukların sosyo-duygusal gelişimini birçok yönden kolaylaştırıcı etkisi bulunmaktadır (Steinberg ve diğ., 1989; Steinber ve diğ., 1994). Buradan hareketle demokratik anne baba tutumunun kardeş ilişkileri üzerinde olumlu şekilde etki yaratabilmektedir. Ancak olumsuz anne baba tutumları, olumsuz kardeş ilişkisinin belirmesinde etkili olabilmektedir. Anneler ve babalar, çocuklarıyla duygusal olarak olumlu ilişkiler geliştirip sürdürebildiklerinde ve çocuklarına karşı olumlu tutum ve davranış sergilediklerinde, çocuklarının da kardeşleriyle ilişkilerine yönelik olumlu tutum geliştirebilmektedir.

Bu araştırmada, beliren yetişkinlerin kardeş ilişkisine yönelik tutumlarının anne baba çatışmasına dair algıları ile negatif yönde ilişkili olduğu belirlenmiştir. Beliren yetişkinlerin beliren yetişkinlerin kardeş ilişkisine yönelik tutumları ile algılanan evlilik çatışması ve çatışma özellikleri ve algılanan tehdit alt boyutları arasında negatif yönde istatistiksel olarak manidar bir ilişki olduğu saptanmıştır. Beliren yetişkinlerin kardeş ilişkisine yönelik tutumlarının anne baba arasındaki çatışmasının sıklığı, şiddeti ve çözümüyle ilgili algılarına yönelik olan Çatışma Özellikleri alt boyutu ve başa çıkma yeterlilikleriyle ilgili algılarına

yönelik olan Algılanan Tehdit alt boyutu ile negatif yönde ilişkili olduğu sonucuna varılmıştır. Erişilen bu bulgular, ilgili literatür sonuçlarıyla tutarlıdır. Gazioğlu ve Çelikkol (2015), yürüttükleri çalışmada; kardeş ilişkisi ile algılanan evlilik çatışması arasında ilişki olduğunu ortaya koymuşlardır. Ayrıca, araştırmasında evlilik çatışması çatışma özelliklerinin kardeş ilişkisindeki sıcaklık/yakınlık ve çatışma ile ilişkili olduğunu ve evlilik çatışması algılanan tehditin kardeş ilişkisindeki statü/güç ile ilişkili olduğunu ortaya koymuşlardır. Bazı araştırmalarda, evlilik alt sistemindeki düşmanlık ve çatışmanın kardeş çatışması (Kim ve diğ., 2006) ve şiddeti (Hoffman, Kiecolt ve Edwards, 2005) ile ilişkili olduğu ortaya konmuştur. İlgili literatür incelendiğinde, anne baba arasında yüksek düzeyde memnuniyetsizlik veya çatışmanın olduğu ailelerde kardeşler arasında daha fazla çatışma olduğu belirlenmiştir (Brody ve diğ., 1992; Brody ve diğ., 1994a, 1994b, Erel ve diğ., 1998; Jenkins, 1992; MacKinnon, 1989; Volling ve Belsky, 1992; Stocker, Ahmed ve Stall, 1997; Stocker ve Youngblade, 1999).

Caban (2010), araştırmasında; beliren yetişkinlerin kardeş ilişkilerine ilişkin algılarının, evlilik çatışması algılarından olumsuz bir şekilde etkilendiğini ortaya koymuştur. Caban çalışmasında; beliren yetişkinlerin ebeveynleri arasında yüksek düzeyde çatışma ve destek eksikliği algılarının onların üzerinde olumsuz duygusal ve davranışsal etkilere sahip olduğunu ve bunun kardeş ilişkilerinin kalitesini etkilediğini saptamıştır. Panish ve Stricker (2001), 22-58 yaşları arasındaki yetişkinlerle yürüttükleri çalışmada; yetişkinlerin anne baba evlilik uyumsuzluğu algılarının kardeş çatışması ve sıcaklığıyla ilişkili olduğunu ortaya koymuşlardır. Poortman ve Voorpostel (2008), 18-80 yaş arasındaki yetişkinlerle yürüttükleri çalışmada; yüksek düzeyde anne baba çatışması bildiren bireylerin, düşük düzeyde anne baba çatışması bildiren bireylere nazaran kardeşleriyle daha düşük ilişki kalitesine sahip olduklarını gözlemlemişlerdir. Üniversite öğrencileri ile çalışan Milevsky (2004), algılanan anne baba evlilik ilişkisi doyumunun toplam kardeş iletişiminin, yakınlığının ve desteğinin üzerinde etkisinin olduğunu ortaya koymuştur. Bir diğer çalışmada Milevsky (2018), algılanan anne baba evlilik ilişkisi doyumunun kardeş yakınlığı ve iletişimi ile pozitif yönde ilişkili olduğunu saptamıştır.

Aile ilişkileri arasındaki olumlu ya da olumsuz ilişkilerin arkasındaki süreçleri açıklamak için bazı teoriler ortaya atılmıştır (Brody ve diğ., 1994b; Stocker 2000). Sosyal öğrenme teorileri, çalışma bulgularını anlamak için önemli ilgili kavramları sağlamaktadır. Sosyal öğrenme teorisi, anne babanın birbiriyle ve çocuklarıyla ilişkilerinin gözlemlenmesinin, bireylerin diğer sosyal bağlamlarda davranma biçimi üzerindeki etkisine

açıklık getirmektedir. Bu teoriye göre, bireylerin anne babalarının davranışlarını gözlemleyerek kişilerarası kalıpları öğrenebilecekleri ve bu davranış kalıplarını kardeşleriyle olan etkileşimlerine genellenebilecekleri öne sürülmektedir (Bandura, 1977; Patterson, 1984). Bu teoriye göre, anne baba tutumlarındaki ve anne babaların birbiriyle ilişkisindeki pozitiflik, kardeş ilişkilerinde pozitiflik ile ilişkili iken, anne baba tutumlarındaki ve anne babaların birbiriyle ilişkisindeki olumsuzluk, kardeş ilişkilerinde olumsuzluk ile ilişkilidir (Stocker, Dunn ve Plomin, 1989; Brody ve diğ., 1986; Derkman ve diğ., 2011; Noller 2005; Voorpostel ve Blieszner 2008). Bu bağlamda, mevcut verilerin sonuçları, evlilik çatışması, anne baba tutumları ve kardeş ilişkilerine ilişkin mevcut sosyal öğrenme teorileri için ek destek sağlayabileceği düşünülmektedir.

Aile ilişkilerini açıklamak için öne sürülen bir diğer teori Yapısal Aile Sistemleri yaklaşımıdır. Bu yaklaşım, aileleri oluşturan alt sistemler arasındaki karşılıklı etkileşim üzerinde durmakta, evlilik ve ebeveyn-çocuk alt sistemlerinin kardeş ilişkileri alt sistemiyle nasıl bağlantılı olduğunu incelemek için kapsayıcı bir çerçeve sunmaktadır (Minuchin, 1985). Bu yaklaşımına göre, bu alt sistemler birbiriyle etkileşim içinde olup, herhangi bir alt sistemin işleyişi diğer alt sistemlerle etkileşimlerden etkilenmektedir (Furman ve Giberson 1995; Cicirelli, 1991; Pike ve diğ., 2005; Brody, 1998). Anne baba ilişkisi alt sistemdeki çatışmanın veya ebeveyn-çocuk ilişkisi alt sistemindeki olumsuzluğun, kardeş ilişkisi alt sistemi gibi diğer aile alt sistemlerinin işleyişi üzerinde olumsuz bir etkisi olabilmektedir (Gazioğlu ve Çelikkol, 2015). Nitekim bu araştırmada, kardeş ilişkilerinin ebeveynlerin birbiriyle ilişkisi ve ebeveynlerin çocuklarına yönelik tutumları ile bağlantı içinde olduğu belirlenmiştir. Ayrıca, aile sistemi yaklaşımı dahilinde olan uyum hipotezi (yayılma) ve telafi hipotezi ile çeşitli aile ilişkileri arasındaki ilişkilere açıklamalar getirilmeye çalışılmıştır (Boer ve diğ., 1992; Jenkins 1992; Voorpostel ve Blieszner 2008; Whiteman ve diğ., 2011; McGuire ve diğ., 1996; Noller 2005). Yayılma hipotezi, aile ilişkileri arasında olumlu bir korelasyon veya yayılma olduğu savı üzerinde durmaktadır. Bu hipoteze göre, daha olumlu ya da olumsuz ebeveyn-çocuk ilişkisi, daha olumlu ya da olumsuz kardeş ilişkisiyle ilişkilidir (Boer ve diğ., 1992). Ayrıca bu hipoteze göre, olumsuz anne baba ilişkisi ebeveyn çocuk ilişkisini etkilemekte ve ebeveyn çocuk ilişkisi de kardeş ilişkisini etkilemektedir (Brody ve diğ., 1994a, 1994b). Buradan hareketle, bu çalışmada erişilen sonuçlar, öncelikle ebeveyn çocuk ilişkisindeki ve ebeveynlerin birbiriyle olan ilişkisindeki pozitiflik veya negatiflik kardeşlerle olan ilişkiye yayıldığını öne süren uyum hipotezini desteklediği ifade edilebilir.

Bunlara ek olarak, Bağlanma Teorisi'ne göre, birey bakıcılarıyla (anne) ilk etkileşimleri sonucu kendileri, başkaları ve ilişkiler hakkında içsel çalışan model geliştirmekte ve daha sonra bu içsel modelleri diğer ilişkileri geliştirmek ve sürdürmek için kullanmaktadır (Bowlby, 1973). Bu modele göre, olumlu ebeveyn-çocuk ilişkilerinin, kardeşler arasında yakınlık ve pozitifliğin gelişimine katkıda bulunduğu varsayılmaktadır (Brody ve diğ., 1994b). Aslında, ebeveyn-çocuk bağlanma ilişkisinde birincil bakıcı tarafından modellenen ilgi ve sıcaklığın, bireyin kardeş ilişkisine ilişkin duygu, davranış ve düşünceleri üzerinde etkisi olduğunu öne süren uyum hipotezini desteklediği belirtilebilir.

5.2. ALGILANAN ANNE BABA TUTUMLARININ VE ALGILANAN EVLİLİK ÇATIŞMASININ KARDEŞ İLİŞKİSİNİ YORDAMA DÜZEYLERİNE İLİŞKİN BULGULARIN TARTIŞMA VE YORUMLARI

Bu araştırmada, Regresyon katsayılarının anlamlılıklarına ilişkin gerçekleştirilen analiz sonucunda, algılanan anne baba tutumlarının ve algılanan evlilik çatışmasının kardeş ilişkilerine yönelik tutumu yordadıkları ve kardeş ilişkilerine yönelik tutumun %26.2'sini açıkladıkları görülmüştür. Araştırmada, algılanan demokratik anne baba tutumunun kardeş ilişkilerine yönelik tutumu güçlü derecede pozitif bir şekilde yordadığı ancak algılanan otoriter ve koruyucu-istekçi anne baba tutumları, evlilik çatışması çatışma özellikleri ve algılanan tehdit alt boyutlarının yordayıcılıklarının zayıf kaldığı ortaya konmuştur. Anneler ve babalar çocuklarıyla duygusal olarak olumlu ilişkiler geliştirip sürdürebildiklerinde, olumlu ebeveyn tutumunun, evlilik çatışmasının kardeş ilişkisi üzerindeki etkisini iyileştirmek için koruyucu bir faktör olarak hizmet ettiği ifade edilebilir. Cui ve Conger (2008), sıcaklık içeren olumlu ebeveyn tutumlarının, anne baba evlilik ilişkisinde beliren problemlerin yoğunluğu ve sıklığı farketmeksizin bireylerde görülebilecek olumsuz sonuçları azaltabildiğini ortaya koymuşlardır. Buradan hareketle, bu araştırmadaki bulgulardan, olumlu ebeveyn tutumu olan demokratik anne baba tutumu algısının, evlilik çatışması algısının kardeş ilişkisine yönelik tutumları üzerindeki etkisini azaltabildiği çıkarımı yapılabilir.

İlgili literatür incelediğinde, bazı araştırmacıların evlilik ilişkisinin, ebeveyn-çocuk ilişkisinin ve çocuk davranışının birbiriyle etkileşim içinde olduğu konusunda hemfikir oldukları görülmüştür. Yu ve Gamble (2008), yürüttükleri çalışmada daha olumlu ebeveynlik stillerinin daha olumlu kardeş ilişkileri ile doğrudan ilişkili olduğunu saptamışlardır. Furman ve Giberson (1995), olumlu ebeveyn tutumlarının kardeş ilişkileri üzerinde olumlu etkisi olduğunu ortaya koymuşlardır. Bazı araştırmacılar evlilik ilişkisinin çocuk davranışını

doğrudan etkilediğini bildirirken (Emery ve diğ., 1992), bazıları çocuk davranışı ile evlilik ilişkisi arasındaki ilişkinin dolaylı olduğunu, ebeveyn-çocuk ilişkisinin aracılık ettiğini bildirmişlerdir (Brody vd, 1994b; Dunn ve diğ., 1999).

Evlilik çatışmasının kardeş ilişkisi kalitesi üzerinde doğrudan anlamlı bir etkisinin bulunamaması, evden uzakta yaşamaya başlayan beliren yetişkinler için anne baba evlilik ilişkisi kalitesinin daha az belirgin olmasından kaynaklanabilir. Alternatif olarak, erişilen bu bulgu, bu araştırmada evlilik çatışmasının ve kardeş ilişkisi kalitesinin ölçülmesi her iki kardeşten ziyade tek kardeşe yönelik olmasının bir sonucu olabilir. Ek olarak, beliren yetişkinlerin ailelerinden uzakta yaşıyor olması ve kardeşleriyle daha az etkileşimde bulunmalarından kaynaklı kardeşiyle arasında daha az sorun belirmesi bir diğer etken olabilir. Ayrıca, beliren yetişkinlikte kardeşler evin dışında, anne babalarından bağımsız bir şekilde bir ilişki paylaşabilmektedir (Scharf ve diğ., 2005). Bununla birlikte, bu dönemde kardeşler arasında yakınlık ve sıcaklık duygusunda önceki dönemlere nazaran artış olması (Stewart ve diğ., 2001) kardeşlerin birbirleriyle daha olumlu ilişkiler geliştirebilmeleri (Feinberg ve diğ., 2003; Voorpostel ve Blieszner 2008) anne baba arasındaki çatışmanın ve koruyucu-istekçi ve otoriter gibi olumsuz anne baba tutumlarının beliren yetişkinlerin kardeş ilişkisine yönelik tutumları üzerindeki etkisinin nistepen azaltmasında etkili olabilir.

5.3. KARDEŞ İLİŞKİSİNE YÖNELİK TUTUMLARIN DEMOGRAFİK DEĞİŞKENLERE GÖRE FARKLILAŞIP FARKLILAŞMADIĞINI SAPTAMAK İÇİN GERÇEKLEŞTİRİLEN ANALİZLERE İLİŞKİN BULGULARIN TARTIŞMA VE YORUMLARI

Bu araştırmada, beliren yetişkinlerin kardeş ilişkilerine yönelik tutumları kardeşin cinsiyeti, kardeşlerin cinsiyet çiftleri ve kardeşle iletişim sıklığı değişkenleri açısından farklılaştığı saptanmıştır. Genel olarak, kardeş ilişkisinin katılımcıların cinsiyetine göre farklılaşmadığı ancak kardeşi kadın olan katılımcıların daha olumlu kardeş ilişkilerine sahip olduğu ortaya konmuştur. Ayrıca, bu araştırmada kardeşi kadın olan kadın katılımcılar (kadın-kadın kardeş ilişkisi) kardeşi erkek olan kadın katılımcılara göre (kadın-erkek kardeş ilişkisi) daha olumlu kardeş ilişkisine sahip olduklarını bildirmişlerdir. Ek olarak bu araştırmada, beliren yetişkinlerin kardeşleriyle iletişim sıklığı arttıkça kardeş ilişkisine yönelik tutumlarının daha olumlu olduğu gözlemlenmiştir. Bu bulgular ilgili alanyazın sonuçları ile tutarlıdır. Beliren yetişkinlerin kardeş ilişkilerini ölçmek için ölçek geliştirmeye dair çalışmasında Riggio (2000) ve ölçeğin İtalya uyarlamasını gerçekleştiren Sommantico ve diğ.

(2019), cinsiyetin genel olarak kardeş ilişkileri toplam puanı için anlamlı olmadığını ancak kadın ve kadın kardeşi olan katılımcıların kardeş ilişkileri ölçeğinden daha fazla puan aldıklarını belirlemişlerdir. Scharf ve diğ. (2005), Martin ve Ross (2005), Stauffacher ve DeHart (2006), Riggio (2006), Portner ve Riggs (2016) ise yapmış oldukları çalışmalarda cinsiyet değişkenin genel olarak beliren yetişkinlerin kardeş ilişkisi kalitesi için anlamlı olmadığını ortaya koymuşlardır. White (1994), Milevsky ve diğ. (2005), Hollifield ve Conger (2014), Pollet ve Nettle (2009), Riggio (2006), Tibbetts ve Scharfe (2015) beliren yetişkinlerle yürüttükleri çalışmalarda; kadın ve kadın kardeşi olan katılımcıların kardeş ilişkileri ölçeğinden daha yüksek puan aldıklarını ortaya koymuşlardır. Connidis ve Campbell (1995), Soysal (2016), McInerney (2014), Lee, Mancini ve Maxwell (1990), Wałeck-Matyja (2016), Spitze ve Trent (2006), Scharf ve diğ. (2005), yürüttükleri çalışmalarda; bu araştırmanın bulgularına benzer şekilde, kadın-kadın kardeş ilişkisinin diğer kardeş çiftlerinin ilişkilerine göre daha olumlu olduğunu belirlemişlerdir. Lee ve diğ. (1990) ve Connidis ve Campbell (1995), yapmış oldukları çalışmalarda; kardeşler arası temas-iletişim miktarı arttıkça beliren yetişkinlerin kardeş ilişkisi kalitesinin arttığı sonucunu elde etmişlerdir.

Bu çalışmada, kardeş ilişkilerinin, katılımcıların cinsiyeti, katılımcıların yaşı, kardeşin yaşı, kardeşle yaş farkı, doğum sırası, kardeşin doğum sırası, kardeş sayısı, katılımcıların ve kardeşlerinin eğitim durumu, anne baba eğitim durumu, anne baba çalışma durumu, ekonomik düzey, yaşanan yer, kardeşle coğrafi mesafe ve kardeşle en çok kullanılan görüşme şekli açısından farklılaşmadığı bulunmuştur. Bu bulgular ilgili alanyazın da yapılan çalışmaların sonuçlarıyla genel itibari ile tutarlıdır. Beliren yetişkinlerle çalışan Frank (2007) , Portner ve Riggs (2016), Riggio (2000), Sommantico ve diğ. (2019) yürüttükleri çalışmalarda; kardeş ilişkisi kalitesinin yaşa göre farklılaşmadığını ortaya koymuşlardır. Beliren yetişkinlerle çalışan Lee ve diğ. (1990), Riggio (2006), Sommantico ve diğ. (2019) çalışmalarında, kardeş ilişkileri kalitesinin kardeşler arası yaş farkına göre farklılaşmadığını bulmuşlardır. Scharf ve diğ. (2005), Riggio (2000;2006), Sommantico ve diğ. (2019), Yıldırım ve Sezer (2018) beliren yetişkinlerle yürüttükleri çalışmalarda, doğum sırasının bireylerin kardeşlerine yönelik tutumlarını farklılaştırmadığını gözlemlemişlerdir. Portner ve Riggs (2016), Sommantico ve diğ. (2019), beliren yetişkinlerin kardeş ilişkilerine yönelik tutumlarının kardeş sayısına göre değişmediğini ortaya koymuşlardır. Stocker ve diğ. (1997), Short ve Gottman (1997) ve beliren yetişkinlerle çalışan Corti (2009), Connidis ve Campbell (1995), çalışmalarında coğrafi uzaklığın kardeş ilişkisinde duygusal yakınlıkla ilişkili olmadığı bulgusuna erişmişlerdir. Scharf ve diğ. (2005), beliren yetişkinlerin kardeş

ilişkileri kalitesinin, ikamet yeri veya coğrafi uzaklık değişkenine göre farklılaşmadığını belirtmişlerdir. Dunn ve diğ. (1999), kardeş ilişkilerinin aile gelirin'e göre değişmediğini saptamışlardır. Yıldırım ve Sezer (2018), ise anne eğitim düzeyinin beliren yetişkinlerin kardeş ilişkisine yönelik tutumlarını farklılaştırmadığını ortaya koymuşlardır.

Beliren yetişkinlerin kardeş ilişkisine yönelik tutumlarının; katılımcıların cinsiyeti, yaş, kardeş sayısı, kardeşler arası yaş farkı, doğum sırası, eğitim düzeyi, anne baba eğitim durumları, anne baba çalışma durumları, ekonomik düzey, coğrafi uzaklık ve kardeşle en sık kullanılan görüşme yöntemi açısından farklılaşmadığı bulguları kardeş rollerinin yıllar içinde farklılaşması ile açıklanabilir (Scharf ve diğ., 2005). Beliren yetişkinlik döneminde yaşla birlikte bireyler, evden ayrılma, istihdam, eğitim, evlilik veya ebeveynlik gibi önemli geçişler yaşamakta ve farklı yetişkin bağlar kurmaktadır. Buradan hareketle beliren yetişkinlikte, kardeş ilişkisi daha gönüllü hale bürünmekte ve böylece kardeşler arasında daha az temas, daha düşük düzeyde kavga, düşmanlık ve rekabet ile birlikte daha az çatışma yaşanabilmektedir (Cicirelli, 1995; Scharf ve diğ., 2005; Stewart ve diğ., 2001; Conger ve Little, 2010; White, 2001). Bu çalışmanın katılımcıları da üniversite öğrencileri olduğundan birçoğu aileleriyle ya da kardeşleriyle birlikte yaşamıyor olabilirler, bu nedenle kardeşle birlikte geçirilen zamanın sınırlı olmasından dolayı birçoğunun birbirini rahatsız etme veya birbiriyle tartışma durumlarının daha az olması beklenmektedir (Corti, 2009). Beliren yetişkinlikte kardeşler arasındaki temasın ve yakınlığın fizyolojik olarak azalması, çatışmalı etkileşimlerin de buna paralel olarak azalması, kardeş ilişkilerinin cinsiyet, yaş, doğum sırası, coğrafi mesafe ve anne baba değişkenlerine göre farklılaşmamasında etkili olduğu düşünülmektedir. Ayrıca, beliren yetişkinlikte kardeşler arasında yakınlık ve sıcaklık duygusunda önceki dönemlere nazaran artış olmaktadır (Stewart ve diğ., 2001) ve bunun da kardeş ilişkisi kalitesine katkıda bulunabileceği düşünülmektedir. Bununla birlikte, yetişkinlikte, kardeşler arasındaki gelişimsel farklılıklar çocukluktan daha az belirgin hale gelmiştir. Yetişkin kardeşler, bilişsel ve sosyal gelişim bakımından birbirlerine çocuk kardeşlere göre daha çok benzediklerinden yaş veya diğer faktörlerin kardeşler arasında güç farklılıklarına yol açması daha az olması beklenmektedir (Stocker ve diğ., 1997). Yaşla birlikte kardeş ilişkileri daha eşitlikçi hale gelmektedir ve bu durumun da göreceli yaş, yani kardeşin daha büyük ya da daha genç olması kardeş ilişkinin kalitesiyle daha az ilgili hale gelmesinde etkili olduğu belirtilebilir (Buhrmester ve Furman, 1990; Cicirelli, 1995; Scharf ve diğ., 2005; Stewart ve diğ., 2001).

5.4. SONUÇ

Bu araştırmada, beliren yetişkinlik dönemindeki bireylerin kardeş ilişkilerine yönelik tutumları, algılanan anne baba tutumları, algılanan evlilik çatışması ve bazı demokratik değişkenler açısından incelenmiştir. Araştırmada kullanılan veriler, 2020- 2021 eğitim ve öğretim yılı bahar döneminde İstanbul'da üç üniversitede öğrenim görmekte olan 259 kadın 126 erkek olmak üzere toplamda 385 üniversite öğrencisine Yaşam Boyu Kardeş İlişkileri Ölçeği (YBKİÖ), Algılanan Evlilik Çatışması Ölçeği, Anne Baba Tutum Ölçeği ve Kişisel Bilgi Formu uygulanarak elde edilmiştir. Bu araştırma sürecinde elde edilen verilerin istatistiksel analizleri sonucunda ulaşılan bulgulardan hareketle araştırmanın genel hatları ve ulaşılan sonuçlar paylaşılmıştır.

1. Beliren yetişkinlerin kardeş ilişkilerine yönelik tutumlarının, algılanan otoriter ve koruyucu-istekçi anne baba tutumları ile istatistiksel olarak negatif yönde anlamlı bir ilişki içinde olduğu ve algılanan demokratik anne baba tutumu ile pozitif yönde anlamlı bir ilişki içinde olduğu saptanmıştır. Beliren yetişkinlerin kardeş ilişkilerine yönelik tutumlarının, evlilik çatışması, çatışma özellikleri ve algılanan tehdit ile istatistiksel olarak negatif yönde anlamlı bir ilişki içinde olduğu saptanmıştır.
2. Yapılan regresyon analizi sonucunda, algılanan demokratik anne baba tutumunun kardeş ilişkilerine yönelik tutumu açıklamada anlamlı bir yordayıcı olduğu ve kardeş ilişkilerine yönelik toplam varyansın %26'sını açıkladığı ortaya konmuştur.
3. Son olarak, beliren yetişkinlerin kardeş ilişkilerine yönelik tutumlarının, kardeşin cinsiyeti, kardeş cinsiyet çiftleri ve kardeşle iletişim sıklığı değişkenleri açısından farklılaştığı saptanmıştır. Kadın kardeşi olan katılımcıların ve kardeşi kadın olan kadın katılımcıların (kadın-kadın) kardeş ilişkileri ölçeğinden daha yüksek puanlar almışlardır. Kardeşler arasında iletişim miktarı arttıkça kardeş ilişkisine yönelik tutumların daha olumlu olduğu belirlenmiştir. Ayrıca, beliren yetişkinlerin kardeş ilişkilerine yönelik tutumları, katılımcıların cinsiyeti, katılımcıların yaşı, kardeşin yaşı, kardeşler arası yaş farkı, doğum sırası, kardeşin doğum sırası, kardeş sayısı, katılımcıların ve kardeşlerinin eğitim durumu, anne baba eğitim durumu, anne baba çalışma durumu, ekonomik düzey, yaşanan yer, kardeşler arası coğrafi mesafe ve kardeşle en sık kullanılan görüşme yöntemi açısından farklılaşmadığı ortaya konmuştur.

5.5. ÖNERİLER

5.5.1. Araştırmacılara Yönelik Öneriler

1. Bu araştırmada İstanbul ilinde bulunan Boğaziçi Üniversitesi, İstanbul Üniversitesi ve İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa lisans ve lisansüstü öğrenimine devam eden 18-28 yaş aralığındaki üniversite öğrencilerden toplanan veriler kullanılmıştır. İlerideki araştırmalarda, evreni temsil eden örneklem genişletilebilir.
2. Bu araştırma beliren yetişkinlik dönemindeki bireyler ile sınırlandırılmıştır. Literatürde beliren yetişkinlik dönemindeki bireylerin kardeş ilişkilerini ele alan çalışmaların sayısının sınırlı olduğu görülmüştür. Türkiye’de ise alanyazında, yaşam boyu kardeş ilişkilerine yönelik büyük bir boşluk olduğu görülmektedir. İlerde yapılacak yapılacak araştırmalarda orta yetişkinlik ve ileri yetişkinlik dönemlerini kapsayacak şekilde aile bağlamında kardeş ilişkisi incelenebilir. Kardeş ilişkilerinin farklı gelişim dönemlerindeki seyri ve bu dönemlerdeki kardeş ilişkisinin bireyler üzerindeki etkisi ile ilgili boylamsal araştırmalar yürütülebilir.
3. Bu araştırmada kardeş ilişkilerinin kalitesi diğer aile ilişkileri bağlamında incelenmiştir. Ancak aynı değişkenlerle kardeş ilişkilerinin çatışma ve rekabet yönü ve kardeş istismarı gibi konularda çalışmalar da yürütülebilir. İlerde yapılacak çalışmalara anne baba tutumları ve evlilik çatışması değişkenlerine ek olarak, kardeşlerin mizaç özellikleri, bağlanma stilleri gibi farklı değişkenler eklenebilir. Ayrıca, kardeş ilişkilerinin ve anne baba tutumlarının temel psikolojik ihtiyaçlar ile birlikte ele alındığı bir araştırmanın literatüre katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Bu sayede beliren yetişkinlik dönemindeki bireylerin kardeş ilişkileri bu değişkenler bağlamında daha iyi anlaşılabilceği düşünülmektedir.
4. Bu araştırmada, aile içi farklılıklar dikkate alınmadan ebeveyn tutumları, ebeveyn çatışmaları ve kardeş ilişkileri kalitesi ele alınmıştır. Ancak, evlilik ilişkisindeki düşmanlığın ve ebeveynlerin aralarındaki çatışmayı çözme tarzlarının kardeş ilişkisinin kalitesini etkileyebileceğinden (Milevsky, 2004; Stocker ve diğ., 1997), gelecekteki çalışmalar, ebeveyn çatışması ve kardeş ilişkileri arasındaki bağlantıları araştırırken bu faktörler göz önüne alınabilir.
5. Bu araştırmada, tek bir kardeşin kardeş ilişkilerine yönelik tutumları incelenmiştir.

Gelecekteki araştırmalarda, her bir kardeşin kardeş ilişkilerine yönelik tutumları ele alınabilir. Ayrıca ikiz-z kardeşlerin ilişki kalitesi ya da üvey kardeşlerle olan ilişkilerin kalitesi de ele alınabilir.

6. Bu araştırmada kardeş ilişkisi kalitesi üzerinde etkisi olan değişkenler ölçekler aracılığı ile toplanan nicel verilerle ölçülmüştür. Kardeş ilişkilerinin niteliği hakkında daha derinlemesine bilgi sunan nitel ya da karma yöntem araştırmaları ile de çalışmalar yürütülebilir.

5.5.2. Alanda alışalara Yönelik neriler

1. Bu araştırmada, beliren yetişkinlikte kardeş ilişkilerinin niteliği diğer aile ilişkileri bağlamında incelenmiştir. Erişilen bulgularından faydanılarak, alanda çalışan profesyonellerin aile bağlamında kardeş ilişkilerinin önemi konusunda ebevenleri ve bireyleri bilgilendirmesi ve bu konuda onlara farkındalık kazandırılması sağlanabilir.
2. Milli Eğitim Bakanlığı ve Yükseköğretim Kurulu'nun işbirliği ile aile içi iletişim, aile ilişkileri ve kardeş ilişkilerine yönelik ilgili projeler geliştirilip üniversitelerde ve MEB' e bağlı okullarda etkinlikler gerçekleştirilebilir. Psikolojik danışma birimleri aracılığıyla ebeveynlerin; çocuklarıyla sağlıklı bir ilişkiye, iletişim becerilerine ve demokratik anne baba tutumuna sahip olmaları konusunda seminerler düzenlenip bilgilendirici broşür ve afiş çalışmaları yapabilir.
3. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı bünyesinde, beliren yetişkinlere yönelik, evlenmeden önce aile ikliminin ve aile içindeki anne baba tutum ve davranışların aile içindeki etkileşimi ve ilişkileri ne şekilde etkilediğine yönelik beliren yetişkinlerin bilgi sahibi olmaları için evlilik okulu projesi yürütebilir.
4. Üniversitelerde ve MEB'e bağlı ortaöğretim kademesindeki okullarda, psikolojik danışma birimleri aracılığıyla beliren yetişkinlikte, gerçekleşmesi beklenen gelişim görevlerine ilişkin ve bu dönemde bireylerin geçirdiği bilişsel, duygusal ve davranışsal değişimler ve yaşamlarındaki bu değişimlere uyum sağlama çabaları hakkında bilgilendirici çalışmalar yürütülebilir.
5. Üniversitelerde evlilik ilişkileri ve aile içi iletişime yönelik dersler müfredata konulabilir.

KAYNAKLAR

- Adler, A. Çev. Yarbaş, L. (2012). *Yaşam bilgisi*, İstanbul: İlya Yayınevi.
- Adler, A. Çev. Yarbaş, L. (2015). *Ne İçin Yaşıyoruz*, İstanbul: Atlantis Yayınevi.
- Aksoy, A. B. ve Yıldırım, G. B. (2008). Farklı engel grubundan engelli kardeşe sahip çocukların kardeş ilişkileri ile kardeşlerini kabullenmeleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 8(3), 751-779.
- Ainsworth, M. S. (1989). Attachments beyond infancy. *American Psychologist*, 44, 709-716
- Ainsworth, M. S. (1974). The Development of Infant-Mother Attachment. A Final Report of the Office of Child Development.
- Arıcan, B. (2019). *Kuşaklar arası bağlanma stillerinin algılanan evlilik çatışması ve duygusal güvenlik açısından değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. T.C. Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Arnett, J. J. (1994). Are college students adults? Their conceptions of the transition to adulthood. *Journal of Adult Development*, 1(4), 213-224.
- Arnett, J. J. (1998). Risk behavior and family role transitions during the twenties. *Journal of Youth and Adolescence*, 27(3), 301-320.
- Arnett, J. J. (2000). Emerging adulthood: A theory of development from the late teens through the twenties. *American Psychologist*, 55(5), 469-480.
- Aldrich, L., Nomaguchi, K., and Fetto, M. N. (2022). Life Course Statuses and Sibling Relationship Quality during Emerging Adulthood. *Journal of Family Issues*, 43(5), 1235-1262.
- Aquilino, W. S. (2006). Family relationships and support systems in emerging adulthood.
- Atasoy, S. (2002). *Engelli (Otistik) kardeşe sahip olan bireylerin kardeş ilişkilerinin incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi, İzmir. Erişim adresi: <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.js>.
- Ateş, F. B., ve Çeçen-Eroğlu, A. R. (2017). ergenlerde görülen kuraldışı davranışların yordanmasında anne-baba evlilik çatışması ve çocukluk örselenme yaşantılarının rolü. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 26(3), 171-183.
- Aydın, E. (2019). *Ergenlerin algılanan anne baba tutumlarının benlik saygısı ve psikolojik iyi oluş ile ilişkisinin incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Aydın, M. (2019). Genç Yetişkinlerde Mutluluğa Genel Bir Bakış. Anemon Muş Alparslan Üniversitesi, *Sosyal Bilimler Dergisi*. Eğitim ve Psikoloji, 7, 47-64

- Aytac, B., Pike, A., and Bond, R. (2019). Parenting and child adjustment: a comparison of turkish and english families. *Journal of Family Studies*, 25(3), 267-286.
- Azmitia, M. and Hesser, J. (1993). Why siblings are important agents of cognitive development development: a comparasion siplings and pers. *Child Development*, (64), 430-444.
- Bandura, A. (1976). Social Learning Theory. United States of America: Prentice-Hall. Englewood cliffs.
- Baumrind, D. (1966). Effects of authoritative parental control on child behavior. *Child development*, 887-907.
- Baumrind, D. (1991). The influence of parenting style on adolescent competence and substance use. *The Journal of Early Adolescence*, 11(1), 56-95.
- Bank, S., and Kahn, M. D. (1975). Sisterhood-brotherhood is powerful: sibling sub-systems and family therapy. *Family Process*, 14(3), 311-337.
- Baydar, N., Hyle, P., and Brooks-Gunn, J. (1997). A longitudinal study of the effects of the birth of a sibling during preschool and early grade school years. *Journal of Marriage and the Family*, 59 (4),957-965.
- Bedford, V. H. (1989). ambivalence in adult sibling relationships. *Journal of Family Issues*, 10(2), 211-224.
- Belsky, J. (1984). The determinants of parenting: a process model. *Child Development*, 55 (1), 83-96.
- Branje, S. J.T., van Lieshout, C. F.M., van Aken, M. A.G., and Haselager, G. J.T. (2004). Perceived support in sibling relationships and adolescent adjustment. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 45(8), 1385-1396. <https://doi.org/10.1111/j.1469-7610.2004.00332.x>.
- Bedford, V., Volling, B.L. and Avioli, P.S. (2000). Positive consequences of sibling conflict in childhood and adulthood. *International Journal of Aging and Human Development*, 51(1), 53-69.
- Biricik, Z. (2011). *Üniversite öğrencilerinde algılanan anne baba tutumları ile uyum düzeyi arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Maltepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Brady, E. M., Mosatche, H. S., and Noberini, M. R. (1983). A Retrospective lifespan study of the closest sibling relationship. *The Journal of Psychology*, 113(2), 237-242.
- Brody, E. M. (1985). Parent care as a normative family stress. *The Gerontologist*, 25(1), 19-29.

- Brody, G. H. (1998). Sibling relationship quality: its causes and consequences. *Annual review of psychology*, 49(1), 1-24.
- Brody, G. H., Arias, I., and Fincham, F. D. (1996). Linking marital and child attributionsto family processes and parent–child relationships. *Journal of Family Psychology*, 10,408–421
- Brody, G. H. (2004). Siblings' direct and indirect contributions to child development. *Current Directions in Psychological Science*, 13(3), 124-126.
- Brody, G. H., Stoneman, Z., and Burke, M. (1987). Family system and individual child correlates of sibling behavior. *American Journal of Orthopsychiatry*, 57(4), 561-569.
- Brody, G. H., Stoneman, Z., and MacKinnon, C. E. (1986). Contributions of maternal Child-Rearing Rearing Practices and play contexts to sibling interactions. *Journal of Applied Developmental Psychology*, 7(3), 225-236.
- Brody GH, Stoneman Z, and McCoy JK. (1992). Associations of maternal and paternal direct and differential behavior with sibling relationships: contemporaneous and longitudinal analyses. *Child Development*. 63: 82–92.
- Brody, G. H., Stoneman, Z., McCoy, J. K., and Forehand, R. (1992). Contemporaneous and longitudinal associations of sibling conflict with family relationship assessments and family discussions about sibling problems. *Child Development*, 63, 391-400.
- Brody, G. H., Stoneman. Z., and McCoy, J. K. (1994a). Contributions of family relationships and child temperaments to longitudinal variations in sibling relationship quality and sibling relationship styles. *Journal of Family Psychology*, 8 (3), 274-286.
- Brody, G. H., Stoneman, Z., and McCoy, J. K. (1994b). Forecasting sibling relationships in early adolescence from child temperaments and family processes in middle childhood. *Child Development*, 65 (3),771- 784.
- Bronfenbrenner, U. (1979). *The ecology of human development*. Harvard University press.
- Boer, F. (1990). *Sibling relationships in middle childhood-An empirical study*. University of Leiden: DSWO Press.
- Boer, F., Goedhart, A. W., & Treffers, P. D. (1992). Siblings and their parents. *Children's sibling relationships: Developmental and clinical issues*, 41-54.
- Bornstein, L., & Bornstein, M. H. (2007). Parenting styles and child social development. *Encyclopedia on early childhood development*. Montreal: Centre of Excellence for Early Childhood Development and Strategic Knowledge Cluster on Early Child Development.

- Bornstein, M. H., ve Lamb, M. E. (1988). *Perceptual development across the life cycle*. Developmental Psychology: an advanced text-book, 151-204
- Bossard, J. H., & Boll, E. S. (1956). Adjustment of siblings in large families. *American Journal of Psychiatry*, 112(11), 889-892.
- Bostan, S. (1993). *14-16 yaş ergenlerin uyum düzeylerinin ve anne-baba tutumlarının incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Buehler, C., & Gerard, J. M. (2002). Marital conflict, ineffective parenting, and children's and adolescents' maladjustment. *Journal of Marriage and Family*, 64(1), 78-92.
- Buhrmester, D. ve Furman, W. (1990). Perceptions of sibling relationships during middle childhood and adolescence. *Child Dev.* 61: 1387–1398.
- Buhrmester, D., Boer, F., and Dunn, J. (1992). The developmental courses of sibling and peer relationships. *Children's sibling relationships: Developmental and clinical issues*, 19-40.
- Buhrmester, D., and Furman, W. (1987). The development of companionship and intimacy. *Child Development*, 58(4), 1101-1113.
- Burger, J. M. (2016). *Kişilik* (İ. D. Erguvan Sarıoğlu, Çev.). İstanbul: Kaknüs.
- Büyüköztürk, Ş. (2015). *Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı* (21. baskı). Ankara: Pegem.
- Caban, A. M. (2004). *The effects of marital conflict on sibling relationships*. phd diss. University of Tennessee. https://trace.tennessee.edu/utk_graddiss/1960
- Caffaro, J. V. and Conn-Caffaro, A. (1998). *Sibling abuse trauma: Assessment and intervention strategies for children, families, and adults*. New York: Routledge.
- Caffaro, J. V. and Conn-Caffaro, A. (2005). Treating sibling abuse families. *Aggression and Violent Behavior*, 10(5), 604-623.
- Campione-Barr, N., and Smetana, J. G. (2010). "Who said you could wear my sweater? Adolescent siblings conflicts and associations with relationship quality. *Child Development*, 81(2), 464– 471. <https://doi.org/10.1111/j.1467-8624.2009.01407.x>.
- Campione-Barr, N., and Killoren, S. E. (2019). Love them and hate them: The developmental appropriateness of ambivalence in the adolescent sibling relationship. *Child Development Perspectives*, 13(4): 221- 226. <https://doi.org/10.1111/cdep.12345>.
- Cansever, D. (2017). *Ergenlerde algılanan ana baba çatışması ile saldırganlık arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Akdeniz Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Antalya.

- Chen, B. B. (2020). The relationship between Chinese mothers' parenting stress and sibling relationships: A moderated mediation model of maternal warmth and co-parenting. *Early Child Development and Care*, 190(9), 1350-1358.
- Cicirelli, V. G. (1980). Sibling relationships in adulthood: A life span perspective.
- Cicirelli, V. (1982). Sibling Influence Throughout the Lifespan. *Sibling Relationships* (Larwence Erlbaum Associates, Publisher. London). 267-283.
- Cicirelli, V. G. (1985). *Sibling relationships throughout the life cycle*. In L. L'Abate (Ed.), *The handbook of family psychology and therapy* (Vol. 1, pp. 177-214). Homewood, IL: Dorsey Press
- Cicirelli, V. C. (1995). *The sibling relationship across the lifespan*. New York, NY: Plenum Press.
- Cicirelli, V. G. (1996). *Sibling relationships in middle and old age*. In G. H. Brody (Ed.), *Sibling relationships: Their causes and consequences* (pp.47-73). Norwood, NJ: Ablex.
- Cicirelli, V. G. (1994). Sibling relationships in cross-cultural perspective. *Journal of Marriage and the Family*, 56(1), 7-20.
- Cicirelli, V. G. (1996). *Sibling relationships in middle and old age*. Ablex Publishing
- Cinalioğlu, E. A., and Gazioğlu, E. İ. (2022). Psychological Well-Being in Emerging Adulthood: The Role of Loneliness, Social Support, and Sibling Relationships in Turkey. *Canadian Journal of Family and Youth/Le Journal Canadien de Famille et de la Jeunesse*, 14(1), 102-123
- Cirhinoğlu, F. G. (2001). *Çocuk Ruh Sağlığı ve Gelişimi*. Nobel Yayın ve Dağıtım.
- Cloutier, R. (1982). *Ergenlik Psikolojisinde Kuramlar*. (Ç. Onur, Dü.) <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/40/491/5805>
- Kızıldağ, Ö. (2012). *Çocukları Anlama Klavuzu*. Ankara: Elma Yayınevi.
- Çokluk, Ö., Şekercioğlu, G. ve Büyüköztürk, Ş. (2016). *Sosyal bilimler için çok değişkenli istatistik: SPSS ve LISREL uygulamaları* (4. baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Colleen, L. K. (2015). *Sibling support as a mediator of sibling relationship quality and well-being*. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Purdue University, Indiana.
- Connidis, I.A. (1992). Life transitions and the adult sibling tie: A qualitative study. *Journal of Marriage and the Family*, 54, 972-982. 95.
- Connidis, I. A., and Campbell, L. D. (1995). Closeness, confiding, and contact among siblings in middle and late adulthood. *Journal of Family Issues*, 16(6), 722- 745.

- Connidis, I.A. (2001). *Family ties and aging*. London : Sage.
- Conger, K., and Little, W. M. (2010). Sibling relationships during the transition to adulthood. *Child Development Perspectives*, 4, 87–94. doi:10.1111/j.1750-8606.2010.00123.x.
- Corti, J. K. (2009). *Sibling relationships during the young adult years: an analysis of closeness, relational satisfaction, everyday talk, and turning points*. Thesis (PhD), University of Denver, Colorado.
- Cote, J. E. (2006). Emerging adulthood as an institutionalized moratorium: Risks and benefits to identity formation. In Arnett, J. J. & Tanner, J. L. (Eds.), *Emerging adults in America: coming of age in the 21st century* (pp. 85-116). Washington, DC: American Psychological Association
- Creswell, J. W. (2005). *Educational research: Planning, conducting, and evaluating quantitative and qualitative research*. Upper Saddle River, New Jersey: Pearson Education, Inc.
- Crockenberg, S., and Forgays, D. K. (1996). The role of emotion in children's understanding and emotional reactions to marital conflict. *Merrill-Palmer Quarterly* (1982-), 22-47.
- Cui, M., Conger, R. D., Bryant, C. M., and Elder Jr, G. H. (2002). Parental behavior and the quality of adolescent friendships: A social-contextual perspective. *Journal of marriage and family*, 64(3), 676-689. DOI:10.1111/j.1741-3737.2002.00676.x.
- Cui, M., and Conger, R.D.: (2008). Parenting Behavior as Mediator and Moderator of the Association Between Marital Problems and Adolescent Maladjustment. , *Journal of Research on Adolescence*, 18/2, 261-284.
- Cui, M., and Fincham, F. D. (2010). The differential effects of parental divorce and marital conflict on young adult romantic relationships. *Personal relationships*, 17(3), 331-343.
- Cummings, E. M. (1987). Coping with background anger in early childhood. *Child development*, 976-984.
- Cummings, E. M., Davies, P. T, and Simpson, K. S. (1994). Marital conflict, gender, and children's appraisals and coping efficacy as mediators of child adjustment. *Journal of Family Psychology*, 8, 141-149.
- Cummings, E. M., and Davies, P. (1996). Emotional security as a regulatory process in normal development and the development of psychopathology. *Development and psychopathology*, 8(1), 123-139.
- Cummings, E.M., and Davies, P.T. (2002). Effects of marital conflict on children: Recent advances and emerging themes in process-oriented research. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 43 (1), 31-63.

- Cummings, E. M., and Davies, P. T. (2010). *Marital conflict and children: An emotional security perspective*. Guilford Press.
- Cüceloğlu, D. (1998). *İçimizdeki biz*. İstanbul: Sistem Yayıncılık.
- Çağdaş, A., Seçer, Z. (2004). “Anne Baba Eğitimi”. Konya: Eğitim Kitabevi.
- Çavdar, A. (2003). *The self-with –sibling representation and the pedipal themes in the sibling relationship*. Unpublished Master’s Thesis, Boğaziçi University, İstanbul, Turkey.
- Çeçen, A. R., (2008). Üniversite öğrencilerinin cinsiyetlerine ve ana baba tutum algılarına göre yalnızlık ve algılanan sosyal destek düzeylerinin incelenmesi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 6(3), 415-431. Retrieved from <http://www.tebd.gazi.edu.tr/index.php/tebd/article/viewFile/169/156>.
- Çiftçi, D. O. (1991). Çocuğun Sosyalleşmesinde Ailenin Rolü. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 2(2).
- Çiftci, Z., Gülaçtı, F. (2019). Üniversite öğrencilerinin algıladıkları anne baba tutumları ve flört kaygısı arasındaki ilişkinin incelenmesi. *OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 11(18), 1282-1309.
- Davies, P. T., and Cummings, E. M. (1994). Marital conflict and child adjustment: An emotional security hypothesis. *Psychological bulletin*, 116(3), 387-411
- Davies, P. T., Parry, L. Q., Bascoe, S. M., Martin, M. J., and Cummings, E. M. (2019). Children’s vulnerability to interparental conflict: The protective role of sibling relationship quality. *Child Development*, 90(6), 2118–2134. <https://doi.org/10.1111/cdev.13078>.
- DeHart, G. B. (1999, March). Conflict and averted conflict in preschoolers’ interactions with siblings and friends. In *Relationships as developmental contexts: The Minnesota symposia on child psychology* (Vol. 30, pp. 281-303).
- Derkman, M. M., Engels, R. C., Kuntsche, E., van der Vorst, H., and Scholte, R. H. (2011). Bidirectional associations between sibling relationships and parental support during adolescence. *Journal of Youth and Adolescence*, 40, 490–501. doi:10.1007/s10964-010- 9576-8.
- Dirik, G., Yorulmaz, O., ve Karancı, A. N. (2015). Çocukluk dönemi ebeveyn tutumlarının değerlendirilmesi: Kısaltılmış algılanan ebeveyn tutumları-çocuk formu. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 26(2), 123-130.
- Doyle, A.B., and Markiewicz, D. (2005). Parenting, Marital Conflict and Adjustment From Early- to MidAdolescence: Mediated by Adolescent Attachment Style, *Journal of Youth and Adolescence*, 34/ 2, 97–110.
- Doğruyol, S., ve Yetim, Ü. (2019). Ebeveyne bağlanma, algılanan anne/baba tutumu ile akran ilişkileri arasındaki ilişkide benlik saygısının aracılık rolü. *Nesne Dergisi*, 7(14), 34-51.

- Dönmezler İ, (1999). *Ailede İletişim ve Etkileşim*. İstanbul: Sistem Yayıncılık.
- Dönmez, N. B. (1992). *Üniversite çocuk gelişimi ve eğitimi bölümü ve kız meslek Lisesi öğrencileri için oyun kitabı*, İzmir: Bayrak Matbaası.
- Dunn, J. (1983). Sibling Relationships in Early Childhood. *Childhood Development*, 54, 787-811.
- Dunn, J. (1988). Sibling influences on childhood development. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 29(2), 119-127.
- Dunn, J. (1992). Sisters and Brothers: Current issues in Developmental Research. *Children's Siblings Relationships: Developmental and Clinical Issues*. 1-18.
- Dunn, J. (1993). *Young children's close relationships: Beyond attachment*. Sage Publications, Inc.
- Dunn, J. (1995). *İkinci çocuk* (H. Aşuroğlu, çev. ed.). İstanbul: Papirüs Yayınevi
- Dunn, J. (2002). Sibling relationships. *Blackwell handbook of childhood social development*, 223-237.
- Dunn, J. (2014). Sibling relationships across the life-span. In Hindle, D. and SherwinWhite, S. (Eds.), *Sibling matters* (pp. 69-81). London: Karnac.
- Dunn, J. (2005). State of the art: Siblings. *The Psychologist*
- Dunn, J., Deater-Deckard, K., Pickering, K., Golding, J., and ALSPAC Study Team. (1999). Siblings, parents, and partners: Family relationships within a longitudinal community study. *The Journal of Child Psychology and Psychiatry and Allied Disciplines*, 40(7), 1025-1037.
- Edwards, R., Hadfield, L., Lucey, H., and Mauthner, M. (2006). *Sibling identity and relationships: Sisters and brothers*. Routledge.
- Emery, R. E. (1988). *Marriage, divorce, and children's adjustment*. Newbury Park, CA:Sage.
- Emery, R. E., Fincham, F. D., and Cummings, E. M. (1992). Parenting in context: systemic thinking about parental conflict and its influence on children.
- Emery, R. E., and O'Leary, K. D. (1982). Children's perceptions of marital discord and behavior problems of boys and girls. *Journal of Abnormal child psychology*, 10(1), 11-24.
- Erel, O., Margolin, G., and John, R. S. (1998). Observed sibling interaction: Links with the marital and the mother-child relationship. *Developmental Psychology*, 34, 288-298.

- Erel, O., and Burman, B. (1995). Evlilik ilişkileri ve ebeveyn-çocuk ilişkilerinin karşılıklı ilişkisi: Bir meta-analitik inceleme. *Psychological Bulletin*, 118(1), 108-132. doi:10.1037/0033-2909.118.1.108.
- Erdinç, S. (2009). *Okulöncesi dönem çocuklarında fiziksel ve ilişkisel saldırganlığın çeşitli değişkenler açısından incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Erginoğlu, E. S. (2015). *Kardeş ilişkileri, anne-baba tutumları, davranış ve uyum problemlerinin bazı değişkenler açısından değerlendirilmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Ertürk, B. (2009). *Entegre eğitime katılan ve katılmayan engelli çocukların kardeş ilişkilerinin anne ve kardeş algılarına göre değerlendirilmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Feinberg, M. E., McHale, S. M., Crouter, A. C., and Cumsille, P.(2003). Sibling differentiation: Sibling and parent relationship trajectories in adolescence. *Child Development*, 74, 1261–1274.doi:10.1111/1467-8624.00606.
- Feinberg, M. E., Solmeyer, A. R., and McHale, S. M. (2012). The third rail of family systems: Sibling relationships, mental and behavioral health, and intervention. *Journal of Child and Family Clinical Psychology*, 15(1), 43–57.
- Fincham, F. D., and Osborne, L. N. (1993). Marital conflict and children: Retrospect and prospect. *Clinical Psychology Review*, 13(1), 75-88.
- Fincham, F. D. (1994). Cognitions in marriage: Current status and future challenges. *Applied Prevention Psychology*, 3, 185–198.
- Fincham, F. D. (1998). Child development and marital relations. *Child development*, 69(2), 543-574.
- Frank, H. (2007). Young adults' relationship with parents and siblings: The role of marital status, conflict and post-divorce predictors. *Journal of Divorce & Remarriage*, 46(3-4), 105-124.
- Furman, W. (1989). *The development of children's social networks*. In D. Belle (Ed.), *Children's social networks and social supports* (pp. 151-172). New York: Wiley.
- Furman, W. C. (1993). Contemporary themes in research on sibling relationships of nondisabled children. In *Research on Siblings of Individuals with Mental Retardation, Physical Disabilities, and Chronic Illness*, Apr, 1991. Paul H. Brookes Publishing.
- Furman, W., and Buhrmester, D. (1985). Children's perceptions of the qualities of sibling relationships. *Child Development*, 56, 448-461.
- Furman, W., and Buhrmester, D. (1992). Age and sex differences in perceptions of personal relationships. *Child Development*, 63, 103-115. doi: 10.1111/j.1467-8624.1992.tb03599.x

- Furman, W., and Giberson, R.S. (1995). Identifying the links between parents and their children's sibling relationships. In S. Shulman (Ed.), *Close relationships in social-emotional development*, (pp. 95-108). Norwood, New Jersey: Ablex..
- Freud, S. *Totem ve Tabu*, Çev. Şipal, K. (2012). İstanbul: Say Yayınları.
- Gamble, W. C., and Yu, J. J. (2014). Young children's sibling relationship interactional types: Associations with family characteristics, parenting, and child characteristics. *Early Education and Development*, 25(2), 223-239.
- Gander, M. J., and Gardiner, H. W. (2007). *Çocuk ve ergen gelişimi* (Onur, B, çev. ed.). Ankara: İmge Kitabevi.
- Gass, K., Jenkins, J. M., and Dunn, J. (2007). Are sibling relationships protective? A longitudinal study. *Journal of child psychology and psychiatry*, 48(2), 167-175.
- Gazioğlu-İşmen, E., and Kılıçarslan- Çelikkol, A (2015). Parental conflict and its association with sibling relationships. *İstanbul Eğitimde Yenilikçilik Dergisi*, 1(3), 67-81.
- Geçtan, E. (2014). *Psikanaliz ve Sonrası*. İstanbul: Metis Yayınları.
- Gold, D. T. (1990). Late-life sibling relationships: Does race affect typological distribution?. *The Gerontologist*, 30(6), 741-748.
- Gold, D. T. (1989). Sibling relationships in old age: A typology. *The International Journal of Aging and Human Development*, 28(1), 37-51.
- Grych, J. H., Harold, G. T., and Miles, C. J. (2003). A prospective investigation of appraisals as mediators of the link between interparental conflict and child adjustment. *Child development*, 74(4), 1176-1193.
- Grych, J.H., and Fincham, F.D. (1990). Marital conflict and children's adjustment: A cognitive-contextual framework. *Psychological Bulletin*, 108 (2), 267-290.
- Grych, J. H. and Fincham, F. D. (Eds.). (2001). *Interparental conflict and child development: Theory, research and applications*. Cambridge University Press.
- Gökdeniz, O. (1990). Anne Bababaların Çocuk Yetiştirme Tutumları. *Karayolları Bülteni*. 41(480), 11, 27-29.
- Gungordu, N., and Hernandez-Reif, M. (2020). Sibling relationship dynamics relates to young adults' empathic responding, *Journal of Family Studies*, 28(2), 785-799
- Güven, E. (2013). *Çocuğun davranış sorunları ile algıladığı anne baba çatışması arasındaki ilişkiler: Duygu sosyalleştirmenin aracı rolü*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi.

- Güven, E., ve Erden, G. (2014). Çocuğun algıladığı evlilik çatışması ve davranış sorunları. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, (32), 33-54.
- Hamwey, M. K., Rolan, E. P., Jensen, A. C., and Whiteman, S. D. (2019). "Absence makes the heart grow fonder": A qualitative examination of sibling relationships during emerging adulthood. *Journal of Social and Personal Relationships*, 36(8), 2487-2506.
- Haktanır, G., ve Baran, G. (1998). Gençlerin benlik saygısı düzeyleri ile anne baba tutumlarını algılamalarının incelenmesi. *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi*, 5(3), 134-141.
- Harold, G. T., Fincham, F. D., Osborne, L. N., & Conger, R. D. (1997). Mom and Dad are at it again: Adolescent perceptions of marital conflict and adolescent psychological distress. *Developmental Psychology*, 33, 333–350.
- Hatipoğlu, Z. (1993). *Kadın ve erkeklerin evlilik doyumlarında evlilik çatışmasının ve bazı demografik değişkenlerin rolü*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi.
- Hetherington, E. M. (1988). Parents, children, and siblings six years after divorce. See *Hinde & Stevenson-Hinde, relationships within families: Mutual Influences* (pp. 311-331). Oxford University Press.
- Hollifield, C. R., and Conger, K. J. (2014). The role of siblings and psychological needs in predicting life satisfaction during emerging adulthood. *Journal of Emerging Adulthood*, 3(3), 1–11. <https://doi.org/10.1177/216769814561544>.
- Hoffman, L. W. (1991). The influence of the family environment on personality: Accounting for sibling differences. *Psychological bulletin*, 110(2), 187-203
- Hoffman, K. L., and Edwards, J. N. (2005). An integrated theoretical model of sibling violence and abuse. *Journal of Family Violence*, 19(3), 185-200.
- Hoffman, K. L., Kiecolt, K. J., and Edwards, J. N. (2005). Physical violence between siblings a theoretical and empirical analysis. *Journal of Family issues*, 26(8), 1103-1130.
- Howe, N., Aquan-Assee, J., and Bukowski, W.M. (2001). Predicting sibling relations over time: Synchrony between maternal management styles and sibling relationship quality. *Merrill-Palmer Quarterly*, 47, 121-141.
- Ickes, W. and Turner, M. (1983). On the social advantages of having an older, opposite-sex sibling: Birth order influences in mixed-sex dyads. *Journal of Personality and Social Psychology*, 45(1), 210-222.
- Jenkins, J. (1992). Sibling relationships in disharmonious homes: Potential difficulties and protective effects.

- Jenkins, J., Rasbash, J., Leckie, G., Gass, K., and Dunn, J. (2012). The role of maternal factors in sibling relationship quality: A multilevel study of multiple dyads per family. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 53(6), 622-629.
- Jenkins, J. M., and Smith, M. A. (1990). Factors protecting children living in disharmonious homes: Maternal reports. *Journal of the American Academy of Child & Adolescent Psychiatry*, 29(1), 60-69.
- Jenkins, J. and Dunn, J. (2009). Siblings within families: Levels of analysis and patterns of influence. In L. Kramer & K. J. Conger (Eds.), *Siblings as agents of socialization. New Directions for Child and Adolescent Development*, (pp. 79–93). San Francisco: Jossey-Bass
- Jensen, A. C., Whiteman, S. D., and Fingerman, K. L. (2018). “Can’t live with or without them”: Transitions and young adult’s perceptions of sibling relationships. *Journal of Family Psychology*, 32(3), 385–395. <https://doi.org/10.1037/fam0000361>.
- Karasar, N. (2014). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Karabekiroğlu, K. (2012). *Çocuğuma Nasıl Davranmalıyım?* İstanbul: Saray Yayınları.
- Kaya, A., Bozaslan, H., ve Gülten, G. E. N. Ç. (2012). Üniversite öğrencilerinin anne-baba tutumlarının problem çözme becerilerine, sosyal kaygı düzeylerine ve akademik başarılarına etkisi. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, (18), 208-225.
- Kaya, A., Balay, R., ve Göçen, A. (2012). Öğretmenlerin Alternatif Ölçme ve Değerlendirme Tekniklerine İlişkin Bilme, Uygulama ve Eğitim İhtiyacı Düzeyleri. *International Journal of Human Sciences* [Online]. (9)2, 1229-1259.
- Kim, J. Y., McHale, S. M., Wayne Osgood, D., and Crouter, A. C. (2006). Longitudinal course and family correlates of sibling relationships from childhood through adolescence. *Child development*, 77(6), 1746-1761. doi:10.1111/j.1467-8624.2006.00971.x.
- Kim, J. Y., Mchale, S. M., Crouter, A. C., and Osgood, D. W. (2007). Longitudinal linkages between sibling relationships and adjustment from middle childhood through adolescence. *Developmental Psychology*, 43/4, s. 960-973.
- Kinsfogel, K. M., and Grych, J. H. (2004). Interparental conflict and adolescent dating relationships: integrating cognitive, emotional, and peer influences. *Journal of family psychology*, 18(3), 505-515
- Kılıç, H. G. (2007). *Bazı demografik değişkenler ve anne baba tutumlarına göre madde bağımlısı bireylerin anne baba bağlılıkları ilişkisinin incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Çukurova üniversitesi.

- Kılıçarslan A. (2001). *Aile Fonksiyonlarının ve Algılanan Farklılaşmış Anne-Baba Yaklaşımının Kardeş İlişkileri Üzerindeki Etkisi* (Yayınlanmamış Doktora Tezi). İstanbul Üniversitesi, İstanbul.
- Kızılap, C. (2018). *Kardeşi otizmlili olan ve olmayan çocukların kardeş ilişkileri, benlik saygıları ve stresle başa çıkma yolları*. Yüksek Lisans Tezi, Maltepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kızıldağ, Ö., ve Şendil, G. (2006). Evlilik Çatışması ve Çocuk Davranış Problemleri Arasındaki İlişkilerin Bilişsel Bağlamsal Çerçeve Açısından İncelenmesi. *Psikoloji Çalışmaları*, 26, 1-20.
- Koçer, H., ve Bacanlı, F. (2020). Çocukların Evlilik Çatışmasını Algılaması ve Ana-Baba Tutumları Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi. *Turkish Studies*, 15, 5.
- Köse, F. (2003). *KKTC. lefkoşe ilçesi'nde ilköğretim okullarına devam eden 9 yaş çocuklarının anne tutumları ile kardeş ilişkileri arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Kramer, L., Perozynski, L. A., and Chung, T. Y. (1999). Parental responses to sibling conflict: The effects of development and parent gender. *Child Development*, 70(6), 1401-1414.
- Kriss, A., Steele, M. and Steele, H. (2014). Sibling relationships: An attachment perspective. In Hindle, D. & Sherwin-White, S. (Eds.), *Sibling matters* (pp. 82-95). London: Karnac.
- Kulaksızoğlu, A. (2011). *Ergenlik Psikolojisi*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Kumar, S. A., and Mattanah, J. F. (2018). Interparental conflict, parental intrusiveness, and interpersonal functioning in emerging adulthood. *Personal Relationships*, 25(1), 120-133.
- Kumcağız, H., Orak, O. S., ve Şahin, C. (2018). Üniversite öğrencilerinin romantik ilişkilerinde algıladıkları istismarı yordamada algılanan anne baba tutumları ve boyun eğici davranışlar. *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 7(2), 389-399.
- Kuzgun, Y. (1972). *Ana baba tutumlannın bireyin kendini gerçekleştirme düzeyine etkisi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara, Hacettepe Üniversitesi.
- Kuzgun, Y., and Eldeleklioğlu, J. (1999). Development of the parental attitude scale. *Uludağ Üniv Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12(1), 69-77.
- Küçükali, R. (2018). *Çocuk ve Aile*, Ankara: Anı Yayıncılık.
- Lamborn, S. D., Mounts, N. S., Steinberg, L., and Dornbusch, S. M. (1991). Patterns of Competence and Adjustment among Adolescents from Authoritative, Authoritarian, Indulgent, and Neglectful Families. *Child Development*, 62(5), 1049-1065.

- Lanthier, R. P. (2007). Personality traits and sibling relationships in emerging adults. *Psychological Reports*, 100(2), 672-674.
- Lanthier, R. P., and Stocker, C. (1993). Sibling relationships: Development from childhood to early adulthood. *Poster Presented at the Biennial Meeting of the Society for Research in Child Development*, New Orleans, LA.
- Lemery, K. S., and Goldsmith, H. H. (2002). Genetic and environmental influences on preschool sibling cooperation and conflict: Associations with difficult temperament and parenting style. *Marriage and Family Review*, 33, 77-99.
- Lee, G. R., Mancini, J. A., and Maxwell, J. W. (1990). Sibling relationships in adulthood: Contact patterns and motivations. *Journal of Marriage and the Family*, 52, 431-440.
- Lempers, J. D., and Clark-Lempers, D. S. (1992). Young, middle, and late adolescents' comparisons of the functional importance of five significant relationships. *Journal of Youth and Adolescence*, 21(1), 53.
- Lindell, A. K., and Campione-Barr, N. (2016). Continuity and change in the family system across the transition from adolescence to emerging adulthood. *Marriage and Family Review*, 53, 388-416.
- Lerner, R. M. and Steinberg, L. (2009). *Handbook of adolescent psychology, contextual influences on adolescent development* (3rd ed.). New York: Wiley
- Maccoby, E. E. and Martin, J. A. (1983). *Socialization in the context of family: Parent child interaction* (Eds. Mussen, P. H. & Hetherington, E. M.). *Handbook of Child Psychology: Socialization, Personality and Social Development*. 1-101. New York: Willey.
- MacKinnon CE. (1989). An observational investigation of sibling interactions in married and divorced families. *Dev. Psychol.* 25:36-44.
- MacKinnon-Lewis, C., Starnes, R., Volling, B., and Johnson, S. (1997). Perceptions of parenting as predictors of boys' sibling and peer relations. *Developmental Psychology*, 33, 1024-1031. DOI:10.1037/0012-1649.33.6.1024.
- Martin, J. L., and Ross, H. S. (2005). Sibling aggression: Sex differences and parents' reactions. *International Journal of Behavioral Development*, 29(2), 129-138.
- McHale, S. M., Updegraff, K. A., Tucker, C. J., & Crouter, A. C. (2000). Step in or stay out? Parents' roles in adolescent siblings' relationships. *Journal of Marriage and the Family*, 62, 746-760.
- McHale, S. M., and Gamble, W. C. (1989). Sibling relationships of children with disabled and nondisabled brothers and sisters. *Developmental Psychology*, 25(3), 421.
- McGuire, S., McHale, S. M., and Updegraff, K. (1996). Children's perceptions of the sibling relationship in middle childhood: Connections within and between

- family relationships. *Personal Relationships*, 3, 229–239.
- McInerney, A. (2014). Sibling relationship quality in emerging adulthood: associations with coping, stress and life satisfaction.
- Mikulincer, M. and Shaver, P. R. (2007). Boosting attachment security to promote mental health, prosocial values, and inter-group tolerance. *Psychological Inquiry*, 18(3), 139-156.
- Milevsky, A. (2004). Perceived parental marital satisfaction and divorce: Effects on sibling relations in emerging adults. *Journal of Divorce and Remarriage*, 41(1–2), 115–128. doi: 10.1300/J087v41n01_07
- Milevsky, A. (2005). Compensatory patterns of sibling support in emerging adulthood: Variations in loneliness, self-esteem, depression, and life satisfaction. *Journal of Social and Personal Relationships*, 22, 743–755.
- Milevsky, A., Smoot, K., Leh, M., and Ruppe, A. (2005). Familial and contextual variables and the nature of sibling relationships in emerging adulthood. *Marriage & Family Review*, 37, 123–141
- Milevsky, A., Schlechter, M., Netter, S., and Keehn, D. (2007). Maternal and paternal parenting styles in adolescents: Associations with self-esteem, depression and lifesatisfaction. *Journal of Child and Family Studies*, 16(1), 39-47.
- Milevsky, A., Smooth, K., Leh, M., and Ruppe, A. (2005). Familial and contextual variables and the nature of sibling relationships in emerging adulthood. *Marriage & Family Review*, 37(4), 123–141.
- Milevsky, A., Schlechter, M. J., Netter, S., and Keehn, D. (2007). Maternal and paternal parenting styles in adolescents: Associations with self-esteem, depression, and life-satisfaction. *Journal of Child and Family Studies*, 16, 39–47.
- Milevsky, A., Schlechter, M. J., and Machlev, M. (2011). Effects of parenting style and involvement in sibling conflict on adolescent sibling relationships. *Journal of Social and Personal Relationships*, 28, 1130–1148.
- Milevsky, A. (2011). *Sibling relationships in childhood and adolescence: Predictors and outcomes*. New York: Columbia University Press.
- Milevsky, A. (2016). *Sibling issues in therapy: Research and practice with children, adolescents, and adults*. London: Palgrave Macmillan.
- Milevsky, A. (2018). Parental factors, psychological well-being, and sibling dynamics: A mediational model in emerging adulthood. *Marriage and Family Review*, 55(5), 476-492.
- Milevsky, A. (2020). Relationships in transition: maternal and paternal parenting styles and change in sibling dynamics during adolescence. *European Journal of Developmental Psychology*, 1–21. doi:10.1080/17405629.2020.1865144.

- Minnet, A. M., Vandell, D. L., and Sandtrock, J. W., (1983). The Effect of sibling status on sibling interaction: influence of birth order, age spacing, sex of child and sex of sibling. *Child Development*. 54, 1064-1072.
- Minuchin, S. (1974). *Families and family therapy*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Minuchin, P. (1985). Families and individual development: Provocations from the field of family therapy. *Child development*, 289-302.
- Minuchin, S. (1984). *Family kaleidoscope*. Harvard University Press.
- Mosatche, H. S. (1984). A Cross-Sectional Investigation of the Quality of Adult Sibling Relationships.
- Myers, S. A. and Bryant, L. E. (2008). The use of behavioral indicators of sibling commitment among emerging adults. *Journal of Family Communication*, 8(2), 101-125.
- Murphy, S. O. (1993). *The family Context and the transition to siblinghood: Strategies parents use to influence sibling-infant relationships*, Paper presented at the Biennial Meeting of the Society for Research in Child Development, New Orleans, L.A.
- Nadelman, L., and Begun, A. (1982). The effect of the newborn on the older sibling: Mothers' questionnaires. *Sibling relationships: Their nature and significance across the lifespan*, 13. (Lawrence Erlbaum Associates, Publishers. London). 13-37.
- Noller, P. (2005). Sibling relationships in adolescence: Learning and growing together. *Personal Relationships*, 12, 1–22.
- Noller, P., Feeney, J. A., Peterson, C. C., and Sheehan, G. (2013). Learning Conflict Patterns in the Family: Links Between Marital, Parental, and Sibling Relationships. In *Parents, Children, and Communication* (pp. 287-312). Routledge.
- Noller, P., Feeney, J. A., Sheehan, G., and Peterson, C. (2000). Marital conflict patterns: Links with family conflict and family members perceptions of one another. *Personal Relationships*, 7, 79–94..
- Oh, K. J., Lee, S., and Park, S. H. (2011). The effects of marital conflict on Korean children's appraisal of conflict and psychological adjustment. *Journal of Child and Family Studies*, 20(4), 444-451.
- O'Hearn, H. G., Margolin, G., and John, R. S. (1997). Mothers' and fathers' reports of children's reactions to naturalistic marital conflict. *Journal of the American Academy of Child & Adolescent Psychiatry*, 36(10), 1366-1373.
- Oliva, A., and Arranz, E. (2005). Sibling relationships during adolescence. *European Journal of Developmental Psychology*, 2(3), 253-270.

- Özen, D.Ş. (1998). *Eşler arası çatışma ve boşanmanın farklı yaş ve cinsiyetteki çocukların davranış ve uyum problemleri ile algıladıkları sosyal destek üzerindeki rolü*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Ankara.
- Özguven, İ. E. (2001). *Ailede iletişim ve yaşam*. Ankara: Padrem Yayınları.
- Özman, H. (2018). Ortaokul Öğrencilerinin Akran Zorbalığına Maruz Kalma Düzeyleri ile Kardeş İlişkilerinin İncelenmesi, Yüksek Lisans Tezi, Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Oz, F. S. (2015). An adaptation, validity and reliability of Lifespan Sibling Relationships Scale to the Turkish adolescents. *Educational Research and Reviews*, 10, 203–209. doi:10.5897/ERR2014.2006
- Öz Soysal, F. S., Yurdabakan, İ., Baş, A. U., ve Aysan, F. (2016). Yaşam Boyu Kardeş İlişkileri Çılgının Genç Yetişkinlerde Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması. *Journal of Human Sciences*, 13(3), 5351-5361.
- Padilla-Walker, L. M., Memmott-Elison, M. K. and Nelson, L. J. (2017). Positive relationships as an indicator of flourishing during emerging adulthood. In. PadillaWalker, L. M. and Nelson, L. J. (Eds.), *Flourishing in emerging adulthood* (pp. 212-236). New York: Oxford University Press.
- Panish, J. B., and Stricker, G. (2001). Parental marital conflict in childhood and influence on adult sibling relationships. *Journal of Psychotherapy in Independent Practice*, 2, 3–16. doi:10.1300/ J288v02n01_02.
- Parker G, Tupling H, and Brown LB. A (1979). Parental Bonding Instrument. *Br J Med Psychol*, 52, 1-10.
- Patterson, G.R. (1984). A microsocial process: A view from the boundary. In J.C. Masters & K. L. Yarkin (Eds.), *Boundary areas in psychology: Social and developmental psychology* (pp. 43-66). San Diego, CA: Academic Press.
- Peksaygılı, M., ve Güre, A. (2008). Eşler arasındaki çatışma ile erken ergenlik dönemindeki çocukların uyum davranışları: Algılanan çatışmanın aracı ve düzenleyici rolü. *Türk Psikoloji Dergisi*, 23(61), 43-62.
- Perris, C., Jacobsson, L., Linndström, H., von Knorring, L., and Perris, H. (1980). Development of a new inventory for assessing memories of parental rearing behaviour. *Acta Psychiatrica Scandinavica*, 61(4), 265-274.
- Pike, A., Coldwell, J., and Dunn, J. F. (2005). Sibling Relationships in early/middle childhood: Links with individual adjustment. *Journal of Family Psychology*, 4, 523-532.
- Ponti, L. and Smorti, M. (2018). The roles of parental attachment and sibling relationships on life satisfaction in emerging adults. *Journal of Social and Personal Relationships*, 20(10), 1-17.

- Poortman, A. R., and Voorpostel, M. (2008). Parental divorce and sibling relationships: A research note. *Journal of Family Issues*, 30(1), 74-91.
- Portner, L. C., and Riggs, S. A. (2016). Sibling relationships in emerging adulthood: Associations with parent–child relationship. *Journal of Child and Family Studies*, 25(6), 1755-1764.
- Pollet, T. V., and Nettle, D. (2009). Birth order and adult family relationships: Firstborns have better sibling relationships than laterborns. *Journal of Social and Personal Relationships*, 26(8), 1029-1046.
- Profeta, Y., (2002). Çocuğun davranış problemleri ile ebeveyn çatışmasını algılayışı Arasındaki ilişki. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Recchia, H. E., and Howe, N. (2009). Associations between social understanding, sibling relationship quality, and siblings' conflict strategies and outcomes. *Child Development*, 80(5), 1564-1578.
- Relva, I. C., Alarcão, M., Fernandes, O. M., Carvalho, J., and Fauchier, A. (2019). Sibling conflict and parental discipline: The mediating role of family communication in Portuguese adolescents. *Child and Adolescent Social Work Journal*, 36, 295-304. DOI:10.1007/s10560-019-00600-3.
- Riggio, H. R. (2000). Measuring attitudes toward adult sibling relationships: The lifespan sibling relationship scale. *Journal of Social and Personal Relationships*, 17, 707–728. doi:10.1177/0265407500176001.
- Riggio, H. R. (2006). Structural features of sibling dyads and attitudes toward sibling relationships in young adulthood. *Journal of Family Issues*, 27, 1233–1254. doi:10.1177/ 0192513X06289103.
- Robertson, R., Shepherd, D., and Goedeke, S. (2014). Fighting like brother and sister: Sibling relationships and future adult romantic relationship quality. *Australian Psychologist*, 49(1), 37-43.
- Rodop, Ş., ve Şendil, D. (2015). Çocuklarda kardeş ilişki kalitesi, uyum problemi, çatışma algısı ve ebeveyn kabul-reddi arasındaki ilişkilerin incelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji Anabilim Dalı.
- Rosenberg, B. G. (1982). Life span personality stability in sibling status. *Sibling relationships: Their nature and significance across the lifespan*, 167-224.
- Roth, K. E., Harkins, D. A., and Eng, L. A. (2014). Parental conflict during divorce as an indicator of adjustment and future relationships: A retrospective sibling study. *Journal of Divorce & Remarriage*, 55(2), 117-138.
- Santrock, J. W. (2011). *Yaşam boyu gelişim-gelişim psikolojisi* (Yüksel, G. Çev.). Nobel Yayınları.

- Samurçay, N. (1982). *Eğitim ve Bilim*, egitimvebilim.ted.org.tr.
- Sayıl, M., Kındap-Tepe, Y., ve Kumru, A. (2019). Ebeveyn atışması ve ergenin uyum sorunları arasındaki ilişkiler: Anne babanın kontrol uygulamalarının aracı rolü. *Türk Psikoloji Dergisi*, 34(83), 90-93.
- Scharf, M., Shulman, S., and Avigad-Spitz, L. (2005). Sibling relationships in emerging adulthood and in adolescence. *Journal of Adolescent Research*, 20: 64–90.
- Selçuk, ř., ve Ayta, B. (2020). Congruence between Sibling Relationship and Parenting Practices across Older and Younger Siblings. *Nesne Dergisi*, 8(16), 16-30.
- Seginer, R. (1998). Adolescents' perceptions of relationships with older sibling in the context of other close relationships. *Journal of Research on Adolescence*, 8(3), 287-308.
- Sharf, R. (2014). *Psikoterapi ve Psikolojik Danışma Kuramları Kavramlar ve Örnek Olaylar*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Sherman, A. M., Lansford, J. E. and Volling, B. L. (2006). Sibling relationships and best friendships in young adulthood: Warmth, conflict, and well-being. *Personal Relationships*, 13, 151–165.
- Shriner, J. A. (1999). Adult sibling relationships. Extension agent family and consumer sciences: Ohio State University Fact Sheet. FLM-FS-6-99
- Sezer, Ö., ve Oğuz, V. (2010). Üniversite öğrencilerinde kendilerini değerlendirmelerinin anababa tutumları ve bazı sosyo-demografik değerşkenler açısından incelenmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 18(3), 743-758.
- Sezer, Ö. (2010). Ergenlerin kendilik algılarının anne baba tutumları ve bazı faktörlerle ilişkisi. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakóltesi Dergisi*, 7(1), 1-19.
- Shanahan, L., McHale, S. M., Crouter, A. C., and Osgood, D. W. (2008). Linkages between parents' differential treatment, youth depressive symptoms, and sibling relationships. *Journal of Marriage and Family*, 70(2), 480-494.
- Shelton, K. H., and Harold, G. T. (2007). Marital conflict and children's adjustment: The mediating and moderating role of children's coping strategies. *Social Development*, 16(3), 497-512.
- Shelton, K. H., ve Harold, G. T. (2008). Interparental conflict, negative parenting, and children's adjustment: Bridging links between parents' depression and children's psychological distress. *Journal of family psychology*, 22(5), 712-724
- Short, J. W., and Gottman, J. M. (1997). Closeness in young adult sibling relationships: Affective and physiological process. *Social Development*, 6, 142-164.
- Sommantico, M., Donizzetti, A. R., Parrello, S., and De Rosa, B. (2019). Predicting

young adults' Romantic relationship quality: Sibling ties and adult attachment styles. *Journal of Family Issues*, 40(5), 662-688.

Sommantico, M., Donizzetti, A. R., De Rosa, B., and Parrello, S. (2017). Young adults' sibling relationships: Italian adaptation and validation of the Lifespan Sibling Relationship Scale. *Journal of Social and Personal Relationships*, 36(2), 659-680.

Soysal, F. (2016). A Study on Sibling Relationships, Life Satisfaction and Loneliness Level of Adolescents. *Journal of Education and Training Studies*, 4(4), 58-67.

Sumbas, E. (2020). Ergenlerin, genç yetişkinlerin ve orta yetişkinlerin kardeş ilişkilerinin incelenmesi.

Spitze, G. and Trent, K. (2006). Gender differences in adult sibling relations in two-child families. *Journal of Marriage and Family*, 68: 977-992.

Spitze, G. D., and Trent, K. (2018). Changes in individual sibling relationships in response to life events. *Journal of Family Issues*, 39(2), 503-526.

Stauffacher, K., and DeHart, G. B. (2006). Crossing social contexts: Relational aggression between siblings and friends during early and middle childhood. *Journal of Applied Developmental Psychology*, 27(3), 228-240.

Steinberg, L. (2007). *Ergenlik* (Çok, F, çev. ed.). Ankara: İmge Kitabevi.

Steinberg, L., Myers, S. S., and Robinson, L. R. (2007). The role of the family context in the development of emotion regulation. *Social development*, 16(2), 361- 388.

Steinberg, L., Elmen, J. D., and Mounts, N. S. (1989). Authoritative parenting, psychosocial maturity, and academic success among adolescents. *Child development*, 1424-1436.

Steinberg, L., Lamborn, S. D., Darling, N., Mounts, N. S., and Dornbusch, S. M. (1994). Over-time changes in adjustment and competence among adolescents from authoritative, authoritarian, indulgent, and neglectful families. *Child Development*, 65, 754-770.

Stewart, R. B., Kozak, A. L., Tingley, L. M., Goddard, J. M., Blake, E. M., and Cassel, W A. (2001). Adult sibling relationship: Validation of a typology. *Personal Relationships*, 8, 299-324.

Stocker, C., Lanthier, R., and Furman, W. (1997). Sibling relationships in early adulthood. *Journal of Family Psychology*, 11, 210-221.

Stocker, C. M., and Youngblade, L. (1999). Marital conflict and parental hostility: Links with children's sibling and peer relationships. *Journal of Family Psychology*, 13(4), 598.

- Stocker, C., Ahmed, K., and Stall, M. (1997). Marital satisfaction and maternal emotional expressiveness: Links with children's sibling relationships. *Social Development*, 6, 373–385.
- Stocker, C., Dunn, J. and Plomin, R. (1989). Sibling relationships: Links with child temperament, maternal behavior, and family structure. *Child Development*, 60: 715–727.
- Stocker, C. M., Gilligan, M., Klopach, E. T., Conger, K. J., Lanthier, R. P., Neppl, T. K., O'Neal, C. W., and Wickrama, K. A. S. (2020). Sibling relationships in older adulthood: Links with loneliness and well-being. *Journal of Family Psychology*, 34(2), 175–185. <https://doi.org/10.1037/fam0000586>
- Stoneman, Z., and Brody, G. H. (1993). Sibling relations in the family context. In *Research on Siblings of Individuals with Mental Retardation, Physical Disabilities, and Chronic Illness, Apr, 1991*. Paul H. Brookes Publishing..
- Stoneman, Z. (2001). Supporting positive sibling relationships during childhood. *Mental retardation and developmental disabilities research reviews*, 7(2), 134-142.
- Stormshak, E. A., Bullock, B. M., and Falkenstein, C. A. (2009). Harnessing the power of sibling relationships as a tool for optimizing social-emotional development. *New directions for child and adolescent development*, 2009(126), 61-77.
- Teti, D. M., and Ablard, K. E. (1989). Security of attachment and infant-sibling relationships: A laboratory study. *Child Development*, 60, 1519-1528.
- Tezer, E. (1986). *Evli Eşler arasındaki çatışma davranışları: algılama ve doyum*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Tibbetts, G., and Scharfe, E. (2015). Oh, brother (or sister)!: An examination of sibling attachment, conflict, and cooperation in emerging adulthood. *Journal of Relationships Research*, 6 (e8), 1-11.
- Tucker, C. J., Holt, M., and Wiesen-Martin, D. (2013). Inter-parental conflict and sibling warmth during adolescence: Associations with female depression in emerging adulthood. *Psychological Reports*, 112(1), 243-251.
- Tucker, C. J., McHale, S. M., and Crouter, A. C. (2001). Conditions of sibling support in adolescence. *Journal of Family Psychology*, 15(2), 254-271
- Turan, E. E. (2014). *9-10 yaş çocuklarının evlilik çatışması algıları ile sosyal becerileri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Maltepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Tuzcuoğlu, N. (2004). *Anne baba olmanın altın kuralları*. İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.
- Tümer, A.B. (1998). *Evli çiftlerde gözlenebilen çatışma odakları ve iletişim*

sorunları, yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.

Uğurlu, O. (2003). *Evli çiftlerde cinsiyet ayrımına ilişkin tutumlar, çatışma yönetimi biçimleri ve evlilik uyumu arasındaki ilişki*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Updegraff, K. A., McHale, S. M. and Crouter, A. C. (2002). Adolescents' sibling relationship and friendship experiences: Developmental patterns and relationship linkages. *Social Development*, 11(2), 182-204.

Updegraff, K.A., Thayer, S.M., Whiteman, S.D., and McHale, S.M. (2005). Relational aggression in adolescents' sibling relationships: Links to sibling and parent- adolescent relationship quality. *Family Relations*, 54, 373- 385.

Volling, B., and Belsky, J. (1992). The contribution of mother-child and father-child relationships to the quality of sibling interaction: A longitudinal study. *Child Development*, 63, 1209–1222. doi:10.1111/j.1467-8624.1992.tb01690.x.

Volling, B. L., and Blandon, A. Y. (2003, March). Positive indicators of sibling relationship quality: Psychometric analyses of The Sibling Inventory of Behavior (SIB). In *Child Trend's Positive Outcomes Conference* (pp. 12-13).

Voorpostel, M., and Blieszner, R. (2008). Intergenerational solidarity and support between adult siblings. *Journal of Marriage and Family*, 70(1), 157-167.

Yavuzer, H. (1990). *Ana-baba okulu*. İstanbul: Remzi Kitabevi.

Yavuzer, H. (1995). *Yaygın anne-baba tutumları*. Ana-baba okulu, 5.

Yavuzer, H. (2001). *Çocuk psikolojisi*. İstanbul: Remzi Kitabevi.

Yavuzer, H. (2002). *Çocuk eğitimi el kitabı*. İstanbul: Remzi Kitabevi.

Yavuzer, H. (2005), *Ana-baba ve çocuk*, İstanbul: Remzi Kitapevi.

Yavuzer, H. (2010). *Anne baba tutumları*. İstanbul: Timaş Yayınları.

Yavuzer, H. (2012). *Ana Baba Okulu SS*.İstanbul: Remzi Kitabevi.

Yavuzer, H. (2016). *Çocuğunuzun ilk 6 yılı* (34. baskı). İstanbul: Remzi Kitabevi.

Yazgan İnanç, B. ve Yerlikaya, E.E. (2013). *Kişilik kuramları*. Ankara: Pegem.

Yenihayat, T. (2011). *Üniversite öğrencilerinin kimlik statüleri, kişilik özellikleri ve algıladıkları ebeveyn tutumları arasındaki ilişkilerin incelenmesi*. YayımlanmamışYüksek Lisans Tezi, İstanbul üniversitesi.

Yeh, H. C. and Lempers, J. (2004). Perceived sibling relationships and adolescent development. *Journal of Youth and Adolescence*, 33(2), 133–147.

- Yıldırım, O., ve Sezer, Ö. (2018). Üniversite öğrencilerinin algılanan anne baba tutumlarına göre kendilerini değerlendirmelerinin ve kardeş ilişkilerinin incelenmesi. *Aile Psikolojik Danışmanlığı Dergisi*, 1(1), 86-117.
- Yılmaz, A. (2000). Anne-baba tutum ölçeği'nin güvenirlik ve geçerlik çalışması. *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi*, 7(3), 160-172.
- Yılmaz, M. T., ve Kesici, Ş. (2014). Anne baba tutumları ve kardeş sırasının üniversite öğrencilerinin öz-anlayışlarının gelişimine etkisi. *OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 4(6), 131-157.
- Yörükoğlu, A. (1997). Değişen toplumda aile ve çocuk. Ankara: Özgür Yayınları.
- Yu, J. J., and Gamble, W. C. (2008). Pathways of influence: Marital relationships and their association with parenting styles and sibling relationship quality. *Journal of Child and Family Studies*, 17, 757–778. doi:10.1007/s10826-008-9188-z.
- Waite, E. B., Shanahan, L., Calkins, S. D., Keane, S. P., and O'Brien, M. (2011). Life events, sibling warmth, and youths' adjustment. *Journal of Marriage and Family*, 73(5), 902-912.
- Wałęcka-Matyja, K. (2016). The relationship with siblings in early adulthood – Analysis of conditions. *Polskie Forum Psychologiczne*, 21, 341–363. doi:10.14656/PFP20160302.
- Weaver, S. E., Coleman, M., and Ganong, L. H. (2003). The Sibling Relationship in Young Adulthood. *Journal of Family Issues*, 24(2), 245–263. doi:10.1177/0192513x02250098.
- White, L. K. and Riedmann, A. (1992). *Ties among adult siblings*. Social Forces, 71: 85–102.
- White, L. (1994). Growing up with single parents and stepparents: Long-term effects on family solidarity. *Journal of Marriage and the Family*, 935-948.
- Whiteman, S. D., Mchale, S. M., and Solı, A. (2011). Theoretical Perspectives on Sibling Relationships. *Journal of Family Theory & Review*, 3/2, s. 124-139.
- White, L. (2001). Sibling relationships over the life course: A panel analysis. *Journal of Marriage and Family*, 63(2), pp. 555-568.
- Wu Shortt, J. and Gottman, J. M. (1997). Closeness in young adult sibling relationships: Affective and physiological processes. *Social Development*, 6: 142–164.

EKLER

Ek 1:

Kişisel Bilgi Formu

Sayın Katılımcı;

Sizi daha yakından tanıma amacıyla Kişisel Bilgi Formu Hazırlanmıştır. Kişisel Bilgi Formu'na isminizi yazmanız gerekli değildir. Bu nedenle soruları çekinmeden cevaplayabilirsiniz. Samimi ve doğru cevaplarınız araştırmanın güvenilirliği açısından çok önemlidir. Sorulardan kendinize en uygun seçeneği seçerek işaretleyiniz ve hiçbir soruyu boş bırakmayınız. Yardımlarınız ve araştırmaya katıldığınız için teşekkür ederim.

- 1) Cinsiyetiniz: ()Kadın ()Erkek
- 2) Yaşınız: _____
- 3) Kardeşinizin yaşı: _____
- 4) Kardeşinizin cinsiyeti: ()Kadın ()Erkek
- 5) Doğum sıranız: ()İlk çocuk ()İkinci ()Üçüncü ()Dördüncü ()Daha sonra doğan
- 6) Kardeşinizin doğum sırası: ()İlk çocuk ()İkinci ()Üçüncü ()Dördüncü ()Daha sonra Doğan
- 7) Kaç Kardeşiniz? () 2 () 3-5 () 5+
- 8) Öğrenim Durumunuz _____
- 9) Kardeşinizin Öğrenim Durumu _____
- 10) Okuduğunuz Okul: _____
- 11) Sınıfınız: _____
- 12) Ailenizin size göre ekonomik durumu: ()Düşük ()Orta ()Yüksek
- 13) Anneniz: () Sağ () Ölü () Öz () Üvey
- 14) Babanız: () Sağ () Ölü () Öz () Üvey
- 15) Anne ve Babanız: () Beraber () Boşanmış
- 16) Annenizin Eğitim Durumu: _____
- 17) Babanızın Eğitim Durumu: _____
- 18) Anneniz Çalışıyor mu? () Evet () Hayır
- 19) Babanız Çalışıyor mu? () Evet () Hayır
- 20) Nerede yaşıyorsunuz?
()Yurt
() Tek başıma evde yaşıyorum
() Ev arkadaşlarımda aynı evde yaşıyorum
() Ailemle aynı evde yaşıyorum;
Anne-Baba ayrı ise kiminle yaşıyorsunuz? () Anne () Baba
- 21) Kardeşiniz, sizden ne kadar uzakta yaşıyor?
() Aynı evde/yurtta
() Aynı şehirde fakat farklı bir evde/yurtta
() Farklı bir şehirde
- 22) Kardeşinizle daha çok hangisi aracılığıyla görüşüyorsunuz?
() Yüzyüze () İnternet () Telefon () Mesajlaşma
- 23) Kardeşinizle hangi sıklıkta iletişime geçiyorsunuz?
() Nadiren () Zaman zaman () Sık sık () Sürekli
- 24) Kardeşinizle olan ilişkiniz nedir?
() Biyolojik (öz) kardeş () İkiz ya da üçüz kardeş () Üvey karde

Ek 2:**Yaşam Boyu Kardeş İlişkileri Ölçeği – Örnek Maddeler**

Sayın katılımcı

Aşağıdaki maddelerden her birini, (1) Tamamen Katılmıyorum, (2) Katılmıyorum, (3) Kararsızım, (4) Katılıyorum ve (5) Tamamen Katılıyorum seçeneklerinden sizin için en doğru olanı seçerek işaretleyiniz. *Lütfen ölçeği seçmiş olduğunuz tek bir kardeşi düşünerek cevaplandırınız.*

	Tamamen Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum
1. Kardeşim beni mutlu eder.					
2. Kardeşimin duyguları benim için önemlidir.					
9. Kardeşimle halen çok zaman geçiriyorum.					
10. Kardeşimi çok sık telefonla ararım.					
17. Kardeşim iyi bir arkadaş.					
18. Kardeşim yaşamımda çok önemli.					
25. Çocukluğumuzda kardeşim beni rahatsız ederdi.					
26. Çocukluğumuzda kardeşimi çok sevdiğimi hatırlıyorum.					
35. Çocukluğumuzda kardeşimle birbirimize yardım ederdik.					
36. Çocukluğumda kardeşim bana (ya da ben kardeşime) bakardı.					
45. Kardeşimin, çocukluğumda önemli ve olumlu bir etkisi vardı.					
46. Çocukluğumuzda kardeşim benimle ilgili her şeyi bilirdi.					

Ek-3

Anne Baba Tutum Ölçeği– Örnek Maddeler

Size ana babalarının çocuklarını hangi yöntemlerle eğittiğini, çocuklarına toplumsal davranışlar kazandırırken nasıl davrandığını ifade eden cümlelerden oluşan bir liste verilmiştir. Sizden istenen, bu cümleleri okuyup bunların annenizin ya da babanızın sizi eğitirken genellikle benimsediği davranışlara ne derece benzediğini, onların tutumuna ne kadar uyduğunu düşünerek cevap kâğıdınızdaki seçeneklerden uygun bulduğunuzu işaretlemenizdir.

MADDELER		Hiç uygun değil	Çok az uygun	Kısmen uygun	Oldukça uygun	Tamamen uygun
1	Bana her zaman güven duygusu vermiş ve beni sevdiğini hissettirmiştir	1	2	3	4	5
2	Çok yönlü gelişmem için beni olanakları ölçüsünde desteklemiştir	1	2	3	4	5
13	Sorunlarımı onunla rahatlıkla konuşabilirim.	1	2	3	4	5
14	Neden bazı şeyleri yapmam ya da yapmamam gerektiğini bana açıklar	1	2	3	4	5
21	Küçük yaşımdan itibaren ders çalışma ve okuma alışkanlığı kazanmam konusunda bana yardımcı olmuştur	1	2	3	4	5
22	Küçüklüğümde bana yeterince vakit ayırır parka sinemaya götürmeyi ihmal etmezdi.	1	2	3	4	5
27	Paramı nerelere harcadığımı ayrıntılı bir biçimde denetler.	1	2	3	4	5
28	Her zaman, her işte kusursuz olmam gerektiği inancındadır.	1	2	3	4	5
33	Her zaman nerede olduğumu ve ne yaptığımı merak eder.	1	2	3	4	5
34	İyi bir iş yaptığımda beni övmekten çok daha iyisini yapmam gerektiğini söyler.	1	2	3	4	5

Ek-4**Algılanan Evlilik Çatışması Ölçeği – Örnek Maddeler**

Her ailede anne-babanın anlaşılamadığı, tartıştığı zamanlar olur. Anne-babaları tartıştığı zaman çocukları çok farklı duygular yaşarlar. Biz de sizin anne-babanız tartıştığında neler hissettiğinizi öğrenmek istiyoruz. Eğer anne-babanız birlikte, sizinle aynı evde yaşamıyorlarsa, beraberken anlaşılamadıkları zamanları düşünerek, sorulara o şekilde cevap veriniz. Lütfen her soruyu dikkatlice okuyup, doğru, bazen- biraz doğru ve yanlış şıklarından size uygun olanını işaretleyiniz.

MADDELER	Doğru	Biraz/Bazen doğru	Yanlış
1- Anne-babamın tartıştıklarını hiç görmedim			
2- Anne-babam tartıştıklarında genellikle sorunu çözerler			
7- Anne-babam bir anlaşmazlıkları olduğunda sakince konuşurlar			
8- Anne-babam tartıştıklarında ne yapacağımı bilemem			
15- Anne-babam tartıştıklarında kötü bir şey olacak diye korkarım			
17- Anne-babam tartıştıklarında genellikle hemen barışırlar			
25- Anne-babam tartıştıklarında beni suçlarlar			
27- Anne-babam tartışmaları bittikten sonra birbirlerine kötü davranmaya devam ederler			

Ek-5 Ölçeklerin Kullanım İzinleri

kardeş ilişkileri ölçeği

selda oz
Siz kişisine

23 Ara

...

YBKİÖ 2 (2) (2)
DOCX - 19 KB

Ölçekle ilgili kısa bilgi aşağıdadır.

Ölçeğin 6 tane alt boyutu var. 1-8 . madde Adult Affect (Yetişkin Duyguları), 9-16 Adult Behavior (Yetişkin Davranışları), 17-24 Adult Cognition (Yetişkin Bilişselliği), 25-32 Child Affect (Çocukluk Duyguları), 33-40 Child Behavior (Çocukluk davranışları), 41-48 Child Cognition (Çocukluk Bilişselliği) yansıtır. Ayrıca ölçeğin reverse maddeler var. Bu maddeler 6,13,19,25,27,28,38,42. maddeler.(1=5, 2=4, 3=3, 4=2, 5=1)

Ölçeği size ekte gönderiyorum. İyi çalışmalar dilerim.
Doç. Dr.F.Selda Öz Soysal

Tez için anne-baba tutum ölçeği hak.

JALE ELDELEKLİOĞLU
Siz kişisine

20:02

...

Mehaba Dünder,

Ölçeği Ün. öğrencileri ve genç yetişkinler için kullanabilirsin. Ölçek bilgilerine ise 1996 PDR Dergisinde yayınlanan "Karar Stratejileri ve Anne Baba Tutumları Arasındaki İlişki" isimli makaleden ulaşabilirsin. İyi çalışmalar.

On Wed, Jan 29, 2020 at 4:15 PM Dünder

Gül Şendil
Siz kişisine

14 Oca

...

coc evl cati...
DOC - 30 KB

ÇEÇAÖ univ...
XLS - 32 KB

2 ek (62 KB)

Dünder ölçek ve ilgili bilgiler ektedir. Kolaylıklar dilerim....

Prof. Dr. Gül Şendil
İstanbul [29 Mayıs](#) Üniversitesi
Edebiyat Fakültesi Psikoloji Bölümü
Oda:C102
Elmalıkent Mah. Elmalıkent Cad. No: 4
Ümraniye / İSTANBUL, 34764
Tel: [0216\) 474 08 60/2113](tel:02164740860)
gsendil@29mayis.edu.tr
gsendil58@gmail.com